

శ్రీ రస్తు.

క వి రా జ మ నో రం జ న ము

కనుపత్తి అబ్బయామాత్యకవికృతము.

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయాంధ్ర భాషానిలయము

పద్యకావ్యము

సంఖ్య... 944... 6 - 9

చెన్న పురి:

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1929.

All Rights Reserved.

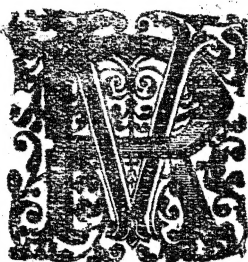
ఆంధ్ర గ్రంథములు.

	ప్రతి 1-కి రు. ఆ.
వాసిష్ఠరామాయణము, ద్విపద, తరిగొండ వెంకప్పది	... 1 4
విక్రమార్కచరిత్ర, జక్కనకవిప్రణీతము	... 1 4
డిటో, కాలిగోబైందు	... 1 10
విజయవిలాసము, చేమకూర వెంకటకవికృతము	... 0 8
డిటో కాలిగోబైందు	... 0 12
విదురసీతి, నటిక, ఆంధ్రభారతములోనిది	... 0 5
విరాటపర్వము, పద్యకావ్యము, ప్రథమాశ్వాసము	... 0 8
డిటో ,, ద్వితీయాశ్వాసము	... 0 8
డిటో ,, తృతీయాశ్వాసము	... 0 12
వీరభద్రవిజయము, బమ్మెర పోతరాజకృతము	... 0 12
వేంకటాచలమహాత్మ్యము, తరిగొండ వెంకప్పది	... 1 0
డిటో కాలిగోబైందు	... 1 0
వేమనపద్యములు, చక్కనిహూర్పు	... 0 0
డిటో 2728 పద్యములు, కాలిగోబైందు	... 1 12
వేమనపద్యములు, 2728 పద్యములు, తాత్పర్యసహితము, ఇందు గ్రంథవిమర్శ,	
కవిజీవితము మొదలగునవి చేర్చబడినవి, చక్కనిక్రొత్తహూర్పు	3 8
వైశ్యపురాణము	... 1 4
శతకంఠరామాయణము, క్రొత్తహూర్పు	... 0 10
శకుంతలాపరిణయము, కృష్ణకవికృతము	... 0 12
శశిరేఖాపరిణయము, అప్పప్పకవికృతము	... 0 12
డిటో కాలిగోబైందు	... 1 2
శివలీలావిలాసము, నూచిమంచి తిమ్మకవిప్రణీతము	... 0 0
శృంగారనైషధము, శ్రీనాథకవిది, క్రొత్తహూర్పు	... 1 0
,, కాలిగోబైందు	... 1 0

శ్రీరస్తు.

కవిరాజమనోరంజనము

కనుపర్తి ఆభ్యయామాత్యకవికృతము.

చెన్న పురి:

వావిళ్ల, రామస్వామిశాస్త్రులు అండ్ సన్స్

వారిచేఁ బ్రకటితము.

1929.

All Rights Reserved.

Printed by
V. Ramaswamy Sastrulu & Sons,
at the Sri Rama Press,
Madras—1929.

విషయసూచిక.

విషయము.

కీతిక

షష్ఠ్యంతములు

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయల అంకితముగా వ్రాసినది.

విద్యాధిపతి రామకృష్ణ - ప్రభుత్వము

విద్యాధిపతి రామకృష్ణ - ప్రభుత్వము 6-1-1916

పుట.

1

6

ప్రథమాశ్వాసము.

ప్రతిష్ఠానపురపరణము	...	8
పురూరపుని సౌందర్యాదులు	...	14
పురూరపునియొద్దకి నారదుడు వచ్చుట	...	16
నారదుడు పురూరపునకు రాజసీతి చెప్పట	...	18
నారదుం డాత్మవిద్యోపదేశము చేయుట	...	20
నారదుడు నాకమున కేగుట	...	26

ద్వితీయాశ్వాసము.

చంద్రనివృత్తాంతము	...	32
బుధునిచరిత్రము	...	37
వసిష్ఠుడు విష్ణుని స్తుతించుట	...	38
ఇలాకన్య పురుషుడగుట	...	40
రాజకుమారుడు ఈశ్వరశాపమున నుందరియూట	...	45
స్త్రీయైన సుద్యుమ్నుడు బుధుని మోహించుట	...	49

తృతీయాశ్వాసము.

పురూరపుని రాజ్యాభిషేకము	...	62
పురూరపుని క్షేత్రయాత్ర	...	63
డోర్వశి పురూరపుని విరాళిగొనుట	...	68
సున్ద్రోపాలంభనము	...	76
చంద్రోపాలంభనము	...	77
మలయానిలోపాలంభనము	...	78

విషయము.

పుట.

కోకిలాద్యుపాలంభనము	...	79
ఊర్వశిని సఖు లూఱడించుట	...	80
త్రైలోకవర్తి యనుచిలుక తనచెలికి ఊర్వశివృత్తాంతముఁ దెల్పుట.		81

చతుర్థాశ్వాసము.

గ్రీష్మఋతువర్ణనము	...	87
వర్షాకాలవర్ణనము	...	89
ఋషుల తపోవిఘ్నమునకై యింద్రుఁ డూర్వశిని బంపుట	...	92
ఊర్వశి మిత్రావరుణులయొద్దికి భూమికి వచ్చుట	...	95
పుష్పావచయవర్ణనాదికము	...	97
జలకేళీవర్ణనము	...	99
మిత్రావరుణు లూర్వశిని శపించుట	...	105
హేమంత ఋతువర్ణనము	...	„
శిశిరఋతువర్ణనము	...	106
పురూరవుఁడు మాఘస్మానముచేయ నేఁగుట	...	107
తనకుఁ బ్రత్యక్షమైనవిష్ణుని రాజు స్తుతించుట	...	108

పంచమాశ్వాసము.

వసంతఋతువర్ణనము	...	118
చారులు పురూరవునకు విచిత్రవనవృత్తాంతముం దెల్పుట	...	120
పురూరవుఁడు చిత్రవనముం జూడనేఁగుట	...	122
పురూరవుం డూర్వశికడకుఁ జెలికాని బంపుట	...	126
పురూరవుఁ డూర్వశిని నిజపురంబునకుఁ దెచ్చుట	...	132
సూర్యాస్తమయాదివర్ణనము	...	134
ఇంద్రునిపంపున గంధర్వలూర్వశికై భూలోకమునకు వచ్చుట	...	143

పీ రి క.

కనుపర్తి అబ్బనామాత్యుడు రచించిన గ్రంథములలో రెండే మనకు లభించినవి. ఒకటి అనిరుద్ధచరిత్రము, రెండవది పురారవశ్చరిత్రమును కవిరాజమనోరంజనము. వీరేశలింగముపంతులువారు కవుల చరిత్రములోఁ గవిరాజమనోరంజనము నిట్లు ప్రశంసించిరి. “వసుచరిత్రమునకుఁ దరువాతఁ గవిరాజమనోరంజనముతోఁ దులతూఁ గడగిన ప్రబంధము లొకటి రెండుకంటె నెక్కువగా లేవు... బాల్యమునందు రచింపఁబడినదగుటచే అనిరుద్ధచరిత్రము పురారవశ్చరిత్రమంత ప్రాధముగాలేదు. కవి సాహిత్యమునందుమాత్రమే గాక సంగీతమునందును బ్రవీణుఁ డైనట్లు కనఁబడుచున్నాడు.”

వీరేశలింగముపంతులువారి గ్రంథమును మిగులఁ బ్రశంసించుట గ్రంథప్రశస్తికి దృష్టాంతము. అబ్బనామాత్యుడు కొండిన్యసగోత్రుడు. ఆటువేల నియోగిబ్రాహ్మణుడు. గుంటూరుమండలములోని కొండవీటికి రెండామడలదూరములోనున్న కనుపర్తి యీతని నివాసస్థలము. నేటికిని గవివంశీయు లట వసించుచున్నారు. ఈకవితండ్రి రాయనమంత్రి, తల్లి నరసమాంబ. మంగళగిరి నృసింహస్వామి యీతని యిష్టదేవము. నరకృతికొల్లక యిక్కవి తన రెండుగ్రంథములను దేవాంకితము గావించి ధన్యుఁ డయ్యెను. ఇక్కవి పూర్వులలో బసవప్రధాని “కొండవీటిపుర రాజ్యోర్విశ్వరులు మంత్రిగాఁ జేపట్టన్” బేరొందెనట. అంతియగాదు “కనుపర్తి బుక్కపురి ముఖ్యబహుగ్రామ స్వాస్థ్యానుభవగ్రామణి”యట. కనుపర్తికి మిగులఁ జేరువలో బుక్కపట్టణమున్నది గాన కవి కొండవీటిసీమవాఁ డనుట నిస్సంశయము. కవి పూర్వులప్రశంసకాలనిరూపణమునకుఁ దోడ్పడుట లేదు.

వసుచరిత్రమును బూర్తిగ ననుకరించినకతన అబ్బయామా
త్యుడు వసుచరిత్ర రచనకాలమున కీవలివాడనుట స్పష్టము. కవివంః
జులలో నిష్పతితరమున సూర్యనారాయణ యనువా రున్నారు. ఈయ
నవయస్సు 42 సంవత్సరములు. ఆయననుండి పురుషులను దీసికొన్నచో
సుబ్బయ్య-శ్రీనివాసరాయడు-సుబ్బరాజు-వెంకన్న-వెద్దిరాజు-గ్రంథా
ర్థయగు అబ్బరాజు వంశవృక్షమువలనఁ గన్పట్టిరి. అనఁగా సూర్యనార
యణగారికిఁ బ్రకృతగ్రంథకర్త ఆటవతరమువాడు. తరమునకుముప్పఁ
దేండ్లవంతున లెక్కించినచో అబ్బయామాత్యుఁ డిప్పటికి నూటయెను
బదిదేండ్లక్రిందట క్రీ. శ. 1750 ప్రాంతమున నుండె ననుట స్పష్టము
ఇంతకంటె బలవత్తరములగు నాధారములు లభించువఱ కీనిర్ణయము
విశ్వసనీయమని మాతలంపు.

కవిరాజమనోరంజనము రసవత్తరమగు ప్రబంధము. కవి వర్ణన
ములకుఁ బాటుబడినటులఁ గథాకల్పనమునకుఁ బాటుపడలేదు. “ఆద్య
సత్కథలో వారివిపుట్టురత్నము”లన్నట్లు ఇందలికథాంశము పురాణము
లనుండి యథావిధముగఁ బ్రబంధములోనికి మాఱినది. ఈమార్పునకు
అష్టాదశవర్ణనలు అంత్యనియమపద్యములు చిత్రకవిత మున్నగుకవితా
శిల్పములు తోడ్పడినవి. అంతియగాని ప్రధానపాత్రముల నాదర్శప్రా
యముగఁ జిత్రించుట, ప్రకరణోచితముగఁ గథనుసృజించుట మున్నగు
నూతనవికాసము లీప్రబంధమునఁ గానరావు. మృదుమధురమగు నీకవి
కవిత స్వతంత్రముగనున్నంతదనుక మనోజ్ఞముగనున్నది. వసుచరిత్రము
ననుకరించినతావులలోఁ గొంతకొంత పేలవము కనిపించుచున్నది. ఎట్ల
యిన నేమి సమకాలికగ్రంథములలో మిన్నయనుట సత్యము. ప్రధా
నకథాబీజముగొని కాళిదా సిందలికథనే తారుమా రొనరించి విక్ర
మోర్వశీయమున దనఁ గథాసంస్కరణనై పుణ్యమును బ్రకటించినాడు.
నాటకములఁ బ్రబంధములుగ మార్పుకాలమున నున్నయిక్కవి
యిందులకు దొరకొనిమి సంతాపకరము. అబ్బనామాత్యుని మనోహర

కవితానూతనకథాకల్పనకుఁ దోవదీసిన నెంతరమణీయముగ నుండునో గదా!

అబ్బయమాత్యుడు పలుతావుల వసుచరిత్రము ననుకరించి నాడు. కొన్ని తావుల వ్యాకరణనియమములఁ గులత్రోసి నాడు. ఈతని స్వతంత్రరచనము మృదుమధురపదభూయిష్ట మై తెలుఁగు నుడికారములందలి తీరుతీయముల వెదజల్లుచుండును. శృంగారనైషధములోని కొన్ని పద్యముల కనుకరణము వితనికవి తలఁచి గలవు.

సీ. “నిఖిలవిద్యానటీనృత్తరంగస్థలా
యతనాయమానజిహ్వంచలుండు.”

శృంగా-ఆ-1. ప-46.

సీ. “నవకీర్తన రక్తీనాట్యరంగావధీ
కృతచక్రవాళధాత్రీధవుండు.”

కవిరా-ఆ-1. ప-87.

చ. “ఇతఁడు దరిద్రుడైననుచు నేర్పడ నర్థిలలాటపట్టికన్
శతధృతి వ్రాసినట్టిలిపిజాల మనర్థము గానియట్లుగా
వితరణఖేలనావిభవవిభ్రమనిర్జితకల్పభూరుహం
డతఁడు దరిద్రతాగుణమునందు దరిద్రుని జేయు నాతనిన్.”

శృంగా-ఆ-1. ప-57.

మ. “అయమర్థజనయంచు యాచకలలాటాంతస్సర్పిక్ బ్రహ్మని
ర్జయతక్ వ్రాయవహించునట్టి లిపియర్థుల విశేషాన్వయ
క్రియగా నర్థమవారిగా నొసఁగి యర్థింజేయు వాగీశుప్రః
తయు నాత్మీయవితీర్ణయుక్ నిజముగా ధాత్రీ శునెట్టిదో.”

కవిరా-ఆ-1. ప-93.

వసుచరిత్రము ననుకరించినపద్యములనుగూడఁ జూపుట ప్రకృతము కాకపోదని ఒకపద్యమును జూపుచున్నారము.

ఉ. “కొండలు విల్లు వేదలలకుండలిరాజులు నారి యమ్మనం
గుండలు బైటివల్లియల దున్ని నవాండలు యొందురెండు భ
ర్తండిది నిండుపారుష మొకొ యని గెల్వవె ముజ్జగంబు లు
ద్దండత నొక్కతుంటవిలు దాలిచి యంటినగందుతూపులన్.”

వసుచరిత్రము.

ఉ. “నారలు తేటి, జోక నలినారలు, తేరలు చిల్క సౌరభో
ద్దారలు, విల్లుపూతనయగారలు చుట్టము శైత్యపుణ్ నదా
చారలు కమ్మగట్టు పరిచారలు కోయిల కేతనీభవ
ద్వారలు యిట్టిసీకొడుగువారలు లోకు లిడేమిచిత్రమె.”

కవిరాజమనోరంజనము.

అనుకరణపద్యమున సంధిలోపములు చాలగలవు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే
నిం దుదాహరింప మానితిమి. కవిరాజమనోరంజనమున, రసవత్తరము
లగుఘట్టము లెన్నేని కలవు. మొదటియాశ్వాసములోని రాజనీతులు
ఆత్మవిద్యోపదేశము, ప్రత్యేకకవితనీయములు. రెండవయాశ్వాసము
లోని తారాశశాంకసమాగమముగ సభ్యముగ సంగ్రహరూపముగ
నుండి దుర్నితని బరిహరించుచున్నది. వసిష్ఠస్తుతి కవికిగల యుభ
యభాషాకవితానైపుణ్యమునకుఁ దార్కాణగా నున్నది. ఇలాకన్య
పురుషుండగుటయు రాజకుమారుఁడు స్త్రీయగుటయు వీరలు పరస్పరము
మోహించుకొనుటయు నిరువురకుఁ దనయుం డుదయించుటయు శివా
నుగ్రహంబునఁ బూర్వరూపంబులు దాల్చుటయు మిగుల మనోహర
ముగ రెండవయాశ్వాసమున వర్ణింపఁబడినది. మూడవయాశ్వాసము
నుండి ప్రధానకథ యగుపురూరవశ్వరిత్ర మారంభమైనది. ఊర్వశీ
పురూరపుల సమాగమమునకుఁ గాంక్షించుట, మలయానిలాద్యపా
లంభములు చెలికత్తియల మోదార్పులు మున్నగు కథాభాగములు
విశేషభావసమన్వితము లై మనోహరముగ నున్నవి. ఊర్వశీపురూరపుల
కీయాశ్వాసమున వలపు మొలక లెత్తినది. సమాగమవిధము నాల్గవయా
శ్వాసమునగలదు. మైత్రావరుణుల తపోభంగముగాఁగింప నింద్రుపంపున

ఊర్వశి ధరణి కవతరించి శాపతప్తరా లయ్యెను. శాపఫలము భూలో కమున వసించుట. ఊర్వశికిఁ దీర్థము స్వార్థము గలసివచ్చినది. తరువాత నీయిరువురికలయిక (సమావేశము) సందర్భశుద్ధిగ సరసముగ రసవత్తరముగఁ గవి చిత్రించినాఁడు. ఈయభయులప్రేమ నిష్కళంక మైనదె. ఏకహృదయముగ నిరువురు వర్తించుచుండిరి. కాని యిరువురు విడిపోవుట కొకసమయము గలదు. ఊర్వశి రెండుపాట్టేళ్లఁ దెచ్చినది. వానిని మృగచోరాద్యాపదలు బొరయనీయక కాపాడుట, వివస్త్రముగఁ దనకుఁ బురారవుఁడు కనపడకుంట జరుపువటకు ఊర్వశి వెంట నుండును. ఈనియతికి భంగముకలుగుటయే యెడబాటు. నియమముల కంగీకరించి పురారవుఁడు ఊర్వశిని బరిగ్రహించి ప్రతిష్ఠానపురము జేరి చిరకాలము కామసౌఖ్యము లనుభవించెను. ఒకదినము తగల్గఁ జోరులు హరించిరి. వివస్త్రముగ నేగుచున్నపురారవుని దర్శించుటతో నిరువురిబంధము తెగిపోయెను. ప్రతిజ్ఞాభంగము జ్ఞాపకముజేసి ఊర్వశి స్వర్గలోకమునకుఁ బోయెను. అటనుండి విప్రలంభశృంగారము మనోహరముగ నున్నది. ఈ కథాభాగముల నైదవయాశ్వాసమునఁ గాంచనగును.

ఊర్వశి నిర్గమనానంతరము పురారవుఁడు వలపువ్రేగునఁ జింతించుచు గంధర్వులబ్రాధ్రింప ఊర్వశివలె అగ్నిస్థాలి యనుకన్యను సృజించి యొసంగుదురు. క్రమముగా నాయమ యూర్వశికాదని పురారవుఁ డెఱింగి యేకతమునఁ జింతించుచు రెండరణులనేకరించి యొకటి యూర్వశియని మఱియొకటి పురారవుఁడని పేర్కొని రెంటిని త్రచ్చుచుండ విష్ణువుప్రత్యక్షమై కామితములు ప్రసాదించుటతోఁ గథ యంతమగుచున్నది. కథాంశమునకుఁ గవి సంస్కరణ జరుపక గనిలోనుండితీసిన పుట్టుశిలవలెఁ గథనుంచి వర్ణనముపేర నెన్నేని భూషణము లాశిలకే కూర్చినాఁడు. మూడవయాశ్వాసమునుండియే యీ ప్రబంధమునకుఁ బ్రధానకథ యారంభమగుచున్నది. ఇందలిశృంగారము చాలవటకు

సభ్యముగఁ బఠనయోగ్యముగ నున్నది. పదునెనిమిదవ శతాబ్దము నాటి ప్రబంధములలోఁ గవిరాజమనోరంజనమువంటి సర్వాంగసుందరము రసవత్తరము సగుప్రాధికావ్య మింకొకటి లేదను కవి చరిత్ర కారుల వాక్యమునం దెంతయు సత్యము గలదు.

ఆంధ్రభాషయందుఁ గల లక్షణగ్రంథముల కైక్యము కాన రాదు. ఒకరి సిద్ధాంతము నింకొకరు పూర్వపక్షముఁ జేసిరి. ఏవరిత్రోవ వారిది. ఈవిస్తృతలక్షణముల సమన్వయించుట యసాధ్యముగ నుండెను. ఒక రంగీకరించిన సిద్ధాంతము నింకొకలాక్షణికుఁడు పూర్వపక్షము గావించుచునుంటచే నానాటికవులకు నిశ్చయసిద్ధాంతములే తోచు కుండెను. అందుచేతనే యీతనికవిత్వలో వ్యాకరణలోపము లుండెనని కవిరాజమనోరంజనములోని యీ క్రిందిపద్యమువలన నెఱుంగ సగును.

ఉ. “చెల్లునటంచు నొక్క కవి చేసిన లక్షణ మొక్కరీపలక
జెల్లమిఁజేసి తారొకట జెప్పఁగ ఛాందసవిస్తరంబు స
ధిల్లుటఁ గావ్యశంక లవనిం దఱుచయ్యె రసజ్ఞులార నా
యుల్లపుసౌధవీధిఁ గొలుపున్న సరస్వతి సత్యవాణి నా
తల్లి యొసంగు పల్కులివి తప్పులు నేయక చిత్తగింపుఁడి.”

కవితాప్రాధి కిక్కవి యాంధ్రీస్తనముల నుపమానముగాఁ గైకొనినాఁడు. బహుశః ఇది అటచాటగు సంధ్రవధూటిచొక్క పుంజనుఁగవను బేర్కొను విధము గానోపు. ఆంధ్రీస్తనముల కాతిన్యమును నన్నె చోళుఁడు రాజశేఖరుఁడు బేర్కొనిరి. అదియే కవిభావమేని కవి శృంగారసప్రబంధమునకుఁ గ్రొత్తవన్నెలు బచరించుటయే!

రసవత్తరమగు నీ గ్రంథరాజమునుండి దృష్టాంతముగ నీయఁ నగినపద్యములు చాలఁ గలవు. రసికులముం దీగ్రంథముంచి వారి నానందపఱచుటయే యుద్ధృతమునకంటె నుచితమగు పని. రచనాచమ

త్కారమునను గూర్చుబింకమునను అనిరుద్ధచరిత్రముకంటె నీకవిరాజ
మనోరంజనము బ్రశంసాపాత్రముగ నున్నది.

చిరకాలముక్రింద చింతామణిముద్రణాలయమున నీగ్రంథము
ముద్రితమైనది. అందు ముద్రణస్థానిత్యములు కలవు. ప్రతులు చిక్కు
టయే అసాధ్యముగ నుండెను. ఆంధ్ర జనాదరపాత్రమగు నీగ్రంథరాజ
మునకుఁ గలప్రశస్తి గమనించి సర్వాంగసుందరముగ ముద్రించి
ఆంధ్రలోకమునకు సమర్పించిన శ్రీ వావిళ్ల వేంకటేశ్వరశాస్త్రులుగారి
యత్నము ప్రశంసనీయము.

ఇట్లు, భాషాసేవకులు,

శేషాద్రిరమణకవులు,

శతావధానులు.

ఆంధ్ర గ్రంథములు.

ప్రతి 1-కి రూ. అ.

ప్రతి 1-కి రూ. అ.

శ్రీమదాంధ్రభారతము, పోతనామా
త్యక్తచరితము, ఇదివఱకు ముద్రిత
మైన ప్రతులకన్న అన్ని విధముల
బాగుగ నున్నది 5 8

„ ఆత్మ్యత్వమప్రతి, రెండుసంపు
టములు 7 8

„ 3 సంపుటములు 9 0

శ్రీమదాంధ్రభారతము - పద్యకా
వ్యము:—ఆనేక వ్రాతప్రతుల
సహాయమున చిరకాలమునుండి
సంపూర్ణపరిశ్రమముతోఁ బరి
ష్కరింపఁబడినది. మేలుకాకి
తములపై స్ఫుటముగ అచ్చ
త్తించి మంచి కాలికోబైండు
చేయబడియున్నది. 0

7 సంపుటముల ప్రతి 14 0

3 సంపుటముల ప్రతి 13 0

ఆది, సభాపర్వములుగల సంపుటము 2 0

ఆరణ్యపర్వము 2 0

విరాటోద్యోగపర్వములు 2 0

భీష్మద్రోణపర్వములు 2 0

కర్ణశల్యసౌప్తికస్త్రీపర్వములు 2 0

కాంతిపర్వము 2 0

ఆనుకూలనిక, అశ్వమేధ, ఆశ్రమ

వాస, మాసల, మహాప్రసానిక,

స్వర్గారోహణ పర్వములుగల

సంపుటము 2 0

ఆదిపంచకము, ఒకటేసంపుటము 5 8

యుద్ధపంచకము, స్త్రీసర్వము 3 12

కాంతిసప్తకము 3 12

ఆదిపర్వముమాత్రము, పెద్దప్పు 1 8

ఆంధ్రభారత విమర్శనము, మల్లాది

సూర్యనారాయణశాస్త్రి 8 8

ఆనందరంగరాట్నందము, కాలికో 1 8

ఆంధ్రశ్రీమద్రామాయణము; కావ్య

స్వతితిర్థ; జనమంచి శేషాద్రి

శర్మకృతము, 3 సంపుటములు 12 0

డిటో 7 సంపుటములు 14 0

ఆంధ్రలలితోపాఖ్యానము 1 8

ఆంధ్రభాషాభూషణము 0 2

ఆంధ్రభాషార్ణవము, అట్టబైండు 0 12

„ కాలికోబైండు 1 2

ఆంధ్రనామసంగ్రహము, ఆంధ్ర

నామశేషము, సాంబనిఘంటు

పు—టీకానుక్రమణికాసహా 0 12

డిటో కాలికోబైండు 1 0

ఆంధ్రచంద్రాలోకము, సటిక 0 8

కవిసంశయవిచ్ఛేదము, అడిదయ 0 6

సూరకవిది 0 6

ఉత్తరరామాయణము, కంకంటి

పాపరాజప్రణీతము, చక్కని

కూర్పు, గిల్లుబైండు 2 0

ఉత్తరహరివంశము, నాచన సోమ

నాధకృతము 1 8

కవికర్ణరసాయనము, మాంధాతచరిత్ర 1 8

డిటో మేలుప్రతి, కాలికోబైండు 1 14

కళాపూర్ణోదయము, దళసరి కాగి

తములు 2 4

కాశీఖండము, చక్కనిస్త్రోతకూర్పు 1 12

మచేలోపాఖ్యానము, సటిక,

(భాగవతములోనిది) 0 4

డిటో గట్టుప్రభుకృతము 0 6

వావిళ్ల. రామస్వామిశాస్త్రిలు అండ్ సన్స్,

292, ఎస్.ప్లనేడ్, చెన్నపురి. ఈ.

శా. నీమంతాభరణంబు శ్రొన్నెల చెలుల్ శ్రీవాగ్వధూతుల్ ప్రియా
రామశ్రేణి కదంబసుందరతరారణ్యస్థులుల్ కేళికా
ధామంబుల్ రజతాద్రికందరము తాదార్యంబు భోగావప
ర్ణామాదాప్తియు నైన మ్రోమవతి భాగ్యసూక్తి మాకీవుతన్.

5

శా. శ్రీచింతామణి మంత్ర దేవత జగత్త్రేమంకరాపాంగవి
క్షాచంద్రోదయభక్తశేవధి మహాసంగీతసాహిత్యవి
ద్యాచారు స్తనకుంభ శారద మదియస్వచ్ఛజిహ్వస్థలిక్
వాచాన్యత్యము సల్పుగావుతఁ గవిత్వసూక్తి వర్తిల్లగన్.

6

ఉ. పుష్కరదీప్తతుండపరిపూరకలీనసమస్తమైన యా
పుష్కరధోక్త నభస్థలికి పూత్కరణోద్ధతిఁ జెప్పియచ్చటం
బుష్కరవాహినిం గలయఁబొందొనఁగూర్చిన విఘ్నరాజు ధీ
పుష్కరహేళి మత్కృతికి భూరిజయాభ్యుదయం బొసంగుతన్.

7

క. శ్రీరామాయణకావ్యకళారూఢవచోవివేకి నవ్వాల్మీకిక
భారతభాగవతాదిక, ధారచనోల్లాసు వ్యాసుఁ దలఁచి భజింతున్.

8

చ. అనఘుల సంస్కృతాంధ్రకవితాధ్యులఁ బేర్కొని నన్ను తింతుఁ బెం
పునఁ దగుకాళిదాసు భవభూతిని దండిని బాణునిక మయూ
రుని మఱి మాఘు భారవిని రూఢిగ నన్నప భీము నెఱ్ఱమం
త్రిని నలసోము భాస్కరునిఁ దిక్కున బమ్మెర పోతనార్యునిన్.

9

ఉ. ఎవ్వరికెంతబుద్ధి పరమేశుఁడు దాఁ గృపచేసె నట్టిదై
నివ్వటిలం గవిత్వరుచి నేరుపు చాలినఁ జాలకుండినక
నవ్వక వర్తమానకవినాథులు చేకొనరయ్య మత్కృతిక
బువ్వులు గందకుండ రసముం గొనుతేటలవంటి నేర్పునన్.

10

ఉ. చెల్లునటంచు నొక్కకవి చేసినలక్షణ మొక్కరివ్వలక
జెల్లమిఁ జేసి తారొకటి చెప్పంగ ఛాందసవిస్తరంబు సం
ధిల్లుటఁ గావ్యశంక లవనిం దఱుచయ్యె రసజ్ఞులార నా
యుల్లపుసౌధవీధిఁ గొలుపున్న సరస్వతి సత్యవాణినా
తల్లి యొసంగువల్కు వివి తవ్వలు నేయక చిత్తగింపుఁడి. (పంచపాది)

11

చ. పలుమఱుఁ దప్పలేవెతకఁ బాల్పడి యుండుటగాక దుష్కృతుల్
తెలియఁగఁ జాలుటెట్లు రసదీపకకావ్యకళారహస్యముల్

తలఁచు బ్రహ్మతిహేయకలిత ప్రణాళిసహాధికాక యాఁ

గలకుఁ బటిరచర్చితసుగంధతనుస్థితి బుద్ధిగల్గునే.

12

అని యిష్ట దేవతాప్రార్థనాచరణంబును బూర్వకవీంద్ర సంస్తరణంబును నవీనకవిజనా
నుస్తరణంబును గుకవిత్పణీకరణంబునుం గావించి యొక్కపుణ్యకథారత్నంబు రచి
యించుయత్నంబునం గుతూహలదోహలం బైనచిత్తంబున నిట్లని వితర్కించితి. 13

ప్రాజ్ఞులు ప్రబంధకల్పనాపాటవంబు, గలుగుటకునత్ఫలంబుగాఁ దలఁచిక్యతులు
చేయుచుందురు జగదేశ నాయకునకు, నచ్యుతున కంకితముగఁ గృతార్థులగుచు. 14

ధాతలకుధాత భువన, త్రాతలకుఁ దాత శౌరి రక్షకుఁ డట యా

దాతలదాత న్నిడిచి యి,లాతలనేతల నుతిండు లాఘవమేలా.

15

కృపఁ జేసి భువనముల్ కీర్తింప న్నవునకుఁ జెలఁగి యెన్నాళ్లకుఁ జెడనివదలి

యొసఁగె విభీషణాఖ్యునకు నాచంద్రతారార్కంబుగాఁగ లంకాధిపత్య

మిచ్చెఁ గుచేలన కిష్టార్థసిద్ధియా సరివోల్పరానియైశ్వర్యమహిమ

దత్తంబుచేసి గంధవహత్త భవునకు వరభవిష్యద్భిక్షునైభవంబు

వాసుదేవుండు బ్రహ్మాండవల్ల భుండు, భక్తజనులకు సకలసౌభాగ్యదాత [గలడె.

దాతమాత్రంబె మోక్షప్రదాత యతఁడె, యతని నుతియించుకంటె భాగ్యంబు

చతురుల్ పూర్వకవీంద్రు లన్నిటను నేస్వల్పజ్ఞుఁడఁ స్వామికిఁ

హితమోకాదో మదీయకావ్య మని నాకేలా విచారింపన

గ్రతనూజుల్ వ్యవహారకర్తలయినం గానీ కడుంబాలుఁడె

నుతునవ్యక్తపుమాట తండ్రి కొదవించుం గావె యానందమున్.

17

తనుఁ దా మెచ్చుకొనంగ నేటికిఁ గవిత్వప్రాధి యాంధీపున

స్తనకుంభస్ఫురణఁ నవీనమృదుచిత్ర శీవదాచ్ఛాదనా

భినవాలంకరణార్థ సూచనల సంప్రీతిన్ మనోవీధులం

జొనుపంగల్గిన నింపుతో విని రుజ్జుల్ మెచ్చినం జాలడే.

18

ప్రాచీనకవిక్వచిదుప, సూచితకథ సుకవరచనసాంపున వితతం

బై చిత్రము లలరించుం, బ్రాచురగతిఁ గనకఘటితరత్నము భంగిన్.

19

అట్లుగావున మదీయసరస్వతీవిలాసంబువలన సార్థకనామధేయంబుగాఁ గవిరాజ

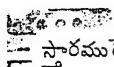
మనోరంజనం బనునొక్కసత్ప్రబంధంబు రచియించి మజ్జన్త సాఫల్యంబుగా భగవ

దర్పణంబు గావించు ననుతలంపున.

20

శ్రీరమణాంకితంబుగ రచింపఁగయోగ్యత గల్గి వీరత్వం

గారరసాదిలీలలఁ బ్రగల్భతకుఁ బుధు లాననంగ వి

స్తారము నేయఁగాఁ దగినసత్కథయెయ్యది గల్గునో యటం

చారయుచున్ మదీయహృదయంబునఁ గోర్కులు నివ్వటిల్లఁగన్.

21

తే. ఉండి యొకనాఁటిరేయ నాయుల్లమునను, మత్స్యభుంధైనయట్టి శ్రీమంగళాద్రి
నిలయు నరసింహు భక్తవత్సలు దలంచి, శయ్యమీఁదను నిదురించునమయమునను. 22

సీ. శతశాటికందర్పసౌందర్యరేఖావిమోహనంబు భగేంద్రవాహనంబు

హఃరణోటిరకేయూరాదిభూషణస్ఫూర్ణితంబు కలంకవర్జితంబు

దరహాసహాసిరవెన్నురితజీవంజీవజీవితంబు సువర్ణనేవితంబు

సంవద్విలాసిసరసభుజాలతాలింగితంబు కృపాతరంగితంబు

తే. గురుతరానంతకళ్యాణగుణమణిధు, రంధరంబు లనత్కంబుకంధరంబు

విష్ణుదివ్యస్వరూపంబు వేడల్తోఁ బ్రసన్నమయ్యెను మామకస్వప్నమునను. 23

ప. ఇట్లు మదీయజన్మాంతరసహస్రసంకీర్తనవశంబునం బ్రసన్నులైన భగవద్దివ్యమం
గళవిగ్రహంబు నందర్శించి కంచుకీకృతపులకోద్గమశరీరుండనై యానందరసకందళిత
హృదయారవిందుండ నగుచు లేచి సాష్టాంగవందనంబు లాచరించి నిలిచి స్తోత్రం
బులు చేయుచున్ననన్నుం గరుణామృతశీతలకటాక్షంబుల వీక్షించుచు గంభీరమృదు
మధురభాషణంబుల నిట్లని యానతిచ్చె. 24

క. మును పనిరుద్ధచరిత్రం, బనుకృతి రచియించి మంగళాచలపతిన్

తనరారు నాకు నంకిత, మొనరించితి వేను బ్రీతి నొందితి నింకన్.

25

కా. మద్భక్తుండు పురూరవుండు మును ధర్మబోధుఁ బాలించె నే

తద్భూమండల మేకచక్రముగఁ దద్వార్తల్ పురాణోక్తముల్

తద్భావార్థమెఱింగి విస్తరము నొందంజేయు మస్తత్ప్రసా

దోద్భూతాద్భుతశేముషీచతురవాగ్యుక్తిం బ్రబంధంబుగన్.

26

ప. తత్ప్రబంధంబు మద్గోపాలనామాంకితంబుగారచియింపుము మదీయకృష్ణావతారసగు
ణబ్రహ్మోపాస్తిపరులు నాకుం బ్రీయతములు గావునఁ దద్రూపంబున నీచే నుపాసి
తుం డైనసిహృదయంబున వివరింతు నని యానతిచ్చి యప్పరమేశ్వరుం డంతర్ధా
నంబుఁ జేసినట్లయిన మేలుకాంచి యాశ్చర్యమితిప్రమోదమానసుండ నై యద్ది
వ్యవిగ్రహంబుఁ దలంచి మ్రొక్కుచుండితి నివ్విధంబున నిష్టదేవతానుగ్రహంబు
వడసినవాడనై తత్ప్రబంధంబు రచియించఁ బూసి, కలిసమయసిద్ధతావిచారంబున
మద్వంశక్రమం బెఱింగించెద. 27

• శ్రీపేర్తిక శశివోర బ్రహ్మకులవార్ధిం బుట్టి కాండిన్యగో

త్రాపస్తంబపవిత్రనూత్రకలితుం డై రామసింహాసనా

- భ్యోపేతస్ఫుటకొండపీటిపురరాజ్యోర్విశ్వరుల్ మంత్రిగాఁ
జేపట్టక బసవప్రధానుఁ డిలమించెన్ భాగ్యసంపన్నుఁ డై. 28
- క. ఆమంత్రిమణి ప్రకాశన,భోమణి కనుపర్తిబుక్కపురిముఖ్యబహు
గ్రామస్వాస్థ్యానుభవ,గ్రామణి బుధనుతుల సుతులఁగాంచె నలుపురన్. 29
- ప. తదీయాభిధానసౌగుణ్యక్రమంబు. 30
- తే. అమరమంత్రి గుణంబుల నమరమంత్రి, మువ్వహిమవేల్పు ప్రభనొప్పమువ్వునుఁడు
పెద్ద నానాచమత్కృతిఁ బెద్దనార్యుఁ, డెల్లనచివుండు సంస్తుత్యుఁ డెల్లనభల. 31
- ఉ. అం దసమానకీర్తియుతుఁ డైతగుమువ్వునమంత్రిచూళికిన్
నందనుఁ డై జనించె సుజనస్తవనీయుఁడు నిమ్మనాథుఁ డిం
పొందుసమస్తసంపదల నున్నతిఁగాంచెను గొండమాంబ రా
కేందునిభాస్యఁ గూర్చి హృదయేశ్వరిఁగా భరియించె వేడుకన్. 32
- క. ఆనిమ్మమంత్రి వరుసకు, నూనుండై యబ్బనార్యచూడామణి పెం
పూన జనియించె గొండాం,బానిరుపమగర్భశుక్తిమాక్తిక మగుచున్. 33
- చ. సుగుణకదంబమెల్ల నొకచోటనె కాపురమున్నయట్లుగా
నగునని వేయునోళ్లఁ గొనియాడుచు భూజనులెంచ ధన్యుడై
తగుకనుపర్తియబ్బనకు దత్ప్రియసాధ్వికి లచ్చమాంబకుం
బొగడికకెక్కి రిద్దఱు సుపుత్రులు రాయన నిమ్మనాహ్వయుల్. 34
- ఉ. వేయనవచ్చుఁ గాక సుఖవే యనపాయవదాన్యవైభవం
బాయనవద్యబుద్ధి తగునాయనకే యనఁ గీర్తిచంద్రికల్
గాయ నయన్వగీతికలు గాయనశీలరు పాడ నొప్పు మా
రాయనమంత్రి మేలు బళిరా యన సూరిజనాభినందుఁ డై. 35
- క. ఆరాయనార్యమణికి వ,ధూరత్నము నరసమాంబ దొరయన్ సుగుణ
శ్రీరమణీయత ననసూ,యూరుంధతు లనఁ బత్రివ్రతాభరణం బై. 36
- తే. అట్టిదంపతులకు నన్వయాభివృద్ధి, యొదవఁ బుత్రుల పిరుపుర ముదయమైతి
మగ్రజుండుయోగానందుఁడనఘచరితుఁ, డబ్బయామాత్యుఁడండుమదాహ్వయంబు.
- క. శ్రీమంగళగిరినరసింహఁ మేయకృపావిజృంభితాద్భుతకవితా
శ్రీమంతుఁడ గానకళా, ధీమంతుఁడ దేవతాస్తుతివ్రతపరుఁడన్. 38
- ప. ఈదృశుండ నగునాచేతన్ గ్రథితం బగునేతత్ప్రబంధంబున కధీశ్వరుం డయిన
శ్రీరాజగోపాలప్రభుండు. 39

సీ. యదువంశజలధిరాకామృతభానుండు భానుండు యోగిహృత్పద్మములకుఁ
దైలోక్యహితరాసకేళీసనాథుండు నాథుండు బ్రహ్మాండయూధములకు
నిజకథామృతధాతవృజనజంబాలుండు బాలుండు నందగోపాలసతికిఁ
గృతవైణవికగానగీతప్రబంధుండు బంధుండు వల్లవీప్రాణములకుఁ

తే. గోమలశ్యామలామ్మగగ్రమలామ, రప్రకాండకాండాసనరాజమాన
సాంద్రచంద్రకనవచంద్రకీంద్రబర్హ, శేఖరుండు కృష్ణగోపాలశేఖరుండు. 40

సీ. వసుదేవసూనుడయ్యు సనాతనుడు నవనీతచోరకుండయ్యు నిస్పృహుండు
కాముకుండయ్యు నష్టలితపటుండు నృశంసహింసకుండయ్యు సర్వసముండు
సంసారియయ్యు నిస్సంగుండు ద్వారకావాసుండయ్యును జగద్వాప్యవతుండు
మాయావియయ్యు నిర్మలమానసుండు కార్యప్రవర్తకుండయ్యు నఖిలసాక్షి

తే. రాజగోపాలలీలావిరాజమాన, దేహభృద్భృత్తత్త్వంబుఁ దెలిసిపొగడ
వేయుమోములు గలకాద్రవేయలోకసార్వభౌమునకైన వశంబుగాదు. 41

సీ. వాసుదేవఖ్యాతివర్తిలె నెవ్వాడు భవముచే మూర్తివైభవముచేత
నఖువిఖండలీల నమరారెనెవ్వాడు శక్తిచే జరణంబుశక్తిచేత
గాళిండిగదిసి వేడ్కలునల్పె నెవ్వాడు రతులచే వనకేళిరతులచేత
గీతామృతవ్యాప్తి గీల్కొల్పెనెవ్వాడు నయముచే దత్త్వనిర్ణయముచేత

తే. దెలిపె నెవ్వాడు కంసమాంసలమతంగ, భూహననధాటిచే దనపురుషసింహ
మూర్తినిసూర్తి యసమానకీర్తి యతడు, సంహృతార్తార్తి యాభీరవక్రవర్తి. 42

❧ పప్యంతములు. ❧

క. ఈదృక్ప్రకారసారగు, ణోదారున కాశ్రితప్రజోభయసుఖదా
నోదారున కవనీభృద్భూదారున కమృతజలధిభూదారునకున్. 43

క. మండితగుణపండితహృద, ఖండితవిజ్ఞానహంసకాసారునకున్
గుండలరుగ్గుండలభృద్, ధండలసద్ధరహసనసుధాసారునకున్. 44

క. బంధురతరరవమురళీ, గాంధర్వసుధాస్రవంతికాలవారీసం
బంధోదితప్రవాళ, స్కంధస్థాణునకు భజదశస్థాణునకున్. 45

క. వరఖద్యుమణికి సాష్టో, త్రరశతషోడశసహస్రతరుణీయుగవ
త్పురలోచితబహుతనుభా, సురదక్షిణనాయకైకచూడామణికిన్. 46

క. విజరాజకకుబ్ధీక, వ్రజరాజతనగపమృగ్యపదునకు వీణా
ద్విజరాజద్విజరాజ, ద్విజరాజముఖాచ్చకీర్తివిభవపదునకున్. 47

- క. పరగోపీగోపితస, త్వరిమళహయ్యంగవినపాటచ్చరతా
స్ఫురితునకున్ రాధాతుచ, భరితునకున్ దురితహరణపటుచరితునకున్. 48
- క. రాసక్రీడానటనవి, లాసవశీకృతనభస్మలస్థాస్వప్న
స్త్రీసముదయహృదయునకున్, వ్యాసాదిముసింద్రవర్జితాభ్యుదయునకున్. 49
- క. శుంభదవప్తంభభుజా, స్తంభాగ్రహతాచ్చపేటశంబాహతి సం
రంభహతకంసభూభృ, త్కుంభితగోత్రునకు భరితగురుగోత్రునకున్. 50
- క. గోగోచరబలవిక్రమ, గోగోచరతామృతాకగోపాలునకున్
గోగోనియమితనానా, గోగోపాలునకు రాజగోపాలునకున్. 51

ప్రథమాశ్వాసము.

ప. నాయొనర్పంబూనిన కవిరాజమహారాజునం బనుపురూరవశ్యురిత్రంబునకుం గథా
ప్రకారం బెట్టిదనిన సకలమునివరేణ్యశరణ్యం బగునైమికారణ్యంబునం బుణ్యకథా
శ్రవణోల్లాసవికాసముఖులు శౌనకప్రముఖులు సమస్తపురాణవాణీమణిస్యందన
సంచారకరణప్రవీణసూతుం డగుసూతునివలన నుపసూచితం బగుపురూరవశ్యుక్రవర్తి
చరిత్రంబు విని నవిస్తరంబుగాఁ జెలుపవలయునని యడిగిన నక్కథకుం డిట్లని
తెలుపం దొడంగె.

52

ప్రతిష్ఠానపురవర్ణనము.

సీ. పరణాగ్రమణిరాగభరణాంచదుదయాస్తమయహంసశుభ్రాంశుమండలంబు
బహుళసౌధావశీప్రతిబింబభాగపూర్వాద్భుతస్వర్ణరీతి కామృతంబు
నీలనభోవాదనిశ్చయాపాదకాగరుధూపధూమరేఖాస్థిరంబు
ప్రతిపదాలిప్తజంబాలకస్తూరికాప్రకటితస్వగుణగోత్రాస్థలంబు
తే. ఘటితమట్టిమవటుపీఠకాంతికాము, దీవిధూతతమజివటలావిధూద
యత్రియామోత్కరంబు విచిత్రవిభవ, సురుచిరంబు ప్రతిష్ఠానపురవరంబు.

53

సీ. పణ్యస్థలములెల్ల బద్ధాకరములు పద్మాకరతతులు మహావనంబు
రావనంబులు వినోదాగంబు లావినోదాగము ల్లోపురాగ్రాంచితములు
గోపురాగ్రంబులు గురుసభావభులు సభావభుఁ డైవాలయములు చూడ
దైవాలయంబులు ధామస్థితు ల్తటి ధామస్థితు ల్కడుధర్మలయ
తే. ధర్మలతిభద్రకరులు తద్భద్రకరుల, యూళముల నెన్నఁగాఁ బ్రమదోత్కరంబు
లచటఁ బ్రమదోత్కరములు ప్రభాసమాన, లనఁ బ్రభాసమానం బగు నప్పరంబు.

54

ప. నయగుణరత్నసంయుతి పనప్రకటోన్నతి రాజమండలం
దయపరిజ్ఞంభమాణత సుధామహితస్థితి శ్రీవిలాసనం
శ్రయత నసంతభోగవిలసత్పురుషోత్తమయుక్తి వర్ణితం
బయి కలశాంబురాశిగతి నన్నగరంబు గరంబు చెల్వగున్.

55

- తే. రాజమార్గంబు నక్షత్రరాజితోడ, నంతరిక్షంబున వెలుగు లేంతయనఁగ
రాజమార్గంబు నక్షత్రరాజియగుచు, నగరమధ్యంబునందు నున్నతివహించు. 56
- శా. క్రిడాశైలవరీపసిస్సుటవితరిస్తాపితాంచక్షు పా
రాడశ్చచ్ఛటలం గరంచు విలసద్రాకానిశాభాసమా
నోడువ్రాతపసాంద్రచంద్రికతదీయోదప్రపూరంబు జా
తై డిగ్గు నైలయేఱులై పురివిహారాహ్లాదముం జేయుచున్. 57
- సీ. చక్రవాళధరాధరక్రియాచాతురిఁ గొంతుదేఱినపాణిపుకజమున
మహాసీయజలధినిర్వాణకేళీలీల వడఁకుదేసినకరవారిజమునఁ
గలఁధాతకాంచనాచలశృంగరచనచే నడుమదేఱినహస్తజలరుహమునఁ
నలచైత్రరథనందనారామకల్పన నారిలేఱినశయ్యాభోరుహమునఁ
తే. గనకగర్భంబు నిర్మించె గనకఘనక, శాలివాసతననమాన మై వెలుంగు
వరవరణభేయహర్మ్యోపవనచయంబు, లవ్వరంబున భువనంబు లభినులింప. 58
- తే. స్యతోభద్రరేఖాప్రశస్తివలన, భాసురంబైనయట్టియప్పట్టణంబు
సర్వతోభద్రరేఖాప్రశస్తివలన, భాసురంబైన జ్యోతిషప్రతిభఁగాంచె. 59
- క. పుటభేదనపటుకేతన, పటసంచలదంచలముల భాసిలుఁజిత
స్ఫుటముక్తామణిరేఖా, మటిమం దారాగణము విభావరివేళన్. 60
- మ. పురనానామణిహర్మ్యదేశచరదంభోజాంబకాస్యాచ్ఛసుం
దరత ల్పాచిన కన్నులన్ నిహితద్వారస్థలాదర్శ వి
స్ఫుగితాత్మప్రతిబింబము ల్గని సుమీ పూర్ణప్రభాపూర్ణిమా
హరిణాంకుండు వివర్ణుడై యరిగి కార్మ్యంబందు నంతంతకున్. 61
- తే. అలమృగాంకుండు వాతాయనాంతరములఁ, దూఱిపోవుచుఁ జరియించుకారణమున
లీలఁ బురహర్మ్యములఁ చంద్రశాలలయ్యె, దత్సుధానేచనమున సౌధంబు లయ్యె. 62
- సీ. గగనగంగాతరంగములఁ దోఁగినచల్లగాలి ఘర్జాంబుశీకరము లణఁచ
నమృతంబుచిలుకు శీతాంశుబింబమరీచు లాయాసభేదంబు నపనయింపఁ
బరువమై చెలువొందు పారిజాతద్రుసూనచయంబు పరిమళానందమొనఁగ
వీణారవంబుతో వీతెంచుకిన్నరీజనగానములు చెవుల్పల్ల నేయఁ
- తే. జొక్కి నిదురింపుదురు గాఢసురతజనిత, మోహబంధాసుగుణనిజబాహుబంధ
విరచనైకీభవత్పరస్పరశరీరు, లగుచు దంపతు లవ్వరహర్మ్యములను. 63
- తే. కమలబంధుండు మధ్యాహ్నకాలమునను, దామహేశ్వరుఁ డైనచందంబుఁదెలుపు
రజతకుధరాధరావతారప్రకార, పీఠసౌధాగ్రసీమలఁ జేరి పురిని. 64

తే. మీనకర్కటమకరసంస్థాన మగుచు, సౌరిది. బ్రతిబింబమిషమున సూర్యచంద్ర
తారకాదులు తనయందుఁ జేరియుండ, గగనమును బోలియుప్పు నన్నగరిపరిఘ. 65

క. పరిసరపరిఖాసలిలాం, తరమున వెనఁజొచ్చి మర్త్యదర్శనకాంక్ష
వరతఁ బఱఱతెంచి యీందుచు, శరములపైఁ జేలుదురు రసాతలభోగుల్. 66

సీ. లలితచందనలేపకలితసుందరవళిసౌ పానముల జంగఁజాఁపియెక్కు
ఘనతారహరిఁగు స్వభారగిరినితంబములపై జీరుకుబండలాడు
ననమానవిహీ కారసమానితాధరామృతద్విగ్ధ కలనుఁ జేయీఁతలిందు
హేలారచితపుష్పమాలారచితకేశభృంగమల్లములతోఁ బెనఁగులాడు

తే. సురతనాట్యకళాంశుకీకరణకామ, కమలజాతావసరతీవ్రకాథకేలి
భవవర్తిశ్రమలాలనపౌరయువతి, జాలతనుసీమల సమీరబాలకుండు. 67

చ. చనునెడ దక్షిణాయనమిషంబునఁ గొన్నిదినంబు లుత్తరా
యణమనఁ గొన్నినాళ్లు గగనాంతరసీమ మెలంగుచుం బురిం
గనఁబడు చోద్యముల్లయఁ గన్గొనుచుండుదు రెల్లకాలమున్
ఘనమగుదర్శనేచ్ఛలను గైరవిజీనలిసీమనోహరుల్. 68

సీ. ప్రాకారముచేద్రలోకాంత మన్నచో హర్ష్యజిలాలోన్నతు లడుగ నేల
ధామంబురెల్ల రత్నమయంబు లన్నచో నొడలిసొమ్మలవంత లడుగ నేల
ప్రతివీధియు సుగంధరససిక్తమన్నచో నంగరాగములమే లడుగ నేల
త్యాగంబులగ్నికృత్యధికంబు లన్నచో వైశ్వర్యవిభవంబు లడుగ నేల

తే. శుకపికాదులు నరసవచోవిలాస, కృతపురాణప్రసంగ మోదితజనాభ
లన్నచో విద్వదధికార మడుగ నేల, జగదలంకార మైనయన్నగరమునను. 69

సీ. ఆక్రాంతనియతిఁ బద్మాసనస్థితు తాట భాషాప్రియోదారభావు లగుట
సత్యప్రవర్తనశ్లాఘ్యుత వెలయుట నామ్నాయమతి చతురాన్యు లగుట
విమిధాగ్రగణ్యతావిస్ఫూర్తిగాంచుట నన్యఖాంభోరుహజనితు లగుట
హంసేశహరిహితోద్వేగద్వేగమెలఁగుట సౌమనోధర్మాగ్రజన్మ లగుట

ఆ. సలహిరణ్యగర్భ నవరావతారంబు, లగుట కింతసంతయంబు గలుగ
దప్పురంబులోన నొప్పారుచున్నట్టి, భూమిసురులమహిమ పొగడవశమె. 70

సీ. పౌరుషంబుజొలంత పౌరవిరోధంబుఁ గలుగ దీరాజశేఖరులయందుఁ
బక్షపాతంబు స్వభావకాతివ్యంబు పౌరయ దీగోత్రాధిపరులయందుఁ
నొరుదండనిలిచి యేయుట వైరిధాటికి విముఖమా టెఱుంగమివిషయంబు
సత్కులామిత్రత కాత్మప్రదలచూప నిచ్చుటఁ జూడమియినులయందు

- తే. ననుచు జనులెంచ మఱియుఁ గళ్యాణగృహని,వాసులై నిత్యధర్మవిలాసులై య
నంతరాయభోగిష్టులై యమితవాహ,వంతులై బాహుజాలు ప్రవర్తింతు రచట. 71
- మ. తమకుం జాలినవర్తకం బతనిచేతం గామినో శంఖప
ద్దమహాపద్మము లర్థపుక విడిచి ప్రేమం దత్పురీవైశ్యస
త్తములం జేరెననంగ శంఖములు పద్మంబు ల్లహాపద్మముల్
ప్రమితార్థంబులవృద్ధిఁబొంది సిరులక భాసిల్లుఁ దద్గ్రేహముల్. 72
- ఉ. అద్రులు ధైర్యవైభవసమగ్రత బ్రాహ్మణసేవచే నదా
భద్రులు బాహుశక్తిబలభద్రులు రుద్రముకుందభక్తిని
ర్షిద్రులు సత్కృపాగుణసమృద్ధిసముద్రులు చారుకీర్తిస
త్సుద్రులు శూద్రు లాప్సదురు చూడఁ బురిక సుకృతైకముద్రులై. 73
- ఉ. హేమమనోజ్ఞమైనపురిహర్త్యచయంబున మర్త్యపంపతుల్
ప్రేమలతోడఁ గూడి విహరించుచు నింపుగ షడ్జమధ్యమ
గ్రామముల నిన్వినోదగతి గానముసేయఁగ నాలకించుచుక
వేమఱు మెచ్చుచుందు రతివంతగఁ గిన్నరదంపతుల్విదిన్. 74
- క. పురిగోపురాగ్రసింహా, పరిగతమధ్యాహ్నసమయభానుఁడు వాలుచుక
నిరతముఁ బ్రచూర్ణదీధితి, నరయక స్వత్రైత్రవాస మని తలఁచియొకో. 75
- క. సాలంబులకొమ్ములు సుర, సాలంబుల నంటుకొనుఁగ సారికిఁ బురిలా
సారంబులకొమ్ములుసుర, సాలంబుల నంటుకొనుఁ బ్రశస్తస్సూర్తిక. 76
- చ. అతమనిముక్కులో చిగురుటాకులొ కుందసపుక సలాకలొ
రతనపులేటలొ తొగలరాయలచాయలనిగ్గులొ తటి
ల్లతికలొ పువ్వుగుత్తులొ విలాసరసంబునఁబోసి నట్టియా
ప్రతిమలొ వీరనంగ బురిఁ బంకజగంధులు వొల్తు రెంతయక. 77
- సీ. పాలఁతులవలుడకొప్పలుచూచి నిజశాంబరీతమోనిర్మాణరీతి మఱచి
తరుణీకటాక్షపాతచమత్కృతులు చూచి శరసంప్రయోగవైభదులు మాని
వనితలమధురనిస్వనకంతములు చూచి విజయశంఖములపై వేడ్క నడలి
నీలవేణులముద్దునెఱ్ఱెంగంబులు చూచి యలమృగాంకునిసహాయంబు వదలి
తే. యలఁతఁదీటుచుకొనుఁ గునుమాయుధుండు, రతికుచాభోగశయననిద్రాసుఖస్థిఁ
బురుషుల జయించుకార్య ముప్పరివిలాస, వతులచే నొట నిర్విచారతఁ జేలంగి. 78
- సీ. ఆడనేర్తురు మనోహరలీల నృత్యనృత్తంబులు భరతవిద్యానిరూఢిఁ
బాడనేర్తురు రాగపరిమితస్వరసుధావ్యాప్తిచే దారువు లంతురింపఁ

- జూడనేర్తురు యతీశులకైన భ్రమపుట్ట దశవిధవీక్షావధానములను
 గూడనేర్తురు సొంపుగులుక నైంద్రాణికఫణిపాశముఖరతిబంధములను
 తే. సరససౌందర్యవిద్యాప్రసంగగరిమ, రసికనికరకటాక్షపరంపరావి
 కానసుమమాలికాస్వలంకరణపాత్ర, లైనపాత్రలు తత్పురియందుఁ గలరు. 79
- సీ. కార్కొన్న చికురాంధకారంబులోఁబడి వెలువడునీమంతవీధులందుఁ
 బైకొన్నదృగ్బాణ పంజరంబులఁ జిక్కి కడచుని మేఘావకాశములను
 మొనయెక్కుడగుబృచనుకొండలెక్కి గాసిలి డిగ్గు హారనిశ్రేణికలను
 గనరాని యవలగ్నగగనాంతమునఁ బ్రాకి వ్రాలుఁ గాంచీచక్రవాళమునను
 తే. బురసమాగతపాంథప్రభూతకుసుమ, శరవికారవిలోలలోచనదృగంచ
 లములుఘంటావధచరద్విలాసలసిత, వారకన్యావలోకనావసరములను. 80
- సీ. వెలకుఁ జూపవు పొన్నవిరి యంతగోప్యమా యదియరంటులలోయ నయ్యెఁజుమ్ము
 కప్పకోనేల బంగారమా పువుబంటు లవిసువర్ణలతోదయములు సుమ్ము
 మూసిపెట్టెదు మల్లెమొగ్గ లింతబ్రమా యవిసుధారాశిచేరువ విసుమ్ము
 దాచుకొంటివి యరుదా నల్లఁగలువపే రదియగాధ సరోవహనము సుమ్ము
 తే. టంచు ముసిముసినగవు లన్యోన్యవచన, మంజులవ్యంగ్య చాతురీవ్యంజకములు
 గా విటులకమ్ముదురు విరుల్కాముకైక, జీవికలు పుష్పలావిక ల్సెలగి పురిని. 81
- చ. ఆరదములకొన్పజించి కమలాసనుఁ డుర్వికేంద్రోయ రత్నని
 ర్భరమునఁ గొన్ని తత్పురినివ్రాలినఁ జుల్కనివెల్ల గాడ్చుచే
 దిరుగుచు మింటఁ జిక్కె నవి దేవవిమానములయ్యె వానిపెం
 జరయఁగఁ దత్సమానములయైన విమానములందుఁ గల్గునే. 82
- మ. జగతీధ్రంబులు దేవపావగత సంచారంబులై నిశ్చలం
 బగు వృత్తిం దపమాచరించి తతఘంటారావనిర్భీకయా
 నగుణోదగ్రతవిగ్రహాంతరము తెన్నం దాల్చుటం గల్గెనో
 నగసంబంధగతాదివృద్ధి యనఁగా నాగంబు లొప్పుంబురికొ. 83
- చ. అరివిజయప్రతాపఘనయానమహీభృదుపాశ్రయంబులం
 బరఁగినవోటఁ గైటభవిభంజనజంభమదావహారకుం
 జరరిపువిక్రమానుగుణసారతఁజొప్పడు నప్పరిహరుల్
 హరులను నామధేయములు సార్థకమై యనువొందునట్లుగకొ. 84
- క. వాసవవాసవదీప్తన, వాసిని వాసిని జయించునయ్యాయుధముల్
 కేసరికే సరితత్తురు, భానురభానురవు లచటిభటు లుద్వృత్తికొ. 85

వ. వెండియు నప్పట భేదన ప్రకాండం బఖండతాండవపాండిత్యవికస్వరభేదభిభండి
మదోత్సాహకృదాఖండలతోదండమండితకాండమండలాయమాన విచిత్రచిత్రధ్వజ
పటపటలకిమ్మిరశోభామిశదభ్రమదదభ్రశుభ్రేతరవిభ్రాజితధూపధూమరేఖాబహు
ళంబునుభరతసంగీతరత్నాకరకళాపీఠాప్రపిణవాణిసీత్రేణివివిధవిధనాట్యవిజృంభణచ
లదరుణచరణరణదతులతులారోటిచాటుకింకిణీకలితతాళతత్కారపల్లవనితంబతలము
ఖరేచితమకరావిధవక్రదండపక్షోర్ధ్వమండలీప్రముఖకరకమలవిక్షేపజనితకంకణర్పు
ణర్పుణత్కారకనకరశనాగుణ కీలితఘంటికాఘనఘనత్కారమార్దలకశయాహ
తమృదంగాభంగధిమిధిమితాగారసమిత్రసాంద్రస్వన ఘుమఘుమితనాట్యకాలాజా
లభేలనంబును ప్రభునేవాసమాగతసంక్షిప్తకర్ణాటలాటవరాటకాంభోజ కాశ్చిరమకురు
కురుగాంధారసౌవీరసౌరాష్ట్ర మగధమద్రమాళవ సేపాళబంగాళకళింగద్రావిడకేరళ
గూర్జరప్రముఖనానాదేశవసుంధరావరాణ్యనృసంఘర్షణసముద్భూతశుంభచ్ఛాతకుం
భభూషావిశేషరజఃపుంజసికతా విరాజమానరాజమార్గంబును గృతకసిలోచ్ఛయనిచ
యసముత్తుంగశృంగస్థాపితదీప్తిహీరవారాంబరచుంబికాంతికదంబాడంబరనిష్కళం
కితశంబరభవనికురంబవిరోధిబింబంబును మహామహోన్నతహాటకహర్మ్యసమూహ
శిరోగేహదేహశీప్రముఖగృహంగణసగితరోహిణీకాంతకాంతోపలదృశ్యమాన నిజ
ప్రతిబింబవిలొకనసంజనితాన్యవాహనందోహమోహనముత్సాహ హేతుహేష
విశేషఘోషబంధురసముల్లంఘనోద్ధత కబంధజబాంధవనైంధవాహంకార హరణ
హుంకారతోత్రతాండవయుళత్కార ధీరగరుడాగ్రజంబును సంతతవసంతసౌభా
గ్యసంపదుద్యదుద్యానవాటికాచ్ఛటాభ్రంకషవిధవిధకాఖి కాభోషకాఖాశిఖరను
ఖాసీనశుకశారికానికరమధుమధురవచనరచనాచమత్కారసరసకథాప్రసంగసంశ్ర
వణకుతూహలస్తంభితవిమానగమనచనిరచరత్తచరజంపతినిచయంబునునై వసీభూష
ణంబయ్యును నవసీభూషణంబై వారణదానధారాప్రవాహబంధురంబయ్యు నవా
రణదానధారాప్రవాహబంధురంబై శేషాలంకారమహాస్థానమండపసహస్రశోభితం
బయ్యును నశేషాలంకారమహాస్థానమండపసహస్రశోభితంబై విప్రచయామోదకృ
ద్వైభవరాజద్రాఘిష్టంబయ్యును నవిప్రచయామోదకృద్వైభవరాజద్రాఘిష్టంబై స్వ
ర్గలోకంబునుంబోలె విమధనమన్వితంబై సుమేరునగంబునుంబోలె గల్యాణనిల
యంబై సుధాసముద్రంబునుంబోలె లక్ష్మీసముదయస్థానంబై శృంగారవనంబునుం
బోలె దరుణీపురుషసౌమనస్యరమ్యంబై యలకాపురంబునుంబోలె బుణ్యజనవిరా
జితంబై పాతాళభువనంబునుంబోలె ననేకభోగివిలసితంబై శరత్కాలంబునుం
బోలె నవరూపితపంకంబై కమలాకరంబునుంబోలె గవినివహవర్ణసీయంబై సంపద
లకుఁ గొటారును, సారస్వతంబునకు నునికపట్టును బుణ్యంబునకుఁ దావలంబును

బురుహార్థములను బుట్టిసిల్లును నగుచు భరాభరంభీకమనీయకరకమలకలితకనత్క
నకమణికటకందై యొప్పునక్కటకంబున కధిశ్వరుండు. 86

— ౭౭ పురూరపునిసాందర్యాదులు. —

సీ. పటుభుజాస్తంభాగ్రఘటితవిశ్వంభరాభరలాఘునితమహాఘణిఘణుండు
నవకీర్తినర్తకినాట్యరంగాదధీకృతచక్రవాళభాతీధరుండు
సంతతౌదాచ్యసిద్ధాంతార్థపూర్వవక్షిభవత్కల్పకప్రాభవుండు
బిరుదాంకరచితగంభీరగీతప్రసంగాశాపసంజీవనాంతమండు

తే. నిశితనిరుపమనిజకరసీరజాత, నిహితనిస్త్రింశనిర్విన్ననిష్ఠరాఠి
చలనైవేద్యత్ప్రశుంభత్ప్రతాప, ఘోరతరభైరవుండు పురూరపుండు. 87

మ. ఆతః డుద్బంధబలప్రకాండభుజదండాఖండకోదండదం
దతమఃఖండనమండలప్రభవకాండవ్యాప్తధాగద్ధగీ
తతకాండోఘమయాభిదూతహయవేదండాదిమద్భండనో
ద్యతచండాహితమండలేంద్రమదసీహారుం డుదారుం డిలక్. 88

గీ. ఆన్యపాలునియచుసాయతః జూచి, వానినుమహితకార్డుకత్వంబుఁ జూచి
మనుజు లన్నిభుజోకకుమారుఁ బోల్తు, రతనిసాందర్యమును శౌర్య మట్టిదగుట. 89

చ. ఆతిశయసంపదల్ గులుకునందపుఁజూపు నిదర్శనంబుగా
నతనివికాలనేత్రములయందు వసించఁగఁబోలు లక్ష్మీత
చ్చతురతతోడియున్న జలజంబులయందలి యున్నిమాని ని
ర్జుతులధనంబు లెల్ల జయసిద్ధులఁ జేరుట యుక్తమేకదా. 90

ఉ. శారదవేళయందు సరసంబగుపున్నమనాఁటిరేయి ని
ర్జీరదరాచితాభిమున రెండవయామమునిండుచున్నచోఁ
జారుకళాఘోరాముండగుచంద్రుఁ డొకించుక సాటివచ్చుదు
ర్వారకళంకదోషము తొఱంగుటఁ గల్గినరాజుమోముతోఁ. 91

శా. ఆరాజేందునిచెక్కుటద్దములపై వ్యాపించులీలాదర
స్తేరబోయిత్తు జపాప్రసూనవిలసజ్జిహ్వగ్రసింహాసన
ప్రారుఘస్థిలిఁబొల్చు శారదమనోజ్ఞాకారశోభాసుధా
పూరిం బుద్ధతమైనచందమున నొప్పుకో లోచనానందమై. 92

సీ. అకలంకలావణ్యతాఖండసుందరతనువిలాసంబునఁ దనరుగొఱకు
నలపార్వతీపతియమృతాంశుమయమైన కడకంటిచూపులవడయుగొఱకు
నన్నివేళలయందు నధికవైభవసమన్వితుఁడై జగంబుల వెలయుగొఱకు

- జంభాంతకాదినిర్జరబృందమానసియప్రాభవంబున నలరుకొఱకుఁ
తే. జంద్రమదనవసంతనానత్యు లైక, మత్యమున నేకరూపమై మహి జనించి
నటులు సౌందర్యగరిమచే నతిశయిల్లుఁజారుమూర్తిపురూరవశ్చక్రవర్తి. 93
- ఉ. ఆనరనాథుఁ జూచిన లతాంగులడెందపుఁగుందనం బయో
గానలఠీలలం గరచి యందుఁ దదీయమనోహరాకృతిం
బూని దృఢంబుగాఁగ నిలుపుకొ డలపుంబడియచ్చుచేత నా
నానె విసోదము ల్పుమకరాసనకాంచనకారికృత్యమతో. 94
- క. ఆన్యపతిఁ దలంచినచం, ద్రాననలకు సాత్త్వికోదయం బగు లక్ష్మీ
జానికళోదితుఁ డట త, ధ్యానంబున సాత్త్వికోదయం బగుటరుడే. 95
- మ. తమప్రాణేశులు గారవింపఁగ నెలంతల్ నిండుకొంగిల్ల నం
దముగా నుండియు నప్పరూరపునిసౌందర్యంబు భావించు రు
ష్టము దీర్ఘంబును గంపితంబు నగునిశ్వాసంబు వాటిల్ల భ
ర్తృమనశ్యంకగతాపరాధపునరుక్తిం బాయగాఁ జేయుచుకొ. 96
- సీ. కొలువు నేయఁగవచ్చుకొదమసాయపువారసుందరు ల్నిపుసొంపు చూచిచూచి
యాత్మసాక్షాత్కారమైయున్న యతనికే దమయావనంబులు దన్కనిచ్చి
వరిరంభణాదులైనరహస్యచేష్టల నతఁడు క్రీడించినయట్లు దలఁచి
భ్రాంతితో సత్యానుభవబుద్ధిగైకొని యానందపారవశ్యంబు నొంది
తే. మగుడఁ దెలివొంది యతని నెఘైగముమాడ, సిగ్గుపడుచుందు రేమనిచెప్పవచ్చు
నట్టివలపుల నాఱడిఁబెట్టుచున్న, చెఱువవిలుకానికై తవచేష్టితములం. 97
- మ. ఆయ మర్థజన యంచు యాచకలలాటాంతస్థలిక బ్రహ్మని
ర్తయతకొ న్రాయవహించునట్టి లిపియర్థంబుకొ విశేషాన్వయ
క్రియగా నర్థ మవారిగానొసఁగి యర్థింజేయు వాగిశువ్రాఁ
తయు నాత్మీయవితీర్ణయు నిజముగా ధాత్రీశు నేర్చెట్టిదో. 98
- సీ. బిరుదాంకపటజాతమరుదాహతిని విగ్రహములకు నిస్సత్త్వమావహిల్ల
భూరి సేనాసముద్భూతధూళివ్యాప్తి గాఢాంధకారంబు గ్రమ్మకొనఁగ
భేరిగభీరభాంకారనాదార్పటిపటిమచే గుండియల్ బగుమనఁగ
శాతహేతిచ్చటాచ్చచ్చవిస్ఫూర్తిచే మిగులుగన్నులు మిఱుమిట్టుఁగొనఁగ
తే. సాలభంజికలనుబోలి శత్రుకోటి, ప్రాసితస్తంభులగుచు దూరములయంద
రిచ్చపడుదురు విజయధురీణుడైన, యప్పరూరపుధాటి కేమనఁగవచ్చు. 99

శా. ఆరాజేంద్రకులావతంస మొకనాఁ డత్యంతసంప్రీతిగా

నారత్నప్రకరప్రకీర్ణసముద్భిన్నస్వర్ణవాతాయనో

దారస్తంభవిటంకకుడ్యపటలోద్యద్వేదిగోపానసీ

ద్వారస్ఫారకవాటశోభితసభాస్థానాంతరస్థాయి యై.

100

సీ. చరణాబ్జనఖకాంతించి కల్పభూషణుటూగ్రమణులపై ముసుగువార

గణుతింపరానిచక్కదనంబు ప్రేక్షకపీక్షణంబులకును విందులొసంగ

గంభీరమధురవాక్యచమత్కృతు ల్పభాసదులకుఁ గర్జరంజనమొనర్చు

సానుగ్రహములైన యవలోకనము లధికోటి కిష్టార్థము ల్లంఘించుచుండ

తే. విగ్రహచ్చాయకాంచనవిమలహుట, వలయముఖభూషణములకు వన్నెలొసంగ

చిత్రకంఠీరవాసనాసీనుఁ డగుచుఁ జెలఁగి కొలువుండె నారాజశేఖరుండు.

101

తే. సత్ప్రసంగంబుదనర నార్జవముఁగలిగి, కడఁగి తగుచోటులను గురుకవిబుధాదు

లుండ సింహాసనస్థుండై యుండె నినుఁడు, ధారణీవ్రజ కానందకారియగుచు.

102

సీ. వింజామరంబుల విసరువుఁబోడుల కంకణార్పణార్పణతాగ్రరవము

మురువుగా సుతిఁగూడి మొరయించువైణికవల్లకీసీకర్షణకర్షణరవంబు

కడుసొంపుగానాడు కర్ణాటనాటికాకనకమండీరఘ్న లరవంబు

ప్రణతపార్థివశిరఃస్రగ్ధంధలోలతఁ దిరుగుతు మైదలర్పుంకరణరవము

తే. మిళితమగుచు సుధారసగళిత మగుచు, లలిత మగుచు మనోరథఫలిత మగుచు

నానినాదం బపూర్వమోహనవీలాస, మహిమఁ జెన్నొందెఁ దత్పభామండపమున.

103

సీ. సింధునాయకుడండఁ జేరె జీవనముఁ గల్గట చాలునని మత్స్యకువలయేగుఁ

డలవత్సనరపతి యాభీరభూమిపాలకునమీపమున నిల్కడ వహించె

నాడంబరస్ఫూర్తి నమరుచున్న నిహదనాథునిఁజేరె గాంధారవిభుండు

కెలనఁ గుంతలరాజు బలమధ్యమునఁజొచ్చి వసియించె బాష్టికవల్లభుండు

తే. మఱియుఁ దక్కిననృపతు లేమాడ్కిఁ దమకుఁ,దగినవారలతోఁగూడి తగిలి నిలిచి

రథిపుఁ బోడఁగనుఖండంతరాధిపతుల,సందడికి నోడియెప్పుడో సమయమనుచు.

104

వ. ఆసమయంబున.

105

— పురూరవునియొద్దికి నారదుండు వచ్చుట. —

సీ. లాంఛనంబు సముజ్జ్వలభుజాంతరస్థితిమహతిరూపంబున రహివహింప

నమృతంబు విష్ణునామాక్షరమధురగాంధర్వరూపంబునఁ దరఁగలెత్తఁ

బందిక ల్లిభధళొచ్చేవ్వతకారీరకాంతిరూపంబునఁ గ్రమ్మికొనఁగఁ

జల్లదనంబు శశ్వత్కృపారసపూర్ణదృష్టిరూపంబునఁ జేటపడఁగ

- మనుమడైన పురూరవత్పతలేంద్రుఁ, జూడ నేతెంచుచున్నానిజూడ దోచ
నరుగుదెంచె నభోమార్గయానమునను, నారదుండు మూర్తిజితశరన్నారదుండు. 106
- తే. స్వాంతములు పల్లవించెను సత్కదంబ, ములకుఁ బంకజాతముల పొంకమెడతె
భువనము శుభోదయస్ఫూర్తిఁ బొలుపుమిగిలె, నారదాగమమున కది నైజముకద. 108
- ప. ఇవిధంబున. 108
- ఉ. వచ్చినఁ జూచి లేచి పరివారముతో నెదురేగి యవ్విభుం
డచ్చపుభక్తి మ్రొక్కి కనకాననసుస్థితఁడేసి పూజలక
మెచ్చదవింపఁగా వినయమేదురమంజులవాక్యవైభవం
బెచ్చ ననేకభంగుల ముసీందుఁడు దీవనలిచ్చి మెడియున్. 109
- క. వశలంబె మీకు హితులకుఁ, గుశలమె వశలంబె బంధుకోటికి నెల్లం
గుశలమె భృత్యశ్రేణికిఁ, గుశలంబె ధర్మిప్రజలకు న్ననుజేంద్ర. 110
- ప. అనిపలికిన నానందమింద్రచంద్రునితోఁ జంద్రవంశలీలకుండు వినయ
సంభ్రమమాధురీధురీణవచనంబుల నల్లన నిట్టనియె. 111
- క. మీకారుణ్యమువలనను, మాకందఱకు న్ముఖంబు మానీశ్వర మీ
రాకవలన మద్భాగ్యము, లోకస్తుతమయ్యె జగతిలోపల నింకన్. 112
- తే. వినతమోగుణహర్తవై వెలయునీవు, మిత్రరూపంబుతో వచ్చి మేలొసంగ
నిపుడుగద యబ్జులమున కెలమియగుట, చక్రవర్తిత్వమింకఁ గదా స్పష్టమగుట. 113
- క. అని పలకునన్ను రేంద్రుని, వినయోక్తుల కలరి మానివిభుండు తదీయా
ననమనఁ గారుణ్యరసం, బెనయఁ గటాక్షములు నిగుడ నిట్లని పలికెన్. 114
- సీ. ఉత్తమాన్వయమున నుదయంబునొందుట సరిలేనిసౌందర్యశాలి యగుట
యఱుపదినాల్గవిద్యలఁ బ్రవీణుండొట పటుబాహుశౌర్యసంపన్నుఁ డగుట
ధరణిచక్రాచలాంతంబుగా నేలుట నిగ్రహానుగ్రహనిపుణుఁ డగుట
వేదశాస్త్రోక్తపద్విధు లాచరించుట యౌదార్యగుణముచే నధికుఁడగుట
- తే. హరిహరబ్రహ్మచార్యనానిరతుఁ డగుట, యాత్మవిదుండొట యొక్కనియందుఁగలవె
పుణ్యనిధివైన నీయందె పొసఁగె నిన్ని, సద్గుణములు పురూరపస్సార్వభౌమ. 115
- క. స్తుత్యుం డమరులకైనను, నితోన్మిన్నతుఁ డైనధారుణీపతి “రాజా
ప్రత్యక్షదైవత” మ్మన, సత్యవ్రత పూర్వవచనసంగతి వినవే. 116
- ప. అనిపలికి వెండియు నమ్మహానుభావుం డమ్మనవపతితో రాజనీతిప్రసంగంబున
నిట్లనియె. 117

నారదుడు పురూరపునకు రాజనీతి చెప్పట.

- చ. మతియుతు బుద్ధికాలి బరమర్థవిభేదనదక్షు సత్కళా
చతురుని శాంతునికొ సమరసాహసుఁ గార్మవిచారకౌశలం
బతిహితశీలు షడ్గుణవిభాసురు భృత్యజనప్రజామనో
హితనిజవర్తను న్వసుమతీశుఁడు మంత్రిగఁ జేయఁగాఁదగున్. 118
- క. తా నెంతయధికుఁడైనఁ, గానీ మనుజేశ్వరుండు కార్యాకార్య
జ్ఞానము నిజప్రధానులతో నాలూచించి యుక్తితో నెఱుంగఁదగున్. 119
- క. సప్తాంగరక్షణంబును, సప్తపాయము లొనర్చుసామర్థ్యంబున్
సప్తవ్యసనవిరక్తియు, సప్తద్వీపేంద్రరాజసద్ధర్మంబున్. 120
- సీ. న్యాయంబు దప్పనినడవడితోడను బెంపుగాఁ బ్రజలఁ బాలింపవలయు
నుచితవ్యయంబు నేయుచు నర్థసంపద ల్కాదవగాకుండంగఁ గూర్చవలయు
కౌర్వోజ్జ్వలములైన చతురంగబలముల నెంతయు విరివిగా నేలవలయు
సమయంబు బలము విచారించి పైకొని పరరాజ్యమాక్రమింపంగవలయు
తే. నేమఱుటలేక గడిదుర్గసీమలందు, నాపులుచు గార్మఖడ్గప్రయత్నపరులు
నయినవారలఁ దగిననైన్యములతోడ, నునుపవలయును దనపేర్చి యొరులుపొగడ. 121
- క. తనరాజ్య మొరులరాజ్యం, బనవలవదు బుద్ధికుశలు లగుచారులఁ బం
చి నిఖిలవార్తలు నిచ్చలు, వినుటొప్పును భూవిభుండు విశ్రుతమతియై. 122
- క. బలవంతులతోఁ బగయును, బలవద్బాంధవులతోడి పగయును ధరలోఁ
బలువురతోఁ బగయును మఱి, బలభేదికినైనఁ దెచ్చుభంగముఁ దలవన్. 123
- క. చెలిమియ యుచితం బెంతయు, బలవంతునితోడ నతఁడుపగవాఁడైనఁ
జలియింప కంతకంటెను, బలవంతుని చెలిమివడసి పగ యొగఁదగున్. 124
- చ. నిజభుజశక్తిసైన్యఁ దననేర్పునఁ దంత్ర మొనర్చియైన న
క్రజముగ వారిపైఁ బలముఁగల్గినవారలఁ గూర్చియైన పై
రిజనవినాశనంబు నొనరింపక జాడ్యముచేత నున్న భూ
భుజుని ప్రభుత్వ మెల్ల నదిపొంతమహీజముగాదె భూపరా. 125
- క. విశ్వానరపురు నెఱిగి న, రేశ్వరుఁ డధికారమిచ్చు బెంతయు నుచితం
బైశ్వర్యయుతులు గాఁగ న, విశ్వాసులఁ జేయఁదగదు విమలవిచారా. 126
- క. కరుణ తనకెంతగలిగిన కనకవస్తు, వాహనాదులు చాల నీవలయుఁగాని
భూతలేశ్వరుఁ డెంతయాపులకునైన, నాజ్ఞాద్రోవంగ నిచ్చుట యనుచితంబు. 127

చ. కలిమి కొలంది తీవి గమకంబు కొలంది బ్రవర్తనంబు దో
 ర్బలముకొలంది బూన్కి- యసురక్తికొలంది సమాదరంబు మే
 లాలయు కొలంది యత్నము నియోగికొలంది ని భార మీగియుం
 దెలివికొలంది మాటయు నుతింపఁగ యోగ్యతఁ దెచ్చు నేతకుఁ.

128

శా. సర్వజ్ఞత్వముఁ గల్గి కీర్తిలతికాశాలంబు చక్రాద్రివై
 బర్హన్నిశ్చలధర్మమార్గమున నప్తద్వీపసామ్రాజ్యము
 నిర్వైరస్థితి నేలు నీకుఁ దలవ నీ తిప్రకారంబు లా
 యుద్విసాధ! నిసర్గసిద్ధములు గానోపు నిష్ఠాచరించినఁ.

129

ప. అనిమతీయు బ్రసంగోచితంబు లగువిశేషభాణంబుల నభినందించు మునిపుంగవుం
 గసుంగొని వినయనమ్రపదనకమలుం డగుచు మహివల్లభుం డి ట్లనియె.

130

ఉ. ఎందఱు రాజు లీయవని నేలినవా రిఁక నేలనున్నవా
 రెందఱు లెక్క నేయఁ దరమే పరిమేష్టికి సైన నట్లనే
 నందఱిలాన నొక్కరుండనై ధరయేలుట యెంతప్రాభవం
 బిందుల కింతపెద్దగ మునీశ్వర నన్దానియాడ నేటికిఁ.

131

ఉ. దేహము వాయుసంచలితదీపిక పుత్రకళత్రమిత్రసం
 దోహము స్వప్నకాలమునఁ దోచెడిసందడి రాజ్యభోగస
 న్నాహముఁ జంత్రపుంబ్రతిమ నాట్యము సంపద యింద్రజాల మీ
 యైహికసౌఖ్య మేమినుభవించుఁ దలంచెదనయ్య నారదా.

132

సీ. కామరోగాదిదుష్కరశత్రువర్గప్రతాపప్రధానసాధనము ధనము
 జన్మపరంపరాసంపాదితా నేకఘనకర్త జాలవర్ధనము ధనము
 కైవల్యసంప్రాప్తికారణవై రాగ్యధర్మమార్గావరోధనము ధనము
 సకలావగుణపుంజనం శ్రయాశారూపదారుణనిగళబంధనము ధనము

తే. గలిగి గర్వంబు దోటి దుఃఖంబు మదికి, బేనుచు నజ్ఞానపావకేంధనము ధనము
 స్వప్నలబ్ధపదార్థంబు చందమునను, దలచి జూడంగ వట్టిదంధనము ధనము.

133

ఉ. చక్రైరవూతపూసిన విషంబులు భామలవాక్యవైఖరుల్
 చక్కగ వెన్న మెత్తినసిలల్ విరిబోడలచిత్రము ల్తఱు
 ల్పక్కినసంకెలల్ సతులచేష్టలు కొమ్మలనమ్మవచ్చు నే
 యక్కట మేకవస్నేపులు లంగన లెన్నిట నెన్నిచూచినఁ.

134

- క. చన్నులు మాంసపుముద్దలు, గన్నులు దుర్బలముఁ బుసులుగాఁజెడితొరటల్
వెన్నులు నెముకలపాతర, లన్నుల నిటుతేలిసి వలచు టవివేకమెకా. 135
- లే. మూత్ర పతనస్థలం బవపిత్రమనుచుఁ, ద్రొక్కరా నేలఁగనిరోసి తొలఁగుచుండు
రట్టిమూత్రపుగాలువ యైనదోలి, యోని దానికిరోయ దీయుల్లమహాహ. 136
- చ. కొడుకులు గల్గుదాఁక నొక కొన్నిదినంబులు చింత నందనుల్
వొడవిన నాయువుకొ బలము బుద్ధియు విద్యయుఁ జాలఁగల్గగా
నుడుగనిచింతఁ గల్గి తనునోలిభజింపనిచింత తండ్రికె
ప్పుడు గడుచింతసేయుదురు పుత్రులు శత్రులుగాక మిత్రలే. 137
- వ. ముసింద్రా! పుత్రదారధనాదిసంగరహితులై విషయసుఖంబులం బరిత్యజించి యర
ణ్యగిరిగుహంకరప్రముఖవివిక్తప్రదేశంబులం గందమూలఫలంబు లాహారంబులు
సేయుచు మోక్షసామ్రాజ్యపట్టాభిషిక్తు లగుమహానుభావుల జీవనంబు పావనం
బని తోఁచుచున్నయది రాగద్వేషమూలంబైన యీతుచ్చసామ్రాజ్యం బెంతపూ
జ్యంబు సార్వభౌమత్వాభిమానంబున నవిద్యామగ్నులమైన మామంటివారలకు సంతా
రపారావారంబు తరించునుపాయం బెట్లు గలుగు నానతి మ్మని మోక్షాపేక్షం
బ్రార్థించిన బార్ధివోత్తమువాక్యంబు లాకర్ణించి హర్షోత్కర్షమానసుండై సీత్రశ్చం
దంతయొప్పునే యిట్టివైరాగ్యంబు బహుజన్మసుకృతసంచితకళప్రభావంబువలనం
గాక సంభవించు నే యని వికసితవదనారవిందుండై యత్తపోధనసత్తముండు నృపో
త్తమున కిట్లనియె. 133

— నారదుం డాత్మవిద్యోపదేశము చేయుట. —

- లే. అడిగితివి వేదకాశ్రు సారాంశమైన, యట్టిపరమరహస్యంబు నవసినాథ
యడుగుదురుగాని ధర్మకామార్గధణిత, లడుగ రెవ్వరు సీభగి నాత్మవిద్య. 139
- శా. అజ్ఞానంబునఁ దోచునంసరణదుఃఖివాస్తీ యజ్ఞాన మా
త్తజ్ఞానంబున నాశనంబగు దదాత్తజ్ఞాన మయ్యాశ్వరా
సుజ్ఞాన గాని ఘటింప దీశ్వరుండు సంతోషించువేదోక్తమా
స్వాజ్ఞాన్వరీలుధర్మము న్నరుండు కరై నేయు సద్వృత్తికిన్. 140
- ఉ. కావునఁ గర్మనిష్ఠ గతకల్పఘండైన మముక్షుఁ డయ్యవి
ద్యావరణంబు వాసి సముదంచితబోధమునొందుబోధలి
లావిభవంబుచేత సకలంబును బ్రహ్మముగా నెఱుంగు ద
ద్యావము నిశ్చలంబయిన బ్రహ్మముఁ దానగు నిర్విశేషతన్. 141

ప. నరేంద్రా! యద్వితీయంబును, నపరిచ్ఛిన్నంబును, నాద్యంతరహితంబును, సచ్చిదానందస్వరూపంబును నయి శుద్ధచైతన్యంబైన బ్రహ్మం బొక్కటియ వెలంగుచుండు; నట్టిబ్రహ్మంబునందు నధ్యస్తయై, యనాదియై, మిథ్యాభూతయై, తచ్చక్తియై, త్రిగుణాత్మకయై, నిర్వచనీయయై, కలుగండోచుమూలప్రకృతి యవస్తువయ్యును దదాశ్రయత్వదద్విషయత్వబలంబునం జేసి వస్తువుంబోలి ప్రకాశించుచు నాత్మసత్తాస్ఫూర్తులవలనస్ఫురద్రూపంబై యావరణవిశేషరూపంబులు దాల్చి యుండునట్టిప్రకృతి సాత్త్వికగుణప్రకాశంబువలన మాయయనంబడు; నమ్మాయయందుఁ బ్రతిఫలితంబగు చైతన్యంబును మాయాధిష్ఠానచైతన్యంబును నమ్మాయయంగూడి కారణోపాధికుండైన యాశ్వరుండై సర్వజ్ఞత్వసర్వేశ్వత్వసర్వనియంతృత్వసర్వేశ్వరత్వాదిధర్మంబులుగలిగియుండు; నయ్యాశ్వరుండు తమోగుణప్రకాశిని యగుమాయసీతీంచినదత్సంకల్పవశంబున శుక్తియందు రజతాధ్యారోపంబును, రజ్జువునందు సర్పాధ్యారోపంబును, స్థాణువునందుఁ బురుషాధ్యారోపంబును దోచుకై వడి భ్రాంతికల్పితంబులై మహదహంకారంబులును, శబ్దస్పర్శరూపరసగంధసమేతంబులై, త్రిగుణాత్మకంబులై గగనవవనాగ్నిజలభూతత్వంబులును గ్రమంబున సంభవించె నవి సూక్ష్మభూతంబు లనంబడు నాభూతంబులు పంచీకృతంబులై యన్యోన్యభాగమేళనంబున స్థూలభూతంబు లయ్యె నాస్థూలభూతంబు లవలన స్థూలశరీరంబును, సూక్ష్మభూతంబులవలన సూక్ష్మశరీరంబును, మాయవలనఁ గారణశరీరంబు నయ్యె; నిట్లు సమష్ట్యపాధులైన యేతత్ప్రయంబున సీశ్వరుండు క్రమంబున విరాట్టును, హిరణ్యగర్భుండును, నహంకృతుండును, ననుసంజ్ఞలనొప్పుచు, నవాంతరసృష్టిసిద్ధిప్రళయనిమిత్తంబున రజస్సత్త్వతమోగుణావలంబనంబున, బ్రహ్మవిష్ణురుద్రరూపంబుల గ్రీడించుచుండు నిది సమష్ట్యపాధికుండైన యాశ్వరుని ప్రకారంబు, ఇంకవ్యష్ట్యపాధికుండైన జీవుని ప్రకారంబు వినుము, ప్రకృతిరజస్సత్త్వతమోగుణప్రకారంబువలన నవిద్యయనంబడు నయ్యవిద్యారూపంబైన యంతోకరణంబునందుఁ బ్రతిఫలితంబైన చైతన్యంబును నంతోకరణాధిష్ఠానచైతన్యంబును నయ్యంతోకరణంబునంగూడి జీవుం డనుసంజ్ఞగలిగి యవిద్యావశతం గార్యోపాధికుండై స్వరూపవిస్మృతినొంది కించల్ జ్ఞుండై యుండునట్టిజీవునికి స్థూలభూతజన్యంబై స్థూలశరీరంబును సూక్ష్మభూతజన్యంబై జ్ఞానేంద్రియకర్తేంద్రియ పంచప్రాణమనోబుద్ధిరూపంబైన సూక్ష్మదేహంబును నవిద్యారూపంబైన కారణదేహంబునంగలిగియుండు నందు విశ్వతైజసప్రాజ్ఞులనుసంజ్ఞల జాగ్రత్స్వప్నసుషుప్త్యవస్థల

యందు స్థూలప్రవిక్తానందభోగంబు లనుభవించుచు జీవుం డహంకారయుక్తుం డై కర్తృత్వభోక్తృత్వాదిధర్మంబులు తనయందునారోపించుకొను నయ్యవివే కంబువలన నభిమానంబును నభిమానంబువలన రాగద్వేషాదులును రాగద్వేషాదులవలనఁ గర్తృంబులును గర్తృంబువలన దేహంబును, దేహంబువలన సుఖదుఃఖంబులును, బ్రాహ్మంబు లగుచుండు నందునొకానొకపురుషుండు పురాకృతసుకృతవిశేషంబున బహుజన్మంబులలో నొక్కంట సంసారనివర్తనంబునకు నుద్వోగియగు నట్టివాఁడు సత్సంగతివలన సన్మార్గవర్తియై పాపంబులంబాసి జ్ఞాననిష్ఠుండగు జ్ఞాననిష్ఠువలనఁ జేస్తాత్రవ్యతిరిక్తం బయినవస్తువెద్దియుం గలుగఁ దనియును గలిగిన యట్లతోచుచున్న సకలజగంబును నెండమావులుబలంబులై తోచినకైవడి మనోవిభ్రాంతికల్పితంబు లనియుం దెలిసి కార్యకారణోపాధులు మిథ్య యగుటంజేసి యాశ్చర్యరత్యజీవత్వంబు లసత్యంబని ఘటపటోపాధ్యభావంబునం దదంతర్గతాకాశంబును మహాకాశంబును నేకంబైనయట్లునుస్మాతంబయిన యాత్మయొక్కటి యను నిశ్చయంబున బ్రహ్మైక్యానుభవంబునం దన్తయుండై యుండు నతండు జీవస్తుక్తుడై, ప్రారబ్ధక్షయానంతరంబున విదేహకైవల్యప్రాప్తుం డగు నని వెండియు నిట్లనియె.

142

కా. నామంబు ల్పటి రూపము ల్క్రియలు నానాభంగులం దోచు ని

ద్రామోహంబున స్వప్నమున్వలె నవిద్యంజేసి సత్యంబుగా
దేమిక్ జ్ఞానికి దోచినట్లయిన బ్రహ్మభూతమై యుండు నో
భూమికోత్తమ చిన్తయంబు సకలంబు స్వేణులే దింతయున్.

143

క. చిత్తనియెను సాగరమునఁ, జిత్రం బనువాయువశత సృష్టితరంగో

త్పత్తి యగుఁ జిత్తమడఁగిన, నత్తటి జగమడఁగు ముక్తియన నదియకదా.

144

క. ఏలూపలచదువులు బ్ర, ధూలోకనసుఖము తనకు ననుభవమగునా

కీలెఱుగుట మేలెఱుగుట, భూలోకసురేంద్ర సూక్ష్మబుద్ధిం గనుమా.

145

క. ఆరూఢుండు ముక్తిగ, గ్రూరూఢుం డారురుక్షుం డారోహణకా

ర్యారంభపరుండు గావున, నారెంటికిఁ గలదె భేద మధికారములకె.

146

తే. కామి కర్తయుఁగాక సత్కర్తములు శి, వార్పణంబులు నేయుచు నారురుక్షుం

డరయ నారూఢుం డగునుగాలాంతరమున, నతని కెద్దియుఁ గర్తవ్య మపుడులేదు.

ఉ. మాటలు వేయునేల నొకమర్మము నెప్పెద మోక్షదాతవై

పాటిలు విష్ణుశంకరేల భక్తి దృఢంబుగఁ గల్గెనేని నా

- నాటికి వానికన్ని సుగుణములు దామె ఘటించ ముక్తుడౌ
బూటకపున్విచారములఁ బోవఁగ నేమిఫలంబు భూవరా. 148
- క. సుగుణబైటిఁగి భజించిన, నగు నిర్గుణసిద్ధి సిద్ధుఁడగునాతనికొ
జగమెల్లను బ్రహ్మమయం, బుగఁదోచును సర్వకాలమును నొక్కగతికొ. 149
- సీ. బయల సంరంభిలోపల నసంరంభియైకార్యతంత్రంబులు గడపెనేని
సఫలప్రయత్నంబు విఫలప్రయత్నంబు దనకుఁ దుల్యంబుగాఁ దలఁచెనేని
ననివార్యమై కర్తమునవచ్చుసుఖము వర్జించినయట్లు భోగించెనేని
సౌఖ్యంబు దుఃఖంబు సంప్రాప్తమైనచో నుబ్బుస్రక్కులు లేకయుండెనేని
తే. జీవవరమేశ్వరై క్యనచ్చిత్సుఖాను, భూతి నిస్సంశయాత్ముడై పాలించెనేని
నతఁడు ప్రారబ్ధమున వ్యవహరియైన, ముక్తిసామ్రాజ్యవట్టాభిషిక్తుఁ డగును. 150
- చ. వనముననున్న నేమి గృహవాసము చేసిన నేమి యాత్మభా
వనయు ననంగవృత్తి యరివర్గజయంబును గల్గియుండినకొ
వనమున నున్న నేమి గృహవాసము చేసిన నేమి యాత్మభా
వనయు ననంగవృత్తి యరివర్గజయంబును లేకయుండినకొ. 151
- క. దేహము తాఁగానని నిజ, మూహింపఁగ నేర్చి నట్టి యుత్తమునకుఁ ద
ద్దేహమునకైన బాంధవ, దేహంబులు మిథ్యలనుచుఁ జెలియంబడవే. 152
- సీ. పుత్రమిత్రకళత్రమైత్రివర్తిల్లు వసిష్ఠసంయమి బ్రహ్మనిష్ఠ వినమె
కర్తకుండై రాజధర్మమూనిచరించు జనకునివిజ్ఞానచర్య వినమె
వాణిజ్యవృత్తి జీవనుడైన యలతులాభాదునిపూర్ణబోధంబు వినమె
కటికిగాయకముచేఁ గాలంబుఁగడపుధర్మవ్యాధు విజ్ఞానమహిమ వినమె
తే. వారిప్రారబ్ధమున నుండవలసి జ్ఞాను, లెట్టివ్యవహరిముల నున్న నేమి కొదవ
జ్ఞానవైరాగ్యనిశ్చలనందపూర్ణు, లైనవారు జీవన్ముక్తులగుట నిజము. 153
- క. ఏయాశ్రమమున నుండిన, నాయాచారములు నడవ కాశ్రమసుఖతృ
షాయత్తమతిని వంచకుఁ, డైయేనిష్కర్మి ననుట సర్థముగాదే. 154
- ఉ. కర్తముబంధకంబని సుకర్తముమాని సుఖంబుగోరి దు
ష్కర్తము సేయుచు న్దుష్టులు కాదనిన నిన్విన కాత్మకున్నవే
కర్తములంచుఁ దాఁజెమటగా కొకకొందఱిజ్ఞాననిష్ఠకుం
గర్వఫలాప్తికిం జెఱుచుఁ గాపురుఘం దువదేప్తనంచు ని
ష్కర్మికి నాస్థలేదుభయకర్తములు నివిధిచే ఘటించినన్, 155

- శా. జ్ఞానారూఢుడు బాహ్యచేష్టల మనస్సంకల్పుడై చేయునే
మైసం బాకృతునట్ల వానిఁ గని తానాచేష్టలే చేయఁగాఁ
బోనల్పజ్ఞుఁడు వంచనన్దదిఁ దలంపు ల్లాన కారూఢుఁడ
న్నేనంచుకే ఫలమేమి చేష్టల మది నిశ్చింత లేకుండినన్. 156
- ఆ. మనసుచల్లఁబడక మాట లెన్నాడిన, ముక్తిగాదు వాదశక్తిగాని
మనసె కారణంబు మఱిబంధమునకు మో, యమునకనుచుఁ దెలుపు చదువువినమె.
- క. జ్ఞాశృజ్ఞానజేయము, లేతెఱుఁగునవేఱు దోఁచ కేకంబుగ న
ద్వైతాత్మత వెలుంగు ప్రపం, చాతీతుం డెవ్వఁ డతఁడె యారూఢుఁడిలన్. 158
- క. ఇది నగర మిది యరణ్యం, బిది సౌఖ్యం బిదియసౌఖ్య మీతఁడు పురుషం
డిది సతి యనిలోఁచద యె, య్యది చూచిన బ్రహ్మమయమ యారూఢునకున్.
- తే. సంగములు సర్వమును గల్గి సుగికాఁడు, భోగములు సర్వమునుచెంది భోక్తగాఁడు
కార్యములు సర్వములుచేసి కర్తగాఁడు, విగతసంకల్పుఁ డగుబ్రహ్మవేత్త యధిప.
- ఆ. ఇచ్చలేనియోగి కింద్రియంబులు కర్త, వశతచే స్వభావపరైనముల
మెలఁగుచున్న నేమి యిలఁబుణ్యపాపంబు, లంట వతఁ డకర్తయగుటఁజేసి. 161
- తే. నిర్విషయచిత్తుఁ డగుబ్రహ్మనిష్ఠునకును, దమసుఖంబులు ప్రార్థమునఘటించు
నంతియేకాని యవి వానినంటకుండు, గమలపత్రాగమున జలకణికవోలె. 162
- తే. శయ్యనండియుఁ బెక్కుదేశములవెంటఁ, దిరుగఁ గలగాంచుచున్ననిద్రితునిభంగి
సచ్చిదానందుఁ డయ్యుఁ దా జననమరణ, బాధలనుబొందిన ట్లుంట భాంతిగాఁడె.
- క. కలలోన నఱుకులాడినఁ, గలవే గాయములు మేలుకాంచిన వెనుకం
దెలియక మునుపటిసంస్మృతి, కలఁకలువిజ్ఞాని కేల గలుగందోఁచుకన్. 164
- క. ఆయెఱుక దొరకు కొఱకుఁ గ,దా యోగజపాదినిష్ఠ లాయెఱుక దృఢం
బైయున్నతఁ డేక్రియలం, జేయఁడు లోకోపకృతికిఁ జేసినజేయున్. 165
- మ. తొలిజన్మంబుననైన నిష్పృహయినన్ దుష్కర్త నిర్మలనం
బిల బ్రహ్మార్పణసత్క్రియామహిమచే నెంతేధృతింజేసి ని
ర్మలు,డైనన్ శ్రవణంబు తన్తననముద్రాసన్నిధిధ్యాసలున్
సులభంబౌ శ్రవణాదు లబ్ధక చలింఁచుం దామనత్యాగతన్. 166
- క. ఈమేనను సత్కర్మము, లేమియుఁ జెందకయె చెందు నిద్రజ్ఞానం
బామునుపటిభవమున ని,ష్కామసుకర్తాప్తి విగతకల్మషుఁడైనన్. 167

ఉ. చేయఁడు నత్కియ బృయలఁజేసినయట్లు సుఖించుభోషణం
జేయును గార్యముల్ బయలఁజేయనియట్లు సుఖించు భోషణం
జేయఁడు కృత్యమందు మఱిచేసి నకృత్యమటండు నెంచరా
జేయెడ బ్రహ్మవిద్య తుదకెక్కినయట్టిమహానుభావునిన్.

168

చ. అమితములై ఘటించు విషయానుభవంబుల భోగి యయ్యెను
త్రముండగుయోగి బ్రహ్మమయి తన్నది రంజిలుచుండు గీతన్య
త్యములను దాశమానవశుఁడయ్యె శిరస్థితపూర్ణకుంభమున్
సమధికయుక్తి నిల్పికొనఁ జాలిననాట్యధురీణుకైవడిన్.

169

గీ. తలఁచినఁ దలంపకున్న నిత్యప్రబోధ, పూర్ణుండగు తాను దాఁగకపోవు తెట్టు
యెఱుంగఁ దగుగుఱి తనకంటె నెద్దిలేక, యెఱుక మఱుపులు ననుమైన యెఱుకయెఱుక.

వ. అని చలికి వెండియు నిట్లనియె.

171

ఉ. కోరకు మేవదార్థమును గోరినవచ్చునె రానివస్తువుల్
గోరకయున్న రావె తనకుఁలభియింపఁగ నున్నయర్థముల్
గోరినరానిచోఁ గలిగికోల్పడుచో వెతగాన సజ్జనుల్
గోర రనానఁ బ్రాప్తములు గొందురు కుందరు వస్తుహానికిన్.

172

శా. ప్రార్థించుగుమేననే యనుభవం జూచుండఁ దత్సాక్షివై
యారూఢస్థితి సర్వమున్ మఱచి సర్వావస్థలం జిత్తుధా
ధారాపానసుఖాప్తి సర్వగతశుద్ధబ్రహ్మమేనంచు శం
కారాహిత్యము మానుమి యదియ మోక్షప్రాప్తి భూవల్లభా!

173

సీ. ఆసక్తిలేకయత్నాయత్నత ఘటించు ననిషిద్ధసుఖముల ననుభవించు
ప్రార్థనవశత నావత్సంపదలు వచ్చు వగవుచుట్టును మదిఁ దగులసీను
కర్తవుగాక లాక్యములు శాస్త్రీయంబు లైనట్టియుచితకార్యములు నేయు
మాత్మనిశ్చంకత నద్వైతివై లేలి కృత్రిమద్వైతతఁ గ్రీడనలుపు

తే. పోడమునజ్ఞానమున నది వోవఁబోవు, నఖిలనంసారమును మిథ్యయని యెఱుంగు
సచ్చిదానంద మిదియవస్థాత్రయైక, సాక్షి విపేటఁ దెలియుము మోక్షమిదియ.

తే. సకలమును జిన్నయముగ దృశ్యములు మదిక, దృశ్యములుగాఁ దలంచి నిస్పృహతఁ
వర్తివై దైవగతి నేలవలయు రాష్ట్ర, మేలు మనహంకృతిని శంకయేల నీకు. [గార్య

చ. అని మునిపుంగవుండు నిగమాంతరహస్యనమగ్రవాగ్రసా

యనము కృపామతిన్ మిహికరాన్వయుకర్ణపుటంబులందు నిం

చిన బహుజన్యభాగ్యమునఁ జేసి యవిద్యఁ దొలంగి సత్యమై
యనుభవమయ్యె నాత్మఁ జిదహంబను సంస్కృతి సుస్థిరంబుగఁ.

176

ప. ఇట్లు వరమజ్ఞానసంపన్నుండయిన యమ్మహామునీంద్రునుపదేశంబున నానృపాల
శేఖరుం డఖండసంపత్సరిపూర్ణుం డై యానందంబున నతనికి సాష్టాంగ వందనంబులు
చేసి యనేకవిధంబులఁ బ్రస్తుతించె. నారదుండును నతనిమనీషావిశేషంబునకు సంతో
షించుచు బహుభంగుల నాశీర్వాదించి వీడ్కొని స్వర్గమనోస్తుఖుండయ్యె నప్పు
రూరపుండును యశేచ్ఛాప్రవర్తనంబున కుఖిసితుండయ్యె నట నారదుండు
చనిచని.

177

— నారదుండు నాకమునకేగుట. —

కా. కాంచె న్నైవరందు ముందట నభోగం గాతరంగచ్ఛటా
చంచచ్చంచలచంచరీకచయసంచారంబు భూసంచయా
కించిద్బంధరగంధబాంధవమరు త్ఫేలాగనాక్షావళీ

ప్రాంచత్సైధచరప్రియాన్వితసుపర్వానీకమున్ నాకమున్.

178

సీ. వివిధదానాధ్వరోత్సవపుణ్యపరిపాకఫలభోగదేశ మేపట్టణంబు
తావలంబై యొప్పు నేవీడు కల్పపాదపకామధేనుచింతామణులకు
భువనత్రయాధిపత్యవిభూతి నొప్పు సుత్రామున కేస్త్రాలు రాజధాని
గరుడగంధర్వకిన్నరసిద్ధచారణాపీంద్రాదిసేవితం బేపురంబు

తే. సకలసౌభాగ్యలక్ష్మీప్రకృతినగ్ర, మగుచు నేపుట భేదనం బమరుచుండు
నట్టియమరావతిని గాంచి యంతరంగ,మునఁ బ్రమోదంబునొందె నమ్మనివరుండు.

క. ఆదిత్యమండలస్థితి,చే దీపితమైన దివము చెలువునఁ దగి య
య్యాదిత్యమండలస్థితి,చే దీపితమైన దివము చెలు వమరంగఁ.

180

ప. కని తదీయవిశేషంబు లగ్గించుచు నట చని.

181

సీ. ఒకచోటఁ బ్రకటహాటకసముద్యుష్టిప్తిపుంజ మాతపపరిస్సూర్తి చూప
నొకచోటఁ బద్మరాగోపలప్రభలు సంధ్యారాగవిభ్రమం బావహింప
నొకచోట వజ్రమాక్షికధాశ్చర్యవినిర్మలరుచులు వెన్నెలలుగాయ
నొకచోట హరినీలనికరవిస్ఫుటనైల్యకాంతులు చీకటు ల్లిప్తుఁ జేయ

తే. మిత్రబహువిధమణిగణామితమరీచి, జాలమొకచోటఁ గిష్కిరలీల నింప
వైభవసీ సమున్నతి వర్ణనీయ, మగుసుధర్మాభిధానసభాంతరమున.

182

మ. ఘనచింతామణిభద్రపీఠమున రంగశ్రీల నాసీనుడై

వినతాశేషసుపర్యసంఘమకుటావిర్భూతదీప్తుల్పదా

జనఖశ్రీల భజింప భూషణమణిచ్ఛాయ త్వలంగఁ శచీ

స్తనకుంభద్వయగంధసారయుతముక్తామాలికోరస్సుగ డై.

183

ఉ. ముందొక వేళయందు సురముఖ్యుండు పద్మములందు డాఁగినాఁ

డందుకు నాఁటిచెల్పి ని సహస్రదళంబులఁ బాయలేక మైఁ

బొందొనఁగూడ నుంచుకొనఁబోలుఁ జుమీయన వేయకన్నులంక

నుందరమై వెలుంగఁ గడుశోభిలుచున్న నిలింపవల్లభున్.

184

మ. కలితాప్తాపదరత్నకంకణర్పణతార్కరప్రయుక్తావృరో

లలనాహస్తసరోజచామరమరాళవ్రాతసంజాతకో

మలవాతప్రకటాంగరాగవిలసంతందారమాలాసము

జ్వలసారభ్యవీశేషహృష్టసభికసాన్వితుఁ శచీకాంతునిన్.

185

క. కనుఁగొని తత్ప్రత్యుత్థాననమస్కారంబులను మనంబలరంగ దీ

వనలిచ్చి యమ్మనీంద్రుం, డనుపమకనకానన్కుడయియున్నయెడన్.

186

క. చారణవిద్యాధరగరు, డోరగంధర్వముఖ్యులఁచితస్థితులం

జేరి వినయంబుతో జంభారాతిం గొలిచియుండి రాసభలొనన్.

187

ప. అప్పుడు.

188

మ. పదవిన్యాసవిలోలనూపురకదంబస్వాసముల్లులన్

మదదంతావళరాజయానములతో మాణిక్యహారావళుల్

కుదురుంజన్నులపై వెలుంగ నుమనఁగోదండపాండిత్యసం

కుదఁ బెంపొందిన యూర్వశీముఖ నిలింపఞ్చనవేశ్యామణుల్.

189

స్త్రీ. సోమపానపవిత్రసుముఖులుగాక యీయధరబింబామృతం బానఁగలరె

వైరిహేతివిశ్టరవత్తులుగాక యీపాలిరండ్ల గౌఁగిటఁ బట్టఁగలరె

బహుదానవిఖ్యాతబాహులుగాక యీనిద్దంపుఁజెక్కిల్లు నిపురఁగలరె

ఘనతప్తప్రతకృశగాత్రులుగాక యీయంతస్సంగశయ్యల నుండఁగలరె

తే. యనుచుఁ గనుచూపులకు వింతబెనుచుప్రేమ, ననుచుమనములసురలెంచుకొనుచు నుండ

మదనదైవతమోహనమంత్రశక్తు, లనఁగ నచ్చర లేతెంచి రపుడు సభకు.

190

తే. వచ్చి పురుహూతునకు మ్రొక్కివరమృదంగ, పాద్యరవహృద్యతాశానవద్యసాట్య

విద్య చోద్యంబుగాఁగఁ బ్రవిస్తరించి, పడఁతులొనరించి రప్పుడు భరతఫణితి.

191

సీ. చెలగుమదైలమ్రాత జిలుగురాణింపంగఁ బదపద్మముల లయప్రాప్తిచూపి
లయపుతమధ్యఁబలంబము ల్రహి దాళశారీరమున గీతసరణిసేరిసి
గీతమాధుర్యవాగ్విభవంబు బయలుగాశయముల నర్థాభినయమొనర్చి
యర్థాభినయమున కందంబుగా లోచనంబుల రసవోషణరంబుచేసి

తే. రసము శృంగారవీరాదిరమ్యగులు, జూపణుల డెందములు నిండి సారిదివెల్లి
విరిసి ముఖపంకజంబుల విశ్రమింప, నాట్యమాడిరి మగువ లానందమొదవ. 192

చ. దదిగణతెయ్యటంచు నముదంచితమర్దతాళమానసం
బద జతగూడ నబ్బిరుదుపాత్రలు చేయుకళాంజక ల్పిమో
దదమగుచుండె బో తళుతుతక్కుతక్కునుచు న్నెలుంగునం
బుదనినదార్పణసహితభూరితటిల్ల తికానమంబు లై.

193

సీ. వేదశాస్త్రపూరాణవిద్యాప్రసంగము తేర్చిమహర్షులు చేయుచుండ
బలపాకజంభనిర్దళనాదివిజయము ల్విద్యాధరేంద్రులు వినుతినేయఁ
గడఁగి పడ్డర్థభాగంధారముభరవఫణితి గంధర్వులు పాటపాడఁ
గుండలీశ్రేణిదండలాసకముఖ్యన్యత్యంబు లచ్చర త్నైతిపుచుండఁ

తే. జెలఁగి త్రిభువనరాజ్యలక్ష్మీవిరాజ, మానవైభవలీలాసమానగరిమ
నిట్లు గొలుపున్నయవ్విభుధేశ్వరుండు, పలికె నారదమునీఁ జూచి ప్రస్ఫుటముగ.

శా. విలాకంబున సంచరించితిరి మీరేయేవిశేషస్థలం
బాలాశించితి రేప్రసంగమున మీకచ్చోట నిన్నాళ్లదాఁ
గాలక్షేపము చెల్లె సంక్రమణముం గావింపు శ్రోతవ్యవా
రాలాతిత్యవచస్సుధారనసథాధారాత్మారి నోనారదా!

195

కు. ఆనిన నమ్మహేంద్రునకు మునీంద్రుం డిట్లనియె:

196

కు. జగదాధారకుఁ డయ్యుతుం డెచట నర్పారూపబాహుళ్యతరం
దగు నానావిధపుణ్యవాహినులచేతం బొల్పునెచ్చోట పెం
పగునత్కర్తృధనంబుఁ గూర్చుంగ నుపాయంబేస్థలం బన్నిటం
బొగడొందున్ భువియందు నుత్తమము జంబూద్వీప మూహింపఁగన్.

197

కు. అందు.

198

సీ. శ్రీపురుషోత్తమశ్రేత్రసువ్యక్తస్వభావు జగన్నాథదేవుఁ గొలిచి
మంగళాచలమహామండపాభ్యంతరవర్తి శ్రీనరసింహమూర్తిఁ జూచి

శేషధాత్రీధరశిఖరసౌధాగ్రవిహారివి వేంకటకౌరిఁ గాంచి
కాంచీకనకగోపురాంచితగృహదీప్తశుభలేజు వరదరాజును భజించి
తే. వరకవేరసుతోభయవాహినీత, రంగరంగత్ప్రదేశవిరాజమాన
శేషవర్ణంకనిద్రావిశేషణాభిరాముఁ డగురంగధాము దర్శనము చేసి. 199

క. కాశీయుఁ గేదారంబును, శ్రీశైలముఁ గాళహస్తి చిద్గనము రా
మేశక్షేత్రము మొదలగు, దేశంబుల శంభుఁ గొలిచితిం గడుభక్తిన్. 200

ప. మఱియుం దక్కిన శైవవైష్ణవక్షేత్రంబుల సంచరించి గంగాయమునాసరస్వతీ
నర్మదాగోదావరికృష్ణవేణికావేరిప్రముఖపుణ్యతీర్థంబుల నవగాహనంబుచేసిపునఃపున
రాచరితైతద్విశిష్టప్రయోజనండు నగుచుఁ దదానందంబు సదానందంబు గావించు
గొన్నిదినంబు లచ్చట నుండితి వర్తమానకాలమున నమృత్యులోకము నకలకళ్యాణ
గుణాభిరామంబై లోకాంతరములకంటె నాహ్లాదకరంబై యున్నయది తద్విశేషం
బాకర్ణింపుము. 201

కా. లోకాలోకనగావృతం బగుధరాలోకంబు బాలించుదా
నీకాలంబున సర్వధర్మములు భూయిష్ఠంబులై చెల్లఁగా
నేకచ్ఛత్రముగాఁ బురూరవుండు రాజేంద్రుండు సౌందర్యకే
భాకందర్పండు కీర్తివిక్రమగుణాకల్పండు లేఖర్నభా! 202

నీ. ప్రతిదేశమును భోగభాగ్యసంపత్ప్రజాసంపూర్ణవిభవమై పెంపుమీఱుఁ
బ్రతిదేశతావాస మతులితనితోత్సవాడంబరంబుల నతిశయిల్లుఁ
బ్రత్యగహారంబు భాసురాధ్యయనయజ్ఞాతినంశోభితం బై వెలుంగ
బ్రత్యయనంబును బహుళాన్నసతప్రపావళిసాంద్రమై యలరుచుండు
తే. జనులు వర్ణాశ్రమాచారసరణి లేశ, మైనదప్పక సుకృతాత్మ లై మెలంగ
నకలధర్మంబులను బ్రవిస్తరము లయ్యె, నష్టరూరవుండేలురాజ్యంబునందు. 203

ఉ. అందఱు విష్ణుభక్తులు దయాపరు లందఱు నందఱున్ సదా
సందమనస్కు లందఱు జనస్తవనీయచరిత్రు లైనవా
రందఱు భోగభాగ్యయుతు లందఱు కల్పషడూరు లందఱున్
సుందరమూర్తు లెవ్వరినిఁ జూచిన నాన్యపుఁ డేలుమేదినిన్. 204

కా. ఆసౌందర్యము నామృదూక్షిభవం బాసాదరాలోకనం
బాసారస్యము సాచమత్కృతియు నాయకాదార్య మావైభవం

బాసామర్థ్యముఁ గల్గునే గతభవిష్యద్వర్తమానంబులం
దోసంక్రందన! యవ్వరూరపునియ ట్టూహింప నెవ్వారికిన్.

205

తే. సరసకరుండు సులక్షణచారుమూర్తి, భాన్వితుండు కళాకలాపాంచితుండు
కువలయాప్తుండు నుగ్రాంబకవిలసనుండు, నయ్యె నారాజు విష్ణుపదాశ్రయమున.

తే. అతనినెవ్వైము పూర్ణసుధాంశుబింబ, మగుట సత్యంబు గాకున్న నగుట యెట్లు
వికచభావంబు నవరసవిభ్రమాభి, రామరామాంబికేందీవరంబులకును.

207

సీ. పుండరీకదళాంతములయందునందంబుగాఁ బద్మరాగరాగంబు నిలిపి
నమదవేదండతుండములందుఁ దీరుగా నిగనిగమునుజిగి నెలపుకొలిపి
కుందనంపుఁబసిండియందుఁ దా ఘనసారసారసారభవిశేషంబు నింది
యరుణపల్లవములయందుఁ బద్మాంకుశకులికాదిభాగ్యరేఖలు రచించి

తే. చేసెఁగావలె నలవాగ్విలాసిసీతుఁ, డాకనుంగవ యాచేతు లాశరీర
మాపదంబులు గాకున్న నాన్మపాల, లిలకునంగకముల కింతచెలుపుఁ గలదె? 208

ఉ. కొందఱియందుఁ గొన్ని మఱికొందఱియం దొకకొన్ని గాని పెం
పొందునమ స్తనద్గుణము లొక్కనియందు ఘటించి యుండఁగా
నెందు నెఱుంగ మెవ్వరి సురేశ్వర! విష్ణుకళాప్తి నుద్భవం
బొందిన యవ్వరూరపుని నొక్కనిఁదక్కఁగ మేదిసీన్ధులిన్.

209

చ. అన విని వజ్రపాణి వినయంబున నారదమానిఁ జూచి యి
ట్లనియెఁ బురూరవక్షితితలాధిపునద్గుణవర్ణనంబు నె
వ్వునమున కింపొనర్చె బుధమాన్య! సవిస్తరభంగిఁ చెల్పుమ
య్యనఘుండు విష్ణుభక్తుండు గదా విననొప్పవఁ దదీయవృత్తమున్.

210

క. ఎవ్వఁడు హరిభక్తివరుం, డెవ్వఁడు సూన్యతపచస్కుఁ డెవ్వఁడు సుజనుం
డెవ్వఁడు బహుజనపోషకుఁ, డవిమలునిచరిత మెన్ననగు వినఁగఁదగున్.

211

తే. అనినఁ దత్సూర్యవృత్తాంత మన్న గారి, తోడ నమ్ముని వివరింపఁ దోడఁగె నవ్వు
డమరగంధర్వవిద్యాధరాపురకక, దంబకములకుఁ గడ్డామృతంబుగాఁగ.

212

క. నారదనారదజోక్తిక, ధారాగ్రహణప్రయత్న తత్పరలిలా
సారంగీభూత శ్రుతు, రె రప్పుడు లేఖు లెల్ల నానభిలాసన్.

213

అని పలికినం బ్రహ్మప్రమానసురై తత్కథాప్రకారం బెఱింగింపు మని మహర్షులు
సోమహర్షుణతనూభవు నడుగుటయును.

214

మ. ప్రణవాగారవిహార హారకలితోరశ్శోభితాకార కా
రణజాభీరకుమార మారహనుతప్రాంచత్కథావార వా
రణదక్షాదర భార భారతపిత ప్రజ్ఞాపచస్సార సా
రణముఖ్యాప్తవిచార చారణసురారాధ్యాంఘ్రిపంకేరుహః.

215

క. నిటలతటసుతితకరపుట, జటివియదటపటలవరణచరణనికటవి
స్ఫుటమకుటకటగహాటక, పటకటితలదళితశకటపటుకపటవిటా.

216

మాలినీ. నతశశధరజూటా నాగభుక్ష్మత్రిఘోటా
జితసమదనిశాటా శ్రీ శ్రీ తోరణకవాటా
ధృతతిలకలలాటా దివ్యతేజఃకిరీటా
తతచరణకృపీటా దైవసౌభాగ్యకూటా.

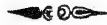
217

గద్యము. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాదసంప్రాప్తవిద్యావైభవ కనువర్తి
రాయనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్య యబ్బయామాత్యప్రణీతం తైన
కవిరాజమనోరంజనం బనుమహాప్రబంధంబునందు ప్రథమాశ్వాసము.

ద్వి తీ యా శ్వా స ము.

భోజసుతాచారుకు
చాభోగవిలగ్న తారహారాంకితవ
క్షోభాగభోగ మోక్ష
శ్రీభూరికటాక్షలీల శ్రీగోపాలా.

1

వ. ఆవభరింపుము సమస్తసద్గుణసాంద్రులగుకౌనకాదిమనీంద్రులకుసామోదహృదయజల
జాతుండై సూతుం డిట్లనియె నట్లమ్మనిచంద్రుండు సురేంద్రున కిట్లనియె.

2

చంద్రునివృత్తాంతము. ౧౭

సీ. మదనసంహరుజటామకుటాగ్రసీమ సుద్దీప్తితంబైన వజ్రోపలంబు
బృందారకులకుఁ దృప్తిగ విందులిడునుధారసఫూరితాక్షయరజతపాత్ర
యలఘుపుష్కరపుష్కరాకరాంతరిష్టహరిప్రాగ్జ్ఞై జెలువొందురాజహంస
మబ్బగర్భాండగేహమున సుత్రస్థకాంతి వెలుంగుకర్పూరదీపకళిక
తే. దక్షకన్యామనోజనంతాపభరము, నెయ్యమునఁజల్లఁజేయుపన్నీటికొలకు
కొరిడాకంటివెలిదమ్మి తోరమైన, చలువచాయలగుంపు నిశాకరుండు.

3

క. చదువఁగవచ్చు బృహస్పతి, సదనమున కనారతంబు సౌందర్యగణా
న్నదనిజరూపవిలాసము, హృదయంబులఁ జూపఱులకు నింపాదవింపన్.

4

మ. తళకుంజెక్కులరత్నకుండలసముద్యతాగ్రాంతి రంజిల్ల సు
జ్వలముక్తామణిమాలికావళులు వక్షస్సీమఁ బొల్పార ని
ర్మలసారభ్యవటీరచర్చ సుకుమారంబైన నెమ్మేనఁ బెం
పలరక్త వచ్చునుధాంశుఁజూచి గురుఁ డత్యానందముం బొందుచున్.

5

వ. విద్యోపదేశంబు నేయుచుండె నాసమయంబున.

6

తే. ఆగురుదార రూపరేఖాత్మదార, చారుకుచభార శృంగారతారహర
సుగుణవిస్తార పదసఖసురుచివిజిత, తార మోహిని యవరావతార తార.

7

- క. జీవునకు జీవమై తగు, జీవనజాతాక్షి బుధుజీవాధర దా
జీవంజీవంబునకును, జీవన మగుచంద్రకళవిశేషము దోచున్. 8
- ఉ. చంద్రరజంబు నైకతముః జల్లుచుః గాముశరాళిః బూర్ణిమా
చంద్రుని సానఁబట్టి దిగజాతిన రాపాడి దివ్యవాసనా
సాంద్రసురప్రసూనరససారమున న్నితంబుచేసి ని
స్తంద్రతఁజేసెఁ గావలయుఁ దారబయోజభవుండు నేపునన్. 9
- సీ. సారంగమదహరి సంపన్నతవహించు ఘనసారసచ్ఛాయః గడురహించు
సారంగమదహరి సంపన్నతవహించు ఘనసారసచ్ఛాయః గడురహించు
సారంగమదహరి సంపన్నతవహించు ఘనసారసచ్ఛాయః గడురహించు
సారంగమదహరి సంపన్నతవహించు ఘనసారసచ్ఛాయః గడురహించు
- తే. బాలికామణి తనుమధ్య నీలచికుర, చారుదీర్ఘ విలోచన సరసహాసన
తరుణమోహనమూర్తి సౌందర్యవదన, నవ్యసౌరభసురు చిరనఖరలీల. 10
- మ. అలులం గొప్పనెపంబునన్ మృదువచోవ్యాజంబున న్నద్యుఁడి
ల్కల నెత్తావుల సింగిణిన్ బొమల యాకారంబునం బూవుము
ల్కల దృగ్భావమునన్ వహించి జిగి చెక్కుండోయి నక్రాంకరే
భలతో నొప్పలతాంగిమూర్తి విలసత్కందర్పశాంతస్థిన్. 11
- క. ఆయిందువదన నుచున, స్సాయకశారీరవిభవజయసౌందర్య
శ్రీయుక్తమూర్తి రజనీ, నాయకు వీడ్చించె వికచనయనోత్పలయై. 12
- సీ. పలుచనిచూపునఁ బరిపాటిగాఁ జూచు నల్లార్పుఁ జూపునఁ నదటిచూచు
నరగంటిచూపున నలసరీరిని జూచు మఱుపెట్టుచూపున మరలిచూచు
నొడల్లెఁజూపుగాఁ గడునల్లపడి చూచు సొగము నొయ్యారంపుఁజూడ్కిఁజూచు
భయమింతలేక తప్పనిచూపు చేఁ జూచుఁ జూచి చూడనియట్టిమాడ్కిఁజూచు
- తే. సోలపువలపుఁ దిలకించు చూడ్కిఁజూచు, నాటుఁజూపున మరులుకొనంగఁజూచు
దార తారామనోహరు దశవిధావలోకనంబు మోహవిలోల యగుచు. 13
- ఉ. చక్కనిమోము చూచి సరసంపుంగనంగవఁ జూచి నిద్రపుం
జెక్కులు చూచి కెంపువగఁజెల్వగు వాతెఱచూచి కాంతిఁబెం
పెక్కినమేనుఁ జూచి గురునింతి మనోహరగాత్రి తార యా
చుక్కులఁజేసికొన్ వలచి సొక్కి మనోభవబాంభిన్నయై. 14

- సీ. లేని ప్రయోజనం బైనంగల్పించుక పలుమాటుఁ దత్సమిపమునఁ దిరుగు
పలరాజుచిల్లుముల్గులమంటిచూపుల ననువుగా మర్తము ల్నాటఁజూచు
నుచితక్రమంబునఁ గుచకచావ్యవయవసౌభాగ్యములు ప్రకాశంబుచేయు
నమయమైవప్పుడు సారస్యముగ నర్తగర్భంబులైన వాక్యములు పలుకు
తే. నతఁడు తనమోము చూచినయపుడు దీన, వదనయై సోష్టదీర్ఘనిశ్వాసవశతఁ
దనమనోవ్యర్థ యతనిచిత్తమున కెఱుక, పలుచు నాకాంత విరహవిభ్రాంత యగుచు.
- తే. ప్రాణహానిదలంపరు పాప మనుచు, సెంచ రవకీర్తియని చూడ రిందుముఖులు
పలపుగలచిహ్నం నెట్లెనఁ గలయఁజూతు, రెంతసాహసు లహహ నీమంతవతులు. 16
- తే. అనుదినము నిట్లు హావభావాదిచేప్పి, తముల మోహింపఁగాఁజేసెఁ దార విధనిఁ
బురుషుమన సెంత దృఢమైనఁ బువ్యుఁబోడి, వికృతిపైకొన్న సెగపొంతవెన్నగాదె.
- చ. ఇవిధంబున. 18
- సీ. హరినీలములమించి యరిలీలవెలయించి వేణి గుఱ్రోణియు వింతదనర
విరి నిరాకృతిఁజేసి కరికరాకృతిఁడాసి యొడలును దొడలును నొప్పుమీఱ
నగజాతములఁగేరి మృగపోతములమీఱి చన్నులుఁగన్నులుఁ జెన్నుమిగుల
వరకుందములఁ బోలి యరవిందములనేలి రదములఁ బదములు రహివహింప
తే. గురుని భవనంబునందు సుందరి మనోజ్ఞ, విమలఘంటారవాయతవిమలకనక
చరణమండీరపుంజసింజానినాద, యగుచు నిట్లు మెలంగఁ బద్మాహితుండు. 19
- క. పాపవరాఙ్మఖతామతి, దీపాంకుర, మన్నెలంకదీర్ఘశ్వసితా
టాపచరుద్ధతి నడఁగినఁ, బాపిత మోహంసకారబంధురఁ డయ్యెన్. 20
- సీ. లలనానితంబమండలముపై సుత్పలదళములు రచియింపఁ దలఁచుఁగాని
తరుణికెఱ్ఱెవిమిఁదఁ బ్రవాళమణిసొంపుగులుకఁగాఘటియింపఁ దలఁచుఁగాని
జలజాక్షికుచకుంభములమిఁదఁ శశకపుత్రంబు దా నొనరింపఁ దలఁచుఁగాని
మృగరాజమధ్య నెఱ్ఱెను లతావేష్టితంబునఁ బెనగొనఁ దలఁచుఁగాని
తే. తలఁపఁడెప్పుడు గురువనితాసమాగ, మాగతాత్మస్వదురితదవానలంబు
దున్నహం బని కటకటా తొగలఱేడు, కలుగదుగదా వివేకంబు కాముకులకు. 21
- సీ. తా సుధానిధియయ్యుఁ దరుణికెఱ్ఱెవిసుధారనంబునకు నోరూరుచుండుఁ
దాఁ జంద్రికాసాంద్రతనుడయ్యుఁ గుసుమకోమలిదరస్థితచంద్రికలకుఁ జొక్కుఁ
దాఁ గళానిధియయ్యుఁ దరళాయతాక్షికళావిశేషమున కుల్లాసమొందుఁ
దా మృగాంకమనోజ్ఞతనుడయ్యు నలివేణిలాచనమృగదీప్తిఁ జూచి సొగయు

తే. సహా యాయద్భుతమున కేమనగవచ్చు, సకలజనరంజనండైన చంద్రనకుసు
జంధ్రుండై చాల హృదయరంజనమునర్చె, సుందరీమణిపదనారవింద మపుడు. 22

తే. తనకలిమిలేములను సర్వజనులకుభయ, పర్వములఁ దెల్పుకళికి నప్పద్మనయన
యభిముఖంబైనఁ బున్నమయగుచుఁదోఁచు, ననభిముఖమైన నమావనయగుచుఁదోఁచు.

ఉ. జక్కువలిక్కువ న్న్యనకుచస్తబకంబులపేరఁ జీకటుల్
చక్కనికొప్పుపేర జలజంబులు కన్నులపేర నెచ్చెల్లం
దక్కక యాశ్రయించి పరితాపపరంపరపాలుఁజేసె నా
చుక్కలజేసిఁ దీర్చుకొనఁజూచి సుమీ తమపూర్వవైరముల్. 24

తే. ఆసుధాధామునకు విదాహంబుగొలుపు, నాహిసూసునిఁ బరితాపమందఁజేయు
నాకళానిధిఁద్రోచు మోహంధకార, మున నొరల నెంతచేయఁ పు మనసిజుండు. 25

చ. చదువు వివేకమూలమని నద్గురునన్నిధి వేదశాస్త్రముల్
చదువఁగవచ్చినట్టి యలచంద్రునకుం గురువత్నిపొందు క
వృద్ధశ ఘటింపఁజేసె నకటా రాఁక నేమనవచ్చు వైవముకొ
మదినిది పుణ్యమా నని యొనర్చుఁగఁబాపము వచ్చు లేమొకొ. 26

ప. అని జనం బెంచుచుండఁ జంద్రుండు. 27

క. దోషాకరుండుఁ దారా, క్లేషసుఖాన్వితుండుఁ గాన శీతాంశుండు దా
దోషాకరుండుఁ దారా, క్లేషసుఖాన్వితుండు నయ్యె సితగజగమనా. 28

సీ. బొమ ముడివెట్టుమాత్రమె కాని ప్రియుండు పాలిండ్లొత్తిపట్టుట కిచ్చగించు
గనరుమాత్రమె కాని కాంతుఁ డాయము తెత్తివెనఁబల్కుట కపేక్షపినల్గు
కొంగుపైనిడుకోఁ బెనంగుమాత్రమె కాని విటుండు గోప్యములు జూచుటకుఁగోరు
నీతక్కుతు ల్దెడవెడఁ జేయుమాత్రమె కాని పతిమోచినొక్కసంగతికి నలరు

తే. సొలయు మాత్రమె కాని నెచ్చెలిమికాడు, కఠినరతిసల్పుటకు సముత్కంఠదాల్చు
బులకహర్షాశునిసఖజలాదృశగరిమఁ, దనవలపు జారునకుఁదెల్పొందరుణియపుడు.

ప. ఇతైఃఱంగున. 30

క. అన్యోన్యమోహవిభ్రమ, సన్యస్తవివేకులగుచు శశలాంభుండుం
గన్యామణియును గోర్కులు, ధన్యతనొందంగఁ గలసి తమి చిరుమోక్షక. 31

ఉ. కొన్నిదినంబు లిక్కరణి గోప్యముగా విహరించుచుండి య
య్యన్నపయిం బ్రియంబు హృదయంబున నగ్గలమైనఁ జంద్రుఁ డిం

తిన్నిజమందిరంబునకుఁ దెచ్చుక నిర్భయకేలిలోలుండై

యున్నయెడఁ బృహస్పతి వియోగవిచారవిషాదమగ్నుండై.

32

సీ. సకీయకౌనుఁ దలంచి సన్తార్థ మనుగాని యింటిదుర్ధార్థత యెంచఁడయ్యెఁ

జేలువచన్దనదలంచి సువృత్తమనుఁగాని తరుణికువృత్తంబుఁ దలఁపఁడయ్యె

నతివమోముఁదలంచి యకలంక మనుఁగాని తెఱవకలంకంబుఁ దెలియఁడయ్యె

సుదతినవ్వుఁ దలంచి శుచియనుఁగాని యవ్వెల్లదుకయశుచిభావంపఁడయ్యె

తే. గురునివంటిమహాత్ముఁ డిక్కరణిఁ దరుణి, చక్కదనమే గుణంబుగ సంస్కరించుఁ

గాని వ్యభిచారదోషంబుఁ గాంచఁడయ్యె, నజ్ఞుఁడనఁబ్రాజ్ఞుఁడననెవ్వఁడవనినింక. 33

తే. అమృతమయఁడౌటశశి పవిత్రాంగుడనియొ, కనమహిమ దారదోషంబుదలఁగుననియొ

యమర గురుఁడింటివిషవలేఁడయ్యెఁగాక, పెనిమిటికి నేల కడలుత్క్రికి నలతాంగి. 34

వ. ఇవిభంబున.

35

క. విపాద్దు ఖేదమున సం, తాపించుచునుండె నతఁడు ధరలో భార్యా

రూపవలీ శత్రువని క, దా పెద్దలు పల్కిరేల తప్పు నటంచుక.

36

ఆ. సుదతి వ్రతముచెడిన సుఖము దక్కఁగవలె, నన్నమాటఁ దలంచుకొన్నదేమొ

కాపురంబుచేసెఁ గలికి ముచ్చటఁదీఱ, మగనివిడిచి లేరమగనియింట.

37

వ. అంత.

38

మ. రతిబంధప్రతిబంధకం బురువరీరంభక్రియాస్తంభనం

బతిహేలామణితాంతరాయము నిజప్రాణేశకేళిజిదా

యతమీనధ్వజయధతంత్రపటుతాహంకారశంకాంకురం

బతులస్ఫూర్తి నెసంగె గర్భము నవవ్యాకోచపద్మాక్షికి.

39

ఉ. వీడనిప్రేమలంగలియు వేకటివ్రేగుట లంతికుటముల్

వేడుకకు స్వినోద మొదవింపఁగ నయ్యుపనాథుతో హిత

క్రీడ మేలగుచుండ నరిగె న్నవమాసము లంతమీఁద న

చ్చేడియ గారెచె నందను నశేషవిశేషగుణాంబుధిఁ బుధుక.

40

వ. అబ్బాలకుండు సుధాధాముధామంబునం బెరుగుచుండ నపుడు.

41

తే. చంద్రునకు బుద్ధిచెప్పి వాచస్పతికిని, దారనిష్ఠించితిరి గాఢ మీరు మరల

నింతవృత్తాంతమును నీవు నెఱుంగు దైన, సరణిఁ బలుకంగవలసె బ్రసంగవశత. 42

క. ఈలిఁ దారకును గమ, లారికి జన్మించినట్టి యాబుధునకు శృం

గారవతి కి లాకన్యకు, సారమతి పురూరపుండు సంభవమయ్యెన్.

43

ప. తత్ప్రకారంబు వివరించెద నాకర్ణింపుము.

44

— బు ధు ని చ రి త్ర ము. —

తే. జలజబాంధవంశవిస్తారకుండు, మహితకీర్తి వైవస్వతమనువు నకల
ధారుణీమండలాధిపత్యమునఁ దనరు, చుండి సంతానకాంక్షచే నొక్కనాడు. 45

ఉ. రాజితరత్న కాంచనతురంగమతంగజధేయదాసదా
సీజనదివ్యమందిరవిచిత్రదుకూలవిలాసభాసురాం
భోజముభోముభోజ్యులవిభూలి నెనంగుట నిష్ఫలంబుగా
దే జగతిం దనూభవవిహీనత నొందినయట్టివానికీ. 46

చ. తొకతొకమాటలు నొసలఁదుం పెసలాడెడు సుంగరంపు వెం
డ్రుకలును మద్దికాయలు గడుంగదులాడగ ముద్దుగారు పొం
దికబిగిపాలబుగ్గలను దేలికచూపులఁ గోమలంపుటం
గకములు గల్గి యింపొదవుఁగా నుతుబొల్బము తండ్రికెంతయుకీ. 47

సీ. కాంతాశుచదవ్యయాకాశిన్యనంపద వెలిలియయ్యును వేడ్కవిస్తరిల్లు
వినుతాంగియవలగ్నతనుతావిలాసంబు కొదవయఁచ్యుముదంబుకొనలుసాగు
గలకంతకంతిచెక్కులనిండుతేటలు పలుచనయ్యును గుతూహల మెసంగు
మృగనేత్ర తనులత బిగిబిగిసాగనతప్కవయయ్యుఁ బ్రమదంబు కొమరుమిగులు

తే. యావనోన్మాదజనిత చేష్టావికార, కలితలలితవలీరతికాశలంబు
పెంపుదటిఁగియుఘటియించునింపుమిగులఁ, బురుషునకుఁబుత్రలాభంబెవరమహితము.

క. అనితలఁచి కులగురుం డగు, ననుపమగుణనిధి వసిష్ఠఁ బ్రార్థించి యతం
డనుమతినేయఁగఁ బుత్రునిఁ, గనుటకు నై యధ్వరంబుఁగావించె దగన్. 49

సీ. సవనక్రియోచితసకలవస్తుసమృద్ధిఁగావించి భువనవిఖ్యాతదాన
మహిమఁ జెల్లుచు నుండిమంత్రతంత్రకలాపపరిశుద్ధి నమరు విప్రప్రజంబు
గూర్చి దీప్తానలవండంబులోపల హోమంబుచేయుచు నున్నచేళ
నస్తునభామిని యైనశ్రద్ధాదేవి కూతురుగలుగంగఁ గోర్కివొడమ

తే. హోత నధ్వర్యుఁ బ్రార్థించి యుపద గలుగఁ, జేయుఁడనియె నిజేశువంచించి యపుడు
బుద్ధిహీనలు నతులని పుడమిలోన, జనులుపల్కెడుమాట నిశ్చయముగాఁగ. 50

క. ఆతలిరుఁబోడి కోరిన, రీతిని సంకల్పవైపరీత్య మొనవినక
హోతపెడచేతఁ బుట్టెను, నాని యిలాకన్య యనఁగ నవమోహినియై. 51

చ. పాడమినయింతి జూచి వగఁబొందుచు భానుతనూజుఁ డక్కటా
కొడు కుదయించు నంచు మదిఁగోరి మఖంబొనరించుచున్నచోఁ
దడఁబడి యాఁడుబిడ్డ యుదితంబగుటెట్లొకొ దైవయత్నమున్
గడవవశంబై మానుషికకార్యము నిష్ఫల మెన్నిచూచినకొ.

52

మ. అనిచింతించి వసిష్ఠఁడేరఁజని సమ్యగ్భక్తితోఁమొక్కి యి
ట్లనియెకొ సూన్యతవాక్యశీలు రగు మీయాజ్ఞకొ మఖంబేను బు
త్రుని వాంఛించి యొనర్చుచున్నయెడ నేదోషంబునంజేసి యో
జననంబందెఁ గొమార్తె యోర్తు హృదయోత్సాహంబు భంగంబుగకొ.

53

తే. కులము వర్ధిల్లుఁ దల్లిదండ్రులకు నుఖము, కలుగు నిహవరములయందు గణనవచ్చు
బంధువులలోన సత్పుత్రు బడయు టొప్పున, గాక ఫలమేమి హుతును గనుటవలన.

చ. అనవుడు సయమిప్ర వరుఁ డవిధమంతయు యోగదృష్టిచే
మనమునఁ గాంచి హంసకులమండనుతో భవదీయపత్ని గో
రిన నొనరించెహోత విపరీతవిధంబున హోమమంత్ర మం
గనజనియింప నిట్టియవకార్యము చేసిరి బుద్ధిహీనులై.

55

క. దైవాధీనము లోకము, దైవమధీనంబు మంత్రతంత్రములకు భూ
దేవాధీనము మంత్రము, కావున సంకల్పవిషమగతి నిట్లయ్యెకొ.

56

క. ఐనం దగిన్ ప్రయత్నం, బేనొనరించెది విచారమేటికి నిజభ
క్తానందకరుఁడు పరమదయానిధి విష్ణుండు గలుగ ననఘపరిత్రా.

57

తే. అనుచు నారాజశేఖరు ననునయించి, యతఁడు నియమ వ్రతంబుతో నఖిలభువన
కర్తఁ బరమాత్మనాశ్రితకల్పతరువు, నిష్ఠానారాధనముచేసి విమలభక్తి.

58

వ. ఇ ట్లని వినులించె.

59

—ॐ వసిష్ఠుండు విష్ణుని స్తుతించుట. ॐ—

పంచచామరములు:—

1. తరణ్యుదగ్రదీప్తిమత్పుదర్శనం సుదర్శనం
సరాగచారుమాధురీరసాధరం రసాధరం
వరాప్తతాచరన్తనోభవచ్చిదం భవచ్చిదం
హరిం ప్యతీతపద్మగర్భజామితం భజామి తమ్.
2. కరస్ఫురద్దరస్వరప్రకంపమానదిక్కుటం
ధరాధరాధరాస్థితప్రథానకూర్తరూపకం

60

చరాచరాకరా తతప్రశస్తకుక్షోభితం
నిరంతరం దురంతశక్తినిస్తులం ప్రభుం భజే.

61

3. చలత్ప్రదీప్తకుండలం లసత్కపాలకుండలం
కలావీలాసమోహనం భగప్రకాండవాహనం
మిళిందసుందరాలకం యమిప్రతానపాలకం
బలారివైరిమర్దనం ప్రభావయే జనార్దనమ్.

62

4. ఉమాసమానవాక్యసన్నతోరుదివ్యనామకం
సమానమాధురీధురీణ సంస్కృతాంధ్రవర్ణితం
ఉమాసమాదృతాపరాధజాలక నిజాశ్రితం
రమాసమాగమప్రియాంతరంగ మచ్యుతం భజే.

63

5. రణత్తరంగమాలికాస్ఫురత్తరంగిణీద్యస
తృణామణిచ్ఛటాఘృణి ప్రభాసమానభూమిభృ
ద్భణీంద్రభోగతల్పభాగభాక్షయానదివ్యభూ
షణప్రకాశవిగ్రహం భజామి సాధ్వసుగ్రహమ్.

64

ప. అని.

65

క. ఈరీతినవ్యసింహుడు, సారమతిం బంచపంచచామరవృత్తో
దారస్తుతి గావించిన, నారాయణమూర్తి శ్రీతజనప్రియుఁ డగుటన్.

66

నీ. పదివేలసూర్యబింబము లొక్కపోవైనకరణి సుత్యుష్టప్రకాశ మెసంగ
శృంగారరసము మూర్తిభవించినలీల ఘనలీల సుందరాంగము వెలుంగ
నిందుపోడశకళలేతోత్తరాభివృద్ధి నెసంగ నన మోము తెలివిమిఱ
సాదామిసీలతాచ్ఛవినిచ్చలంబైన వడువున జాళువావలువ మెఱయఁ
తే. బాంచజన్యసుదర్శనప్రముఖదివ్య, సాధనంబులు మరకతస్తంభవిజయ
బాహువులుఁబూనివతగేంద్రవాహుఁడగుచు, నాదినారాయణుండుప్రత్యక్షమయ్యె.

ఉ. ఆహరిమందహాసవదనామృతదీధితి బింబదర్శనో
త్సాహతః బొంగు హర్షరససారసముద్రపయస్తరంగసం
దోహమున న్దనించి పయిఁదోచిన బుద్బుదపుంజమో యనక్
దేహమునిండె నంచితగతిం భులకాంకురపాళి మానికిక్.

68

ప. అప్పుడు.

69

కా. ఆనందాశ్రులు కన్నులం దొరుగ సాష్టాంగంబుగా మ్రొక్కి వా
చానైపుణ్య మెలర్చుగా నుపసేవ తప్పకుతో చేసి యిం
పూనం బల్కి వివస్వదాత్తజాడు పుత్రోత్పాదనార్థంబు య
జ్ఞానుస్థానమొనర్చు గూఁతు రుదయంబయ్యె నిష్కలంబుగన్.

70

క. మనువునకు బుత్రదానం, బయ్యగ హింపంగ వలయు నని ప్రార్థింపఁ
విని యక్కుఁడురుకొడుకొ, నని యానతియొనగి యరిగె నంతర్ని తుండై.

71

ప. అప్పుడు.

72

❧ ఇలాకన్య పురుషుఁ డగుట. ❧

సీ. కొదమలేళ్ళకు సిగ్గుగొలుపువార్తలు తరుకారుణాబ్జసుందరము లయ్యె
గరికుంభకుచమనోహరమైన యురము నిర్మలకాంచనకవాటరమ్య మయ్యె
మవ్వంపుఁదీగెల నవ్వుచేతులు మత్తమాతంగశుండా సమంబు లయ్యె
మధుమాస పికరవమధురకంఠము మేఘగంభీరనిస్వనకలిత మయ్యె

తే. బొదవులజ్ఞాభయంబుల నొదుగుమనను, ధైర్యకౌర్యనిరంకుశత్వము వహించె
నయ్యిలాశన్యకును నీశ్వరాజ్ఞవలన ప్రాప్తమయ్యెను శౌరుషభావ మపుడు.

73

తే. కోమలశక్తు రేఖాభిరామమైన, యక్కుమారునివదన మాహ్లాద మొనఁగె
నకలజనలొచనోత్పలవండమునకు, లక్ష్మీయుతపూర్ణశశిమండలంబు కరణి.

74

కా. దానత్వంబుతోలంగి మండలపతిత్వం బబినం బాప్తితో

ల్లాసోత్కర్షతఁ బొంగుమానవునిలీల భామినీరూప స
న్యాసంబై పురుషత్వ మబ్బినఁ బ్రభుత్వాహంకృతిం బొల్పు శో
భాసౌందర్యవిచిత్రం బుత్రుఁ గని సాఫల్యాత్మ సౌకల్యుడై.

75

ప. వైవస్వతుండు వసిష్టానుమతంబున నక్కుమారునకు సుద్యుమ్నుం డని నామనం
బిడి విద్యాపారంగతుం గావించె నంత.

76

చ. కరితురగాధిరోహణము కార్దుకబాణకృపాణచక్రతో

మరముసలాదిసాధనసమాజపరిశ్రమమున్ వసుంధరా
భరణరణప్రవీణత యుపాయచతుష్కనిరూఢి యాదిగాఁ
బరిచితమయ్యె సర్వము నృపాలకుమారునకుం గ్రమంబునన్.

77

. అంతట నొకనాఁ డాత్మ, కాంతతనూభవుఁడు వేటకాండ్రును దానుం
గాంతారభాగములకుం, బంతంబున వేటఁబోవఁ బయనం బయ్యెన్.

78

ఉ. రంగమరంగ వెన్నెల తరంగములై తనుకాంతి నిగ్గులే
రంగ జవంబుచే జితకురంగమనంగ నభంగ భేరికా
రంగదురుస్వనంబు దనరంగ గుణోన్నతి నశ్వశాస్త్ర పా
రంగతహృద్యమా నొకతురంగము భూషితచాతురంగమున్.

79

ఉ. కనకభలీనముం బసిమిగ్రమైదు వచ్చులహేమపట్టమున్
ఘనమగుజాతికెంపులచొ కాటపుబల్లము మాక్తికావళిం
దనరెడుకంఠమాలిక లుదంచితవజ్రమయావతంస మిం
పానర నలంకరించి తనయొద్దకుఁ దెచ్చిన నెక్కె నశ్వమున్.

80

తే. బొమిడికంబులు వెట్టి జోళ్లమరఁ దాల్చి, చల్లడంబులు దొడిగి కాసలుబిగించి
జముదశంబులు చెక్కి బల్లెములు పూని, వెడలిరప్పుడు పెక్కండ్లు వేటకాండ్లు.

చ. దెసమొలవేల్పుసాహిణపు లేజులు పోషకగేహరక్షకుల్
వినువనికమ్మకట్టు మఱి వింతజనంబుల బీడుగొల్పుక
క్కనమగురక్కసుల్ వనమృగంబుల పాలిటి మృశ్యురూపముల్
నెసఁ జనుదెంచె నత్తఱిని వేటకు గాటపుసారమేయముల్.

82

సీ. అల దుర్గ యెక్కిరింతల వెక్కిరింపలాడెదురీతి నాలుకల్ వెడలఁజూచు
నిట్టిగుఱ్ఱపురౌతు నెక్కనక్కెములాడుగతి వాలవిక్షేపకలనఁ దాల్చు
దొడరి కొండలనెత్తి యడవఁబూనెడుమాడ్కిఁ బదరి చివ్వునఁ బూర్వపదములెత్తు
గర్జితంబులసార భర్జించుకైవడి మొఱుగుసార్ఫటముగా మోరలెత్తు

తే. బలిమికలిమిని జనమునంపదను దిట్ట, తనముపెంపున దారుణధ్వనినిరూఢి
జాగిలంబులు మృగయు లచ్చంపుఁబసిఁడి, పట్టెడలఁ బట్టివెడలించునట్టియెడను.

83

సీ. ధరనల్పులకుఁ బ్రభుత్వంబు వచ్చిన మనుష్యులవికారపుఁజూడ్కిఁ జూచినట్లు
పల్లవుల్ తుదిలేమిపడి యింటిచాయరామొగిలంజెత్తల్లులు మూర్చినట్లు
పరదేశి యతిలోభపరునియింటికిఁబోవఁ దెగిపోఁచివలెను గద్దించినట్లు
వంతువాసికిహీనవైశ్యులు దమలోన నేకంబుగాఁ గలపించినట్లు

[తఱిమి

తే. తెరలి యొరుఁడొక్కటి నిరూక్షదృష్టిఁజూచు, గొఱగొఱనుమూల్గుగద్దించుఁ దఱిమి
కనిసి కలహించు భౌకృతికలకలముగ, జాగిలమ్ములు రోషభీషణములగుచు.

84

తే. బెబ్బలి తుపాకి నుడిగాలి పిడుగుతుచుక, భూతనాథండు గడిపిఁతు పోతురాజు
గండగొడ్డలి దొంగలమిండగీడు, మొదలుగాఁ బేరుగల పేర్లులుదూరనడచె.

85

ప. ఇట్లు చనిచని.

86

- క. ఒకగహనము జనసంచారకగహనము నగురుఘామరచితసురభిదా
వకదహనము సింహవటుం, బకవహనముఁ గనిరి వారు పటుతరలీలక. 87
- క. కనిచేరంబోవుచు న, జ్ఞననాథకుమారుతోడ సమయోచితవా
క్యనయప్రసంగములచే, ననుమోసం బొదవ లుబ్ధకావళి పలికెన్. 88
- క. కొద్దిమెకాలకుఁ బోదా, పెద్దపులిం గఱచి చంపుఁ బిడుగువలెను బై
నుద్దబిడి దుమికి యిదిమా, గద్దరిజాగిలము దీనిఁగనుఁగొనుము నృపా. 89
- క. ఇదిగాలివేసి మెకమే, పొదలోపల నెంతదూరమున నున్నను దా
పెదకి పసివట్టి పోవుచు, గొదగొని పోసికపట్టుకొని చంపుఁజుమి. 90
- క. దాడిమెయి దీనివెంబడిఁ, గూడం బెఱజాగిలములకుం దరమే యీ
బోడంగివేసిముందర, లేడియుఁగోడియు జనంగ లేదడుగైనన్. 91
- వ. అని మఱియు బహువిధముల మృగవృక్తిదానుగుణభాషణములు పలుకుచుండ
నప్పుడు. 92
- తే. వనమృగంబుల పొలకువ గనుటఁజెలిపె, వేటకాండ్రకుఁ గుర్కురవితతియపుడు
పట్టఁబట్టంగ నిలువక బలిమినిగ్గు, లాడి యెగురుచుఁ దమకించుజాడవలన. 93
- మ. మృగయుల్ పట్టెడలూడ్చినన్ భషకముల్ మృత్యుప్రయోగోజ్జ్వలా
శుగంధూతముకైవడిన్ వనమృగస్తోమంబుపై వాయువే
గగతిన్ తీవ్రునఁదూఁగి పైనుఱిగె వీకన్ విస్ఫుటీభూతవ
క్రగుహద్వారకనత్కరాళఖరదంష్ట్రాగ్రహశోతాహతన్. 94
- తే. పర్వతమవంతియొకకొమ్ముపంపిమీద, నుఱికి యొకజాగిలము చెవియొడిసిపట్టి
యదియుఁ దనచాయఁ దిరుగఁ దానట్లతిరిగె, లంకెవెట్టినకైవడి శంకలేక. 95
- తే. తోలె నలపందినలపది తూలివడఁగ, నొక్కబలువేసి యదియట్టు లుండనిమ్ము
పులిపులిని దప్పకుండంగఁ బులిపులిగను, దఱిమె నొకజాగిలం బదియరుదుగాఁచె. 96
- చ. తిరుగుము పోకు సీయనుచుఁ దెంచునఁ బల్కినవానిమీద సూ
కరము గిఱుక్కున న్నరలె గ్రక్కునవాఁడును బందిపోటుచే
నఱిముఱిఁ గ్రుమ్మిపట్టె నెదనట్లును నిల్వక నిక్కి పైకిరా
నరుదుగఁ జేర్చెనొక్కశిల యాపున బల్లెపుఁగఱ్ఱ వాడిలన్. 97
- ఉ. స్రుక్కక దిండుగా వలువచుట్టినవామకరంబు నోటికిం
గ్రక్కున నిచ్చి పై నెగురఁగా నలబెబ్బలి తెల్లచంకలా

- నక్కుడిచేకటారి పరుఁజంటఁగ నుక్కునఁ గ్రుమ్మి గుండియల్
వక్కులువాసి త్రోచి పడవైచె నొకం డతఁ డెట్టిశూరుఁడో! 98
- తే. ఒక్కమిలుకానిగాధప్రయోగమునను, దానికుంభప్రగు ప్తముక్తాఫలములు
మార్గణావలిపాలయ్యె మార్గణాళి, పాలునేయక దాని సొమ్మేల దాఁచు. 99
- క. ఈశీతి మృగవ్యవృస, నారంభము మానసముల నంతంతకు వి
స్తారముగ వేటలాడిరు, దారగలిగ్ వేటకాండ్రు తద్విసినమునకె. 100
- శా. ఆనుద్యుమ్న కుమారమాళియును నట్లావేళ మిత్రాళితో
నాసక్తి మృగయావినోదమున ఘోరారణ్యభాగంబులం
దా సంచారము నేయుచుం గరికిరింద్రవ్యాఘ్రసింహాది
నానత్వంబుల నుగ్రబాణనిహతికె నాశంబు నొందించుచుకె. 101
- మ. ఖరధారాశరభగ్నసింహశరభోగ్రవ్యాఘ్రకీలావీ
తరజగిపుంజవనావలికె శకలితోద్యుత్తద్రదంతావళో
త్కరకుంభోదయమాక్తికావసులు రంగద్రంగవల్ల్యాకృతిం
గరమొప్పకె మృగయావినోదపరుడై గాంధర్వయానోద్ధతికె. 102
- ప. చనిచని ముందతి. 103
- నీ. దుర్గంబులైయుండు భర్తవిష్ణుసితామహాపురంబు తేశిఖర్మగ్రమునను
నెలయేఱులై యుండు నలనుధాంధస్సింధుజలపూర మేళిలోచ్చయముమీఁద
గహనంబులైయుండుఁ గల్పకసంతానహరిచందనాదు లేయద్రియందు
గండోపలంబులై యుండు మాణిక్యవైడూర్యాదిమణు లేయహార్యసీమ
తే. నట్టిమేరుమహింఘ్రంబు నహరహాప్ర, దక్షిణప్రచరద్గ్రహతారశాక
దంబకప్రతిబింబవిడంబి తన్ని, తంబవింబవరిన్పురితంబుఁ గాంచి. 104
- చ. అమరులకెల్ల నిల్లు త్రిపురాంతకు చేనిలసిల్లువిల్లు లో
కములకుఁ బట్టుగొమ్మ మణి కాంచనసంపదతావలమ్ము గ్రా
వములకుఁ జక్రవర్తి భగవత్కళయై తగుపుణ్యమూర్తి యీ
సమధికవర్ణసియగుణచారువు మేరువటంచు నెంచుచుకె. 105
- ప. తదీయవైభవంబున కద్భుతంబుదుచుం బనిచని తత్పర్వతోపకంఠంబునందు. 106
- నీ. సురసాలసురసాలసురసాల భేలంబు కాంచనకాంచనాభ్యంబితంబు
శేనరశేనరశేనరాస్తోకంబు ఘనసారఘనసారకదళియుతము

పంజులపంజులపంజుల ప్రథితంబు పాటలిపాటలిపరివృశంబు
 మధురసామధురసామధురసారస్యంబు ఫలపూరఫలపూరబంధురంబు
 తే. దంతశతదంతశతవచిత్రస్థలంబు, వీరతరువీరతరువారచారుతరము
 వరసరశ్చయపూర్ణభవత్పుధార, సారసకుమారవనము కుమారవనము.

107

ఉ. కాంచి దృగంచలంబులు వికస్వరభాస్వరపుష్పపల్లవా
 భ్యంచితసాలజాలములపై నెగఁబాకెగ నెమ్మదిం బ్రహ
 ర్నించుచు నమ్మహాపవనసీమఁ జరింపఁదలంచి మించి రా
 జించు నిబద్ధరత్నధరణీసరణింబటులీలఁ బోవుచున్.

108

ఉ. వినమైన దీనిసరియే గుఱియే మఱియెంచ నెంతయున్
 బావన మంచిత ప్రసవబంధురగంధమిళిచ్ఛరత్నన
 త్పావన మాశ్రితాన్యభృతబంధరకీరకపాత భోగిభు
 క్నావన మీవనం విది విహర్తవ జీవనమై యెసంగజే.

109

సీ. జేవవల్లభనామధేయప్రసిద్ధినో యైరావతంబుపై నందగించె
 బహులకాఖాంచితబ్రహ్మజ్యమగుటనో యొనరఁ గాయత్రీప్రయుక్తమయ్యె
 గౌళికాభిఖ్యతగలుగుటనో శ్రేష్ఠసుమనోగణికగూడి సాంపుమిత
 హైమవతీసంజ్ఞ నమరుటనో మాధవీకృతసాంగత్యవృత్తి నెననె

తే. సానుగణ్యంబులైన సమాగమముల, నలరె నిబ్బంగి నేతద్వనాగమంబు
 లనుచుఁ జనుచుండి నిజవయస్యాభిలోడఁ, బలికె నిట్లని మఱియు నృపాలసుతుఁడు.

తే. స్వందనంబులు పున్నాగబృందములును, మాపులును వీరతరు లగఁద్యములు గలిగి
 నలినమిత్ర ప్రకరముల కలవిగాక, తనరె వనసీమ యిది రాజధానివోరె.

111

తే. కుసుమమయ్యెనె వీనికె గుసుమమహాహ, యారసంబయ్యెనె వీని కీరసంబు
 కాంచనము కాంచనముగా నెంచుకొనవు, తలఁపమధుపంబులకు నెట్లు తెలివికలుగు.

క. కనుఁగొనుఁడు లతాంగీకృత, వినయాశ్లేషములఁ బొదలు విటపులు తగజే
 కనుఁగొనఁగ లతాంగీకృత, వినయాశ్లేషములఁ బొదలువిటపులనవనిన్.

113

ఉ. పొంకములై యెసంగె వనభూమిఁ గనుంగొనుఁ డూర్తి కావళి
 కంకణభూషితంబులు వికస్వరహల్లకరాగరమ్యముల్,
 పంకజయుక్తముల్ సుకరభాంచితముల్ దరచక్రమత్స్యరే
 ఖాంచితముల్ వినోదకమలాకరముల్ కమలాకరంబు లై.

114

సీ. జటియఁయ్యుఁ గొమ్మలసంపర్కమొనరించె సౌబరిసన్నిధిఁ జదువుకొనెనొ
గురుజాతియయ్యుఁ జేకొనియెను విటాపాప్తి నిగమశర్మసుజూచి నేర్పుకొనెనొ
బ్రాహ్మణియయ్యుఁ దాఁబల్లవలొలతఁ దాల్చె నహల్యను దలఁచుకొనెనొ
తరుణియయ్యును బ్రవృద్ధప్రియసుమనస్క యయ్యె సుకన్యలా గియ్యకొనెనొ
తే. యగమ మయ్యును బహుపాదమయ్యె సిట్లు, శిఖరివర్మమతం బభ్యసించెనొక్కొ-
యనుచుఁ దత్తద్ద్రుమాళి సహాయులకును, జూపెఁ జతురోక్తు లాడుచు భూపసుతుఁడు.

సీ. కలకంఠములకంఠములఁ గుంఠదుత్కంఠ నొనరించు పంచమస్వనము నిగుడ
సమరందనుమబృందగమిళిందముల మందగతి సెసంగించు ర్పుంకరణ మొనర
గౌరవంకలిరువంక మరువంకములశంకఁ బరియించుగతి మోయువలుకు లెనఁగ
శుకకులాధికవిలాసకకలారవకలాపోక్తులు సరససంయుక్తి నెఱయఁ

తే. గులఁకుపలుకుల మెలఁకువ నలరుకలర, వముల రవములు చెలగంగ నెమిలిగములు
విమలగతిఁ గూయు నినదము లమర నివ్వ, నంబు చెలువొందునానందనాదమయత.

క. అని తనియనికోరిక న, వ్వనిఁ గొనియాడి నిజమిత్రవర్గంబులఁ దో
డ్కొని జనితనితాంతముదా, ప్తిని జనియె నిరంకుశోద్ధతి న్వనసీమన్.

ప. ఇట్లతండు వనక్రీడావ్యసనంబున నచ్చటిమహిమ దెలియక యవ్వనంబు సొచ్చె
నాస్థలమాహాత్మ్యం బాకర్ణింపుము.

❦ రాజకుమారుఁడు ఈశ్వరశాపము ననుందరియాట. ❧

మ. ప్రమదారత్నము సర్వమంగళకళాప్రావీణ్య కన్యాశిరోః
బ్రమదంబార భజింపఁగాఁ బ్రమథవర్గస్వామి దూరీకృత
ప్రమదాంధద్విపదైత్యబాహుబలసంరంభుండు శంభుండు త
త్ప్రేమదారామమునం దృఢీయపురుషార్థక్రీడలక లొలుఁడై.

ఉ. ఆటలపాటల స్సముఖుఁడై పరియించుటఁజేసి యెవ్వ ర
చోటికిఁ బోవ రాస్థలము చొచ్చినయంతనె యీశ్వరాజ్ఞచే
ఘోటికయయ్యె ఘోటకమ తూడి చరించుచున్న మానవుల్
జోటికలైరి తాను నొకసుందరి యయ్యె మహాద్భుతంబుగన్.

సీ. సారంగముల నట్లు చంపినపాపంబు తప్పనె కన్నులఁ గప్పకొనక
సామజంబుల నట్లు సమయఁజూచినకర్త మడఁగు సెనడుపుల నంటుకొనక
గురుమెకంబుల నట్లు కూర్చినగోడు దాదొలఁగునె శిరసుల దొట్టుకొనక
పంచాన్యముల నట్లు త్రుంచినదోషంబు పోవునే నడుములఁ బాపుకొనక

తే. యకట ! వనవాసులై దేశయాత్ర నడపు, సొనుమృగంబుల మృగయావ్యసనత హింస
చేసిన యఘంబు పొందె జేఁజేతననగ, నధమమగునాఁడువగ వారి కమరెనపుడు.

సీ. శశ్రుకళంకదోషంబు నిశ్శేషమై ముఖచంద్రబింబము ముద్దుగులుక
వరవీరరసరహోభరణంబు హరణమై సేత్రాబ్జధవళిను నివ్వటిల్ల
సుష్టిషపేటికాయుక్తి విముక్తియై కచసీలమణిగణకాంతి దనర
జ్యోతిశాంకమిళిందసహితంబు రహితమై కరహల్లికచ్ఛాయ గడలుకొనగఁ

తే. బటుతనుత్రాణశుక్త్యవవారణము న, వారణంబై శరీరలావణ్యమాక్తి
కద్యుతివెలుంగఁబురుషలక్షణములెడలి, యుక్కుమారుండునవ మోహనాంగి యయ్యె.

శిఖరిణీవృత్తము:—

ఇలాకాంతాకారం బెడలి మును దానెట్టు లటుల
య్యిలాకాంతాకారం బెనసి తదుపాం లేందుగురు మే
ఖలాకాంతారాంతర్గతకిణికికిక్వాణమణిమే
ఖలాకాంతారిప్రాకటజఘనభారప్రచలయై.

123

వ. మెలంగుచుండి.

124

తే. రామమారుండు రూపేంద్రరామమారుఁ, డాశుమారవనంబునం దాశుమారి
కాకృతి ధరించుటకు హేతు వాశుమార, జనకునాజ్ఞోక్తి కల దది వినుము తెలియ.

మ. నవలావణ్యవిలాసమూర్తి పరమానందస్వభావుండు కై
రవిణీబాంధవ శేఖరుండు హరుఁ డార్యాయుక్తుడై యుక్కుమా
రవనాంతంబున నొక్కనాఁడు ప్రియమారక్ రుద్రలీలావతీ
నివహంబుల్ గొలువన్ వినోదవిహృతి స్నేయంబు సంధిల్లగఁ.

126

సీ. చలువతాదోనల గొజ్జగివూఁబోదల మంచుదోరుంగు నావన్నీట దోఁగితోఁగి
పరువుగా మదిసిన పండ్లగుత్తులమొత్తముల దాకపందిళ్ళ మూఁగిమూఁగి
గుజ్జామావుల నల్లుకొని వ్రేలుచునుదీగతూఁగుటుయ్యాలల నూఁగి యూఁగి
యింపుసాంపాదవించు నెలతేటిగమిపాట లెసఁగువూఁబోదరిండ్ల నీఁగియూఁగి

తే. పరపుంబుప్పొళ్ళ నడుగుఁదామరల చిన్నె, లేరుపడ మెట్టి సురపొన్న చాటుచలువ
లీను నీడలజాడల నేగియేగి, చెలఁగి చెలులును జేలువుండు మెలఁగి రెలమి. 127

కా. ఈచందంబునఁ గొంతసేపు ప్రమదంబేపార లీలావిహ
రాచిత్త్యంబుల సంచరించి విటపోద్యత్పారిజాతావృత

ప్రాచుర్యామృతసారపుష్కరిణి కాప్రాంతాయతోదార శో
భాచంద్రోపలవేదికాస్థలి బ్రభత్ భాసిల్ల నాసీనుఁ డై.

128

చ. దరహాసితామృతంబు ముఖతామరసంబు నలంకరింప నా
హరుఁడు ముదంబున న్వనవిహారపరిశ్రమలాలసాంగి న
గ్గిరినుతఁ గాంచి కేలితమిఁ గీల్కొనునన్న యెఱింగి నెచ్చెలుత్
సరసగతిం దొలంగి కనుచాటుగుచోటుల నుండ నయ్యెడక.

129

తే. అంబుజాననఁ గొఁగిటనలమియలమి, యివ్వకేలీనుఖంబుల నెనసితనిసి
యంకసీతంబు పై నుంచి యలపుసొలపు, దీఱి లాలించివలికె నుస్థిరుఁడు హరుఁడు.

చ. అడుగులుమాడఁ గెంజెగురుటాకులు చేతులు లేతతీగె లే
క్కుడుజిగి చన్నుదోయిపువుగుత్తులు మోవిరసంబు పక్వమై
నడుచుఫలద్రవంబు ప్రియవల్లభ చక్కనికొమ్మ వాట ని
న్నెడయక యిన్నిరూపముల నివ్వనదేవత యాశ్రయించెనో.

131

తే. తరుణి నానీలకంఠాభిధానమునకు, దోచె నర్థాంతరము పరితోషనరణి
సాంద్రసీమంతభూషాసురేంద్రచాప, నహితయుష్మత్కచాబ్ధదర్శనమువలన.

132

సీ. మృగశాళకంబు హస్తగతంబు సేయుట నుదతి నీకన్నులుచూచికాదె
యరచందమామను శిరస్పైఁ దాల్చుట వెలది సీనుదురు భావించికాదె
గగనంబు కేశనంగతము గావించుట చెలువ నీకాను లక్షించికాదె
భుజగంబులను హారములుగా ధరించుట కలికి నీకీలడఁ గాంచికాదె

తే. కొమ్మ నీయంగముల పోల్కి కొంతకొంత, కలిగియుండుటఁ బ్రియమయ్యెఁ గాకమాకు
వీని భరియించుటకు నించుకైనఁ గలదె, కారణము పూర్ణచంద్రసంకాశవదన.

133

చ. కలికి శిరీషపుష్పములకంటెను మిక్కిలికోమలంబులై
యలరు భవన్ననోహరతరాంగకము ల్నినుఁజూచి యేగలిక
దెలియఁగవచ్చుఁ గొండకుజనించినదానవటంచు నీదుని
శ్చలపటుకర్కతోన్నతకుచవ్వయి తెల్పుఁగఁగాక కోమలీ.

134

చ. ఆనవుడు లేతనవ్వు జిగి యందపుఁజెక్కిలిదోయి కుందనం
బునకు మెఱుంగువెట్టి గొనబుంబచరింపుల సిగ్గుఁ బ్రేమయనం
దెనఁగొని వాలుఁగన్నుఁగవ బిత్తరిచూపుల నాదరింప మో
హనమధురోక్తి నుత్తరములాడుచునుండె భవాని శంభుతోన్.

135

ప. ఆనమయంబున,

136

- కా. కాండిన్బాత్రి పసివ గౌతమమతంగవ్యాసబాలిమా
ర్కండేయచ్యవనార్వకణ్డభృగుభారద్వాజకుంభీజను
శ్వాండిల్బాద్రిమహాముసింద్రు లెలమిక్ సందీప్తితానేకమా
ర్తాండమ్బార్దితతేజా నయ్యభవు సందర్శించునాసక్తితోక్. 137
- తే. వచ్చి ప్రమదవనస్థలి: జొచ్చి యనతి, దూరమునఁ గాంచి రమ్మసింద్రులు రహస్య
కేలి నరురాగరసవార్ధి నోలలాడు, తమిఁ జెలంగెడు నాదిమదంపతులను. 138
- వ. ఆవృడు. 139
- ఉ. వారలరాకఁ గన్గొని వివస్త్త శరీరిణిగానఁ గ్రక్కునం
జీర ధరించె శైలసుత సిగ్గున మన్మథచంద్రహాసమొ
య్యారముగా నొరంజొనిపినట్లయి యచ్చఁజలాలతాంగి శృం
గారరసంబు ప్రాణవిభుకన్నులచూడ్కికి విందునేయఁగన్. 140
- వ. అవ్విధం బవలోకించి. 141
- క. మునివరులు నమయ మెఱుంగక, చనుదెంచితిమనుచు మఱిలి చని రపుడ రయం
బున నరనారాయణులం, గనుఁగొనువేడుకల బదరికావనమునకున్. 142
- ఉ. అత్తజీ నమ్ముచు ల్నిజరహస్యవిహారముఁ గాంచిరంచు న
య్యుత్తమనాయకాతిలక ముల్లమునం గడులజ్జనొంది మో
మెత్తక యున్న శూలి హృదయేశ్వరిచిత్త మెఱింగి పల్కెనో
మత్తమరాశయాన వినుమా యనుమానమువాయఁజేసెనన్. 143
- వ. తరుణీ సీకును నాకు నెంతయు వినోదక్రీడకున్ వేడ్క నే
యిరహస్యస్థల మిక్కుమారవన మయ్యుల్ చొచ్చిరాఁగూడ జే
పురుపు ల్వచ్చినఁ జారుషం బెనలి యంభోజాతపత్రాక్షు లా
దురు నేఁడాదిగ నంచుఁ బల్కె భువనస్తుత్యుండు శర్వాణితోక్. 144
- వ. తత్కారణంబునంజేసి సుద్యుమ్నుండు విద్యుల్లతాంగి యై విస్తయవిహదవిహ్వల
మతిం దిరుగుచు. 145
- క. కామినియై తానిక్కొఱ, గామిని నేమని జరంబుఁ గాంతు నని వసి
భూమిని జరియించె నిల్లా, భామినియై వనరహస్యభావత దోఁకన్. 146
- . పల్లవితపాదపంబుల ఫలితభూజ, ములను బుష్పితతరువుల ముద్దుగుమ్మ
పికవిలాసినికై వడి శుకవధూటి, పొల్కి మధుకరరమణిసాంపునఁ జరించె. 147

క. ఈరీతిఁ దిరిగితిరిగి ప, యోదుహదళనేత్ర దైవయోగమువలనక
దారాతారారమణకు, మారుం డగుబుధునియాశ్రమంబునఁ జేరెన్. 148

ఉ. చేరిమనోజునందరవిశేషతనూవిభవాభిరాముఁ గే
యూరకిరీటకుండలముభోజ్యులదివ్యవిభూషణాద్యలం
కారు సమందహనముఖకాంతినిర్జితపూర్ణిమాతమీ
చారుకళావిధు స్వినతనర్వబుధున్ బుధుఁ గాంచి ప్రేమతోన్. 149

ప. ఇట్లని వితర్కించె. 150

- ౩౦ స్త్రీయైన సుద్యుమ్నుఁడు బుధుని మోహించుట. -

సీ. అలివేణులకు మనోహరముగాదే వీనికెందమ్మిచా మలకేలుదోయి
కిరవాణులకు నోరూరింపదే వీని మాధురీకలితబిందాధరంబు
మదచకోరాక్షుల కెడఁ బ్రేమగొల్పదే వీనిపూర్ణేందుబిందాననంబు
వరకోకకుచలకు వలపుపుట్టింపదే వీనిమూర్తాండలేజోనిరూఢి
తే. యహహ వీనివసంతమోహనవిలాస, మేలతాంగుల నలరింప దెంచిమాడ
ననుచు రాగరసార్ధాగ్రతరంగ యగుచు, నుదతి కనుతెప్పవెట్టక చూచె నతని. 151

ఉ. ఆయరవిందరాగరుచిరాధర నాహరిసీలవేణి నా
స్రీయుతనూక్తికద్యుతివిశేషదర్శిత నానవప్రవా
ళాయతపాణిపాదయుగ నావరహీరనఖాళిఁ గాంచి యా
హోయిది రత్నరాశి వనితాకృతిదాల్చి మెలంగెడుం జుమి. 152

ప. అని తలంచుచు నసామ్యసౌమ్యసద్గుణమ్యం డగునాసౌమ్యుండు మదనప్రదర
విదళితహృదయుం డై యమృతవళిం గదియవచ్చి యిట్లనియె. 153

మ. నవహావణ్యవిలాసమోహినిని చానా నీవు గంధర్వకాం
తహా విద్యాధరభూమహా విహగసౌందర్యాంగిహా సాధ్యక
న్యహా సిద్ధాంగనహా భుజంగసతిహా యత్యంబుజాతాయతా
క్షిహా గీర్వాణవధూటిహా తెలుపునూ చిత్తంబు రంజిల్లంగన్. 154

చ. పరభృతపక్షి నీయగరవల్లవలబ్ధి గుఁ దుష్టైవత్ భవ
త్సరసముఖాంబుజాస్త్రియును సంగతిఁగోరి వనంబులం దవ
శ్చరణలు చేసి సుస్వరముఁ బక్కనిమాపులు నై మెలంగెడున్
బురుఘలు నిన్నుఁజూచి మరుఘాన్నికిఁ బిక్కరె నీకుఁ దక్కరే. 155

తే. పనిత వీవాలుగన్నులు పలుదకోప్పు, మందగమనంబు సారంగమహిమఁ గాంచు
గలికి నీమోముఁ జక్కనికరయుగంబు, మఱి గళంబును నబ్జసంపదవహించు. 156

సీ. తెఱవ నీవు కటాక్షదృష్టిఁ జూచినఁ గాముకాండముల్ తృణమునఁ గట్టరాదె
నాతి నీవించుక నవ్వింఁ బూర్వచంద్రికల జాడ్యంబు నొందింపరాదె
భామ నీవు ప్రియోక్తిఁ బడికినఁ జీలుకలఁ బట్టిబుదిగములఁ బెట్టరాదె
లాలాక్షీ నీవు కెంగేలు పైఁజేర్చినఁ జీగురాసులఁ జలింపఁజేయరాదె

తే. లేమ సేదయ నామీద లేమినిత, వెతలపాల్పడవలసెను వీనిచేతఁ
గాక నీప్రాపు గలిగినఁ గడఁగి వీనిఁ, బట్టివల్లార్తుఁ గాదె నీపాదమాన. 157

సీ. రాజబిందాస్య యారాజకీరములకు సేముద్దమాటలు సేర్పుకొఱకొ
యిందివరాలక యాచూపులకు నెల్ల నీమేనితావులు నింపుకొఱకొ
నవమోహనాంగి యానమలిగుంపులకు నీతిన్ననినడుపులు దిద్దుకొఱకొ
వామాక్షీ యావల్లవములకు నీమోనితభకుఁ గెంజాయఁ బైకొలుపుకొఱకొ

తే. కాక యివ్వనసీమ నిట్లేకతంబ, యేకతంబునఁ దిరిగెదవే యొయారి
నన్ను ధన్యనిఁ జేయుయత్నంబు దక్కఁ, గలదె కలవాణి యొండొకకారణంబు.

కా నాసాగంధఫలీపరాఙ్ముఖగతి న్నాతీ భవత్రేశభృం
గీనంఘం బిరుపాయలై వెతుకకుం గేడించి యచ్చోట గుం
పై సొంపొందినభంగి సుందరతరంబై చారుసీమంతరే
ఖాసంయుక్తిని గీలుగంటు సిగ శృంగారంబు రాజిల్లెమన్. 159

సీ. భామినిమణి బెండువడసిసింగిణులు నీకనుబొమ్మ లైక్షవకార్తుకునకు
జలజాక్షి యక్షయశరములు నీకటాక్షపరంపరలు పంచసాయకునకుఁ
గలికిచాయలు వోనిభిక్షముల్ నీకేలుదోయి ప్రవాళకాక్షియకునకు
నెలఁత మనోగతి మెలఁగువాహములు నీకులుగుఁబల్కులు కీరఘోటకునకుఁ

తే. దనకుఁ దగ వివి జాడ్యంబు లయచు మొదలి, సాధనంబులు పూర్వపక్షములు చేసి
యలిప నీయంగకములు సిద్ధాంతములుగఁ, గైకొనియెఁజుమ్ముమరుఁడులొకములగెలువ.

సీ. కురియదే కలువక్రొవ్విరివాన జోరున నీవు వీక్షించిన నీరజాక్షి
నిండదే పండువెన్నెలలేట చల్లఁగా నీవితనవ్విం నీలవేణి
మొరయదే పంచమస్వరలీల ఘమ్మన నీవుమాటాడిన నిరుపమాంగి
పొలయదే గమ్మన మలయజామోదంబు నీయూర్పుపోడిన నిమ్మనాభి

తే. మదనచంద్రవనప్రియమలయవన, నిగ్రహంబులు తలఁచ ననుగ్రహంబు
తాఁగదా నీకృపాప్రసాదాప్తి నిట్టి, రూపముల రాజహంసానురూపగమన. 161

తే. కలిమి కొండంతకలిగియుం గతివరీతి, నర్థిని మేలుచూపక యకట బయటి
గమకముల నానకొల్పెడఁ గలికి నీదు, చప్పుఁగవ లోభిదొరల దీచంద మనఁగ. 162

మ. ఎలనాఁగా, మదనాన్ని వేఁగెడు నయో యీమేను, గుత్తంపుఁగ్గం
జిలుఁగుంబట్టుచో కాటపు న్నవికలోఁ జెల్వెన్ సెగల్దేరు నీ
బలుపుంజన్మవనోత్తి వట్టఁగదె నాపై నుష్ణముష్ణేన నీ
తలమంచుకొ బుధకోటి పల్కుగతి సంతాపము చల్లఱగన్. 163

శా. నిన్నుం జూచినవేళనుండి తరుణి సీరూపరేఖావిలా
సాన్నత్యంబులు నామదిం దగిలి మోహభ్రాంతిపాలైతిఁ జం
చన్నీలోత్పలబాణవృష్టిని రణర్షుంకారటంకారసం
పన్నాభంగురభృంగమాన్వి నటియింపం గవ్వులి ల్వంచి ముం
చె న్నించె న్నిజకాంబరీతమము రాజీవధ్వజం డియ్యెడన్. 164

క. బాలిక శకలితశశిబిం, బాలిక శుకశారికాదికాంగజనేనా
కోలాహలంబు చెవులకు, హోలాహల మగుచు మిగుల నలయించెఁగదే. 165

క. అని యిట్లు పలుకుశశినం, దనుమోమున కతివ కలుకుతఘకుభైరుకువా
ల్లనుఁగొనల సిగ్గుఁ బ్రేమయుం, సెనసినచూపుల నివాళు లిడుచుం బలికెన్. 166

తే. రాజనందన జితరతిరాజరాజ, రాజనందన విను మేను రాజకన్య
నీశ్వరానుగ్రహంబున నివ్విధమున, సంచరించెద నివ్వనస్థలలయందు. 167

సీ. స్వాభావ్యమందహాసచ్ఛలంబునఁ బూర్ణహరిణాంకు నవ్వు నీయాననంబు
నైసర్గికాంతారుణవ్యాజమునఁ దమ్మిగములపైఁ గినియు నీకన్నుదోయి
సహజోర్ధ్వరేఖామిషమునఁ గెంజిగురులపై ధ్వజంబెత్తు నీపదయుగంబు
నిజభూమణిధ్వని సెవమునఁ గరికరసికరంబు నదలించు నీభుజంబు

తే. లిట్టిసీచక్రందనము పూర్ణేందుబింబ, వదనలకు సాత్త్వికోదయాస్పదము కాదె
కమలభవురచనాచమత్కారమునకు, నరయఁ గూలంకషముగాదె యలఘుచరిత.

చ. మదనవిలాసినిరుపమానమనోహరమూర్తిఁ జూచి నా
హృదయము, చంద్రకాంతమణి, యిందుకరాష్రిఁ గరంగనట్లు, న
మృదరసపూరమయ్యె, ననుమానము సేయక యేలుకొమ్మ, పెం
పొదవఁ గవుంగిలించి, చిగురొత్తినకోర్కులకుకొ ఫలంబుగన్.

- చ. అని పనితాలలామయు నిజాభిమతానుగుణంబుగాఁగఁ బ
ల్పిన పలుకుల్పుధారసములీల శ్రుతిద్వితయంబు నిండి నె
వ్వనమున సంప్ర కాశమగు మన్తభతాపము చల్లచేయ న
వ్వనరుహనేత్ర జేసి రతివాంఛలు లోపలఁ జొకళింపఁగన్. 170
- క. భృంగీసంగీతస్వన, మాంగళ్యసుగంధకుసుమంజరులు బయల్
పొంగుమరందము నెవమున, శృంగారరసంబు గ్రుమ్మరిలపొదరింటన్. 171
- మ. పనితం గాఁగిటఁజేర్చి బింబఫలనవ్యం బైనకెమ్మాని ప
ల్తానల న్నిక్కుచుఁ జెక్కుటద్దము లొగిన్వద్దాడుచు న్నోహన
స్తనకుంభంబుల నెమ్మెనల్ పుణుకుచున్ సంభోగచాతుర్యభే
లనుండై నల్పై రతిప్రసంగము మహాల్లాసంబుసంధిల్లఁగన్. 172
- క. ఆయింతిమదనుపాశము, నాయతమతి గొల్లగొనఁగ నతనుం డబలుం
డై యొడిఁగె వగరుదోచఁగ, నాయఁడు పొంచుండు ననుట నైజముగాఁగన్. 173
- చ. కటకట వెన్నవంటికలకంతిమనం బొకరాయి చేసి మి
క్కుట మగుచున్నదోయిపయిగొంగయినంబతినంటి నీక య
ట్టిటుఁ బెనఁగించుకూళతన మెక్కడఁబోయెనొ కాని సిగ్గుతా
గిటగిటమంచుఁ గొవ్వుకనుఁగ్రేవలఁ జేరె దుది న్నిభుండు ము
చ్చట తమిరేచి లోఁబఱచి బవ్వనమెల్లను జూఱలాడఁగన్. 174
- సీ. సొగసుఁ బల్లనగంటు చుఱు కెఱుంగఁగరాని పెదవులయమృతంపుఁబిల్చుసొక్కు
తారహారముల యొత్తడ మెఱుంగఁగరాని పరిరంభములప్రేమపరవశంబు
గిలిగింత యశ్కుఁబెక్కుఁతెఱుంగఁగరాని మర్దసంస్పర్శనామందసుఖము
సిగ్గుపొకడమాట యెగ్గెఱుంగఁగరాని తమిహెచ్చరింపుచాక్రములముంపు
- తే. ముదురుండమకంపుఁగలయిక నొదవునలయికల నెఱుంగఁగరాని యగ్గలపుఁగళల
యుబ్బు నుబ్బుదినోదమై యెనరె నపుడు, నమరతిక్రీడ రమణికి రమణునకును. 175
- తే. ఇవ్వధంబున బవ్వని నవ్వనిం బ్ర, గాఢమోహాస్తిఁ గొన్నాళ్లు కలసిమెలసి
మకరకేతనపూజ్యసామ్రాజ్యపదవి, కెలవి మూర్ధాభిషిక్తుడై యేలుచుండె. 176
- తే. ఆతనికన్యాసమాగమస్థితి తదీయ, మిఘనవర్తనమునుఁ బెంపు మిగిలియుండె
బుధునికన్యాసమాగమమిఘనవర్తనములు పెంపువహించుట నైజమకడ. 177
- వ. ఆసమయంబున. 178
౪. ముక్తామణిభరణాంచిత, శుక్తిప్రతిమాన మగుచు నుదలీమణికిన్
నక్తంకరజాతకళా, యుక్తంబై గర్భమమరె నుజ్జ్వలలీలన్. 179

క. చెక్కులతేలుపును జిగిచను, ముక్కులనలుపును నపాంగములఁజేలికన్
దృక్కులసొలుపును నెడనెడ, వాక్కులయలపును ఘటిల్లె వనితామణికిన్. 180

ఉ. కేలితమింజెలంగి తమకించి నిజోద్ధతిఁజూపఁజూచు న
వ్వేళఁ బ్రకాంతుఁజేయు నరవిందనిభాననకుంచితాంచిత
భూలతికావిలాసమునఁ బొల్పుకనుంగవమోడ్పుతోడ గ
ర్భాలసజాతకీర్తకృతిరవాననపద్మము ప్రాణనాయకున్. 181

ఉ. రావె కృశోదరీ యనుచుఁ రాగదవే తనుమధ్యయంచు మే
లావతు లెక్కనక్కెమగులాగునఁ బల్క శిరంబువాంచు ల
జ్ఞావశమందహాసవిలసన్తుభయై జతరావలగ్నభా
గావహవిస్తరంబు తెలియం గను భంగి లతాంగి యయ్యెడన్. 182

సీ. దృఢసందల కింకఁ దిరుగుఁబాటనియొ స్తనంబులముఖములు నల్లనయ్యె
జిగిబిగి పరిపాటి యగు నింకననియొ తనూలత చంచలానూపమయ్యె
గళవెంపు మట్టుగాఁ గలదింక ననియొ ముఖాబ్జంబు వెలవెల్లనై యెసంగె
గ్రోవ్వాడితనమింకఁ గొలఁదియౌ ననియొ దృగంచలం బలసావికాసమయ్యె
తే. నెపుమఁబతిప్రక్రబౌయనియెలమికలిమి, యెడ నెడలఁగానిలభింపఁదింకననియొ
యంతరంగంబు మిగుల జాడ్యంబునొందె, సతికి గర్భంబువర్ధిల్లు సమయమునను. 183

ప. అంత. 184

క. నవమాసానంతరమున, నవమోహనగాత్రి గాంచె నందను రాకా
ధవళకరుం బ్రభమదిశా, నవలయదళనేత్ర గాంచుకొమ రమరంగన్. 185

శా. సూచించెం బరమోచ్చభాగవిహరత్సువ్యక్తవర్గోత్తమ
ప్రాచుర్యోచితదృక్పమేతశుభదారంభగ్రహేనుగ్రహం
బాచక్రాచలధారుణీవలయరాజ్యశ్రీయుతైశ్వర్యవి
ద్యాచాతుర్యగుణాదిభావిఫలముల్ తజ్జన్మకాలంబునన్. 186

మ. గణనాతీతవిశేషలీల గురిసెన్ గంధర్వగీర్వాణచా
రణవిద్యాధరదంపతిప్రకరనిర్యత్సుష్మవర్షప్రక
ర్ణణమబ్బాలకుఁ డుద్భవించఁగ సమస్తక్షోణిరక్షావిచ
క్షణదీక్షారచితాభిషేకదివిషద్గంగాంబుధారాకృతిన్. 187

ఉ. తత్సమయంబునం బుధుఁ డుదారముదాపహచిత్తవృత్తిఁ బు
తోత్సవకృత్యముల్ నడపె యోగిజనంబు లితం డఖండసం

- వత్సముపేతలీల నయపద్ధతి నేలగలం డనేకసం
వత్సరము ల్బుధాంశుకులవర్ధనుడై జనలోక మంతయున్. 188
- క. అనినిర్ణయించి మిక్కిలి, యనురాగముతోడ మంగళాశాసన మిం
పానరంగ జేసి పురూరవుఁ డనియభిధానం బొనర్చి రబ్బాల నకున్. 189
- సీ. పాలున్ను బిగువుగుబ్బల నెమ్మైనలశీచి పసపంటుపయ్యెదవై నటింపఁ
గాయంపుముద్దల కారంపుఁదావు లాస్యనిసర్గవాసన నలమిశోనఁగ
నడుమునదిటముగా వడిఁజుట్టికట్టిన బంగారుమైజారుకొంగు దనర
నుల్లిపూసలపేరు హరుమంజీముత్యాలకుతికంటు దాపునఁ గొమరుమిగులఁ
లే. బ్రవసనమయపరిక్రాంతి బడలియున్న, యంగకమ్ముల నొకవింతయంద మెసఁగ
జూడఁ దగియుండె నప్పడాసుదతియందు, లాలితంబైన బాలెంతరాలితనము. 190
- సీ. ఆర్థక్షణంబైన నంతరాయములేని కొంగిలి యత్నసంఘటిత మయ్యుఁ
గుచపీడనంబు చేకొలఁదిసారెకుఁ జేయు మమతహస్తస్పర్శమాత్రమయ్యుఁ
గపురవిద్యపుఁదావి గ్రమ్ముచుంబనలబ్ధి కటువస్తుపరిమళకలితమయ్యు
ఘటచక్రపుంభావనటనలఁ జూపునేర్పులకు జొక్కుటలపరూపమయ్యు
లే. నతనిహృదయంబు పూర్వహర్షానుభవతఁ, బొదలె బాలెంతరాలినంభోగకేళి
నలవియే యెంచఁ బ్రనవితానంతరద్వి,తీయమాసనమాగమాధిక్యసుఖము. 191
- క. ఈకరణి మఱియుఁగొన్నా, శ్లాకరర్చనభోరుఁగూడి యతిశయనమ్రా
దాకరవిహారగతుల ను,ధాకరనందనుఁడు మెలఁగుతత్వమయమునన్. 192
- చ. ప్రతిదినవర్ధమానసితపక్షకళానిధికైవడిం బ్రవ
త్తిరమణీయశైవశరీరవిరాజితుడై విభూషణ
ద్యుతి యతిచిత్రమై వెలుగుచుండ జగజ్జనలోచనోత్సవ
స్థితిఁ దనరెంబురూరవుఁ డశేషవిశేషగుణాభిరాముఁ డై. 193
- మ. ఆంత. 194
- క. తనయాకృతి వితతామోద,దనిదానంబయ్యు నపుడు తరుణీమణికిం
దనయాకృతి వితతామోద,నిదానంబయ్యె నది యధార్థముగాడే. 195
- చ. కలిపయవాసరంబు లరుగఁ భ్రమరాలక యొక్కనాడు కు
త్పితమగునాత్మవర్తనము చిత్తమునం దలబోసి రోసి దుః
ఖత యగుచుం దలంచె మదిఁగేవలయోగసమాధినిష్ఠ నూ
రితకరుణాదినదృఢగరిష్ఠ పరిష్ఠ పసిష్ఠ నయ్యెడన్. 196

తే. తలఁచినప్పుడ వచ్చెభక్తప్రసన్న, పరమకరుణారసార్ధ)స్వభావుఁ డగుట
నమ్మనీంద్రుండు నిజవిగ్రహప్రదీప్తి, విపినదేశంబు నెంతయు వెలుంగఁజేయ. 197

క. ఆగతి నాగతుఁ డగున, యోగిశిఖామణిపదాబ్జయుగళంబునకున్
సౌగుణ్యగతిఁ బ్రణామము, లాగజగామిని యొనర్చి యవనతముఖ యై. 198

మ. తనవృత్తాంతము విన్నవించి పురుషత్వపా)ప్తికై వేడినకున్
మునినాథాగ్రణి యూరడించి గిరిరాజ్ఞార్థస్యకన్యానిగూ
హనరోమాంచితసవ్యభాగు భుజగేంద్రాకల్ప సంకల్పసం
జననవ్యాళవిహంగపుంగవు శివున్నదృక్తి భావించుచున్. 199

శా. చిద్రూపంబు నివాతదీపకళికాస్రీలత్యమై లోన న
త్పదస్ఫూర్తి వెలుంగ వర్జితనిమేహస్తేషమై దృష్టిభా
న్నద్రూఢిక్ బయ లందగింపఁ గరణస్థానాత్మఁడై శాంభవీ
ముద్రాముద్రితలీల నిష్టనలిపె స్తుఖిప్రకారంబునన్. 200

క. యతియతినియతికి గిరిజా, నలివతి మతి సంతసించి సాగుణ్యనిజా *
కృతిశ్రుతితనిమతిపాత్ర, స్థితి ధృతియుతి దర్శితంబుచేసె స్తునికిన్. 201

సీ. మస్తకస్ఫూర్తితామరధనీవిధుకళత్ వోమకేశత్వంబు నొనరఁజేయ
మహితధాతృకపాలమాలికాబాహుళ్య మాద్యంతరాహిత్యమభినయింప
భయభక్తులను మేలుపడియన్న జగదంబ స్వాధీనమాయాత్వసాక్షికిగను
గొలిచి వచ్చెడిభక్తకోటి సారూప్యంబు కైవల్యదాతృత్వగరిమఁ దెలుప

తే. సహజమందస్తి తరసప్రసన్నవదన, రుచినదానందభావంబు రూఢిపఱుప
నపుడు ప్రత్యక్షమయ్యె బ్రహ్మరిలోక, తల్లజునకుఁ ద్రిలోకబాంధవుఁడు శివుఁడు.

చ. ప్రమథగణంబుతో భుజగభాస్వరహారకదంబకంబుతో
నమరధనీతరంగలు తనాత్తజటాపటలంబుతోఁ దురం
గమితవృషేంద్రచంద్రమణకల్పనతోఁ గనుపట్టుపార్శ్వతీ
రమణుని గాంచి హర్షజలరాశిపరిష్టవదంతరంగుఁ డై. 203

ప. సాష్టాంగదండప్రణామంబు లాచరించి యిట్లని స్తుతియించె. 204

లయగ్రాహి:—

అంగజభుజంగమవిహంగప గురంగకర భృంగినుతమంగళతరంగపటుశృంగా
రాంగభటపుంగవతురంగమ మతంగజశతాంగచతురంగభలరంగదరిభంగా

భంగురపతంగశశిసంగతరథాంగ సవపాంగ శుభలింగ గిరిశృంగగృహ గంగా
తుంగతరభంగచయసంగమవరాంగ హృదయంగమ మతంగమశిచంగసుమభృంగా.

లయవిభాతి:—

భుజగకరపలయ వరరజతగిరినిలయ పదస్యజితభరతలయ రణవిజయ భుజదండా
బుజుసరసహసన సనజనకృతపసన ముఖవిజితశశిఃసన రచితజలభవహండా
త్రిజగదనుభరణ సురభజితమృదుచరణ మదగజదనుజహరణ సరసిజనయనకాండా
ప్రజవవృషగమన ఘనవృజనచయదమన కృతసుజనభయశమన ధృతరజనికరఖండా.

చ. అనుచు ననేకభంగుల నయం బెనయం బెనఁగొన్నభక్తిచే
వినుతులునేయుమానిఁ గని విశ్వగురుండు సారుండు సుందరా
ననదరహసచంద్రికలు నైజకటాక్షదయాసుధారసం
ఘన కనురూపమై మదికపుర్రముదం బొదవింప నిట్లనున్.

207

కా. సీసంకల్ప మెఱుంగుదు నివసుము మానిశ్రేష్ఠ హేలావతీ
త్వాసంగాకృత్తి నున్నరాసుతుని బుంస్తాకారసంప్రాప్తికై
యాసక్తి స్తముఁగోరి వేడెడు మదీయాజ్ఞోక్తియట్లుంటఁ గా
దా సుద్యుమ్నుండు పారుపంబెడలి కాంతారూప మయ్యెన్వనిన్.

208

ఉ. మావచనం బమోఘ మదిమాన్సుట గల్గదు నీయెడం బ్రస
న్నావహమయ్యె మాహృదయ మట్లగుటకొ భవదిష్టసిద్ధియుం
గావలనె న్నుసింద్ర యటుగావునఁ దానుభయార్థసాధకం
బైవెలయంగ వేటొకయుపాయ మొనర్చెద నేర్పు వెంపునన్.

209

క. పురుషుండై యొకమాసము, ధరణీసామ్రాజ్యభారదక్షత నుండుం
దరుణీమణియై మాసాం, తరమున వర్తించు నిట్లు తప్పక నడచున్.

210

ప. అని ఇవిధంబున.

211

క. మగరూపు నాఁడురూపును, సుగుణసితీదాల్చునారుండు సుద్యుమ్నునకున్
మగరూపు నాఁడురూపును, దగనొసఁగి వసిష్ఠవందితపదాంబుజుండై.

212

కా. అంతర్ధానము నొందె నంతఁ బరమేశానుజ్ఞ చే నయ్యిల్లా
కాంతారూపము పారుహాకృతి వెలుంగంజూచి చిత్తంబునన్
వింతంబొందుచు నున్న సౌమ్యునకుఁ దద్వృత్తాంతముందెల్ల ని
శ్చింతుంజేసి యరుంధతీనిభుండు దాక్షిణ్యంబు సంధిల్లఁగన్.

213

వ. రూపరేఖాజితప్రద్యుమ్నం డగుసుద్యుమ్నుని నిజవదనచంద్రచంద్రికావికసిత
జగజ్జననయనకైరవుం బురూరవుం దోడుకొని ప్రతిష్ఠానపురంబున కరుగుచెంచు
చుండె నవ్వార్త చారులవలన వినినవాడై వైవస్వతవసుంధరావల్లభుండుల్లాసంబున
నుల్లంబు పల్లవింపఁ బురంబు శృంగారింపం బరిచారకుల నియోగించిన వారును
సంభ్రమంబున నానావిధశృంగారరచనల నపూర్వవిలాసంబుగా నగరం బలంకరించి
రవ్వడు. 214

సీ. పానఁగుపన్నీటిపాల్యున జొచ్చిలనివీధి పచ్చికస్తురి నల్కబడనియరుగు
వెడఁదముత్యముల ముగ్ధిడనిముంగిలి కల్పసూనతోరణలబ్ధి లేనివాకి
లాటపాటలయింపు లమరనిసభ మహోత్సవమునేయని దేవతాగృహంబు
నగరుధూవపుఁదావు లతిశయింపనిచో టశేషవస్తువుల రాజిలనివివణి
తే. నూతనాలంకృతులను మనోజ్ఞరూప, వైభవులుగాని పురుషుండు వనజముఖయు
వెదకినను గానఁబడుటగల్గదు తదీయ, నగరశృంగారరచన తెన్నఁగఁదరంబె. 215

చ. అరయ నిసర్గసుందరతరావయవోజ్జ్వల యైనపాటలా
ధర కుసుమాంబరాభరణధారిణియై మిగుల నైవలంగు న
ట్లురుతరనిత్యవైభవసమున్నతమయ్యుం బురంబు నవ్యమై
కరము రహించెఁ దత్సమయకల్పిత మైనయలంకృతంబులన్. 216

వ. ఇవ్విధంబున. 217

మ. నగరాలంకృతి లోచనంబులకు నానందం బొనర్పంగ న
జ్జగతీమాధుఁ డమాత్యభూసురసుహృత్సంయుక్తుఁడై యాభిము
ఖ్యగతిం బోయి యరుంధతీరమణుపాదాంభోరుహద్వంద్వముం
దగఁ బూజించె నిజోత్తమాంగమకుటోన్మద్రత్న కాంతిచ్ఛటన్. 218

వ. అప్పుడు. 219

మ. ఎలమిం బొంది మునీంద్రశేఖరుండు రాజేంద్రుం గృపాబుద్ధి సం
ధిల భద్రాణి భవంతుతే యని తగ్గ దీవించి తత్పుత్రపా
త్రుల సుద్యుమ్నపురూరవస్సులను సంతోషస్థితిం జూపి సా
గిలి మ్రొక్కించిన నాన్యపాలు: డనురక్తిం గాంగిటంజేర్చుచున్. 220

ఉ. హర్షవికాసమానహృదయాంబుజాఁ డయ్యె ననంతరంబు బ్ర
హ్మసమేతు లందఱు సమగ్రశతాంగము లెక్కి వైభవో

- క్కర్నతచే బురంబునకు గ్రమ్మర వచ్చిరి పారమానసా
కర్నకృత్ప్రసన్నముఖులైరవిజ్ఞప్రియబింబరమ్యులై. 221
- ఉ. లాజలు చల్లిరప్పుడు విలాసవతుల్ శరదభ్రమభ్రవి
భ్రాజితసౌధయాధములపై దగ్గనెక్కి మృణాలనాళలీ
లాజయమాస్తకీలితచలద్వలయకన్దానికన్దానింబు లిం
పై జతగూడి మోయుచు జనాళికి వీనులవిందొనర్పంగన్. 222
- మ. నవరత్నోజ్జ్వలచంద్రకాలలు విమానంబుల్ తదగ్రాధిరో
హవరారోహలు దేవకన్యలు తదీయాంచత్కరాంభోరుహ
స్రవదుత్కర్నసుగంధబంధురసుమవ్రాతంబు మందారపు
ష్పవితానంబును గాంగదోచె గణుతింపఁ బ్రేక్షకశ్రేణికిన్. 223
- క. ఈవిధమున నధిపతివీ, తావేణుమృదంగశంఖనాదంబులు డం
పై వందిమాగధస్తుతి, రావంబులఁగూడి చెలఁగ రాజితలీలన్. 224
- తే. కలితపురరాజమార్గశృంగారమునకు, నందమొసఁగెడు రాకడ నరుగు దెంచె
నారచితహటకద్యుతిహాసితరుచిర, తరుణనిజధామ మగునిజధామమునకు. 225
- ఉ. వచ్చి కృతోపచారహితవర్తనలక్ గురుచిత్తవృత్తికి
స్వైచ్ఛాదవంగఁ జేసి కడు నెయ్యమున న్నిజపుత్రపౌత్రులక్
పాచ్చగు సౌఖ్యసంపదల నెంతయుఁ బ్రీతులఁజేసి భూవిభుం
దొచ్చెములేనివేడుకల నుల్లము రంజిల నుండె నయ్యెడన్. 226
- సీ. వికాంతమున మారవేంద్రుతోడ వసిష్ఠసంయమింద్రుడు సవిభ్రమముగాఁగ
నుయ్యముఁ డలకుమారోద్యానవనమున విహరింపఁబోవుట విశ్వవిభుని
పౌర్వికనియతిచే భామినీరూపంబు సంప్రాప్తమగుట నక్షత్రవిభుని
నందనులతోఁ బొందొనర్చుట తద్గర్భమునఁ బురారవుండు సంజనితుఁ డగుట
- తే. యతనిపురుషత్వమునకుఁ దానంబికేళు, గొలువ మగరూపమై నెలనెల నెలంత
యగుచుఁ గ్రమముననుండు నిట్లనుచు వరము, హరుఁ డొసంగుట తెలిసి యిట్లనియె
- మ. నరనాథోత్తమ యిచ్చురూరవుండు శ్రీ నారాయణాంశోదీతుం [మఱియు.
డరయం బూర్ణయశశి ప్రతాపనిధి యై యష్టాదశద్వీపభా
స్వరసామ్రాజ్యరమానులభిమహదైశ్వర్యంబుచే నొప్పెడుక్
ధరలో నైందవరాజవంశవిలసత్కల్పద్రుమాంకూరమై. 228

వ. అని యక్కుమారకుం బిలిపించి తనసమీపంబున నాసీనుండేసి సాముద్రికచిహ్నంబు
లుపలక్షించి యి ట్లనియె. 229

సీ. రత్నగర్భకు వీనిరాజితాజానుబాహుస్తంభసీమ నిత్యాశ్రయంబు
నాగ్నధూటికి వీనివ్యాకోచహల్లకనవ్యజిహ్వగ్రంబు నాట్యశాల
చింతామణికి వీనిప్రాంతరక్తవిశాలసుందరాక్షులు కేశిమందిరములు
స్ఫుర్పవేదికి వీనిభవ్యరేఖాశ్రయశయకుశేయపాళి జన్మభూమి
లే. సకలసాభాగ్యలక్షణస్వచ్ఛమైన, వీనినెచ్చేను లక్ష్మికి విడిదిపట్ట
వీనిసద్గుణసంపూర్ణవిమలహృదయ, నలినకర్ణిక సింహాసనంబు హరికి. 230

శా. నానాద్వీపనృపాలమాళి నవరత్నస్త్రిగ్ధాటిరళో
భాసీరాజితరాజితంబు లగునీపాదంబులందు న్నువ
శ్రీనిత్యధ్వజవజ్రశంఖహలరాజీవాదితద్రక్తకే
భాసీకంబు కుమారశేఖరుభవిష్యద్భాగ్యముం దెల్పెడున్. 231

చ. ఇతఁ డుదయించువేళ నమరేంద్రగురుప్రముఖగ్రహంబు లా
తతకళల న్వేలుంగుహిమధామునిఁ జూచుచునుంటఁ జేసి ని
ర్జితరిపుండ్రై ధరాసలమశేషము నేలెడు సార్వభౌముండ్రై
యతులితకీర్తినొప్పెడు మహావిభవంబునఁ దెక్కువర్షముల్. 232

క. అని పలికిన విని తనమన, మునఁ దెనఁగొను మోదమునను మునిపతితో న
మ్మనుజపతి యనియె వినయం, దెనయ న్నృదుపచనరచన యింపొదవింపన్. 233
లే. శిష్యవాత్సల్యమున మీరు చేసినట్టి, యత్నమునఁజేసి యీడేతె నన్నిపనులు
నిట్టిశ్రేయస్కరములకు హేతుకంబు, మీయనుగ్రహమహిమగాదే యమింద్ర.

వ. అని మఱియు ని ట్లనియె. 235

క. మీయువదేశంబున నితఁ, డాయతమతి సకలవిద్యలందు ధురీణుం
డై యొప్పు నట్లు సదయో, పాయత నొనరింపవలయు నభ్యసనంబున్. 236

క. అని ప్రార్థించిన మంచిది, యని రాజకుమారకునకు సాంగంబుగ న
మ్మనిశేఖరుఁ డుపదేశం, బొనరించె సమస్తవిద్య లంద్యత్ప్రీతిన్. 237

మ. అమర స్నేతకు ఋగ్యజుస్సులును సామాధర్వణంబు ల్నిరు
క్తము ఛందంబును జ్యోతిషంబు మఱి శిక్షా కల్పముల్ శబ్దశా
స్త్రము మీమాంసపురాణసంహితలు ధర్మన్యాయశాస్త్రంబు లా
దిమవిద్యల్ పదునాలుగుం జతురుపాధిప్రాణి నభ్యస్త మై. 238

- చ. సకృదువదేశమాత్రమున సద్గురుసన్నిధిఁ బ్రాగధీతవి
ద్యుకరణి నప్పగించునె కదా మఱి యెన్నఁటికైన విస్తృతం
బొకయెడనైన లేదు చతురుత్తరపక్షికళాకలాపసా
ధకుడయి యొప్పెఁ దద్ద్రహణధారణశక్తి వచింప శక్యమే. 239
- మ. హరిహస్తిప్రముఖావరోహణము దివ్యాస్త్రప్రయోగోపనం
హరణప్రాధి గదాదిసాధనఘనాభ్యాసంబు సారస్వతా
కరవాగ్వృత్తి యుపాయసప్తకచమత్కారంబు హద్దుణ్యవి
స్ఫురణం బాదిగ నన్నిటం జతురుడై శోభిల్లె నుద్యస్తతిన్. 240
- చ. నకలగుణప్రవీణత రసజ్ఞశిఖామణి యైనరాకు మా
రకుహృదయాంబుజం బనితరప్రతిపాదకవిష్ణుభక్తి నై
ష్ఠికయుతమయ్యె మేలిమిపసిండికి నవ్యవికాసపారిజా
తకుసుమగంధ మబ్బినవిధంబున నాతనిభాగ్య మెట్టిదో. 241
- ప. మఱియు నప్పరమయోగిపరివృథుం డతనికి నఖిల జగత్సంచారసామర్థ్యంబును
నసాధారణపరాక్రమంబును నక్షీణభూజావప్తంభంబును నక్షయతూణీరంబులును నధే
ద్యుకవచంబునునవధ్యరథ్యాదినమృద్ధరథంబును నణిమాద్యవృత్తిస్థులును మొదలుగాఁగల
విశేషంబులు ప్రసాదించి మఱియు నతిరహస్యంబులైనమణిమంత్రసిద్ధికియాకలా
పంబు లెఱింగించి నిజాశ్రమంబునకుం బోవం దలంచి తనకుఁ గృతప్రణాములైన
వైవస్వతసుద్యుమ్నలనబహుమానంబుగా నాదరించి యనంతరంబ. 242
- క. తనపాదములకు వందన, మొనరించిన సంతసంబు నొందుచు నుఖివై
మను మను మని మనువుననుఁగు, మనుమని దీవించి యరిగె మాని నిశేచ్ఛన్. 243
- క. అనిన విని శౌనకాదులు, వినయంబున సూతుఁ గని సవిస్తయభంగిన్
వినిపింపు మనంతరకథ, యనుచు సముత్సుకమనస్కులై యడుగుటయ్యన్. 244
- కా. రక్షోశిక్షణదక్ష దక్షిణభూజాగ్రక్షిప్తకాక్షేయకా
మోక్షాపేక్షకరక్షణాక్షయకృపామోఘేక్షణాలక్షణా
వీక్షాలక్ష్యసులక్షణావయవద్రాక్షేత్సుద్రవాక్షేపకా
ర్యక్షుద్రోక్తిచయక్షమారమణ అక్షాధ్యక్షపక్షిధ్వజా. 245
- భద్రాకుచమకరీదళముద్రాంకితచారుపక్ష మోక్షాధ్యక్షా
భద్రాకరకారుణ్యసముద్రా రుద్రాభినంద్య మునిజనపంద్యా. 246

భుజంగ ప్రయాతము:—

ధరాజానురాహ్యగ్రధాటివిరాజా, విరాజాదరప్రాప్తవిద్యాపరాజా
పరాజాఖ్యవేదక్షపాపర్వరాజా, పరాజాఘృభాబాంధవస్వర్ధరాజా.

247

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాదసంప్రాప్త విద్యావైభవ కరుపర్తి
రాయనమంత్రితనూభవసుజనహితకృత్యనిత్య అబ్బయామాత్యప్రణీతం బైనకవిరాజ
మన్మోరంజనం బసుమహాప్రబంధంబునందు ద్వితీయాశ్వాసము.

248

తృ తీ యా శ్వా స ము.

రుచిరపాంచజన్యజ

సారఘమంఘమనినాదచకితా హిత గం

భీరగుణస్ఫారదర

స్తేరసుధాంచితకపాల శ్రీగోపాలా!

1

వ. అవధరింపుము సమస్తసద్గుణసాంద్రు లగుశౌనకాదిమునీంద్రులకు సామోదహృదయ జలజాతుండై సూతుం డిట్టనియె.

2

క. అంతట వైవస్వతభూ, కాంతుండు సుద్యుమ్ను రాజుఁగావించినఁ దా నెంతయు నీటి నిలాస్థల, మంతయుఁ బాలించెఁ బ్రజకు నానందముగాన్.

3

క. రాజై యొక నెల యొక నెల, రాజాననయై బ్రకాశరాహస్యములకై రాజద్గతి మెలఁగుచును ధ, రాజనపరిపాలనంబు రహిఁ గావించెన్.

4

వ. ఇవ్విధంబున.

5

పురూరవుని రాజ్యాభిషేకము.

మ. ప్రకటఘాతి సమస్తభూవలయముం బాలించి సంప్రాప్తవా ర్థకుండై భోగములెల్ల మాని దృఢవైరాగ్యంబునకై రాజ్యభా రకునిం గాఁగఁ బురూరవు నిలిపి నైర్మల్యాంతరంగంబుతో నొకపుణ్యాశ్రమనీమ ముక్తికొఱకై యుండెం దపోనిష్ఠచేన్.

6

వ. ఇట్లు పురూరవుండు రాజ్యాభిషిక్తుం డై.

7

సీ. అచలధర్మోజ్జ్వలుఁ డగుటకుఁ దనపుణ్యజనవరమిత్రత సాక్షిగాఁగ భువనప్రజావనప్రవణుండౌటకుఁ దనశక్తిత్రయస్ఫూర్తి సంగతముగఁ గళ్యాణలక్షణాకారుండౌటకుఁ దనభూభృద్విభుత్వంబు పూన్నిసేయ విబుధలోకామోదవిభవదుఁ డగుటకుఁ దనసౌమనస్యమత్యసుగుణముగ

తే. రాజరూపంబు దాల్చినరాజమాళి, యనంగ రాజీవబాంధవుఁ డనంగమేరు
శైలమనఁ బారిజాతభూజాత మనంగ, భూతిరుచిదైర్యవితరణస్ఫురణఁ దనరె. 8

క. యుగవద్వాప్యవకశశభృ, జ్జగదంబకబింబితప్రశస్త యశస్సు
త్యగురుప్రతాపదీపిత, గగనధరాభాగుఁ డగుచు గడునొప్పారెన్. 9

చ. అలన్మపుధర్మవద్ధతి సమస్తజనుల్ ధనవంతు తాటఁ గా
ల్నిలువఁగఁ జోటులేక భువి లేములు లేమలబల్పిఁబుండుల
స్నైలచనుగట్లసందులను నెన్నడునీమల నీఁగె భానుమం
డలరుచిఁ దూలి గొందుల నడంగిన చీఁకటికైవడిం దగన్. 10

ఉ. ఆకుముదప్రియాన్వయునవాభ్యుదయంబున వర్ధమానలీ
లాకృతి నొప్పెఁ గీర్తులు మహార్ణవనప్తకలంఘనోద్ధతిక్.
దాఱిని చక్రవర్వతనితంబములం దదధీనభూమియుం
దాఁక నగుంజుమీ యని నిదానము ముందుగఁ దెల్పుకై వడిన్. 11

తే. ఇవ్విధంబున సామ్రాజ్యమేలుచుండి, నిజభుజాబలవిన్నూర్తి నృపులకెల్ల
దెలియ దృష్టాంతమొనరింప దిగ్విజయము, నేయనూహించియారాజ శేఖరుండు. 12

క. అజహదహమహమికాపటు, భుజజభుజంగమవిహంగపుంగవధాటి
నిజదండయాత్రవిజయ,ధ్వజపటకృతగగనచిత్ర దనరంగదలెన్. 13

సీ. గంభీరవేదివిఖ్యాతిచేఁ దనరిసన్నాహ్యంబు లైనదంతావళములు
పంకింప శస్త్రని సాతధీరంబులై వఱలునాజా నేయవాహములును
నప్రతిహతసకలావయవంబులై యమరు హిరణ్మయస్యందనములు
సాంయుగీనప్రశస్తతఁ బెంపుమీఱిన శుష్కైశయభీష్మసుభటచయము

తే. గమనధాటిచలద్ధరాకటకఘటద, పూర్వభరభరణశ్రాంతభుజగకమత
శైలదిగ్గంతుఁడై యేగెఁజటులపటహ, ఘూర్ణితధ్వని విశలు గగ్గోలుపడంగ. 14

౧౭ పురూరవుని జైత్రయాత్ర. ౧౭

శా. ఆసన్నాహము చూడనొప్పెఁ బ్రకటాహంకార ఘోరద్విష
త్రాసోత్పాదక పాంచధారవిచలత్కంఖాణసంఘాతరిం
ఖాసంఘట్టితగహ్వరీజనితరంగద్దూళిపాళిచ్చలూ
ద్బాసాధీశమహామహోదహనశుంభద్దూమరేఖాంకమై. 15

తే. అమృషీశ్వరు విజయయాత్రాధ్వసీమ, నవనిచతురంగపదహతి నవనియయ్యె
రణితఖేరీ ధణంధణంధణరవంబు, వినినయంతసె విమతులు విమతులైరి. 16

- శా. ప్రస్థానాహతదుందుభిధ్వనులఁ గంపంబంద నవ్వేళ న
స్వస్థాకారములయ్యె భూమి నచలవ్రాతంబు సంబంధ ని
త్యస్థానం బగుటకొ ష్టుమావతి తదీయాకారసంప్రాప్తి
వస్థం బొందె జలంబు నక్షమయు నైవర్తింపఁ దన్నామముల్. 17
- ఉ. భంగముఁజెంది సింధువతి పాతె సుతించెను మాగధుండు కా
శింగుండు మానమెల్ల వదలెన్ వనవాసముచేసె మత్స్యఁ డా
త్తాంగబలంబు లేమి బెగడందె విదేహుండు కుంతలుండు దా
నిగితమెంచి చిక్కువడియెన్ నరనాయకు మేటిధాటికిన్ 18
- మ. సమరోగ్రుం డగునాన్యపాలునెదుటకొ సంగ్రామజిద్విరసే
నమహాబాహువరంత పాదు లభిమానత్యాగులై యప్రకా
శముగా నుండిరి పేరుపెద్దటికముల్ చర్చింప భిద్యోతనా
మములకొ దాల్చు మెటుంగుటముల సామాన్యంబు పాటింపఁగన్. 19
- వ. అవ్వడు. 20
- క. శకభూవిభుఁ డవ్విజయము, నకు నోర్వక కురుకూశనరనాథసహ
యకుండై చతురంగబల, ప్రకటపదాహతుల ధరణిభాగము గదలన్. 21
- వ. చుట్టుముట్టి బెట్టిదం బగుధైర్యంబునం బొదివె నవ్వడు. 22
- ఉ. బెబ్బలిమీఁదటం గవియు పెన్వృభషంబులభంగి దోడఁ గా
నబ్బలుయోధువై గదిసి యార్పులు నింగిఁజెలంగ నాన్యపుల్
నిబ్బరపుంజలంబున వినిఘరబాణవరంపరార్పూ
గుబ్బుగఁ బ్రజ్వరిల్లఁ బయకొన్నబలం బెడతాఁకె నయ్యెడన్. 23
- క. పరశుమునలాసిముద్గర, శరపట్టిన భిండివాలచక్రగదాతో
మరకుంతశక్తిశూల, త్పురికాదుల సుభయబలము శూరతఁ బోరెన్. 24
- వ. ఇట్లుభయనైన్యంబును భయశూన్యంబై యనోన్యజిగీషాపరతం దాఁకి పోరు
నెడఁ బురూరపుబలంబు చలంబున విజృంభించి మించి వజ్రవజ్రాయుధంబుధార
బారికిం దప్పియొప్పిన వసుంధరాధరంబులవిధంబుం గైగొని దుర్దాంతదంతఘట్టనల
నుద్దండశుండాదండప్రహతుల నహితుల నహితుల నిహతులంగావింపుచు నాధోరణ
రణక్రీడాసముత్సాహపానభిపున్యకారణంబు లగువారణంబులును, అష్టావధానధు
రాహుత్తబాహు స్తంభశుంభన్నిశిత నిస్త్రీంశధారాపాతలక్ష్యంబులకు విమోఘ
సంపాదకంబులైన ధావనవల్లనవేష్టనాదిగతివిశేషంబులఁ బ్రతిభటచతురంగ భంగ

పాటవంబునకు సంవ ద్దనమయసము ద్ర తరంగంబులైనతరంగంబులును, భుజావష్టంభ సమధిక శ్చైర్యనిరవధికరధికనికరధనుద్భు క్తనిశితవిశిఖాశనిజన్త దేశంబులైరిపుమండలంబు గుండియ లవియించు నేమినిర్ణోష స్తనితంబు చెలంగ నారచితమణిఘృణీవిద్యుదుద్య ద్విపులూద్యుస్థలచరచ్ఛగిదంబు లైతోఁచు నరదంబులును లేళ్లపిండుపై నుఱుకు నుద్దండపుండరీకంబులవీక ధాక నేయుచు నిజ ప్రతాపదహనశ్వాలాజాలంబుల పోలిక భగభగాయమానంబులై వెలంగు నలుగులంగలుగు కఠోరవృతార కఠార కుంత ప్రభృతిసాధనంబులసాదన మెఱవడి నురువడిం బరవళ్లు ద్రొక్కుచుఁ బెక్కు చందంబుల విరోధివరూఢినింబొడవడంగించు విక్రమారభటు లగువీరభటులును, వీక్షమాణగీర్వాణశిరఃకంపనంపాదక ధాటి నిరాఘాటభుజాటోపపాటవంబున నాక్రమించిన నయ్యుద్ధతికిం బ్రతిఘటింపంజాలక వరాభూతంబులై వెఱచి పఱుచు నిజనైన్యంబులం గలయంగనుంగొని శకన్యపాలుండు రోషరక్తాంబ కుండై యంబకంబు లాకాశంబు నిరవకాశంబుగా నిండుకొన గండుమిగిలి కోదండ పాండిత్యంబు నెలపుచు నిజబంబులం బురికొల్పికొని కడంగిసంగరంబభంగరభంగి నొనర్ప నవ్వు డయ్యిరువారగున వికృతాకారంబులైపడిన గజవాజిభటుక శే బరంబులును శకలీకృతంబులయి కూలినరథంబులును, ప్రవాహంబులయిపాఱురక్తం బులును, రాసులయిన మాంసంబులును ప్రోవులయినప్రేవులును, శిథిలంబులయినకీరీట కుండల ప్రముఖభూషణంబులును, వ్యాకీర్ణంబులైన ఛత్రచామరంబులును, భగ్గుం బులైన నానావిధసాధనంబులునుం గలిగి చూడ బీభత్సరసప్రదానంబై బహు వలలఖాదనకుతూహల ప్రమత్తభూతదేతాశోలాహలంబు భూనభోంతరాశంబు నిండుకొనం బ్రచండబైయబ్బండనంబు త్రిలోకభీకరం బైయుండె నవ్వుడు. 25

మ. ప్రకటాహంకృతిఁ బోరువైరిబలమున్ భగ్గుంబులై పాఱుగా శకలీభూతది శేభకర్ణకుమారశ్వాటంక్రియాఘోరకా ర్దుకుండై బాణదవాగ్ని పైకొలుపుచుం గ్రోధంబుతో వచ్చుచుం ద్రకులాధీశ్వరు డాకకున్నిలవి ధైర్యహ్నుర్ని వర్తిల్లగన్.

26

క. శకభూపతి నిశితాంబక,నికరంబులు పైనిగుడ్డు నిష్ఠురభల్ల

ప్రకరములఁ ద్రుంచి నొంచెం, బ్రకటవరాక్రముడు చంద్రపాత్రుం డతనిన్. 27

ప. ఇద్విధంబున మఱియును.

28

చ. రణ మొనరించి రంబరచరస్సరచారణనిర్ని మేషవీ

క్షణవిభవాంతరాయకృదఖండమహాబిలభాగభాగపా

రణనిబిడీకృత ప్రదరరాజిధగద్ధగదీ ప్తిపుంజు లై
రణదురుశింజినీపటుతరద్దని దిక్కులు వ్రక్కలింపఁగన్.

29

చ. ఇటువలెఁ గొంతప్రాద్దు తనయిచ్చుకు నించుక మెచ్చురాఁగఁ బ్ర
స్ఫుటభృతిఁ బోరుచున్న శకభూపతి గర్వమణంగఁజేసి యొ
క్కట మాయసూతకేతురశఖండనకేఱియునర్చి పేర్చి యి
ట్టటు జూణంగంగనియ్యక బుధాత్మజుఁ డాతనిఁ దోడియోధులన్.

30

తే. పట్టుకొని యక్ష్మభుండు గృహఁబడగుట, నిగ్రహింపక వారి ననుగ్రహించి
యస్తదాజ్ఞానువర్తులై న్యాయసరణి, నేలుడని రాజ్యభారంబు లిచ్చి మఱియు. 31

మ. భువనఖ్యాతిఁ బురూరవశి భుండు జంబూద్వీపనామంబునన్.
లవణార్ణోధిచతుర్దిశావధికలీలం బొల్పుభూమండలిన్
నవఖండంబులఁ గల్గురాజులు నిజాజ్ఞావర్తులై కానుకల్
వినిధార్థంబు లొసంగఁ గైకొనుచు దోర్విర్యం బవార్థంబుగన్.

32

చ. తనకు వసిష్ఠమాని విదితంబుగఁ దెచ్చినమంత్రశక్తి నై
న్యసికరయుక్తుడై గగనయానత నంబుధు లుత్తరించి కై
కొనియెను దీవు లెల్ల నిజఘోరశరాఘవిభూతిధైర్యులై
తను శరణంబువేడుకొను తద్ధరణీశుల నాదరించుచున్.

33

సీ. లక్షయోజనములు లవణాంబురాళి లక్షద్వయం బైక్షవసాగరంబు
చర్చింప నాల్గులక్షలు సురాజలధి లక్షైష్టకం బౌజ్యమహార్ణవంబు
పదియాఱులక్షలు పరఁగఁ దధ్యుదిదధి ముప్పదిరెండులక్షలు పాలకడలి
యిలఁ జతుష్టప్పిలక్షలు శుద్ధజలవార్ధి ఇట్టివిశాలాబ్ధి లేడుగడచి

తే. కొనియె దన్నధ్యముల నట్టికొలఁది దగుర, సాస్థలిని జాంబవద్దక్షిణాల్పములు
వరకుశక్రాంచకాకపుష్కరము లనఁగ, నొప్పమిఱచిన దీవు లాటొక్కటియును. 34

శా. చక్రాకారధరాధరేంద్రము జయస్తంభాకృతిం బొల్పె ది
క్షుక్రాంతస్థలిఁ దన్ను పాలకజగచ్చతుశ్చతాంగస్ఫుర
చ్చక్రానాహతసంభ్రమభ్రమణచంచద్ధాటికావ్యాప్తభూ
చక్రావధ్యుపసూచకం బగుచు విశ్వఖ్యాతి సంధిల్లఁగన్.

35

ప. ఇతైఃతగున.

36

శా. నానాద్వీపనృపార్పితాంచదుపధానైర్ ల్యమాణిక్యము
క్రాసీలాదివినుత్సరత్నవరసౌందర్యాంగనాదివ్యభూ

హసవ్యాంబరముఖ్యసంపదలతో సంప్రీతుడై క్రమ్మటం
దా నేతెంచె నృపాలుఁ డాత్మపురి కుద్యుద్వైభవోపేతుఁ డై.

37

సీ. తనకీర్తికర్పూరమునకు బ్రహ్మాండకటాహంబు దగుకరాటంబు గాఁగ
దనభుజాకర్పూరస్తంభంబునకు ధరాసతి ఘటన్మరకతప్రతిమ గాఁగ
దనబాహుశౌర్యభేతాఘసాదనకుఁ జక్రక్షౌధరము సాము గరిడిగాఁగ
దనసద్విలాసకందర్పమూర్తికి జనస్వాంతముల్ కేళిగేహములుగాఁగ

తే. దనకథామృతసరసికి ఘనకపీండ్రవదనభారతి రాయంచవనితగాఁగ
నమ్రహామహుఁ డద్వితీయాతపత్రుఁ డై జగంబేలుచున్నవాఁ డమరవర్య.

38

క. అని యనిమిషసభ నృపసోమని సునివతితచ్ఛ్చగిత్రముంబెలుపుచుఁ బే
ర్కొని కొనియాడఁ దదుత్తులు, విని వినిభృతహర్షులైరి విబుధేంద్రాదుల్.

39

తే. అతనిసద్గణపర్ణనం బాలకింప, నింపు చిగుర్కొత్తై రంభకు హేమ కరఁగ
నలమదాలస చొక్కె నాహుతిఁ చకిత, యయ్యె శశిరేఖ తలఁప రసార్ద్రయయ్యె.

సీ. అమ్రహారాజువృత్తాంత మానక్తితోఁ జెవియొగ్గి విననిరాజీవగంధి
విని వానిభువనమోహనవిలాసస్ఫూర్తి సారె భావింపనిచంద్రవదన
భావించి యతనిసంవర్కంబునకుఁ జాల ముచ్చటపడని నమ్మోహనాంగి
ముచ్చటపడి చిత్తమున వెన్నవలెఁ గరంగుచుఁ దన్మయత గీల్కొననిరమణి

తే. తన్మయతచేత నార్ద్రకందర్పగేహ, యగుచుఁ డెలివొంది యసురుసు రసనివనిత
గానఁబడదయ్యె సురగణికాజనంబు, లో నొకరైనఁ దత్పభాస్థానమునను.

41

తే. పూనె ఘర్తాంబుకళికలుమేన మేన, చిత్రరేఖాకృతివహించెఁ జిత్రరేఖ
మనసిజవరూధినికి వరూధినిచలించె, నిందుమతి వేడుకొనెఁ గామునిందుమతిని.

42

ఉ. కిన్నరరాజనందనునికిం దెగనమినసామ్మలై తదం
చన్నభిశోరకాంకముల శాసనరేఖలుదాల్చు గుత్తపుం
జన్ను లొగిం గగుర్పొడిచె జల్లున రంభకుదారరూపసం
పన్నతనోప్పు నత్రిసుతపాత్రు చరిత్రము విన్నమాత్రలోక.

43

ప. అప్పుడు.

44

ఉ. కెంపు మొగంపుఁబచ్చతురికి నుటికింపుచు యుంకరింపుచే
నింపొదవించు నారిబిగియింపుచు వాచవి పెంపునింపుము
వ్వంపులకైదువుం దిగిచి వంపుచుఁ బావుల యంచసోన ప
ర్నింపుచు జాలిమాలి గొనఁజేసె మరుం డమరీకదంబముల్.

4

ఉ. కామునిబాణముల్ నిరవకాశముగా సురకామినిమన

స్వీమల బద్దుచున్ గటికవీకటి గ్రస్తుఁడఁజేసె దచ్చర
స్తోమ మసంఖ్యమై మదికిఁ దోచఁగ నారతిజాని కయ్యజాం
దేమి దలంచి చేసెనొ సుమీ మును పంచశరాభిధానమున్.

46

47

వ. అట్టియెడ.

సీ. అతనిబాధరం బందనిమానిపండని విచారించె మదాలసాఖ్య

యతని చేసోకు సయ్యాట లేటావలిగిలిగింత లని వితర్కించె రంభ
యతనితాంబూలగంధాస్వాస్తి యేనుఁగుమీఁదినున్నం బని మేన యెంచె
నతనికృపారసామృతవృష్టి పెదగంగయుదక మంచు ఘృతాచి మదిఁ దలంచె

తే. జనమనోరమ భాగవమాలినిఁ గళావతియుఁ దిలోత్తమ పూర్వచిత్రియుఁ బ్రమోహి
మొనలుగా నింతులకుఁ జింతయొదవె నతని, చిత్తమదిగట్టుచాటునిజేప మనుచు. 48

క. ఆవిభుసర్వోత్కర్షత, భావింపఁ దదాస్తి దుర్లభంబని తచ్చం

కావిర్భవదురునిశ్చయ, నావధికప్రేమ తైరి యమరలతాంగుల్.

49

50

వ. వారిలాన.

సీ. పుట్టినయి లేవప్రార్థెందుముఖికిని నారాయణస్వామియూరుసీమ

నాట్యవేదార్థంబునకు నేకళావతి లాస్యనిరూఢి కూలంకషంబు
ప్రళమబహూకారపాత్రలలోన నేయింతిహరిహరాజేంద్రసభలఁ
గారణం బేహంసగమనరూప మరుంధతీమనోహరు పునర్దేహాలభి

తే. కట్టి యూర్వసి భువనమోహనవిలాస, నిజకటాక్షపరంపరావిజితకుసుమ
ధన్వచార్వసిసౌమ్యనందనకథాను, ధార్ణ్యవాంతర్నిమగ్నాంతరంగ యగుచు. 51

ఉ. అన్నరనాథు చక్కదన మాధరణీశ్వరుభోగభాగ్యసం

పన్నత యష్టహామహునిప్రాజ్ఞత యవ్వభుధైర్యవిక్రమా
భ్యున్నతి దేవమాని సరసోత్తులఁ గర్ణరసాయనంబుగా
విన్నదియాదిగాఁ నలివేణికిఁ గన్నులఁగట్టినట్ల యై.

52

— ఊర్వసి పూరూరవుని విరాళిగొనుట. —

క. అతనివిలాసగుణాదులు, మతిదీలఁ భుచు మోహజలధిమగ్నతచేఁ ద

ద్గతమాననయై వేలుపులతకున వియోగవిప్రలంభము నొండెన్.

53

తే. కలికిడెందంపుబాదున మొలచి కొనలు, సాఁగి సంతల్పలతలు సంజాతపులక

ఘర్తజలబిందుమిషమునఁ గానిపించె, బల్లవితకోరకితలక్షి బయలుమెఱసి.

54

వ. తదనంతరంబ.

55

మ. సరసాన్సుగ్రహలోచనాంచలవిలాసభ్రూలతాసంజ్ఞచే
స్వరధిష్ఠాత యొసంగుదివ్యపటభూమోహార్వకానుజ్ఞ సుం
దరి తాఁ గైకొని మందహాసముఖచంద్రజ్యోతిన్నికాభృత్కుచాం
తరయ్యైయాదలవాంచి మ్రొక్కి యరిగెం దచ్చింతతో నింటికిన్. 56

తే. కొలువు చాలించి శుద్ధాంతనిలయమునకు, నరిగె వజ్ర యథేచ్ఛావిహారపరత
నేగె నారదమునివరుం డెల్లనురలుం జని, వసించి నిజనివాసములయందు. 57

కా. ఆచందంబున నూర్వసీరమణి యాత్మావాసముంజేరి రా
కాచంద్రాతపధాశభ్యరుచిరంగత్తుంగసౌధాగ్రతీ
లాచిత్రాంతరదివ్యహంసమృదుతూలస్నిగ్ధశయ్యరి బ్రచిం
తాచేతోగతిఁ బవ్వలించి నృపుచందం బాత్మ భావింపుచున్. 58

ప. ఇట్లని తలంచె. 59

ఉ. నిటికిఁ జెప్పెఁ దాపసి నరేంద్రుని పెంపు సురేంద్రుతోడ నే
నేటికి వింటిఁ దద్గుణములెల్లఁ బరా కొకయింతలేక నా
కేటికిఁ బుట్టె వానిపయి నెంతట నంకెమరానిప్రేమ న
న్నేటికి నప్పగించె గునుమేఘనిబారికి దైవ మక్కటా! 60

క. నాకం బెక్కడ ధరణీ,లోకం బెక్కడ దలంపులో ముచ్చటయ
య్యేకచ్ఛత్రాధీశ్వరు, దూకొను టదినాకు నెట్లు దొరకెడునకటా! 61

ఉ. ఎన్నడు చూడఁగల్గెడినో యిందుకులాగ్రణిముద్దుమోము నా
కన్నులు చల్లఁగా నతనిఁ గౌగిటఁజేర్చి సుఖాప్తిజొక్కు భా
గ్యోన్నతి కల్గినో కలుగదో పల పెంతట నేమి నేయఁగా
నున్నదో దైవయోగ మెటు లున్నదో దీని కుపాయ మెద్దియో. 62

మ. కలుగుంగా యలరాజశేఖరునఖాగ్రస్వర్భతం బొంగుచున్
గిలిగింతల్ గొనుగుబ్బచన్ద్రాన లెదం గీలించి నిండారుఁగౌఁ
గిలిగా నాతమి దీర నొక్కి చిగురుం గెంజాయనున్దోవి జొ
బ్బిలు తాంబూలనుగంధసీఘ్రపు ముదాప్తింగ్రోలుచుం జొక్కఁగన్. 63

ఉ. అవ్వీభుచి త్రముం గరంగునట్లుగ వేళయెఱింగి మద్దిధం
బెవ్వరు విన్నవించెద రదేల గ్రహించు నతండు చాపులన్
నవ్వులమాటలన్ విలసనంబులఁ బక్కఁ బెనంగఁజాలు మే
ల్లవ్వను లందు రందు రతిసౌఖ్యవిమోహితుఁ జేయకుండురే. 6

మ. మదినంకంతకు నగ్గలించుబలుప్రేమం దాళరా జేమి నే
 యుదు నేయత్నముచేత వశ్యుడగు నాయుర్విశుడ డేనోము నో
 ముదు నేదైవము వేడుకొందు నిక నీమోహాబ్ధికి మేర యె
 య్యది నాకెవ్వరు ప్రాణబంధులు మదీయానక్తి యీడేర్చుగఁగ్.

65

ప. అని చింతింపుచు.

66

ఉ. రేచితబాహ్యవృత్తి గడురేచకపూరకతుంభకక్రియా
 సూచన సూర్యులన్నిడివిచొప్పుడ వల్లభురూప మాత్మలఁ
 జూచుచు దత్త-థామధువానోజవశీలత నుండె బుష్పనా
 రాచగురూపదేశమున రాజనిభాన్య తదేకనిష్ఠతోన్.

67

ప. అప్పుడు.

68

చ. చిలుకలులేరు మేల్ చెఱుకుసింగిణి వాసనగుపవనావుట
 మ్ములపాది వాడిచెంగలుప మొగ్గకటారి మీఁటారి లేటికి
 యిల గొరవంకపాఁజు లేగ నెత్తినపొంకపుమీనుడాలు పెం
 వలర రత్తిప్రియురడు దివిజాంగన కుద్ధతి చూపె నయ్యెడఁగ్.

69

క. చెఱుకువిలుకాఁడు కోమలి, యిటుకుంజనుదోయినడిమియెద గుఱియిడి తా
 గఱుకువిములుకు లేనెం, జాటుకునఁ దన చేతి మేటిసూటిక్ ధాటిక్.

70

క. మనసిజాశరమంటెనుజెలి, చనుగొండలనడుమ నదియె శర గిరియోగం
 బనిసింఁచె జెనుటవానలు, పెనఁగొనునిట్టూర్పుగాడ్ప బినబిన వినరఁగ్.

71

మ. జళిపించుంజగురుందీరంగి గడుముక్ ఛాత్రార్థీరధ్వనుల్
 చెలఁగం బచ్చనితెక్కజీన్పులుగులేజిక్ సౌచ్చరించుక్ హళా
 హళిగాఁ దుమ్మెదమూకలక్ విజయశీలాహంకృతిక్ హూకృతుల్
 నలుపుం గుండియ జల్లనక్ గలవనేజారాతు హేమాంగిపైక్.

72

నీ. నళినలోచనకుం బున్నమచందమామ లేయెండలు వేసంగియెండ లయ్యెం
 గాంతకుం గలకంతకంతపంచమకుహూకారంబు గర్హావికార మయ్యె
 విమలేందుముఖకి నవీనమైనకురంగనాభి యచ్చపువత్సనాభి యయ్యె
 నరుణాధరకుం జందనాచలాగతగంధవాహంబు గరళప్రవాహ మయ్యె
 లే. లలనకు రసాలశాఖాచలప్రవాళి, పాళి జాబ్బల్యమానదీపాళి యయ్యె
 ముద్దుగుమ్మకు నీచందమునఁ బ్రమోద,కరము లెల్ల మనోవ్యధాకరము లయ్యె.

73

ఉ. ఆరుచిరాంగికి న్నధుకరాళి శిలీముఖవజ్జియయ్యెం బ
 న్నిరు శరౌఘమయ్యెం దరుణీమణికి మలయానిలంబు నిం

- బారుణికోమలాధరకు నాశుగమయ్యె భగంబులయ్యె శృం
గారవతీలలామకుఁ బికంబులు మన్నుధసాధనంబు లై. 74
- ఉ. పాడదు చల్లఁగా జిలుఁగుఁబాట వివంచివహించి యెప్పుడుం
జూడదు కూర్చి నెచ్చెలుల సోఁగకనుంగవఱెప్పలెత్తి మా
టాడదు పంజరాంతరశుకావళి సారెకుఁబేరుకోఁగ లో
వీడదు చింత వంత యలివేసి మనోభవబాణిన్న యై. 75
- ఉ. పువ్వులు మానె దావిమెయివ్రాఁతలు మానె సఖిజనంబుతో
నవ్వులు మానె గీరవచనప్రతిభాపలు మానె మానె దా
నెవ్వియు నింపుగాక సుఖహేతువు లెల్ల మనోజబాధ నా
జవ్వని దుశిఖితే మనసి సర్వమనన్యామనంగ లేదొకో. 76
- సీ. ఇంకఁబాటె శరన్నగ్రాంకబింబాస్యవాతెఱ నూరునమృతంపుఁదేటకొలను
వసివాల్లువాడె జీవంజీవలోచనతారుణ్యలీలాశరీరలతిక
కనుగండె నవలీలఁ గైరవకుంతలపొంకపుఁజనుదోయి పువ్వుగుత్తు
లలతనొంచెను బల్లనారుణపాణి మొహనయాన మేఘనాదానులాసి
తే. తాపతపనుం దుదగ్గ్రతాపవటుత, వెలుంగ నిట్టూర్పుగామ్మ లావిర్భవించె
బ్రబలమై మండువేసంగి పట్టచగటి, వేళయై తోఁచె గొమ్మకు విరహభరము. 77
- తే. చిఱువిషపుఁగూతఁ గోయిల చెవులఁజిలుక, జిలుక వగవారిచుట్టమై చెదరఁబలుకఁ
బలుకలువయీటెదారిదానలఁచెనలుక, నలుకనొంచెను జెలిబాష్పజలము లాలుక. 78
- క. ఈచందంబున విరహం, బాచందనగంధి కంతకంతకు నధికం
బైచేయునవస్థాగతి, చూచి సఖిజనులు వగచుచుం దమలోనకె. 79
- ఉ. ఎక్కడనుండివచ్చె బరు నెత్తుచుం గొంటుతపస్వి వచ్చె బో
యిక్కరణిక్ విరాళిసివమైత్త వినోదపుసుద్దులెల్ల దా
నిక్కడనేల దెన్నె కతలే వెశలయ్యెఁ గదా పురూరపుం
డెక్కడ యీతాంగివలవెక్కడ దూరవిచార మక్కటా! 80
- చ. కలకలనవ్వుకోమలిమొగంబు వికాసమువీడె బొన్నతూ
వలపులమేనుదీఁగె వసివాడె సుధామధురద్రవంబుజొ
బ్బిలుననమోవి యెండె జిగిబెక్కుకనుంగవ నీరునిండె గు
బ్బులు శ్రమవారిఁ దోఁగె మది భావజుకాకల వేఁగె నక్కటా! 81
- మ. అకటా యీవెత చూడనే వశముగా దమ్మయ్య కందర్పసా
యకజాలానలకీలఁ గీల్కొను విదాహవ్యాప్తి నెట్లోర్పు నీ

సుకుమారాంగి యటంచు జాలిపడు నాసుభూసమాజంబునం
దొకప్రాధాంగన కూర్చి జేరి పలికెన్ యెప్పిల్లముంబుతోన్.

84

సీ. వలపించుటేకాని వలచి దక్కవుగదా మనుమబాణునికైన గోమలాంగి
యొరకంటిన కాని లేటిమాడవుగదా యలకళానిధిసైన నలగమన
వినయంబులేకాని చనువువేడవుగదా దేవేంద్రునైన నిందీవరాక్షి
బయటిమాటలేకాని భావమియ్యవుగదా రాజరాజునకైన రాజవదన

తే. చక్కదనము గళావిశేషంబు విభవమును సిరియు నేకమూర్తి దాల్చినపురూర
పునిగుణములు గుణము లయ్యెనె లతాంగి, మరుఁ డురులుకొల్పు నీమనోమర్తములకు.

సీ. కిన్నరస్వరలీల గేరునీగానవిద్యామాధురికి వీను లప్పగించి
ఱవికఁ బిక్కుటములై కవబొల్చునీదుగుబ్బలకు భావంబులు పాటపఱచి
పైసోఁకు నీగీతపదరసవ్యంజకోజ్జ్వలదృష్టి కాన్యముల్ వశమొనర్చి
యవరంజిపసిఁడిచాయల నీరుమై మెఱుంగులకుఁ గన్గ వలు దక్కొలుచేసి

తే. రక్షి గడుతొక్కి చిత్తరప్రతిమ లగుచు, నుండుదురుగాఁదె యింద్రాదు లొలతాంగి
కామతూర్యాయమానఘల్లు లరవాంఘ్రి, వలయవై నీవు నాట్యంబు నలుపునపుడు.

మ. సురవిద్యాధరసిద్ధసాధ్యభగవత్ కీయక్షగంధర్వశ్రీ
చరనాగేంద్రకుమారవైభవవిలాసశ్రీల నింతైన రా
గరసంబంధని నీదుచిత్తశశభృత్కాంతోపలం బీగతిం
గరగంజేసెనె రాజచంద్రగుణరాకాచంద్రికల్ కోమలీ.

85

సీ. ఉత్తుంగకుచకోకయుగళంబు దాకొన వద నేందుబింబంబు వ్రాల్చకమ్మ
చారులొచనసరోజంబులఁ జీకురంపుటిరులు పైకొన జాఱినీకుమ్మ
యధరంపులేఁజిగురాకుపై నున్నున నెవ్వ్రామునెగగాడ్చు నించకమ్మ
తళుకొత్తు చెక్కుటద్దములపైఁ గన్నీటిచినుకులు రాలంగఁ జేయకమ్మ

తే. రమ్యలావణ్యమాత్మికరత్నరాశి, కలఘువిరహాగ్నిశిఖలు పైకొలువకమ్మ
యువిద నీవిట్టు చేసిన నొకటికొకటి, వికటమయ్యెడు ధైర్యంబు విడువకమ్మ.

86

కా. భీరోదాత్తపు మాటనేర్పరివి బుద్ధిం బెద్ద వత్సంతగం
భీరస్వాంతపు దేవభోగవనితాబృందమ్ములొ నెంతయుం
లేరానాయకురాల వెంచదగు నీపెం పన్నిటం బొగ్గ వై
యారీతి న్వగనొంద నీకుఁ పగునా యిందీవరాభలకా.

87

సీ. నెఱుపుచున్నది జక్కిణీలయల్ హొయలుగా శశిరేఖ నాటకకాలలానఁ
జూపుచున్నది జోగిణీపంతు రంతుగా రంభ నాట్యగృహతరంబునందు

నాడుచున్నది కేళిహాళిఁ గోలాటంబు మంజుఘోషిణి లాస్యమందిరమునఁ
జలుపుచున్నది ప్రోడజాడల గొరపంజీయల తిలోత్తమ నృత్యనిలయసీమ
తే. నాటపాటల సభలోన సాటిచెలులు, మించుమెప్పించుకొన నభ్యసించువగలు
వింటివా తెల్పుచున్నది వెలఁదివితతి, మద్దళధ్వని తత్తత్క్రమంబు తెల్ల. 88

శా. నీసౌందర్యము నీవయోవిభవమున్ నీనృత్యగీతాదివి
ద్యౌసంపత్తియుఁ జూచి యోర్వక యసూయత్ నేయు రంభాదులు
ల్లాసంబందఁగ నేల యిట్లు విరహాగ్ధానిం గృశింపంగఁ జిం
తాసంతాపము మానవే చెలి మదిన్ ధైర్యంబు గీల్కొల్పువే. 89

ప. అని యివ్వధంబున. 90

క. అనునయ మొనరింపుచు సఖి, యనునయభాషలు జింతయాగక యాచ
క్కనిచెలువ పరితపించుట, కని చెలులు విచారహితఁ గటకటపడుచున్. 91

ప. తమలో నిట్లనిరి. 92

నీ. కొమ్మచేతులు చూచి కుత్తుకబంటితో నున్నదిగాదె పయోజవనము
విమలాంగిమాటలు పని పండ్లుగొఱుకుచు నున్నదిగాదె కీరోత్కరంబు
వనితచూపుదలంచి వైషమ్యగతి నున్నయదిగాదె మదనసాయకనమాజ
మతివయానము గాంచి యప్రియస్థితి నున్న యదిగాదె మఱిరాజహంసకులము
తే. చలము సాధించ నివ్వడే సమయమనుచు, విప్రలంభభరంబున విహ్వలించు
వెలఁదినలయించుచున్నది విషమసంధి, గీడొనర్చుట హినుల జాడగాదె. 93

ఉ. తాపముచేతఁ జిక్కి వనితామణి జాఱిన చక్కనొత్తగా
నోపదు పయ్యెదన్ మగువ లూయ్యన గుబ్బలు గప్పరమ్మ జో
డై పాలుపారు జక్కవలయాకృతి నున్నది శీతభానుఁ డా
శాపరివ్రాఢ్చంద్రికమిషంబునఁ జాలవిషంబు గ్రక్కెడున్. 94

ఉ. ఏమి యుపాయమమ్మ యింక నిందులకో చెలికత్తెలార కాం
తామణిగాత్రహేమముదితం బగుఘర్తజలచ్ఛలంబునన్
గాముశరాగ్నికీలలను గ్రాగి కరంగి లొరంగెఁ జూడరే
యేమఱినేల చేయఁదగు నీయెడలన్ శిశిరోపచారమల్. 95

ప. అని వలుకుచు. 96

తే. ఉపవనచ్ఛాయ సంతానముమపు ననెడు, భ్రాంతిఁ బొందింపఁ జెలులనిర్భంధమునను
రమణి నెమ్మది నుత్సాహరహిత యయుగ, నంచితోద్యానసీమకు నరుగఁదలఁచి. 97

సీ. సఖులమాటలకు వేసట నొందుచును శయ్యపైలేచి యజదుగాఁ బయింటఁజేర్చి
 చెదరినకుదులొక్కచేబట్టి సొగసు చా లని కొప్పు వలసి యొల్లమిని దుఱిమి
 బరువంచు ముత్యాలసరములు దివిచి చెంగట నున్నయిందిదోయిటను వైచి
 వలదంచు గిలుగుపావా లవ్వలికిఁద్రోచి యలఁచిపాదుక లంఘులందుఁ దొడిగి
 లే. యనుఁగునెచ్చెలి భుజము కగావలంబి, తంబుగా నూఁది కనకసౌధంబు డిగ్గి
 యలపుసొలపున నసురుసురుచు మంద, మందగతి నేగ వనమున కిందువదన. 98

క. ఆరామలత్యాహమున, కారామ లలిప్రయత్నలై యరిగి రొగిం
 దా రామలయజగంధిం, దారామలరుచినఖాళి దగఁ దోడ్కొనుచున్. 99

వ. అందు. 100

సీ. రాజీవరాజీవరాజీరాజితములై కెలఁకుల కొలఁకులు దొలఁకుచోట
 ఘనసారఘనసారఘన లైవఖనటచ్చదచ్చటాకదళికాతరుల క్రేవ
 సంతానసంతానసంతతాతాంతత శృంగారపాదపశ్రేణినుడుమ
 మాధుర్యమాధుర్యమధురసఫలగుచ్చవల్లలపందిటిచల్లడి
 లే. శీతకరీతకరశీలాంచితవత్సరి, సీమ సీమంతవతులు లేఁడిగురుశయ్య
 నమర నమరకళావతివిధివనింపఁ, జేసి చేసిరి సముచితశిరవిధులు. 101

సీ. క్రొత్తగాఁ గురిసిన గొజ్జంగివిరిమంచు నీరు నెప్పేనిపై నించినించి
 వరువైన యనఁటికంబముల జాఱినయట్టి చంద్రరంబు వైజల్లిచల్లి
 శశికాంతపాత్రలఁ జలువటారు సుగంధ మవయవంబుల నిండ నలఁదియలఁది
 పూఁదేసెవడియు నంబుజనాళహారంబు లురవుగా నుఱిమున నుంచుయుంచి
 లే. సరసనవ్యలామజ్జక జాలతాళ, వృంతములఁ జల్లగాడ్పురావినరివినరి
 యూర్వశిఁ బ్రాణసఖులు తైత్తోదయతకుఁ, జేసిరుపచారములు నేర్పుచేతనపుడు.

క. ఏలాలవంగనవసుమ, నోలామజ్జకసుగంధసతకర్పూర
 శ్రీలలితమాధురీజల, మాలేమకుఁ గ్రోలనిచ్చి రతివలు మఱియున్. 103

సీ. కలికిచన్నులమీఁద గర్పూరమిడుచు జంబీరఫలశ్రాంతి బెదరెనొకతె
 పికవాణికురుల సంతెంగదండచుట్టుచుఁ జంచరీకశ్రాంతి జడిసెనొకతె
 యింతి కన్నులయందు హిమజలంబునుపుచు వికచాంబుజశ్రాంతి వెఱచెనొకతె
 చెలిమోవిమధురాంబువు లొసంగుచును మధుసారపూరశ్రాంతి జంకెనొకతె
 లే. యతివకుపచార మపచారమయ్యె ననుచుఁ, దావ మెచ్చుటకులికి సద్వస్తువుటన
 మానరుపమేయముల నుపమానములుగ, బ్రమసి ముగ్ధసఖుల్ తదంగములయందు.

క. పలుమఱు చల్లనిమందు, లెల్లిపై జల్లియును లోపలికి నొసంగియుం దా
మలసిరి గాని విలాసిని, యలయిక దీర్పంగజాలరైరి లతాంగుల్. 105

లే. పూర్ణచంద్రోదయం బన్న బొక్కిపడును, దరుణి కుసుమాకరంబన్న దల్లడిల్లు
భూపతి యశైత్యకారిగాఁ బొగడికొనుచు, వనిత తనుసామ్యమెఱుంగ నెవ్వరివశంబు.

లే. మాటిమాటికి దొరంగు చెమ్మటలమేటి, బోటి బిగువాటి చనుగవ సూటిదనరె
నీటువాటిల్లు నెలయేటి నీటితోడ, సాటిమీఱు నగద్వయిసాటి యగుచు. 107

ఉ. కప్పరపుక్ రజంబునఁ బొగల్ బలియించి నురంటిగాడ్పుచేఁ
బుప్పదులక్ రవుల్కూలిసి పుష్పతతిం గమలించి గంధపుక్
లప్పలు పొంగులెత్తి పారలం దెరలించి యలంచె నంగజుం
డప్పటి మందులెల్ల విరహాగ్నికి విందులు చేసికొమలిన్. 108

ప. మఱియును. 109

సీ. నిగమఘోటలలాట నేత్రానలజ్వాలఁ గాక దేహినకాముకాండములును
రాహుగ్రహోగ్రదంష్ట్రవిషగ్రహియై కఱకెక్కిన శశాంకకాముదియును
ఘోరాస్యభుజభూత్కరాప్తిమెలఁగి నిశ్శంకఁ బైకొనునమీరాంకురములు
దుస్సహవాసంబుతో గడిదేరిన కలకంఠములకు హుంకారరవము

లే. మచ్చరించినకైవడి మఱియుమఱియు, హృదయసంతాప మొదవింపనిందువదన
యోర్వఁ జాలక వగనొందుచునికిఁ జూచి, చెలులు చింతానమాక్రాంతచిత్త లగుచు.

లే. కువలయాక్షులు కేతకీకుసుమగర్భ, దళముపై నవ్యహిమజలమిళితమైన
హరిణమదవంకమున వ్రాసిరపుడలేఖ్య, తనువివేపుప్రసూ నేఘవినుతలేఘ. 111

చ. వలపలిచేత భూశరము వామకరంబునఁ బచ్చవిల్లు కో
పులను వసంతకైరవవిధుల్ వెనుకక్ మలయానిలుండు ముం
గల వరశారికాశుకసికభ్రమరాళి వెలుంగఁగాఁ జెలుల్
వలపులరాజువైభవము వ్రాసిరి గేదఁగిపువ్వురేకునన్. 112

ఆ. వ్రాసి యెదుటనిలిపి వనితలు దివ్యవస్త్రపులు దెచ్చి యపుడు సోడశోప
చారములను బూజ నలుపుచు జగదేక, వీరు మారు నిట్లు వేడుకొనిరి. 113

సీ. పుట్టినాడవుగదా భువనైకసామాజ్యదత్తుతా యాదిమదంపతులకుఁ
బట్టినాడవుగదా బ్రహ్మేశ్వరాదుల సైనిగలంచుబాణానంబుఁ
గట్టినాడవుగదా కఠినవైరాగ్యసంస్తంభవిద్యకు బిరుదధ్వజంబు
చుట్టినాడవుగదా శుభ్రయశోలతాంకురములజాండకోటరమునిండ

- తే. వర్ణసీయ మిందీవరవర్ణసీయ, మందమహిమాతిశయమహీబృందముఖ్య
ముఖ్యులకు నాజవంజవసౌఖ్యదాన, చణనిరంకుశానుగ్రహసదన మదన. 114
- ఉ. హల్లకపాణి నీశరశరాసనచిహ్నము లక్షులందు భ్రూ
వల్లికలక్ వహించుకొని వర్తిలుచుక్ మణితచ్ఛలంబున
స్నేల్లనయోగ్యవేళలను సీతిరుమంత్రము బల్కు మాచెలిం
జల్లనిచూపు చూడు సునుసాయక నిల్పు మతాభిమానమున్. 115
- ప. అని ప్రార్థించుచు నించునిలుతునివలన నించుకైన ననుగ్రహంబు లేమి లేమ పరి
తాపాతశయం బవలొకించి కించిన్నధ్యలు వేసటపడుచు నప్పడుచుదనంబుల
పెద్ద నుద్దేశించి యిట్లనిరి. 116

❖ మన్తధోపాలంభనము. ❖

- తే. కుసునుసాయకశృంగారరసశరీర, శాలిషగునీకు మనసు పాషాణమయము
సద్గుణములేని దదియేటిచక్కదనము, కటాకటా తేనెపూసిన కత్తిగాజె. 117
- ఉ. నారటతేటి జోకనలినారట తేరట చిల్క పారభో
ద్దారట విల్లు పూతనయగారట చుట్టము కైత్యపుక్ నదా
చారట కమ్మ గట్టుపరిచారట కోయిల కేతసిభవ
ద్వారట యిట్టిని కొడుగువారట లోకు లదేమిచిత్రమో. 118
- తే. మారణోపాయమర్థ కర్తములయందు, నీవృశంసత చూచికా నిర్ణయించె
సార్థకముగాగఁ బంకరుచోసమండు, మకరకేతన నీపేరు మారుఁ డనుచు. 119
- క. ఆసమాశుగ నీచాపము, కుసుమం బని పెద్దలనుట కుత్సితసుమమం
చునుమీ కాకుండిన నే, కుసుమంబులు నరుల మన్నిగొనునీరీతిన్. 120
- క. ఎట్టుజనించితి వకటా, కట్టిడి వగునీవు మదన కరుణానిధులై
నట్టి తలిదండ్రులకు సుధ, పుట్టినజలరాశి విషము పుట్టినరీతిన్. 121
- సీ. కుటిలోగ్రనిటలదృఢ్యోరాగ్ని నీకు నిర్బంధపంచత్వంబు ప్రాప్త మగుట
యాకారహీనుడవై యుండియును గాలిచందాన లోకసంచారివగుట
వేళఁగాచుకొని యావేళించియింతులఁ బురుషులఁ బీడపాలులుచుచుంట
నీవుసోఁకిన నెంత నీతికావికినైనఁ బుణ్యపాపవివేకబుద్ధి చెడుట
యెంచిచూచిన భూతమ వీవుమదన, సంశయములేదు శివుడు మోక్షప్రదాత
యతనిచే ద్రుంగియును ముక్తిందలేక, గ్రహమపైలివి విరహులకర్త వశత. 122

వ. అని మఱియుఁ బెక్కుచందంబులఁ గందర్పు నిందించి యిందిందిరాలకఁ గిందివర
పాలకుం డగునిందు నుద్దేశించి యి ట్లనిరి. 123

చంద్రోపాలంభనము. ౧౨

సీ. శ్రీసహజోన్నతిఁ జెలువొందుటయె కాక శ్రీసహజోన్నతిఁజెలువుఁగంటి
సత్కళానిధివై ప్రశస్తిఁగాంచుటె గాక సత్కళానిధివై ప్రశస్తిఁగంటి
కువలయహితవృత్తిఁ గొమరు మీఱుటె గాక కువలయహితవృత్తిఁ గొమరుగంటి
హరిణలత్నఖ్యత నందియుండుటె గాక హరిణ లత్నఖ్యత నంద గంటి

లే. కదిసి విషమాంబువని కాప్తగరిమఁగనుటె, గాక విషమాంబువని కాప్తగరిమఁగంటి
తనరె నీవిత నీవితఘనుండ వయ్యుఁ, జందమా మాచెన్వలంచఁ జందమామ. 124

లే. అమృతకరుఁ డనుపేరు నీ కాదియంద, హినుండై యొప్పుననుచు వాగీశుఁ డనుట
కర్థ మెవ్వరుఁడలియలేరైరి కాని, యరయ విరహులపాటిటి కదియనిజము. 125

క. ఇట్టుందురు మట్టుందురు, వెట్టులు నీలొనినలుపు విషరాశి నుమా
జుట్టుకొని నిన్ను రాహువు, గట్టున మఱిలేన్నకున్నె కాకున్న శశి. 126

సీ. తినలేక వెడలఁగక్కిన రాహు వెఱుగు నీయంగంబు విషమాట యమృతమాట
బడలి ఖన్నతనొందు పద్మిని యెఱుగు నీచాయ వేంద్రంజాట చల్లనౌట
నిలువున నీఱైన నెల తా లెఱుగు నీకరము నిఘ్నరమాట సరసమాట
కవఁబాసి పొగులు జక్కవపడు లెఱుగు నీచర్య దారుణమాట సౌమ్యమాట

లే. యాలిఁ గోల్పడ్డసియుపాధ్యాయుఁ డెఱుగు, నీవు దుర్జీతి వగుట నునీతి వగుట
యెఱుంగ రన్యలు నీమర్త మెఱుంగకునికి, జనులు నిన్నుఁ గూర్గ్రహమనరుచంద్ర.

చ. చతురులమంచుఁ బండితులు సారెవ నీమెయింకందుఁజూచి క
ల్పితపచనంబులకై మఱుంగువెట్టి శశంబు మృగంబు లాంఛన
సితి యనిపల్కుచుందురు శశి పటురౌ ద్రుండు వీరభద్రుండు
ధృతి నినుగుండియల్ కమలదన్నినచోట నదేమిపాపమో. 123

లే. కైరవా వ్రకళంకంబుపేర విషము,లోనఁ బూర్ణించియుండఁ బైపైనిచంద్ర
కలువెలింగించెదవు కుత్తుకను విషంబు, నాలుకను బెల్లమును గాదె పాలనునకు. 129

క. తమ్ములు కుముదప్రియ నీ, తమ్ములు నీయనుజనివసితమ్ములు శరణా
తమ్ములు నీయల్లుని కహి, తమ్ములుగాఁ జూడు పనుచితమ్ములు నడకల్. 130

- కా. చూడంజాలక మిత్ర బాంధవులవిజ్ఞోడై చనంజేయవో
క్రీడంగూడి మెలంగునత్పరిచరశ్రేణిం బ్రభల్లంచవో
తోడంబుట్టవునింటిపైఁ దెగవొ నికొదోహకరుం డంట కీ
జాడల్ సాక్షులు నేతిబీరపసవోచంద్రాదినామార్థముల్. 131
- సీ. గ్రాహంది సత్త్వభీకరమహార్ణవగర్భబాడబజ్జలననంవర్కవృద్ధి
ప్రిజగద్భయంకరోత్కృష్టహాలహలవిషహుతాశనసహవిర్భవంబు
భావనంభవభంగఫాలభాగాక్ష్యవలాంతికతమవరాంగాశ్రయంబు
పురజయక్షణరథిరణగోధరఫణిశ్వననాగ్నినైకటచక్రతాపి
- తే. మొదలుగాఁ గూరసాంగత్యములను బెంపుఁ, గనిన నీకెక్కడిది మంచితనముచంద్ర
గడుసు వెన్నెలచిచ్చుల నుడుకజేసి, కనికరములేక యేచెదు కమలముఖుల. 132
- తే. అనవరాధ నవధ్య నీయబల నింత, యేచెదవు చంద్ర యాయుసురేలపోవు
నవ్వుకళ మిత్రునింట హైన్యముననుండ, నీకు సంప్రాప్తమగుఁగాక నెలకునెలకు. 133
- వ. అని యనేక ప్రకారంబుల నిశాకరు నిరాకరించి చంచలాక్షులు దక్షిణదిగాగమన
విశేషంబున శైత్యమాంద్యసౌరభ్యంబులం బసమీఱు సమీరు నుపలక్షించి యి
ట్లనిరి. 134

❦ మలయానిలోపాలంభనము. ❦

- సీ. దండభృత్కింకరోద్ధండహుంకరణికోలాహలంబుల లోపలను మెలంగి
యార్వసంతప్తయామృదికాసముద్రకల్లాలజాలంబుల నోలలాడి
మలయశైలపటేరినిలయజిహ్వాగఘోరవిషవక్రబిలముల వివృతసలిపి
దర్దురప్రముఖపథత్యవృటవ్యాశ్రయాశుతోసంబంధ మాచరించి
- తే. వచ్చెదవు నీదుదుర్భారవర్తనంబు, తెలియ నీయవు బాహ్యశీతలమువలన
వంచకుడ వెట్లు నినునవ్వువచ్చు నేనిల, యతివినయమెల్ల దూర్లత యనుటనిజము.
- చ. సరసులసంగతికొ మెలంగు సౌమ్యుడనకొ మృదువర్తనంబుచే
నరయ ననుగుఁజుట్టముక్తియకొ భువి నంతట నల్లిబిల్లిపై
తిరుగుదువంచు నీన్న వలితెవ్వర ప్రాణముగాఁగఁజూచు నుం
దరి నలయించె దిట్లునువుదప్పినవేళఁ గుమిత్రు లీదృశుల్. 136
- తే. చల్లకాడల ననుకూలశాత్రవమునఁ, గోరి విరహాలప్రాణముల్ గొందు వనిల
నిను జగత్ప్రాణుఁ డనిపల్క మనసుగొల్పు, దంటిమేసిఁ బ్రభంజనం డందుమికను.

- ఉ. వేసవిమంట లుప్పలిల వీచు నినున్ మలనూద్రగంధపున్
వాసనలన్ సరోవరజవాసనలన్ జిలిపూన భావనన్
చేసెను వేళవెజ్జు భువి జీవులకై యటులయ్యుం బోక నీ
దోసము బెట్టుచిచ్చువలెఁ దోచు వియోగులకున్ సమీరణా. 138
- తే. వాతవిధ్వంసనరసాఖ్యవఱలునౌచ,ధంబు నాగేంద్రమనుమంత్రిశంబుఁ జేసి
వలయు నీవైబ్రయోగింప మలయవవన, మందుమంత్రంబులనుగాని మట్టుపడవు.
- ప. అని యితైఱంగునఁ బవమానునవమానవచనంబులంబోనాడి పాంథశ్రవణబాధా
కరణనిజనినాదకలకలంబు లగుకోకిలంబుల నుద్దేశించి ముద్దియ లిట్లనిరి. 140

❦ కోకిలాద్యుపాలంభనము. ❦

- కా. ఇన్నాళ్లం గడులొంగియుండుదురు మాహేమాంగిమాధుర్యసం
వన్నంబైన యెలుంగుసొంపునకు నీపట్లన్ వియోగవ్యథా
భన్నం గర్జకతోరనాదముల స్త్రక్కింపంగ నాయంబె మీ
రెన్నం గోవెలలార నద్విజులకుం బీద్రోహముల్ చెల్లునే. 141
- కా. ఆహా కోవెల మీకు మాధవుఁడు భాగ్యం బిచ్చుటల్ పాంథపీ
డాహంకారతకా ప్రవాళచయముక్తాచంద్రసానల్బలీ
లాహారంబులఁ బూనఁ గొమ్మల మనోల్లాసంబునంజేరఁ గే
ళీహాన్ మావులఁ నెక్కఁగాక భువి లోకేశుల్ విజాత్యున్నతుల్. 142
- ప. అని వనస్త్రియంబుల నస్త్రియంబులు వలికి చెలికత్తియలు వలుకుములుకులంగలి
కివీసుల కులుకుపుట్టించు చిలుకలం గనుంగొని. 143
- చ. కర మనురక్తిఁ గొమ్మకరకంజమునం దిడి మీకుఁ బాలుఁ జ
క్రైరలును బెట్టి పెంచి పలికింపుచు మాటలు నేర్పినందుకా
విరసపుఁ గూతలన్ మిగుల వేదనగొల్పెద రింతి కియ్యెడన్
గురువుకు బొమ్మవెట్టితిరి పూరవిచారమ కీరవారమా. 144
- ఆ. రక్తముఖులు కావరపువిజాతులు కుజా, త్యాశ్రయములు మీర లగుటఁ జవల
వృత్తి నోటఁగాయవేయక వదరుచుఁ, గలఁచెవరు లతాంగిఁ జిలుకలార. 145
- ప. అని యిట్లు కీరంబులం దూఱఁబలికి యభినికరంబులంజూచి యిట్లనిరి. 146
- చ. నిలిచినచోట నిల్వక వనిం జలచిత్తముతో భ్రమింపుచుం
జెలఁగి యెలుంగుచే జెవులు చిందఱవందఱనొందఁగూయుచున్

- మలినశరీరులై మిగుల మత్తనండఁగఁ జేటులార పె
ద్దల మధువంబు లుందురుగదా మిము దుర్గుణమిట్టిచే కదా. 147
- క. రణసీమ నెట్లు నిలుతురొగఁబొలింపఁగఁ జేటులార కామునివింటన్
క్షణచిత్తులు మీరతఁడే, గుణమువిచారించి మిమ్ము గుణముంజేసెన్. 148
- క. అలిపంతల మీనామము, వెలయం దలమోచి యున్నవిశ్వాస మయో
తలపున నుంచక పలుకూఁ, తలచే నీగతి నలంచదగునే తరుణిన్. 149
- వ. అని యివ్వధంబున. 150
- లే. ఇందుముఖు లిందుకందర్పమందగంధ, వాహశుకశిశృంగసందోహముఖ్య
శత్రుపక్షంబు నిందించి సత్యయభయము, దీక్ష నూటడఁబల్కి రుదారఫణితి. 151

— డోర్వశిని సఖు లూటడించుట. —

- సీ. సంపెంగకైదువ సవరించుమఁదితో హర్షించనేర్చునే యశికులంబు
రామనామోక్తిచే రంజిల్లుచిలుకలఁ గూడివర్తింపునే కోకిలములు
హరుని నెప్పేనఁ బాయక యున్నతుముదావు నాపుఁగాఁ జూచునే యసమబాణుఁ
డాపిత్తలిబింబోదయముగోరుతమ్ముల హితులుగాఁ దలంచునే హిమకరుండు
లే. వారివారికి నన్యోన్యవైరవృత్తి, గలుగుటకు నిట్లు హేతువుల్ గలుగుటెల్ల
శత్రుపక్షంబునకు నవజయకరంబు, గాన నీకేల వెఱపింపఁ గమలనయన. 152
- ఆ. కాముఁ డనఁగ నెంత గండుఁగోయిల యెంత, సోముఁ డెంతగాలి నేమ మెంత
భీము రాము గాముఁ బాముఁబ్రార్థించిన, భామ వారిగర్వభంగ మగును. 153
- వ. అని యివ్వధంబున నాజవ్వని నూటడింపుచుండి రయ్యవనరంబున. 154
- సీ. బదరికావనభూమిఁ బరమాత్ముఁడైన నారాయణదేవుని నాశ్రయించి
వర్తించుఁ డైలోక్యవర్తి నామమున నొక్కశుశోత్రమంబు త్రికాలవేది
సత్యలోకంబున శారదారమణి ముంజేతిపైనుండు రాచిలుకతోడి
బాంధవంబునఁ జేసి పడఁతియుం గానుఁ దత్సందర్శనార్థంబు చనుచునుండి
లే. యమరపురిమీఁదుగాఁ బోవునపుడు నయన, గోచరం బగునూర్వశికోమలాంగి
తోటసాకర్మమునకు సంతోషమంది, యింతతడ విందు నిలుతమే యింతియనుచు 155
- ఉ. పల్ల పపుష్పగుచ్ఛఫలబంధురమైనరసాలశాఖపైఁ
జల్లదనంపుసొంపువెదచల్లెడు కొమ్మకుఁగొమ్మతోడఁదా
నల్లనజేరి నిల్చి తదుపాంతసరోవనశీతవాతపాఁ
తోల్లననాప్తికై యెఱక లాయ్యన విచ్చుచు సొక్కి మేచ్చుచున్. 156

చ. అలయికడిజ జాతసుఖుడై నిజచంచుపుటాంచలాహతికై
గళితములైన పక్షనసూకారఫలంబులమాధురీరసం
బెలమి భుజించి తాను దనయింతయుఁ దృప్తిపఱించి యచ్చటం
గలుగఁబినోదమతో మఱియుఁ గన్గొనుచుకొ విహరించియొక్కచోన్. 157

ఉ. వాడినమోముతోఁ జేమటవానలఁదోఁగిన చన్ను దోయితో
వీడినకొప్పతోఁ బొడము వెచ్చని యూర్పులతోఁ గరాజ్జముం
గూడినచెక్కుతో వగలఁగూరెడుచిత్తముతో మరుండు జే
టాడఁగఁ జిక్కునడ్డమృగియై బెగడొందుచు నున్నయూర్వశిన్. 158

తే. సఖులు గావించునుచితోపచారములకుఁ, జేలులు ధైర్యంబు దెలిపెడుపలుకులకును
మనసుగిలువక హా దైవమా యటంచు, విసువుకొనుచున్న యవ్వెలవెలఁదిఁ జూచి.
ప. కటకటంబడుచు శుకాంగన మనోహరున కి ట్లనియె. 160

ఉ. అక్కట యీలతాంగి సకలావయవంబులుచూడ నెంతయుకొ
జక్కదనంబు లొచ్చెమగుచంద మొకించుకదైన లేదు ముం
దెక్కడఁజూడలేదు నిజ మిట్టివిలాసిని నేమికారణం
బొక్కొ మనోవ్యథం బొరలుచున్నది చూచితె ప్రాణనాయకా. 161

తే. నాథ యీయింతిజూచిన నామనంబు, జాలిగొనియెడు మీపదాబ్జంబులాన
వినఁదగుదునేని తెల్పుఁడువిశ్వమునను, మీరెఱుంగనికార్య మేమియును లేదు.

త్రైలోకవర్తి యనుచిలుక తనచెలికి ఊర్వశివృత్తాంతముఁ దెల్పుట.

క. అని పలికిన ప్రియురాలిం, గనుగవ నుల్లాసరసవికాస మెనంగం
గనుగొని యిట్లనిపలికెకొ, వినుమనిమాధుర్యరచనవిలసత్తుఖుఁ డై. 163

సీ. పరమపావనమైన బదరికాపనమున నిశ్చలంబుగఁ దపోవీఠ్యనలంపు
చున్న నారాయణయోగీంద్ర నియతి విఘ్నమునేయ గీర్వాణనాథుఁడంప
నమరాంగనలు వచ్చి హావభావవిలాసములు చూపుచును దనమ్రాల మెలఁగఁ
గాంచి నవ్వుచు నఖాగ్రంబులఁ దనతోడ చీటి యం దభినవప్రియుతాంగి
తే. నివ్వరారోహఁ గల్పించి యవ్వినోద, మునకు లజ్జాభయంబుల మునుఁగుచున్న
యచ్చరలఁజూచి మీచేష్ట లతివలార, యిచటనేమగు మఱివిపొం డిందుకడకు.

క. అని తనయూరువున జనిం, చినదగుటకొ దరుణిహార్వశీనామముఁ దా
నొనరించి ముఖ్యురాలగు, ననిమిషసఘలార మీకు ననుచునొసంగన్. 165

క. ఆకొప్పుఁ దమకుఁ బెద్దగ, గైకొని యేతెంచి రమరకాంతలు దివికిన్
లొకస్తుతసుందరియై, నాకంబునఁ బెంపుగనియె నాటంగోలన్.

మ. ఇది యాయూర్వశి పూర్వవృత్త మిపుడీహమాంగి గందర్పతా
పదశంజెందెఁ బురూరవుక్ పలచి తత్ప్రస్థావముల్ చాలనా
రదుచే విన్నదియై యెఱుంగుదువె యారాజేంద్రునిం జూతుమే
కద నారాయణసేవకై యతఁడు రాగా నవ్వనిక్ జవ్వనీ.

వ. అనిపలుకుచున్న జీవితేశ్వరువచనంబు లాలించి యించుకతఁడు తూర్పు
విచారించి శిరశంపంబు నేయుచుఁ గీరభామిని యిట్టనియె.

క. అగునగు నెఱుంగుదుఁ బ్రియకర, మగుమగువల కతనియంద మకలంకశః
న్నగునగుమొగమియింతికి, దగు దగు నిద్దతికుఁ జెలిమి తమిఁ గ్రీడింప

మ. అను నీముచ్చట ప్రస్ఫుటాక్షరరవవ్యాహరమై కర్ణరం
జన గైర్వాణసుశబ్దమై వినఁబడం జంద్రాస్య లాశ్చర్యభే
లనలొదిద్దికచాంబిక ప్రభలులీలాచంద్రికల్ చల్లంగ
న్దొని రాసన్నరసాలశాఖ నలరుంగొప్పుక్ శుకద్వంద్వమున్.

ఉ. కీరములక్ మనోజ్ఞరుచిభేలన వర్ణవిశేషశోభితా
కారములక్ నవారుణముఖప్రథితాత్మగతానురాగవి
స్తారములక్ జనశ్రుతిరసాయనమంజులవాక్కు ధానుధా
పూరములక్ గమంగొని రపూర్వముదంబున నూర్వశీసఖుల్.

వ. ఇవిధంబున.

మ. మణిమంజీర్యుళంఝశన్నినదసంపన్నాంఘ్రివిన్యాసవా
రణకుంభప్రతిమానసీనకుచభారప్రోచ్ఛలన్తధ్యలై
గణికల్ తత్సహకారముం గదిసి శోభాచంద్రమాక్షిద్వయా
ఘృణు లుడ్డినచోరి కాచయజయస్త్రినొంద పీక్షింపుచున్.

వ. నిలిచి తత్తేజోవిశేషంబున కద్యుతం బందుచుం బ్రార్థనావచనపూర్వ
కీరోత్తముం గమంగొని.

ఉ. కన్నుల బండువయ్యె నినుఁ గన్నఁ జెవుల్ కడుచల్లవయ్యె తీ
వి న్నునువొందుసీపలుకు విన్నను నీకరుణార్ద్రదృష్టిపై
కొన్న వసంతలక్ష్మీ నెలకొన్న లతావళు లయ్యె మేనులా
యన్న శుకప్రకాండ విను మన్నిటఁ బుణ్యశరీరి వెన్నంగన్.

- ఉ. కేళికినై శుకాకృతు లొగిక్ ధరింబించి మెలంగునాజగ
న్మలనిదానదంపతుల మువ్వురిలోపల నొక్కరో దయా
శీలత మన్నమనోరథము చేరియొసంగంగ వచ్చినట్టి మా
పాలిటిభాగ్యదేవతలా పల్కదగున్ భవదీయపుత్రమున్. 176
- ప. అని వినయభాషణంబులు పలుకుచున్న యన్నుల నవలోకించి కించిత్ప్రసారిత
నిజకటాక్షవీక్షణం డగుచుఁ బక్షివరుంఁ డిట్లునియె. 177
- సీ. మానివాసము ముక్తిమానివాసం బైనబదరికావనసీమ భామలార
మామైతి యలకరామామైతిఁ బేరైన శుకతల్లజముతోడ సుదతులార
మాయింపు ఖేదముల్ మాయింపు భగవత్ కథాప్రసంగంబులు తరుణులార
మానేత్రములకును మానేత్రజాదిలోకములు దృశ్యంబులు కాంతలార
తే. మానిజగతి దుస్సంగతి మాని జగతి, సత్ప్రచారతనుండుట సకియలార
మాహితప్రాక్తి వినుఁడు నమాహితమున, మికు శుభవార్త పలికెద మెలతలార.
- ఉ. ఊర్వశి పాకశాసనునియోగమునన్ భువికేగు నచ్చటన్
సర్వగుణాభిరాము నృపచంద్ర బురూరపుఁ గాంచు నాతఁ డీ
పర్వశశాంకబింబముఖపైఁ గడుఁ గూర్చివహించు మామకా
శీర్వచనంబు సిద్ధముగఁ జేకులు నిద్దఱుకన్ సరాగముల్. 179
- ఉ. చంద్రనిభాస్య కాన్యవతిచంద్రునితో సతమైనకూటమిం
జంద్రునియందు లీయమగు చంద్రికయుం బలెనుండఁ గల్గెడుం
జంద్రవిలాసమూర్తు లగుచక్కనిపుత్రులఁగాంచు భూమిలోఁ
జంద్రకులంబు వర్ధిలు నిజంబుగ నూర్వశికారణంబునన్. 180
- ప. అచిరకాలంబున సీమనోరథంబు సాఫల్యం బగునని యూర్వశినుద్దేశించి యిట్లునియె.
- శా. మానారాయణమూర్తియూరువున జన్మంబందుటంజేసి సీ
పై నెయ్యంబున నింతయుం దెలిపితిక్ భాగ్యంబుచే నీకు నా
భూనాథాగ్రణిమేలువాడగును సీపుణ్యంబు లీడేలు బా
లా నిశ్చింతతనుండు మింక వగపేలా నీకు మేలయ్యెడున్. 182
- క. అనిపలికి తానుఁ బ్రేయసి,యును నవ్వలనరుగఁ దగుప్రయోజనముముదం
బునఁదెలిపి పోయివచ్చెద, మనిచెప్పి సముద్రమింఁచె నంబరవీధిన్. 183
- తే. ఉభయపక్షప్రకాశత నొప్పుచక్ర, విభ్రమణలీల లెనఁగించు విషమజాడ్య
కరగతి నయంబు దనర శుకప్రకాండ, మవగుణములేని శశియన సరిగ దివిని. 184

- తే. చిలుకమిథునంబు వెంట నాచెలలచూపు, లపు డదృశ్యావధికముగ నరిగి తిరిగి
సాధు లగుబంధువుల దవ్వు సాగనంపి, వచ్చు టుచితంబుగద గుణవంతులకును. 185
- క. చిలుక సుధారసధారలు, చిలుక వచించిన హితోక్తి చెవిజేర్చుటచే
వెలవెల దొలంగి వేలుపు, వెలవెలదికి మోముదమ్మి వికసిత మయ్యెన్. 186
- ప. ఆప్పడు. 187
- సీ. తడిగట్టినట్లుచందనకర్దమంబు వాడినతనూలతమీఁద నెనయ నలఁది
యరుణోదయముగాఁగ నబ్జరాగపుతాళి సొలసినకుచకోకములను జేర్చి
మకరంద మొలుకు కమ్మనిపూలు చెదరిన కొప్పు తుమ్మెదగుంపుఁగూర్చిచుట్టి
వీరకటి కప్పగాఁ జెలఁగు కాటుక కాంతనయనోత్పలముల నందముగఁదిర్చి
- తే. విరహవేదన బడలిన వెలఁదియంగ, కముల కుపచార మదియె శృంగార మదియె
తానొనర్చి తెలిసి యేకక్రియాప్తి, నావయస్యలనేర్చు నేమనఁగవచ్చు. 188
- క. అంగీకృతకాలాచిత, శృంగారవిలాసయగుచుఁ జెలికత్తెలతో
రంగగు నిజమందిరమున, కంగన యేతెంచె గోర్కు లతిశయమందన్. 189
- ఉ. ఇంద్రుఁ డనుజ్ఞ యిచ్చుపనియెయ్యదిగల్గనొ భూమికేగ రా
జేంద్రునిదర్శనంబు ఘటియించుట యెట్లొ వాఁడు మనన
సాన్పంద్ర తరాసురక్తికి వశంగతుఁడౌట కుపాయమేమొ ని
స్తంద్రతఁ జిల్కపల్కులు నిజంబగునో యది గాక తప్పనో. 190
- ప. అని విచారింపుచు. 191
- సీ. అభిరావ మీడేఱు ననుచు నమ్మికగాఁగ నాడినచిలుకవాక్యములవలనఁ
దఱుచైన కలలోని దర్శన స్ఫుర్తన సంజల్పసంయోగసరణివలన
నతనిము న్ననుఁగొన్న యమరశిల్పకుల వ్రాసినపటం బెద నుంచుకొనుటవలనఁ
దలఁచి కావించునోములసమాప్తిని, బుణ్యవతులు దీవించుదీవనలవలన
- తే. వామలోచన యాత్మీయవామలోచ, నం బదరు టాదిగా శకునములవలనఁ
జెచ్చుకొలుదిటంబున దినములొక్కఁ గఠిఁ గడుపుచుండె మనసు తద్గతము చేసి. 192
- క. భువిఁ బుణ్యము లొనరింతురు, దివిభోగము లందుకొఱకుఁ దిరముగ వ్రతముల్
దివిమండి చేసె సూర్యశి, భువిభోగముకొఱకు నిది యపూర్వము గాడే. 193
- ప. అనిపలికినం బరమహర్ష సమన్వితులై మహర్షు లవ్వలివృత్తాంతంబు బేటపఱు
పుమని యడుగుటయును. 194

శా. కద్రూసంభవదర్పభంజనమహాగాంధర్వ గాంధర్వసం
పద్ధాగ్నిష్ఠకవంశరావలహరీమాధుర్య మాధుర్యయో
షిద్ధుక్వాచరుచకోరికాప్రియముఖస్త్రిరాజ స్త్రిరాజమా
నద్రస్ఫారతటార్కజావిహరణానందాత్త నందాత్తజా.

195

క. సింఘాలలంకృతకచతా, సింఘాంచితసీలవర్ణబృందావనభూ
లాంఛితపదఘోషవధూ, వాంఛితపదమాగ్ధ్యజగదవనవైదగ్ధ్య.

196

కవిరాజవిరాజితము:—

చరణరణన్తణినుపురధీధిలినంవృతకాళియభోగిఫణా
ఖురజరజిపటలావృతది క్తటఘోటనిశాటవిభంగరణా
విరహారహస్సమయాగతయోవసువృత్తకటీసహవిభ్రమణా
పరమరమాంగలతాశ్రయవిగ్రహాప్రద్రవమాలతరుస్ఫురణా.

197

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచలనృసింహకృపాప్రసాదసంప్రాప్త విద్యావైభవ కమపత్తి
రాయనమంత్రితనూభవసుజనహితకృత్యనిత్య ఆబ్బయామాత్యప్రణీతం బైనకవిరాజ
మనోరంజనం బసుమహాప్రబంధంబునందు దృతీయాశ్వాసము.

198

చతుర్థాశ్వాసము.

మద్భృందావనధా
శ్రీమండలభాగధేయదృష్టాంతజగ
క్షేమంకరచరణాంబుజ
కోమలవిన్యాసరాజ గోపవిలాసా !

1

వ. ఆవధరింపుము సమస్తసద్గుణసాంద్రు లగుశౌనకాదిముసింద్రులకు సామోదహృద
యజలజాతుం డై సూతుం డిట్లనియె నానమయంబున. 2

క. మిత్రావరుణముసింద్రులు, ధాత్రీస్థలి నంబురాశితటవనపుణ్య
క్షేత్రమునందుఁ దమోను, స్నేత్రు హరుగుఱించి తపము నిష్ఠనలుపుచున్. 3

సీ. ఆవిప్రవరులుకాయలుఁబండ్లు నాహారములుగాఁగఁ జేసి యాకలి యణించి
యాబాడబులు దార్ధ్య మతిశయిల్లఁగ మహాంభోమధ్యసీమలఁ బూనినిలిచి
యాద్విజవల్లభు లాత్మప్రకాశత చేఁ దమోగుణము నిర్జితముచేసి
యాకమలజకులఖ్యాతులుద్దిప్తచండాంశుబిందౌభిముఖ్యము వహించి

తే. యవ్వహాగోత్రు లనిలశీతాతపాది, కమలఁ దంకక నిశ్చలత్వమున నుండి
యవ్విబుధవర్యు లనిమిషంబైన దృష్టి, చేతనుమనస్కు లగుచుఁ జేసిరి తపంబు. 4

తే. అలఘువాగ్దేవభవమున శేషాహిమూర్తు, లనుట కది వన్నె వెట్టిన యట్లుగాఁగ
నవ్వహాత్ములు మారుతాహారు లైరి, నిశ్చలం బైన తత్తపోనియతియందు. 5

వ. మఱియు నవ్వహార్షి పుంగవు లహింసా సత్యాన్ధేయ బ్రహ్మచర్యదయాక్షవత్సమా
రశుచిత్వంబు అనుదశగుణంబుల నొప్పుయమంబున నిర్మలులయి
కృదానేశ్వర పూజావేదాంతశ్రవణ మతిలజ్జాజవప్రతంబులను

6 నియమంబునఁ గృతకృత్యులయి స్వస్తికాసన గోముఖా

7 హాసన మయూరాసన కుక్కుటాసన సిద్ధాసనాది

8 నభ్యాసీకులయి యిడానాడిం బవనం బత్వంత

9 సంభకంబున నిలిపి జాలంధరోద్ధిమాణమూల

బంధత్రయాభ్యాసపరిపాకంబున రేచకపూరకంబులు విసర్జితంబులయి శబ్దాదివిషయంబులు నిర్వర్తింప నున్నదితయైన కుండలిశక్తియందు బ్రత్యక్షృఖం బయినపవనంబు ప్రవేశించి సమాగమమోచనంబు నొందుచు నయ్యుత్తమాంగస్థలంబున నతిరహస్యం బయినశృంగాటకకోటరంబున నమూరుతంబు మనస్సమేతంబయి నిలిచి యటమీఁదం ద్రివక్రాకారంబయిన సుషుమ్నూమార్గంబునందు మందగమనంబున నడువఁ గుంభకస్థలయి యోగానలంబునం గరంగు సుధాస్థానస్రావకరసంబున నాస్థాయిత్తశరీరు లగుచు నెట్టకేలకు నొయ్యనం బింగళానాడి రేచకంబునేయుచు నేవంలిధంబయిన ప్రాణాయామంబున సిద్ధులయి యష్టాదశస్థానవవనదృఢంబును యోగకాలంబున మానసికంబుగ నిత్యకర్తృంబులు నడుపుటయును బాహ్యదృశ్యంబులయందు నాత్యలత్యంబుగనుటయు నాదియగు చిహ్నంబులు గల ప్రత్యాహారంబునం బ్రవీణులయి శానుజంఘకటిబాహుశిరస్సులను పంచమండలంబులం బంచభూతంబుల నిలిపి యందు విఘ్నేశరుద్రమహేశబ్రహ్మనిష్ఠువుల ధ్యానంబునేయుచు ధారణనిష్ఠ ననుష్ఠాతలయి యాధారాదిషట్చక్రంబుల సగుణవిచారంబును హృత్కమలాంతర్జ్యోతియందు చిత్తంబు లీనంబగుటయు భూమధ్యచిత్కళాచింతనంబు నాదియగుధ్యానంబున నిరూఢులయి యద్వితీయంబయి సర్వపరిపూర్ణంబైన బ్రహ్మంబు తానయై యుండునమాధియందుఁ బరమానందు లయి పరమశివోపాసనఁ జేయుచుండి రయ్యెడ.

6

—ॐ గ్రీష్మఋతువర్జనము. —

మ. జగతిం దోఁచె నిదాఘ మంతఁబ్రతిభాక్లాఘ్యంబు సాంద్రీభవ

స్తృగతృష్ణాకృతక ప్రవాహనలిలార్చి నీ్వకృతోదాభిలా
షగతస్వాంతచరిష్ణు జంతునిచయాశామోఘ మభ్యర్చితా
ధ్వగపూర్వాఘము త్తి తో గ్రతపనద్రాఘిష్ఠ్యుష్ణేఘమై.

7

సీ. విసరె బల్చిమదిశావిర్భూతవాతంబు హోరనివడ నిష్ప లుష్పతిలగఁ
గాఁచె నెండలు మహోగ్రంబులై దిశల సుర్విష్ఠలి పెటపెట వేగుచుండ
నేర్చెఁ గార్చిచ్చు లుగ్రార్చిస్సుటంబులై యటపులఁ జిటచిటార్భటినటింప
నెగనె గుప్పన నెగల్ నగకూటముల నినోష్ణవిత్తరవికాంతజంబు లగుచుఁ
తే. బొడవె బెంధూలి శర్వరిభూతవితత, శక్తిసంస్తంభనక్రియోద్యుక్తసమయ
మంత్రసిద్ధవిస్మయభస్మం బనంగ, నకలజనభీష్మమైన గ్రీష్మంబునందు.

8

- చ. ఉడుగనిబాడబాగ్ని సెగ కోర్చియు నోర్వగలేక వేసవికొ
జడమయుఁ డయ్యె నయ్యెవరసాగరుఁ డున్న నూర్పు వేడిమిం
బడమటిగాడ్చు లుప్పతిలెఁ బారముగాక నిదోఘవేళలం
గడు సెగచేత మేహమయగాత్రజనుల్ తపియింపకుందురే. 9
- క. వడగాడ్చు లెదుర్కొనఁగాఁ, బడమటికై యరుగుకమలబంధునివాజుల్
సుడివడివడిసెడి వెడవెడ, నడచెననం దడవుగాఁగ నడచె నహంబుల్. 10
- ఉ. సన్నము లయ్యె రాత్రులు ప్రిసన్నములయ్యెను మల్లెగుంపు లా
సన్నములయ్యె జాజులు విషణ్ణములయ్యెను బొందువేళ లు
తృన్నములయ్యె గాడ్చులు విషన్నములయ్యెను జంతువుల్ సుసం
వన్నము లయ్యె నెండ లతివన్న వసంతదినాంతరంబులన్. 11
- సీ. శ్రీ దేవి భూదేవి చెఱియొకచరణంబు నూరుదేశంబుల నుంచి యొత్త
ననుయోచితంబుగా సరసంపుజోలలు దివ్యాంగనలు నిగ్గదేరఁబాడ
ననకాదు లుపనిషత్సారసం స్తవకదంబోచ్చైచ్చర్మినదపాతముజ్జగింప
నద్దనద్దనుచు విష్ణుక్నేసుఁ డింద్రముఖ్యులను జేసన్న నవ్వలికిననుప
లే. నమృతసాగరమధ్యశేషాహితల్ప, భాగమున సౌఖ్యనిరతిచేఁ బవ్వళించి
నిదురతమిఁ గన్నులరమోడ్చి నెఱి మొగిడ్చె విష్ణుమూర్తితదాపాడవేళయందు. 12
- సీ. వాసితోసీరసంవాసితోదారసుధారసకై త్యాంబపూరములను
వరదంతకరఫలస్ఫురదంతరుదృఢతరసనిశ్చమిళితగోరసచయంబు
వేల్లదేలామూర్ఛతల్లజై కస్వాదుసంపన్న శర్కరసలిలములును
గలితకుస్తుంబరలితజీరణముఖ్యసౌవీరతప్రసిష్టద్రవంబు
- లే. మొదలుగాఁ గలపానీయములను బథిక, వితతికి నిదాఘశాంతిగావింపఁ బఱము
లందుఁ జలిపందిరులు వెట్టి రడుగడుగున, జగతిఁబుణ్యాత్మ లాగ్రీష్టసమయమునను.
- ఉ. మోహకరస్తనోచ్చలననుల్ గనిపింపఁగ వేసవింబ్రపా
గేహవిలాసినుల్ పసిఁడిగిండ్ల జలంబులు దేరఁ బొంఘు లా
హోహోలసత్పయోధరము లున్నతపుంగలశంబులంగభూ
దాహముఁ దీర్చుకొందుము గదా దయచేసిన నండ్లు నవ్వుచున్. 14
- సీ. సరసవద్దాకరజలకేకులనుఁ బూటచలువలై తగునన్నవలపములను
గులుకుపన్నీటఁ జొచ్చిలు సుగంధంబుల నమృతాళతాళవృంతానిలముల

ననుగుణవస్తుదధ్యన్నభోజనముల నిర్మలమధురపానీయములను
వలపుఁ గ ప్రపువిద్యముల వెన్నెలబయల్ల నైకతములఁ జల్పచప్పురముల
లే. విరులపాముల శశిలీలావేదికలను, గృతపరీరంభమధుపానకించిదవశ
యమలిఘనకుచకుంభ శైత్యోదయములభోగులకు సౌఖ్యమొనవెనుష్టాగమమున.
వ. అప్పుడు. 16

శా. వీతాచ్ఛదనవిగ్రహప్రణిహితావిర్భూతచండ్రాంశుగ
ద్యోతకౌంతిగులై స్థిరాహితవదాగ్రోద్ధాననర్వాంసులై
జ్యోతిస్తలజదిప్తమండననిరీక్షోత్ఫుల్లవక్షుస్సరో
జాతోదన్తుఖులై తపంబు మును లిచ్చం జేసి రవ్వేళలన్. 17

క. తపమునఁ దీండ్రించుచునా, తపమునకుం దోడు తీవ్రతరమై ఘనఁ ద
త్తపము వెలింగెను దివిజా, తపముఖులను మిగులభయము దలకొనుచుండన్. 18

ఉ. కంజహితప్రచండరుగఖండనిదాఘము చంద్రచంద్రికా
పుంజముగాఁగఁ జిచ్చులకుఁ బొత్తగుఁ పశ్చిమవాయువుల్ మనో
రంజకచందనానిలపరంపరగాఁగ మురుల్ సహించి రి
చ్చం జలియింప కమ్మహిమచందమొ వారలయోర్పుచందమో.
వ. అంత. 19

❧ వర్షాకాలవర్ణనము. ❧

స్తంభర. స్రావృట్కాలంబుదోఁచెన్ బ్రచురితభువనప్రాణిసంతానసంతా
పావారోగ్యప్రతాపోద్యమచటులనిదాఘాంతకృజ్జైత్రయాత్రా
దావజ్జిమూతసేనాస్తనితగుభగుభాదభ్రసంగ్రామభేరి
రావైరావత్యసిప్రకమధగధగసంరంభగంభీరధాటిన్. 21

క. తొలువానకాలమున న, గలమై ధరమీఁద రాలెఁ గరకప్రకరం
బలఘుతరస్తనితార్భటి, కులికి నిలువలేక పడినయురుగణ మనఁగన్. 22

ఉ. నిప్పులు రాల గ్రీష్మమున నిక్కినగాడ్పులు వార్షికంబునం
జప్పుడు సేయకే మరలసాగెఁ బ్రతీచికిఁ బ్రాచినుండి తా
రప్పటిపొంగుచేఁ బ్రజలనావడఁ బెట్టి నిజాధికారముల్
దప్పినఁ జిన్నబోయి మరలం జనుచుందురుగాఁదె దుప్పిఘ్నల్. 23

క. కమలాకరంబు లయ్యెను, గమలాకరములుఘనంబు ఘనమయ్యె నభం
బమరనభంబై వార్షిక, సమయంబున రసరసప్రకృతి వహించెన్. 24

వృక్షీ. తళత్తళలనచ్చని దనరె ధాటివిద్యుల్లతల్
 పెళత్పెళమిళధ్వనిం జెలంగె బేర్చిగడ్డార్భటుల్
 యుళంయుళ గళజ్జలాద్ధతి నెసంగె నంభోదముల్
 ఘుళంఘుళ విశృంఖళ ప్రగతిఁ గాంచి మించెన్నదుల్.

సీ. నీరాళ్లగొంది శంపారుచుల్ గనిపించె నభ్ర మభ్రమునిండ నాక్రమించె
 పృష్టికంభద్రోణవిన్నూర్తి వర్షించె జాతకంబులు మింట సంభ్రమించె
 నదులు కూలంకపోన్నతములై ప్రవహించె హాళికోద్యోగంబు లగ్గలించె
 జాజిలోంటలు భుష్పసౌభాగ్యత వహించె జలజప్రకాశత నన్నగించె
 తే. జనము మోదించె కాద్వలచ్చాయమించె, నీవ మిగిరించె మల్లెమేల్ బిర్లమించె
 నెమలిన ర్తించె భేకనాదము రహించె, భువిఁ దొలకరించె వానకందువ ఘటించె. 25

మ. జలసంజాతభవాండమండవగతత్వాచక్రసింహాసన
 సలధా త్రీధరశంభులింగములకున్ శంపాలతాదీపికల్
 వెలుంగన్ గర్జితమంత్రసూక్తులను ప్రావృట్కూలతైవుం దొన
 ర్చెలన న్నేఘుఘటాంబుధారల నవిచ్చిన్నాభిషేకక్రియల్.

మ. శరచాపోన్నతి సంస్కృతాంబరమణిచ్చాయాప్రకాశంబునన్
 హరిసారంగచయప్రచారవిదితఖ్యాతిన్ మహాసారసు
 సిరతన్ శంబరభంగరమ్యతనుభాతిన్ మీఱుసారస్వత
 స్ఫురణంగాంచెను సార్వభౌమవిభవంబున్ వానకాలంబిల్.

ఉ. వెచ్చనితీరమాడి నులివెచ్చవదార్థము లారగించి బ
 ల్పచ్చడముల్ మునుంగులిడి వైజలిసోఁకని కమ్మటిండ్లలా
 ముచ్చముడింగి యింటిపని మువ్వరమెల్లను దీర్చి ప్రక్కకున్
 వచ్చినప్రాడయాండ్ర కురువంపుడు బల్పనుకొండలూన తూ
 మ్మిచ్చి కవుగలించి నుఖయించిరి ప్రాథగృహస్థలజ్జడిన్.

సీ. పురుషుఁ డుత్పలపత్రములు పిఱుందున నుంచ నవని లాంగలరేఖ లమరెననుచు
 ధవుండు మైపూఁప చన్దవనంట నెదనొక్క మెలంగి కొండలమొగిల్తె నెననుచు
 జెలువుండు నడుసీమ తళకుఁ జూపుల జూడ మిన్నులు తళతళ మెఱనెననుచు
 విఘ్నండు మర్తములంటి వెనగళల్ దొరగింపఁ బద్మాకరము నిండి పాఠెననుచు
 తే. సరసు లానరించు నర్తచేష్టలకు సొగసి, కలికిప్రాథ లభిప్రాయగర్భితముగఁ
 బలుకుదురు వర్తమానముల్ దెలుపుకరణి, గగనగృహముల నన్వానకాలమునను. 26

29

30

- చ. భయమమతులై హఠాద్ధభగుభద్రటదుక్కుటగర్జితార్భటిం
బ్రియవనితత్ చనుంగవలు బిట్టదరం బఱులెంచి. కాఁగిటన్
రయమునఁ జేర్చఁదద్విభులు రంజిలి రయ్యెడ మేడలందు విం
తయి యలరించు నెవ్వరిని యత్నమునేయక వచ్చులాభముత్. 31
- క. అవానకాలమున మి, త్రావరుణముసింద్రు లధికతరనిష్ఠమెయిం
గావించి రుగ్రతవము భ, యావహమై త్రిభువనముల నట్టిటునేయన్. 32
- సీ. తతజటామండలాంతస్సీమనిండుచో భాగీరథీజాటుఁ బ్రమథనాథుఁ
గండభాగంబులఁ గాల్వలై పాటుచో దానధారాకటాత్కటగజంబు
దివ్యవిగ్రహముల దిగఁబాటుచోట నిర్దురసానువైన గోత్రాధరంబుఁ
జరణాంబుజంబులఁ బోరయుచో వియదాపగా ప్రసూపదుఁ ద్రివిక్రమసమాఖ్యుఁ
తే. బోల్చు దగి రవ్వహముచుత్ భూరిజలద, భవనిరర్గళధారాశబహుళవృష్టి
జలముచేతఁ దద్వార్షి కనమయమునను, వారినుహిమాతిశయ మనిర్వాచ్యమరయ. 33
- ఉ. గండములాని పార్శ్వములఁ గ్రమ్మి నితంబము లాఁగి పాదము
ల్నిండి ఝరీచయంబు లవసీధరసీమలఁ బాటుకై వడిక్
గండము లాని పార్శ్వములఁ గ్రమ్మి నితంబములాఁగి పారముత్
నిండి యొసంగె వర్షభవసీరము హానులపైఁ బ్రవాహమై. 34
- కా. ఈచందంబున నవ్వహమునివరుత్ హృత్పద్మక్షోకాంతర
ద్యోచక్ష్మోర్జితలింగశాంభవమహాజ్యోతిం బ్రహ్మార్ణంబుగా
లో చూపం చెలివిక్ సమస్తమును నాలాకించుటల్ సిద్ధవ
తాప్రిచుర్యం బయినట్లు క్రేగునఁ జలింపం జొచ్చె విశ్వంబొగిన్. 35
- తే. జగతి ఘటచక్రసామ్యనైజగతి యయ్యె, నగములుపవచ్చిలాభగ్ననగములయ్యె
వనధులకలంకరూపజీవనధులయ్యె, లోకములకాశపముదురాలోకమయ్యె. 36
- క. అట్టిమహోపద్రవమున, నట్టి బైకలఁగె జగము హరిహయని మదిం
బుట్టెఁ దనయాధిపత్యం, బెట్టగునోయనువిచారమెంతయుభరమై. 37
- క. ఏపగిది నైనవిఘ్నం, బాపాదింపంగవలయునత్కృగ్రకరం
బీవరమమునులతపమని, యాపురుహూతుండుమిగులనారేర్వరమునన్. 38
- వ. ఇట్లని తలంచె. 39
- మ. అతిసౌదర్యము నాటపాటవగ యుయ్యారంబు వాక్ష్వాశ్రియక్
రతిఁ జౌవష్టికళత్ ఘటించిమనసుత్ రంజిల్లఁగాఁజేయు ప్రా

ధతయుం గల్గినయింతి దాకొనిన నిష్ఠల్ వీడి మోహింతుర
య్యతిముఖ్యుల్ నెగపొంత వెన్న పురుషుండౌ బో వధూచేష్టకున్.

40

— ఋషుల తపోవిఘ్నమునకై యింద్రు డూర్వశినిబంపుట. —

ఉ. అన్నిటజాణ యూర్వశి గదా సురభోగవతీజనంబులొ
నన్నలినాయతాక్షీ నట కంపిన నమ్మునులకై భ్రమింపనో
పు న్నిజహావభావములఁ బొందగు నిష్ఠనియంచుఁ బిల్వఁబం
చె న్నిజదూతచే నమరశేఖరుఁ డయ్యరవిందలోచనన్.

41

తే. పిలువఁబంచిన నారాజబింబవదన, చిలుక యాడినమాటలు దలఁచుకొనుచు
సంతతము సంశయంబును సంభ్రమంబు, గదురమణిభూషణోజ్జ్వలగాత్రి యగుచు.

42

సీ. చరణమండీరపుంజరప్రమాణంబు భద్రేభగతిపిలంబనము దెలుపఁ
గనరానినడుమునఁ గనిపించుజవజవల్ కుచకుంభభారంబుగుట్టు దెలుప
నవికారవచనపీఠాదివిలాసంబు లుత్తమనాయికావృత్తి దెలుప
వనజగంధభ్రాంతిఁ దనువు వెన్నగు తేటు లూగిఁబది నీజాతి యగుటదెలుపఁ

తే. పురుషనికరంబు మీఁదను బుష్పశరుఁడు, తెగిప్రయోగంబునేయ మూర్తిభవింపి
వచ్చు మోహనమంత్రదేవత యనంగఁ, జనియె సూర్వశి సురరాజునన్నిధికిని.

43

మ. చని చింతామణిభద్రపీఠమున రాజశ్రీవిలాసోన్నతుల్
పెనుపొందక జగదేకతైభవమునం బేరోలగంబున్న యా
ఘనవాహుం బొడగాంచి మ్రొక్కి యెలమిం గైవారముల్ చేసే ని
ల్చిన సానుగ్రహలోచనాంచలరుచుల్ చెల్వొంద వీక్షింపుచున్.

44

ఉ. ఆవనజాయతాక్షీకే బ్రయంబున నిట్లని పల్కె నింద్రుఁ డిం
దీవరసీలవేణి జగతీస్థలిఁ బావన కాననంబునకై
భావములం జలింపక తపంబొనరించుచు సున్నవారు మి
త్రావరుణాఖ్యమాను లతిదారుణనిష్ఠ జగద్భయంబునన్.

45

క. మోచాఫలమధురాధర, సీచాతుర్యమున వారినియమప్రత్యూ
హాచరణము గావింపుము, సీచేతం గాని కాదు నిజ మటునేయన్.

46

సీ. నుదతి సీకుచగురుల్ చూచినమునిసింహు లాశ్రయం బొనరించు టద్భుతంబె
వనితసీయావనవనము గాంచిన మానికుంజరుల్ రమియింపఁ గోరుటరుదె
కలికి నీకటిభూమి గగుఁగొన్న యతిరాజు లసురక్తినంటి పైకొనుటవెఱుగ
రమణి సేమధ్యాంబరము గన్న ఋషిచంద్రు లవలంబనమునేయు టబ్బురందె

- తే. ప్రాప్య సద్యస్సుఖంబుల బాసి యేల, యిచ్చగింతు రతిప్రయానేష్టదముల
గిరివిసినవాసభూప్రదక్షిణచిదంబ, రావలోకనముల నెవ్వరైనదరుణి. 47
- మ. యతిరాజన్యతపోమహానలము చల్లాటంగ సౌదామిని
లతికాహంకరణాపహాసక రత్నీలాలసాపాంగనం
గతశోభాకలకాంబుధిస్ఫుటతరంగ శ్రోణి ప్రైకొల్పు మో
శతపత్రానన యిట్లు చేసిన జగజ్జాలాపకారం బగున్. 48
- క. అనిపలికి కలికి నపుడ, య్యనిమిషపతి సబహుమానకానుజ్ఞతఁ దా
ననిసిన మహాప్రసాదం, బని మరలెక్ నభికివీక్ష లటు వెనుతగులన్. 49
- చ. వెలఁది నృపాలుఁ జూతు ననువేడ్కయ కాని మహాంగ్రు లమ్మనీం
ద్రులు తనయత్తు మెట్టులగునో యని చూడదు పోవఁబూనెఁ దా
వలచిన చోటి కేగుశుకవాణి సముద్రముపైన నీఁడుఁ బో
తలఁప నిరంకుశంబులు గదా జవరాండ్రతలంపు లెయ్యెడన్. 50
- తే. ధరకు నరిగెడుపయనంబు తనకుఁగల్గు, టదినిధానంబు దొరకినయట్లు యగుచు
నతిశయంబైన నమ్మైద మావహింపఁ, జారులోచన నిజనివాసమున కరిగి. 51
- క. నవరత్నభూషణాంబర, నవమాల్యసుగంధలేపనంబులచేతఁ
నవలా లసదభినవతా, నవలాలస యగుచు నటఁ జనంబయనం బై. 52
- సీ. హంసకాశ్రయలీల నమరెఁ గొమ్మవదంబు లంబుజంబులు గావె కంబుకంతి
ఘనసారలిప్తతఁ దనరెఁ గోమలి మేను శంపాలతిక గావె చంద్రవదన
కమ్మలసంగతిఁ గడువొప్పె నఖిచెవుల్ శ్రీ కారములుగావె చిగురుఁబోడి
చిత్రపత్రముల రాజిలె నింతికుచములు జక్కవల్ గావె విశాలనయన
- తే. యనుచుఁ దనుజూచి చతురోక్తులాడుప్రాడ, నఖులవచనంబులను ముఖచంద్రనహజ
దరహాసనచంద్రికలకు విస్తార మెసఁగ, నతివ సకలాభరణభూషితాంగి యగుచు. 53
- క. మురజోపాంగవిపంచీ, స్వరమండలముఖ్యనాట్యసమయోచితబం
ధురవాద్యమేళములతో, నరుణాధరయరిగె మునులయాశ్రమమునకున్. 54
- వ. ఆనమయంబున. 55
- క. శరదాగమంబుగడచెక్, శరదాగమమావహిల్లె జగతిక్ వికస
చ్ఛరవిమలనైకతము లై, శరవిమలత నలరె నదులు సరసప్రాధిన్. 56
- కా. భేరిశంఖమృదంగకాహళరవోపేతంబులై ధూపధూ
మారణ్ధోరుసుగంధబంధురములై యక్రాంతనైవేద్యవి

స్తారోదారములై ప్రదీపకళికాసాంద్రంబులై దేవతా
గారంబుల్ నవగాత్రులం దనరె విఖ్యాతికొ శరద్వేళలన్.

57

ఉ. అంబరలంబిఖండవిశదాంబుధరాళి కొసంగె ధూనర

త్వం బెలమిక్ శరత్ప్రభమపక్షదినంబుల మంత్రసిద్ధహ
స్తాంబుజద త్తదీపితహుతాశనకుండగతాజ్యభోజ్యభూ
హంబరపుష్పచందనఫలాదిమహాహుతిహోమధూమముల్.

58

సీ. నిద్రానుభవముద్ర నెలకొన్న నునుఁగెంపుచేఁ గన్నులకు వింతచెలుపుఁదోఁచ
బరివర్తనముల రావడిన చందనచర్ప నుందరాంగంబున సొబగుమీఱఁ
జెమటచేఁ గరగి కించిద్దృశ్య మగుతిలకంబు నెన్నెదుట నందంబుగులుక
లంబితం బగుకుండలంపుటొత్తున నేర్పడినరేఖ హంసపీఠిక వెలుంగ

తే. మేలుకొని లేచి కూర్చుండె బాలకడలి, నట్టనడుమ సహస్ర ఫణాఫణీంద్ర
భోగశయ్యాతలంబున భువనకర్త, కమలనాభుండు తచ్చరత్నాలమునను.

59

ఉ. కాముప్రయాణదుందుభులకై వడిఁ దచ్చరదాగమంబునక

వేమఱు మ్రొసె దిక్కుల నవీనఫలాదయనస్యమంజరీ
హామతిసంభ్రమద్విహరణార్థసముద్ధతి కాలిపాలికా
స్తోమర్చుణంర్చుణత్కటకశోభితహస్తచపేటనాదముల్.

60

ప. మఱియుఁ దత్ప్రమయంబున సాధుజనంబునం బోలి పంకరహితస్వచ్ఛజీవనంబైన
ప్రపంతీపితానంబును జంపకమహీరుహంబులగతి ననాశ్రితసారసంబులైన జీమూత
ఖండంబులను ననూపమభూములచందంబున మందీకృతశిఖిప్రకాశంబు లయిన
ధరాధరంబులును వైద్యశాస్త్రంబువిధంబున గౌరాభక్తగుణప్రకటంబయిన తారా
వధంబును భాగ్యవంతునిమందిరంబుకై వడి శ్రీవిశేషాభిరామం బయినచంద్రికాపుం
జంబును విష్ణువిగ్రహంబులరీతిం గమలాకరంబులయిన కొలంకులును గలిగి నితంబిసి
కదంబకనితంబినిబంబులకు నుపమానంబు నేయందగు నందంబులం దనరు సమున్న
తనైకతంబులవలనను దానశీలునికీర్తివిస్ఫూర్తి నకలంకధావశ్యవికసనంబయిన కాశ
ప్రచయంబులవలనను చాపాంధకారంబులం బరిహరించుటకు దృష్టాంతంబుఁ జూపు
కరణిఁ దమకపటలంబు నణఁచుచు సుజనమందిరాంగణంబులం బ్రకాశించుకార్తిక
నియమదీపికాజాలంబులవలనను నక్తభోజనవ్రతనిష్ఠు లొనర్చు నన్వహమహారు
ద్రాభిషేకపూజావిధానవిశేషంబులం దనరి విదోషంబులయిన ప్రదోషంబులం గత్యా
ణునిలయశబ్దార్థంబు ధ్వనిపరంబయిన నిజాభిధేయలీలం చెలుపుశీలాలయచయంబుల
వలనను సకలసౌకర్యాలవాలం బయిన శరత్కాలంబు ప్రవర్తిల్లె.

61

ॐ ఊర్వశి మిత్రావరుణులయొద్దికి భూమికి వచ్చుట. ॐ

క. అత్తణి నత్తరశేషణ, మత్తద్వివయాన యువతిమణి యూర్వశిలో
హత్తిసవేడ్కను ధరకు వి, యత్తలమార్గమున డిగ్గి యటచని యెదుటన్. 62

సీ. పంటము తైదువుగంటల మొలనూలు పడమటిదొరయేలు నిడుదస్త్రాలు
మీనై మెలంగసామికి జుట్టుకొల్లారు రతనంపునగతుతోరపుబిడారు
వేల్పుపాతరక తైబిడ్డనిచూరుబొక్క కుండపుట్టుగుజోగిన్నగుక్కు
రేణేనిసిరికుబ్బరించు మ్రోతలస్త్రావు తపసిదోసపుమంటదాచుతావు

తే. బల్లదత్తుటేటియిల్లాండ్రయల్లెబెన్ది, మేరదప్పకనిలిచిన నీరువెల్లి
నిట్టనేరేడుదిబ్బకుజుట్టువారు, తీరు చెన్నారు మున్నీరు తేజవగాంచి. 63

ప. ప్రమోదమేదురహృదయసరసీరుహ యగుచుం జని యప్పారావారంబు తీరంబు
నందు. 64

చ. చెలులును దాను నూర్వశి ఋషిప్రవశాశ్రమసీమచేరి సం
చలదవలగ్నకీలితల సద్రశనాభరకింకిణీధ్వసత్
కలితకరాంఘ్రిపద్మకటకస్ఫుటవాదముతోడ నైక్యమై
చలంగ మెలంగుచున్ ధరకు జేరిన తీగెమెఱుంగుకైవడిన్. 65

సీ. తనతనుమధ్యపాందర్యరేఖకులాగి కొదమసింగంబులు గుహలుచేరె
దనమందయానమోహనలీలకును లజ్జనొంది మత్తేభముల్ క్రిందుచూడఁ
దనచంచలావలోకనచారుతకు నోడి సారంగనికరంబు పూరిగఱవఁ
దనమంజులస్వరోదారత కళుకొంది కోకిలంబులు కొనకొమ్మలెక్కు

తే. దనవినిలకచప్రశస్తతకుం జిక్కి, భృంగనిచయంబు గీపెట్టఁ బృథులజఘన
యల్లనల్లన నేతెంచి యధికనిష్ఠ, దపముగావించు నత్తపోధనుల గాంచి. 66

మ. పటవాసంబుల నంగరాగములఁ బుష్పస్తోమదామంబులం
బటుసారభ్యపరంపరల్ వొదువఁ దత్ప్రసృంతంబునంజేరి సం
ఘటితస్వాంజలిఫాలయై మునులు దనస్మైత్తి వీక్షింపకుం
డుట భావించి ప్రయాససాధ్యమనుచున్ డోలాయమానాత్మయై. 67

ప. ఇంచుకతడవు విచారించి నిజవిలాసవిభ్రమవిద్యాప్రాగల్భ్యంబులజూపి యెట్లయి
నను రాగరసమగ్నులం జేయుదుంగాక యనునహమికం దత్ప్రదేశంబున మందా
రకుందచందనమాలతీమధురికక్రముక భర్జారనారంగనారికేశపున్నాగచాంపేయల
వంగమాతులంగరంభాజంబీర జంబూప్రముఖనిఖిలతరుషండంబుల నజహద్యసంత

- సాంతత్యంబులై ప్రకాశించు ప్రవాళదళలతాప్రతానకోరకలతాంతమంజరీపరాగ
మకరందశలామిఘలగుచ్ఛప్రముఖసౌభాగ్యంబులం గన్నులపండువై కోయిలలయెలుం
గులఁ జీలుకలకలకలంబులఁ గొఱవంకలరవాంకంబులఁ బారావతంబులరుతంబులఁ
గేమలకేకారవంబులఁ దుమ్మెదలరొదలఁ గర్ణపర్వంబయి కబంధజాతసౌగంధికకు
ముదనముదయామంధ్యబంధురనుగంధిసంబంధిగంధవహకారణబంధుకృతోపచార
సుఖసమ్మోదితప్రాణినికరంబులయిన కమలాకరంబులఁ గరంబొప్పనవృక్షాశ్రమం
బున విబుధవేశ్యలలానుంబు వయస్యలు దానును విహారంబొనర్చిరవృషుడు. 68
- సీ. మకరందనదులవెంబడి సంచరించుచో హంసాంగనలరేఖ యచ్చుపడఁగఁ
బొలుపొందు పల్లవపుంజంబు చిదుముచోఁ గలకంతయువతులగరిమఁ దనరఁ
గలితసౌరభసుమాప్తాణంబు నేయుచో భ్రమరకాంతలవంత పరిధిపల్లి
రసమనోహరఫలగ్రహణంబు నేయుచో శుకవిలాసినులపొందిక రహింప
- తే. నమరలీలావతులు తద్వనాంతరమున, విహరణం బొనరింపుచు వేడ్కమీఱఁ
జేయుశృంగారచేష్టల శ్రీయొసంగె, మదనధాటి నిరాఘాటమహిమ యగుచు. 69
- చ. పరుసడి మల్లెమొగ్గలును బాటలముల్ కలయంగఁ గోసి యొ
క్కరమణి దెచ్చియూర్పకేఁ గానుకపట్టిన దంతకాంతిసుం
దరతయు మోవీశీవియుఁ గనంబడ నవ్వెఁ దదంగపుష్పవి
స్ఫురణల తారతమ్యములు పోలిక కేలికబంటువాసిగన్. 70
- తే. ముదితయొక్కతె సంపెంగమొగ్గతావి, కొనుటకై నాసికాద్వారమునకుఁ జేర్చుఁ
గోరి సౌందర్యభిక్షకై చేరఁబోలు, వాకిటికినంచు నవ్విరి వనితల్లె. 71
- తే. తరుణిసంపెంగపువ్వులదండగూర్చి, కబరికాభృంగవితతిపైఁ గదియఁజూట్ట
వంతయై యొప్పె నొప్పటవిస్తయందె, శత్రువులు మిత్రులైన సౌజన్యగుణము. 72
- కు. శుకచంపూపుటసూతరేఖలఁ గడుక్ సొంపొందుకాఖావలం
బకజంబీరఫలద్వయంబు గని కొమ్మా చూచితే ప్రాధనా
యకుని గూడిన బాల చన్దవకు సామ్యంబయ్యె నొనంచు నొ
క్కరురుగేక్షణ చూపెఁ దోడిచెలికిం గందర్పుఁ డగ్నింపఁగన్. 73
- క. శ్రవణావతంసములుగా, సవరించిరి వకుళముకుళచయ మింతులు క
న్దవ తలదిరుగక యుండం, దవలి మరుం డిడినశాసనంబులనంగన్. 74
- చ. మఱుదల రావె యంచు నొకమానిని యొక్కతెఁ జీరి వచ్చున
త్తటి విరిచెండ్లు చన్నుగవ దాఁక వడిక్ వయివం దటాలునం

దెఱవ కవుంగిలించి వెనుతియ్యక చన్దవఁ దత్కుచద్వయం

బఱిముటి నొత్తై నవ్వి రహహా సరికిన్ సరియంచు నంగనన్.

75

చ. విరులకు నొక్కయిందుముఖి వేడుకతో నిజశాఖవంచుచోఁ

బురుషమహిజ మయ్యగురుబోడిపయింట చెఱంగువట్టి త

ద్గురుకుచముత్ బయల్పడఁగఁ ద్రోచె నచేతనమయ్య మాయురే

పురుషులు చేతనుత్ మమతఁ బొందరె చక్కనియింతి జూచినన్.

76

మ. అరవిందాత్ములు దీఁగయుయ్యలల నొయ్యారంబుగా నూఁగఁ జొ

చ్చిరి పాదాబ్జము లవ్వనీకిసలయ శ్రేణిం దలల్దన్న సుం

దరశోభానభవజ్జి చుక్కగమిపై దండెత్త మండీరపుం

జరవం బభ్రధునీమరాళముల వాక్ స్తంభంబు గావింపఁగన్.

77

శా. పాదాక్రాంతములయ్యె రాగగుణసంపత్పల్లవవ్రాతముత్

మోదంబోప్ప నుయాల లూఁగుచుఁ బదంబుత్ ప్రాంతవృక్షాళికిన్

మోదం జూపు మెఱుంగుబోండ్ల కుచితంబేకా విఠికోటికిం

బాదాక్రాంతము లౌట రాగగుణసంపత్పల్లవవ్రాతముత్.

78

పుష్పాపచయవర్ణనాదికము.

సీ. అలివేళికెంగేల నంటమాకందంబు పికవాణిపాడినఁ బ్రేంకణంబు

పొలఁతుక కలికిచూపులఁ జూడఁ దిలకంబు చెలిపదాబ్జంబుఁ జేర్చిన నశోక

మలనగామిని ముద్దుపల్కు వల్కిన గోఁగు నలినాఘీషాసనం బొనర్చు బొన్న

కనకాంగి యూర్పుసోకిన సిందువారంబు చానమోమెత్తినఁ జంపకంబు

లే. కుసుమతోమలియెదఁ జేర్చుకొనినఁ గ్రోవి,యువతిపుక్కిటిమధువు మైనుమియఁబోగడ

తమి నలరి పూచెఁ బో యచేతనము లయ్యుఁ,బురుషులనెంతచెలులకుమరులుకొలుప.

వ. మఱియునయ్యరవిందలోచనానిచయంబు పుష్పాపచయంబు స్వచ్ఛందవిహరణకుతూ

హలాధీనమానస లయియొనర్చుచుం దమలోన.

80

రగడ. తరుణి తరుణిసుమాళి యబ్రవుఁదావి దా విలసిల్లె నిత్తటి

నరయ నరయత మాని చేకొన రస్తుర మ్మని పిలిచె బిత్తరి

కదలి కదలి నటింప దళములఁ గానఁగా నరుదయ్యె నందము

ముదిత ముదితమిళిందహాఁ గదె మొల్ల మొల్లపువెరిమరందము

తనరు తనరుచిగరుడరత్నమతల్లి తల్లియ నా వెలుంగుచు

పనిత పనితరుశాఖగీరము వ్రాలె వ్రాలెడువేడ్కఁ బొంగుచుఁ

బొగడఁ బొగడఁగ నొప్పుఁ జూడుము పూని పూని కరంబు గొమ్మది
 నగము నగమును బోలె నున్నది నాతి నాతిలకంబు నుమ్మది
 వరస వరసహకారపాలి సువర్ణవర్ణపరాగజాతముఁ
 గురువ గురువగు వలపునలైన గుప్ప గుప్పనవీచెవాతము
 కోక కోకనదస్తనాంఘ్రి ముకుందకుందనిదానలాభమె
 నీకు నీకురువేరు లిట్లాడినిండ నిండన నింతలోభమె
 వలపు వలపున దమ్మియని శశివదనవదనము సారె జేరఁగ
 నలికి నలికిభ్రమించె నగ్గజయాన యానవలాలు గేరఁగ
 తా లతాలఘుడోల నూఁగుచుఁ దన్నుఁ దన్నుగ మది చలించెను
 మేలమే లలితాంగిప్రాధిమ మెచ్చు మెచ్చుగ నందగించెను
 ఆతివ యతివర్ణితములై చెన్నారు నారుచిరంపుముల్లలు
 హితమహితమలి నొసఁగి కైకొనవంతవంతలె నీకుఁ జెల్లెల
 యక్క యక్కలకంతకులరవ మందమందత చెలఁగె విందము
 నిక్కు నిక్కుజరాజి దట్టపునీడ నీడగఱచె యుందము
 జాతిజాతి సుగంధమిచట నెసంగసంగతమయ్యెఁ బా వివి
 గోతు గోతులితాబ్జ త్రుంచవె గోర గోరకములు ప్రియాశివి
 లలన లలనవపాటలీఘటలంబు లంబుజగంధిపాదపాద
 గలయఁ గలయవి యెల్లఁ గోయగఁ గానఁ గానవె యటకుఁ బొదపొద
 కాంత కాంతపుగొఱుగుల నిదె కంటికి గంటికి నింపుగా నివి
 వింతు వింతులఁ గాననీకొడి నిచ్చ నిచ్చకువేయఁ గానివి
 కప్పు కప్పులొ చూతు సంపెంగలను గలనునుగాంతవృత్తులు
 కొమ్మకొమ్మకుఁ బూన్కి నిగిడెదఁ గొమ్మ కొమ్మలై పొన్నగుత్తులు
 కలసి కలసితచంచలతవనకమలకమలత నాటఁజూపెడు
 నలరునలరుల తీఁగయచె నటనాఁగ నాగముగెలువ నోపెడు.

81

వ. అని యన్యోన్యసంభాషణతత్పరలై చెలంగి మెలంగుచుండి రప్పుడు.

82

సీ. స్వేదాంబుకళికలచేఁ గుచంబులకు దృష్టాంతమయ్యెఁ బయోధరాభిధాన
 మవరంజివసేడిచాయలఁ గుల్కుతనువల్లికలయందు బడలికల్ గానుపించె
 వడదాఁకి కనుగొంది వడనేందుబింబముల్ కెందమ్మిచాయల నందగించె
 నలసభావములైన యంఘ్రివిన్యాసముల్ విహరణోత్సాహంబు విడుపుఁ దెలిపె.

తే. బ్రాంతసరసీరుహాకరాంభస్తరంగ, పవనముల మీఁద హృదయము పరువులెత్తె
వేల్పు వెలయాండ్ర కారామవిప్యతివలన, సంభవించినఘనపరిక్రాంతివలన. 83

జలకేళీవర్ణనము.

క. వనకేళియలఁతఁ దీర్పఁగ, వనకేళియ యుచితమనుచు వనితలు వలుకఁ
వనిహితకరమని సఖిమై, వనిహితకరయగుచు మరలె వెలఁదుక యచటన్. 84

సీ. సరసాతిశయసార సరసానుభవధీర తరసారఝంకార కరమదాళి
కలనాదకృతతాళ కలనాయుతమరాళ లలనాపురుషజాల లలితకేళి
రటదాగమాభంగ నటదాతతతరంగ ఘటదాకృతిరథాంగ పటలశాలి
పవనార్భకవినోద జవనాట్యకృత్తోద భువనాద్భుతామోద కువలయాళి

తే. ప్రకటనికటతటస్ఫుట పటుపటిర, విటపిపరిమళ మిళిత సవీనమ్మదుల
కదళికాతరువిగళిత కలితశశిర, జిఘ్రలినపాళి యొక్క కాసారమాళి. 85

వ. మఱియును. 86

తే. భువనములు దనలోపలఁ బొదలుచుండ, రాజహంసరథాంగవిరాజి యగుచు
నబ్జభూషితమై యొప్పె నక్కొలంకు, హరునిపోలిక తనయందు నచ్చుపడఁగ. 87

ఉ. హల్లకపాళిపేర వికచాబ్జదళంబులపేరఁ జక్రవా
కొల్ల సనంబుపేరఁ జేలువొందెడు హంసకులంబుపేర సం
ధిల్లు శయాంబక స్తనగతిస్ఫురణిత్ నయనాభిరామమై
చెల్లఁగఁ దద్విన్నోదసరసీరమసౌంపువహించె నెంతయున్. 88

తే. ఇందిరామందిరమునకు మందిరమట, పుట్టినిల్లఁట పుష్పవద్యోగినులకు
నాయుధాగారమట మాధవాత్మజునకు, సరసిమహిమంబు వర్ణింప శక్యమగునె. 89

ఉ. అట్టి సరోవరంబుఁగని యవ్వనితల్ జనితానురాగలై
యిట్టి కొలంకుఁ జూచి మునుపెన్నఁ డెఱుంగ మటంచు నెమ్మదిం
బుట్టిన తద్విహారరతబుద్ధిఁ జొకాటపురేవెలుంగురా
మెట్టులమీఁద బాదములు మెట్టుచు నందెలు ఘల్లుఘల్లునన్. 90

తే. అతివ లవలంబితాన్యోన్యహస్తకమల, లగుచు సలిలంబులోపల దిగి నిజాంగ
లలితలావణ్యముక్తాఫలప్రదీప్తి, చే నలంకరణంబు చేసిరి కొలంకు. 91

మ. జలజాలోత్పలహల్లకప్రముఖపుష్పశ్రేణి నెట్లాడుచుక
జలపూరంబులఁ జల్లులాడుచు నుదంచచ్చంచరీకాళి న
గ్గలికం జోపుచు హంససారసరథాంగవ్రాతముం దోలుచుక
సలిలక్రీడ లానర్చి రంగనలు సింజత్కంకణోదారలై. 92

సీ. వెలయించె గ్రాతచెంగలువపువ్వులగముల్ రమణీమణులహస్తరాగలక్ష్మి
సమకొల్పె నభినవచక్రవాకసమృద్ధి పువ్వులబోడులకుచాభోగమహిమ
యెగగఁజేసె నశ్రుర్వచిరుహసామగ్ని బింబాధరలయాస్యబింబసుషమ
పొదలించె వింతకు మైదగుంపులను దటిల్లొచనాకచభారమేచకంబు

ఆ. సహజమయిన సరసిసౌభాగ్యమునకు సౌభాగ్యమొదవఁజేసె బద్ధముఖుల
యంగములవిలాసమవని శ్రీ శ్రీ జేయు, ననెడిమాట నిశ్చయంబుగాఁగ. 93

సీ. ఈముద్దుమోముల కెనయానె తనలోనితమ్ములు పంకజాతమ్ము లనుచు
నీవాలుగన్నుల కెనయానె తనలోని కైరవంబులు దివాభీరు లనుచు
నీచన్నుగవలకు నెనయానె తనలోని చక్రపక్కులు విలక్షణము లనుచు
నీవళిరేఖల కెనయానె తనలోని ఘనతరంగములు భంగంబు లనుచు

తే. నీశిరోజములకు నెనయానె తనలోని భ్రమర ములు నువర్ణసుమవిరోధు
లనుచు దద్దిటీవిహారవిలాచన, వ్యాజమునఁ గలంక మందె గొలఁకు. 94

సీ. కచవిలాసము చూచికాదె చలించె కైవాలముల్ మదభృంగ జాలములును
ఘనకుచోన్నతి చూచికాదె జంకె సరోజకుట్టలాసీకముల్ కోకములును
గనుచూపువఁగ జూచికాదె తలంకె నిందివరములు నండభూవరములు
కరరక్తిమము చూచికాదె కంపమునొందె నవపాల్లకములు కెందమ్మిగములు

తే. ననుచు నిజవిహరణరభసాతిరేక, లుతదభంగురభంగవిలోలతత్త
దాకృతులు చూచి పలుకుదు రబ్జముఖులు, చతురభాషలు జలకేళిసమయమునను.

క. ఆంభోరుహాకరమున విజృంభణమున సీందుటకు ధరించిన శుంభ
త్కుంభప్లవంబు లనఁ గుచ, కుంభంబులు దనరముద్దుగుమ్మలు వరుసన్. 96

క. జలముల మునుఁగుచుఁ దేలుచు, మెలఁగఁగ జవరాండ్ర ముద్దుమేనులు వొలిచెన్
జలదంబులొన నెడనెడ, లలితగతిందోచుచంచలాలత లనఁగన్. 97

సీ. గుత్తంపుగుబ్బలు గుఱిచేసి వైచె బయోజకుట్టలముల నొకతె నొకతె
కులుకువార్లన్నులు గుఱిచేసి వైచె నీలోత్పలావళులచే నొకతె నొకతె
కొమరారుబాహువుల్ గుఱిచేసి వైచె గొంచక మృణాళంబుల నొకతె నొకతె
గ్రొన్ననకెమ్మైవి గుఱిచేసి వైచె హల్లకనికాయంబున నొకతె నొకతె

తే. తగవు దప్పని జగడ మీతరుణులందు, నూటిపడె మేలు మే లని జోకఁ జేలులు
రసమాడంగ విరుల వసంతమాడి, రాలతాంగులు పంకేరుహాకరమున. 98

చ. లలనలముద్దుమేనుల నలందిన నిర్మలచంద్రసారసం

కలితపటిరపంకనవగంధరసంబును బూని వింతగా

వల పుదయించు తత్సరసివారి నపూర్వముదాప్తిఁ జేలుచుం

జేలఁగె మరాళదంపతులు చిత్రగతిం గలనాదవైఖరిన్.

99

లే. ఇవ్విధంబునఁ గొంతప్రా ద్విందువదన, లంబజాకరకేళివిహారలీల

మెలఁగి చాలించి వెలుపడి రలమరుండు, పదును వెట్టి వెడల్పునంబకము లనఁగ.

క. అనురాగరసార్ద్రములై, యెనసి తొలంగని విటాలి హృదయములగతికొ

వనితలతనువుల నంటెకొ, ఘనరససంప్లుతములైన కనకాంబరముల్.

101

చ. తడిసిన వల్లెపయ్యెడలు దాకొని పైవయి నంటి యుండఁగా

నుడువ నగోచరం బగు వినూత్నవిలాసత నొప్పె నవ్వుడ

ప్పడఁతుల గుబ్బచన్ద్రవలు ప్రాథకపీంధ్రులచే రచింపఁగాఁ

బడుమ్మదుగూఢపాకరసబంధురకావ్యవచస్సమంబులై.

102

సీ. అంగనాకచసీరజావతీర్ణంబులై వర్షోపలముల భావమునఁ బోలుచు

మదపతీవదనేందుమండలావృతములై తారకావళివిసోదమునఁ దనరుఁ

గామిసీకుచహేమకలశస్థితంబులై ముక్తాఫలంబుల మరువుగాంచు

లలితవతీగాత్ర లతికాశ్రయంబులై నవశోరకంబులనయముఁ జెలుపు

లే. వెల్లివెట్టిన లావణ్యవిభవవాహి, సీసముద్యూతబుద్బుదాసీక మనఁగఁ

దగిన జలబిందువితతి కాంతలమనోహ, రాంగకంబుల జలకేళికాంతమునను.

103

శా. సౌవర్ణాంబరముల్ ధరించి మణిభూషాజాలముల్ దాల్చి మే

ల్పూవుందండలఁ గీలుగంట సిగ లొప్పు ల్తీఱఁగా వైచి నె

త్తావుల్ గ్రమ్మెడు చందనం బలఁది కాంతల్ నవ్యశృంగారలీ

లావిభ్రాచితలై సుశీతలరసాలచ్ఛాయ నాసీనులై.

104

ప. ఉండి రయ్యెడ నయూర్వశి వశీకరణార్థంబుగా సంగీతప్రసంగం బెసంగించు

సుతానహంబున.

105

చ. గవిసెనఁ బాయఁగాఁ దివిచి కైకొని సారెలు చక్కనొత్తి మా

ర్దవఫణితికొ శ్రుతుల్ గలియఁ దంతులు చక్కఁగ మేళింపి చ

న్దవపయి నొక్కకాయ యొకకాయ నిజాంకమునందు నుంచి ప

ల్లవమ్మదులాంగుళీహతి కలక్వణితంబుగ వీణ మీటుచున్.

106

సీ. బంగారుజలపోత రంగుమీఱినకాయ కుచమండలంబుపై గోమరుమిగుల
 సరసాంగుళులు సారెసారె సారెలమీద నారోహణావరోహణతదనర
 నేర్పరింపఁగరాక యేకమై జంత్ర గాత్రంబుల నాదామృతంబు దోరుగ
 భావానుభవలీల బైకొన్న మదిసొక్కు కనుచూపువంతచే గానఁబడఁగ
 లే. మంద్రమధ్యమతారకాసాంద్రసరిగ, మపదనిస్వరానుస్వరమాధురీధు
 రీణగీత ప్రబంధ ప్రమాణఫణితి, వీణ వాయించె గానప్రవీణ యగుచు. 107

లే. వెలదికుచకుంభములతోడ వీణకాయ, పడఁలివీణాస్వరముతో విపంచిరవము
 చేసి సహవాస మచుగుణస్నేహ మనఁగ, నందహాఁగద యీడుబోడైనచెలిమి. 108

చ. మలయజగంధి తాళపరిమాణమనోహరరాగగీతికా
 కలనినదంబు జంత్రమున గాత్రమునం జెలగింపు నింపుచే
 శిలలు ద్రవించె జీత్రములు జీవకళిత ధరియించె దారువుత
 పాలుపుగ నంతురించె మృగముల్ మదిఁజొక్కువహించె నెంతయున్. 109

కా. ఆగాంధర్వనినాదవైభవము బ్రహ్మానందమై యందమై
 భోగేచ్ఛాంతురకందమై శ్రుతిసుఖోద్భూతామృతస్యందమై
 వాగైక్తరసానుభూతి కుతుకస్వచ్ఛందమై యొప్పుచున్
 రాగాంభోనిధి ముంచి యెత్తె మునిచంద్రస్వాంతకంజంబులన్. 110

ఉ. చల్లఁదనంపుసొంపు వెదచల్లుచు వెన్నెల తేటవోరె వి
 ద్యుల్లలికాంగి గానరసముద్రతమై ముని మానసాంతరా
 లోల్లసనప్రవూర్తి జెలువొంది కరంగఁగ జేసె నింపు సం
 ధిల్లఁ దదీయఁజైర్భరజనికరకాంత శిలోచ్చయంబులన్. 111

లే. రాగమా యిది మదికనురాగ మనుచు, బదములా యిది ప్రేమ కాన్పదము లనుచు
 రాశమా యిది రతికినుతాళమనుచు, యోగు లద్యుతరసభంగయోగు లగుచు. 112

కా. ధ్యానానందనిమీలనంబు లగునేత్రద్వంద్వముల్ విచ్చి య
 మ్మానుల్ గాంచిరి చెంగటన్ నిజసఖిమధ్యంబునం బొల్పు శం
 పానైగన్నిగగాత్రి నీలచికురన్ బంధూకరాగాధరన్
 మీనాక్షీన్ దృఢతుందిలస్తనిదరస్తేరాననాంభోరుహన్. 113

వ. కాంచి యక్కశావతీతిలకంబు చక్కఁదనంబునకు నక్కజం బగునాశ్చర్యంబు
 నొందుచు. 114

చ. పలుకుల ముద్దునెమ్మెగముబాగు పిఱుందులసోయగంబు చ
న్నులగమకంబు కన్నులవిసోదము చేతులయొప్పిదంబు చె
క్కులబిగి కానులేత వగ కొప్పువలసము మోవితీవి మై
చెలువము దీనిసొమ్ముగ రచించె జామి యజుఁ డింతవింతఁగన్.

115

ఉ. తావిపసిండికమ్మి పనితామణిమేను కళంకులేని రా
కావిధుబింబ మంగనమొగంబు సుధారసమూరు కెంపులీ
లావతిమోవి యిట్టటుఁ దొలంగని జక్కవ లింతిచన్ను లా
రా వలరాయఁ డైనను విరాళిఁ గొనుం గద దీనిఁ జూచినన్.

116

క. తెలువక తెలుపుచు నున్నది, జలజాననమోము పూర్ణచంద్రుఁ డగుట కో
మలహసనచంద్రికాధర, లలితసుధాదృక్కురంగలక్షణములచేన్.

117

సీ. ఘనసారసారసాంగత్యంబు నొల్లని గజనిష్ఠపండ్లచక్రందనంబు
ముక్తామణులగూఢముగ నణంచుకయున్న కుంభికుంభములవిజృంభణంబు
చేరఁబోయిననుశృంగారరసాకృతి గనుపించుకొండలగౌరవంబు
చకితస్వభావచాంచల్యవక్రకములై భ్రమియించు చక్రవాకములసౌబగు
తే. పోల్పుదగు టెట్లు కలితకర్పూరమై ప్ర, కాశమాక్తికహారమై కదిసి చూడ
సరసమై విస్తరళవక్రసహితమై యె, సంగునీయంగనామణిచన్నుఁగవకు.

118

ఉ. అంబుజగర్భుఁ డింతియధరాంగుళిహాసశిరోరుహాదు లం
దంబగు కెంపు విద్రుమకదంబము మాక్తికముల్ సురేంద్రనీ
లంబులు నాదిగాఁగ నుపలంబులై కూర్చి రచించె దీని చి
త్తంబును నట్లనేయఁడుగదా మదిలో ననుమాన మయ్యెడున్.

119

మ. ఆనరాగంబున నట్టిరూపవతి తానై కొఁగిటంజేర్చి పై
కొని కించిచ్చలితస్తనాగ్ర యగుచుం గొక్కొక్కశాస్త్రార్థయు
క్తిని బుంభావరతి ప్రసంగకలనం గ్రీడించునాభాగ్య మె
వ్వనికిం గల్గు నదృష్టలభ్యములు గావా సుందరీసౌఖ్యముల్.

120

వ. అని విచారించుచు.

121

సీ. భస్మాంగరాగకల్పనఁ దొఱింగి లతాంగి వలిగుబ్బుమొనల మై యలమఁ దివురు
నాసాగ్రదృష్టివిన్యాసంబు చాలించి నాతిమర్తంబులు నాటఁజూచు
నాదసంశ్రవణసన్నహనంబు మఱిచి తన్నిమ్మదూక్తి వినుటకు వీనులొగ్గుఁ
దొరుగు బ్రహ్మపదామృతరస మానుట మాని మానినికెమ్మోవి యానఁగోరుఁ

తే. గేవలం బగుకుంభకక్రియ సడల్చి, కొమ్మముఖపద్మసురభి మూర్ఖొనఁదలంచు
గరణపంచక మిట్లు తద్గతముఁజేసి, మునియుగం బాత్మనిష్ఠ వీడ్కొని కరంగి. 122

తే. మగువతనుసీమ నాపాద మస్తకముగఁ, దిరుగ మానులచూపులఁ దియ్యవింటి
గడుసుమన్నీడు చనుగట్ల నడిమియిటుకు, గనుమనరికట్టె నిట్టటుఁ గదలసిక. 123

ఉ. పయ్యెదజాళువాబిఱుగు పయ్యెదఁ చిక్కటమై బిగించి యా
యయ్యల కాసగొల్పఁ జెలి యయ్యలఘుస్తనపాళిసూఁదఁ జే
వెయ్యను బుద్ధిపుట్టె మఱివె య్యను కొన్న విరక్తి గల్గునే
తియ్యనివింటిదంట యొఱిదియ్యని వాఁడికటారి యెట్టిదో. 124

సీ. అంకంబులయ్యె నీలాలకచెక్కిళ్ల మకరదళంబులు మన్నఘనకుఁ
జాపంబులయ్యెఁ గంజాతపత్రేక్షణభ్రావల్లికాద్వయి భావజనుకు
బాణంబులయ్యెఁ జంపకమోహనాంగియపాంగమాలికలు పంచాశునునకు
నళిబలంబయ్యె నీతాంశుబింబాననబలుకొప్పు శంబరభంజనునకు

తే. నమ్మనీంద్రులమీఁద నహంకరించి, దండువెడలెడు పుష్పకోడండపాణి
కమరె సాధనసంపత్తి యలఘుమహిమ, పాలఁతియంగకలీలావిభూతివలన. 125

ఉ. ఆవల రాయరాహుతుఁ డహంకృతి పచ్చనిఱెక్కపక్కెర్ర
ఠివివహించు తేజిని వడిం దుమికింపుచు సుగ్రమూర్తియై
కేవున నార్చి తూటి నఱకెక్ యలిహృద్భృతి ఖండఖండముల్
గా వరకేతకికుసుమగర్భదళోజ్జ్వలభిద్రాధారచేన్. 126

తే. ఇట్లు మదనవ్యధాభిన్న హృదయు లగుచు, సున్నమిత్రావరుణమాను లన్నిలింప
సుందరీమణిమోమునఁ జూడ్కినిలిపి, యెద్దియేనియుఁ బలుక నూహించునపుడు. 127

ఉ. పంకజనేత్ర యమ్మునులభావ మెఱింగి తరంగితప్రమో
దాంకవిలాలలలోచనదృగంచలయై గళితోత్తరీయయై
పాంకపుఁ జన్నుదోయి వలపుల్ గొలుప న్నవరత్నకింకిణీ
కంకణమంజులధ్వనులు ఘల్లన సిబ్బితితోడ మందహా
సాంకురలక్ష్మీ జత్తము బయల్పడ డిగునలేచి నిచ్చినన్. 128

క. ఆవగ యబ్బురవడి మో, హావేశతఁ జూడఁజూడ యలివరులమనో
భావము లానందావి, ర్భావంబులఁ జొక్కి వీర్యవతనం బయ్యెన్. 129

ప. తదనంతరంబ. 130

మిత్రావరుణులూర్వశిని శపించుట.

- క. తెలివొంది యాత్మనిష్ఠా, చలనమునకు వగచి తాపనజనోత్తము వీ
లలనకతంబున విఘ్నం, బొలసెఁ దపంబునకు ననుచు నొడవెడు నటుకన్. 131
- క. మానవమానవతీసితి, తోనుండుము భూమి ననుచుఁ దొడరి శపింపక
మానిని శాపవిముక్తికిఁ,గా నెంతయు వేడుకొనినఁ గరుణాన్వితులై. 132
- క. కతివయదినములు భువిలో, నతిసంతోషముననుండి యంతట నమరా
వతినండఁగలవు పూర్వస్థితించు ననుగ్రహంబుచేసిరి మానుల్. 133
- ప. అంత నక్కాంత చింతారహితస్వాంతయై యమ్మునీంద్రుల వియోగంబునఁ బ్రస్థ
లితశుక్రంబు కుంభక్షిప్తంబుగావించి వారలచేత ననుజ్ఞాతయై చని పురూరవుని
తోడి సంబంధం బపేక్షించి తిరుగుచుండఁ గుంభగతం బయినమిత్రావరుణుల
లేజంబువలన మహామహిమప్రాశస్త్యుండై యగస్త్యుండును, నిమిషపాలశాపనష్ట
శరీరుండై పునర్దేహప్రాప్తికిఁ బ్రహ్నియోగంబున మిత్రావరుణలేజగప్రవిష్టం
డయిన మునిశ్రేష్ఠుఁ డగువసిష్ఠుండును సంభవించి రట యూర్వశిం దోడ్కొని
పోవుటకై నాట్యమేళకర్త లగుటగంధర్వు లచటికి వచ్చి యమ్మగువయభిప్రాయం
బెఱింగి యిప్పుడతి హృదయం బిప్పుడు మరల్పువశంబుగాదు మఱికొన్నిదినంబుల
కయినం దోడ్కొనిచన నుపాయం బిప్పుడ చేయవలయు నని యూహించి యత్త
రుణిం గనుంగొని నీవు పురూరవునిపొందునకయి బద్ధానరాగంబున నన్నదానవు
నీకోర్కె విఫలంబు చేయంగూడదు గావున నిన్నొకటి యర్థించెద మంగీకరింప
వలయు నతనిసఖ్యం బనుసంధించునపుడు నీవు క్రీడార్థంబుగాఁ బెంచిన జోడు
తగళ్లును జోరమ్మగాద్యుపద్రవంబులం బొరయకుండ నిరంతరంబు సంరక్షించు
నట్లును వివస్త్రతాకారంబుగాని యాకారంబున నెప్పుడు నీకడ మెలంగునట్లును
సమయంబు చేసి యొడం బఱుచునది యని యియ్యకొలిపి యయ్యంతి వీడ్కొని
చని రంత. 134

హేమంత ఋతువర్ణనము.

- క. హేమంతము నవయావన, నీమంతవతీకుచాద్రిసీమాంతరవి
శ్రామసుఖయువనిరాకృతి, సామంతం బగుచుఁ దనరు జగతిఁ సుగతిన్. 135
- లే. చలికి బెగడొంది మేరువుచాటుఁ జొచ్చి, యెట్టకేలకుఁ గాని రాఁ డినుఁడు వెడలి
వెడలి పరువెత్తి యపరాత్రి వెనుక కేగు, నితరజనముల శీతార్తి యెన్న నేల. 136

తే. మానములలోనఁ దనమూర్తి మార్గశీర్ష, మనుభగవదుక్తికిది సాక్షి యయ్యె ననఁగఁ
బాడిపంటలు బలిసి సౌభాగ్యమహిమ, లోచనానంద మయి యుండె లోకమునను.

చ. చలిచలి యంచు మానవులు సంకుచితాంగకులై వణంకుచుం

బొలఁతులగుబ్బచన్దవలపొంతల డాఁగియు మారుతంబుపై

నొలయని యిండ్లనీగియుఁ గటూష్ఠపదార్థము లారగించియుం

గళితపుఁ బచ్చడా లిరియుఁ గప్పియుఁ గుంపటుల స్థైలంగువ

హ్నుల నెగఁగాఁగియున్ గడపుచుందురు ప్రాద్దులు సీతుకందువన్.

138

సీ. తతహంసమాలికాతల్పభాగంబులపై జోడువాయక వవ్వళించి

యగరుగంధపుఁబూతఁ దగుగుబ్బచన్దుల నెగలూరఁ గాఁగిల్లఁ బిగియఁజేర్చి

తమిదోఁచు నంతరుష్ణము దెల్పునూర్పులు మోముఁదమ్ములు గ్రమ్మముద్దు లొనఁగి

సలవంగనవజాతిఫలమిశద్వీటియుతాధరసీధువు లాననిచ్చి

ఆ. ప్రచురనర్తమర్మరుచిరలై శ్యామాజ,నంబు సలుపుసురతనాట్యసుఖము

రసికులకు మనోభిరంజనం బయి యొప్పె, భువిని హిమదిన్దైకభోగ్య మగుట.

139

వ. తదనంతరంబ.

140

శిశిర ఋతువర్ణనము. ౧౦

క. పన్నీటిజడికి నామని, వెన్నెలల కబోధవేళ పీడ్కొలుపు పయో

జోన్నతికి ధాన్యలక్ష్మి ప్రసన్నంబగునెళవు శిశిరసమయము దోఁచెన్.

141

సీ. జగదేకమాత నీశ్వరిఁ గన్నవరగోత్ర మాశ్రమస్థలముగా నమరు నెద్ది

సత్యవతీపరాశరులకూటములకై కల్పించె నహరంధకార మెద్ది

జైవాత్మకునికరచ్ఛాయాకలాపంబు తనమూర్తిమయముగాఁ దనరు నెద్ది

పన్నీరుపేరిటఁ బరఁగి భోగులకు వేసవివేళ సౌఖ్యం బొసంగు నెద్ది

తే. యట్టిసిహార మఖిలదిగంతరములఁ, బరెస్వ సీరంధ్రమై కకుప్పాలకావ

రోధయావతయవనికారుచిరధవళ, పటపటుత్వంబు దనయందుఁబట్టువడఁగ.

142

క. పరతుహినబిందుసాంద్రో, దరము లగుచు నాగవల్లిదళములు దనరున్

సురతాంతశ్రమజలకణ, భరితశ్యామాకపోలఫలకాభము లై.

143

శా. సంకేతంబుల జారులం గలసి తత్సంయోగజక్రాంతితో

లంకె నిల్చిల్చిదుప్రేమబంధముల రేఖ గాఁగిల్ల నిద్రించి ని

శృంకం జేరుదు రిండ్లు రేవకడలం జారాంగనల్ ఛాదితా

శాంకోద్యచ్ఛిశిరాగమాధికహిమాద్యావృత్త్యదృశ్యక్రియన్.

144

క. ఉండున్ ఘనఘనసారక, రండముక్రియ భూనభోంతరాళవ్యాప్తా
ఖండహిమపాండిమమున న, జాండకటాహంబు తదహరాదులయందున్. 145

ఉ. ఆయెడ నవ్వరూరవుఁ డుదగ్రపరాక్రముఁ డప్టదిశ్చపీ
నాయకలోకమాళినటనవ్యకిరీటకిరీటభావభా
గ్గేయనిజైకశాసనవిఖేలముడై యవశ త్రుపక్షని
ద్రాయితభిదగ్ధజిహ్వగవతంసకుడై జగమేలఁచున్నెడన్. 146

వ. ఒక్కనాడు. 147

—పురూరపుండు మాఘస్నానముచేయ నేగుట. —

క. ద్వాదశి నభ్యంగము ప్రా, మాదికమున సంఘటించె మనుజుపతి కమ
ర్యాదాప్తి వచ్చుఁగాదె ప్ర, మాదం బొకవేళ బుద్ధిమంతులకయినన్. 148

ఉ. ఆదురితంబుచే నృపతి యాననసీమ వికారభావము
తాదకమైన నాపు లగుబ్రాహ్మణముఖ్యులతోడఁ దెల్పినన్
ద్వాదశిపుణ్యకాలమునఁ దైలమునం దలయంటికింట దో
పోదయమయ్యెఁ గానఁ గల దొక్కయుపాయము దీనిఁ మాన్పఁగన్. 149

క. ప్రారభాఘపరంపరాదహనకుంభద్రోణివద్వార్షికా
ధారాపాతము సంచితోగ్రదురితధ్వాంతచ్ఛటాశ్చేదన
ప్రారంభస్ఫుటభాస్కరోదయము ఘోరాగామికాంహోంబుము
గ్వాంధర్వంసకలాగవాళుగము మాఘస్నాన ముర్విశ్వరా. 150

తే. అర్కుఁ డించుక యుదయించు నపుడు గ్రంథు, లిడఁ బవిత్రులఁ జేయుదు నిలసురాపు
నైనఁ బ్రహ్మఘ్నునైన నటంచు మ్రోయు, సలితదేవత మాఘమాసంబునందు. 151

మ. కలుగున్ స్నానము భాగ్యవంతులకు గంగారంగదుత్తుంగభం
గలసత్పాండిమతోఁ గళిందతనయాకల్లాలమాలాసము
జ్వలనైల్యం బెదిరింప గర్భితసరస్వత్యూర్తి గౌరంబుతో
నలరం బొల్పు త్రివేణి సార్కమకరోద్యస్తాఘమాసంబునన్. 152

క. కావున మాఘస్నానముఁ, గావింపుము భోగమోక్షఘంటాపథమై
భూవల్లభ సంకల్పఫలావాప్తి యొసంగఁజేయు నతిశీఘ్రమునన్. 153

చ. అని మఱియుం దదీయసుకృతాతిశయంబు నవిస్తరంబుగా
వెనుకటిసత్కథల్ దెలుప వీనులవిందుగ నాలకించి మే

- లనుచు బురూరవుండు నకలాఘువిభంగకు గంగకుఁ రయం
బునఁ జని మాఘమాసదినముల్ గ్రమియింపుచునుండె నిష్ఠతోన్. 154
- క. స్నానంబుల నియమానుష్ఠానంబుల సిద్ధయోగసల్లక్ష్యహరి
ధ్యానంబుల నానావిధ, దానంబుల హర్ష పూరితస్వాంతుండై. 155
- ప. ఉండి యొక్కనాఁడు 156
- సీ. ఏకాంతవసతిఁ బద్మానాసీనుడై తనువు ఋజూన్నతస్థాయీఁ జేసి
పరఁగుప్రాణాయామపరిశుద్ధిఁ బవను భ్రూమధ్యశృంగాలకాంబరముఁ జేర్చి
శబ్దాదివిషయముల్ నడలి డెందమవాతనిలయనిశ్చలదీపకళికవోల
నేకాగ్రత రహింప నీక్షణంబులు నాసికాగ్రవిన్యస్తంబు లై సెలంగ
తే. నాదబిందుకళాస్ఫూర్తి పాదుకొనఁగ, లోను వెలి యనుభేదంబు గానఁబడక
సర్వపరిపూర్ణ మగువిష్ణుశబ్దవాచ్య, సిద్ధవస్తువు ధ్యానంబు సేయుచుండె. 157
- శా. ఆయానంద మమందమై యమృతపర్వాసారసంసేచన
ప్రాయంబై లభితస్వపూర్వసుఖసారంబై యనిర్వాచ్యమి
ద్యాయోగానుభవైకమై వెలయ నంతర్జాతి నారాయణుఁ
ధీయుక్తం బగునిర్వికల్పకనమాధిం బూని భావింపుచుజన్. 158
- క. నియమసమాప్త్యవసానన, మయమున ననిలంబు మొదవిమట్టునకు శనైః
క్రియఁ జేర్చి ముకుళితాక్షి, ద్వయ మల్లన విచ్చి చూచి ధరణిపుఁ డెదుటన్. 159
- తనకుఁ బ్రత్యక్షమైనవిష్ణుని రాజు స్తుతించుట. —
- సీ. కమలాంచితంబులై కనుపట్టి నయనపక్షి నాభివివరముల్ సొంపుమీఱ
నబ్బరిహితదీప్తతాసమానంబులై వదనహస్తప్రభావాప్తు లమర
ఘనవిరాజద్ద్యుతికలితంబులై శరీరాంబరధ్వజలీల లలిశయిల్ల
సుమనోవిభాసితస్తుత్యంబులై ధైర్యపరిపాకమాళిసంపదలు దనర
తే. నవుడు ప్రత్యక్షమయ్యె సుధాంశువంశ, రాజమాళికి నాది నారాయణుండు
జన్మజన్మాంతరహస్తసంచితాత్మ, సుకృతపరిపాక భాగ్యవిస్ఫురణఁజేసి. 160
- దండకము:—శ్రీమద్రమాభద్ర మాతంగకుంభోపమానస్తనన్యస్త కస్తూరికా చిత్ర
పత్రాంకురాలంక్రియాం కచ్చలోద్భాసియంతః కళంకప్రభాస్తోకరాకాకురం
గాంకబింబాకృతిన్ సారసారభ్యధావశ్యపాటిరవంకైకచర్మామిశచ్ఛారుదోరంతర
స్ఫూర్తి వర్తిల్లగాఁ దత్కురంగాంకబింబంబుతో సాహచర్యంబు చాటించు తారా
వళుల్ వోలె ముక్తాఫలాదారహారావళుల్ సొంపుమీఱంగఁ దత్తారకావారకాం

తుత్ ప్రకాశించునవ్వేళ సంపుల్లదుల్లాసలక్ష్మీ స్విరాజిల్లు నీలోత్పలారామమో
నాఁగ నిద్దంపునెమ్మేనినైల్యం బతుల్యస్థితి స్తీతి నయ్యుత్పలారామసాంగత్యముం
గాంచు లీలాసుధాసారకాసారమై విగ్రహారణ్య లావణ్య సంపత్తి యొప్పురు
గాఁ దత్సుధాసార కాసారభాగంబునం దట్టమై తెట్టువత్ గట్టియున్నట్టి నెత్త
మిప్పుపెల్లభూతిన్ నితంబంబుమై పరితోదీర్ణ సావర్ణీతాంబరా డంబరం బొప్పు
నత్తమిప్పుపొల్ల చెంతన్ నితాంతంబు వింతై వెలంగొందు రంగ త్తరంగంబులం
బోలి యొప్పురు నంచద్వళిరేఖ శోభిల్లఁగాఁ దత్తరంగాశిమై బొల్పున
దబ్బలకైవాల వల్ల్యాకృతిన్ రోమరాజీస్వరూపంబు గన్నట్లు నబ్బలకైవాల
వల్ల్యగ్ర భాగంబునందేలి కల్పించు నాకంబుకంబున్ విడంబించు రేఖాత్ర
యారమ్యకంతం బకుంతద్యుతిన్ సీటువాటింపఁ దత్కంబుసామీప్య దేశంబునన్
మంజు భాషామిషప్రసవనాకరందంబుతో లోచనచ్ఛద్వ సంపుల్లపత్రాభిరూప్యం
బుతో నొప్పువద్దంబనన్ సుందరంబైన నెమ్మోము నమ్మోహనశ్రీలఁ బెంపారఁ
దత్పద్మ సారభ్యపారంపరాస్వాదనాన క్తిపై మూగు బల్లేటి మొత్తంబుడంబుం దలం
పించు నీలంపుఛాయత్ వెదల్ చల్లు నోయారంపుంగేశబంధం బవంధ్యప్రమో
దంబు సంధింప నల్లేటి మొత్తంబు నిర్వంకలన్ లీలఁగ్రీడించు రాయంచరానంచు
నెంచన్ వినోదించుచున్ గ్రేవలం గేవలంబైన లావణ్య తారుణ్యసంపత్తి ను
ప్పొంగు దివ్యాంగ నాశ్రేణిపాణిద్వయి స్వీచునిస్తుల్యభావశ్యవచ్చామరస్తోమ మందం
బునొందంగ నాయంచలంచద్రతి స్థాయునవ్యక్తమాధుర్యధర్మస్వనంబోయనం జా
మరగ్రాహిణీ హేమరాజన్దణి కంకణక్రైంకృతుల్ పొంకమై మ్రోయఁగాఁ దత్స్వర
ప్రాప్తికి వ్యాప్తివాటిల్లు నట్లాపకంతద్రుమారూఢహేలాపికవ్రాతకంతోదితంబైన
యప్పుంచమాఖ్యస్వరంబుం బలెం జెంగటన్ వచ్చువైమానికస్త్రీలసంగీతముల్ రంగు
రక్తుల్ వహింపంగ నప్పుంచమంబుం బ్రమాణించి యామీఁదటన్ దైవతాంచన్నిపాద
శ్రుతుల్ నింపఁగా లక్ష్మ్యముల్ దెల్పుచందాన హేషావిశేషంబులం బృంహితంబుల్
చెలంగించుచుత్తుంగరంగత్తురంగంబులన్ భద్రమాతంగయూథంబులంజక్రఁగా నెక్కి
వెన్నెంట దిక్పాలకశ్రేణి యేతేర నేవంవిధాకారశృంగారలీలాలనదైవవశ్రీలచే
నందమై లోచనాందమై చిత్కళానందమై యొప్పురూపంబుతో నిట్లు ప్రత్యక్షమై
నట్టి యాదేవతాచక్రవర్తిన్ నద్దివ్యమూర్తిన్ జగద్దేయకీర్తి హృతబ్రహ్మణా ర్తిన్
నమదోగిబృండున్ దరస్తేరశోభాజితజ్యోత్స్ని తాచంద్రముక్తాసుకుండున్ ము
కుండున్ ముకుందాది నానానిధానప్రధానాభిధానాలకానాథముఖ్యస్ఫురద్రత్న
శోటిరరుగ్రాజినిరాజనాభాజనాంఘ్రిద్వయాభాసమానున్ సమానాసమానాంగసౌ

భాగ్యసిఖావిసీలాలకాఫాలకాశ్చిరరేఖాంకితప్రస్ఫురత్రుంబుజిత్రుంధరుక్ గంధ
రాక్షేపకృతోమలశ్యామలచ్ఛాయికాబంధరుక్ బంధురక్షాపామంధరుక్
మంధరుక్ మంధరగ్రావధారంధరానుగ్రహోద్భూత చింతామణిశ్రీసుధాకామధుగ్దే
వతాసీంధరుక్ సింధురాజన్య రాజత్తరంగోపరి స్ఫూర్ణితాపీంద్ర భోగస్థలావల్పు
తల్పుక్ నిజాకల్పతేజోభిరాముక్ జగత్కల్పనాకాశలక్ సిద్ధసంకల్పసంకల్పసంసి
ద్ధిగాఃజూచుచుక్ జన్మసాఫల్యమయ్యెం గదా నేటి కంచుక్ బ్రమోదించుచున్.
తే. అట్లు ప్రత్యక్షమైన రమాధినాథుఁ, గాంచి యానందరససమాక్రాంతహృదయ
కమలుఁడై మేనఁ బులకాంకురములు నిండ, నతులతరభక్తి సాష్టాంగనతు లానచ్చి.
వ. ఇట్లని స్తుతియించె.

163

సీ. భూచక్రధూర్వహ భోగిభోగశయాన యానాయి లేనసూతానుజాత
జాతరూపమయప్రశస్తనాభీపద్మ పద్మాలయాలయబాహుమధ్య
మధ్యవిలాససంపజ్జితమృగరాజ రాజహంసాంబకరాజమాన
మానసదహరశుంభజ్ఞోతిరాకార కారణోత్పన్నావతారవార

తే. వారణాధీశ దైన్యాంధకారసూర్య, సూర్యమంఠవచస్త్యస్సుప్రభావ
భావభవతోఽతిసుందరశ్రీవిచిత్ర, చిత్రకాయమహాసురామిత్రమిత్ర.

164

సీ. తరుణేందుధరమిత్ర దాసవసీచైత్ర కమలాకళిత్ర జగత్పవిత్ర
భరితమంధరగోత్ర భ్రాజితాయుతమిత్ర రక్షితాదితిపుత్ర రమ్యగాత్ర
శయనీయవటపత్ర సౌవర్ణనేత్ర పాపలతాలవిత్ర దోర్బలవిచిత్ర
పోషితవైధాత్ర భువనహితక్షాత్ర పరిహృతభవగోత్ర పరిచరిత్ర

తే. వికసితస్వేతశతపత్ర విమలనేత్ర, చండభండనభూజైత్ర దండయాత్ర
నిగమశాస్త్రాగమస్తోత్ర నికరపాత్ర, యంబకశోత్రరాజభణాతపత్ర.

165

పాదభ్రమకకందము:—

దాసవజలేజవనదా, భానుతతవిభాకరైక భావితతను భా
మానాథ వివిధనామా, యాననరసహరహీరహాసరసనయా.

166

ఓష్యకందము:—

ప్రాపై మాపైఁ ద్రేమక్, మాపాపముఁ బాపి ప్రోవుమా మము భవ్యా
ప్రొవమ్యభావిభావా, భూపా భ్రూవిభ్రమా ప్రభూపా మాపా.

167

నిరోష్ఠ్యమహాస్రగర:—

కరఖేలచ్చక్రధారాఖరకరకరవినిర్భంజితోద్ధండచండా
సురరాట్పుకాంధకారశ్రుతితురగజటాజూటరంగత్తరంగో

త్కరగంగానీరహైరాకరణచణరణత్కంచనాచిత్తులాకో
ట్కురుకాంతిచ్చన్నగోత్ర్యుదకజజిశిరోయుక్తరాజత్కిరీటా.

168

ద్యౌక్షరకందము:—

మామానినీన నేనా, నేమమున ననూననాము నిన్నైన్నను నా
నామునిమనోన్త నిమన, నామనమున నమ్మినాను నన్నోముమనా.

169

కందము - గోమూత్రికాబంధము:—

మురహరసుఖకరలీలా, పరమకృపాధామ విజయభాహగర్వా
పురహరసఖ సురపాలా, పరసుకృతాధార వినయవాహాఖర్వా.

170

నాగబంధము - చంపకము:—

జలరుహనాభ శూలధరసారసగర్భసమేతవైభవా
సలలితరూపనీల ఖలజాలహరప్రభభూరిభోగదా
విలసితపాదశైలధరవీరవరద్విపమోహవారణా
జ్వలదరివాసఖేలకరసారశుభప్రదగీతవారణా.

171

భక్తబంధము - కందము:—

ధీరవరద సామరసుత, సారసనయన యెనయైనసరణి మకరహః
హరకమణిరదసురసా, సారసునరసాతసురమసాదరవరదా.

172

స్థగర - అష్టదశపద్మబంధము:—

హరీనిష్ఠావిబల్యాద్యభినుతసమరోగ్రాఘసుక్తివరాహః
హరావస్థీసుఖగ్రాహకరతిముఖలౌల్యావనస్థాసురీహః
హరీసుస్థానవల్యాయతవిపినసమగ్రాటకప్రాక్షరోహః
హరోక్షప్రాకటగ్రాహ్యసితయశసకల్యాబలిష్ఠానిరీహః.

173

చక్రబంధము - శార్దూలము:—

వక్షశ్రీమణిసుప్రదీప్తమనుసేవ్యా యచ్చనీలాంగదా
యక్షాగోచర కన్ఠానంగ మఱి భాగ్యంబబ్బె నాకిష్టాపు నీ
దక్షోపాధిఁ బవిత్రుఁజేయు మనువొంద న్నన్ననాతంకదా
దాక్షిణ్యవహాగేయ నాకు దరియ్యుం దా పొక్కునీవేకదా.

174

సర్వతో భద్రబంధస్తోకము:—

నభోగోదదగోభోన, భోప్రమాక్షమాప్రభో
గోమాశయాయాశమాగో, దక్షయాననయాక్షద.

175

ఆంధ్రగీర్వాణ భాషాశ్లేషకందము:—

దేవరమే లారసికా, యేవరసస్తానకమది నేననయము నీ

తాపమరున్నాకదనం, దావాలాయమనుమాట దప్పవినవయా.

176

కందద్వయరుగ్త వతీ కమలవిలసిత గర్భకౌంచపదవృత్తము:—

శ్రీమహిమానిశ్రేయససీమా చిరశుభకరవిలసితగుణభేలా

సామజసంరక్షా సుతసామా సరసిజభవసురసముదయపాలా

తామరసాప్తస్థానకధామా దరనినదచకితదనుసుతజాలా

తామసదూరా ధామసుధామా తరుణసజలజలధరనిభనీలా.

177

ఆపద్యములూనే గర్భకందము:—

శ్రీమహిమానిశ్రేయస, సీమాచిరశుభకరవిలసితగుణభేలా

సామజసంరక్షాసుత, సామాసరసిజభవసురసముదయపాలా.

178

ద్వితీయకందము:—

తామరసాప్తస్థానక, ధామా దరనినదచకితదనుసుతజాలా

తామసదూరా ధామసుధామాతరుణసజలజలధరనిభనీలా.

179

ఆపద్యములూనే గర్భరుగ్త వతీవృత్తము:—

శ్రీమహిమానిశ్రేయససీమా, సామజసంరక్షాసుతసామా

తామరసాప్తస్థానకధామా, తామసదూరా ధామసుధామా.

180

ఆపద్యములూ గర్భకమలవిలసితము:—

చిరశుభకరవిలసితగుణభేలా, సరసిజభవసురసముదయపాలా

దరనినదచకితదనుసుతభేలా, తరుణసజలజలధరనిభనీలా.

181

మ. అజరుద్రాదులు మిమ్రేషింగి నుతినేయకలేరు నేనెంతవాఁ
డ జగద్రక్షణదత్త నిన్నుఁగొనియాడ న్నిస్వభావంబు దా
సజనానుగ్రహనిష్ఠితం బగుట నాజన్మంబు సాఫల్యమం
ద జడుండంచు నిరాకరింపక ప్రసన్నుండౌట సర్వేశ్వరా.

182

చ. అని వినుతించురాజుఁ గరుణామృతశీతలదృష్టిజూచి యి

ట్లను మదుపాస్తిసిద్ధి ననఘాత్తుండవైతివి గాన వంశపా

వన నినుగారవింప నిటవచ్చితి మెచ్చితి నిచ్చితి మనం

బునఁ గలకొర్కులెల్లఁ బరిపూర్ణసుఖంబున నుంచు నెమ్మదిన్.

183

తే. అనుచు నిజపాంచజన్యగర్భామృతంబు, తనువుపైఁ జల్లి దోషముల్ దలఁగఁజేసి
పలికె వెండియు నాశ్రితపారిజాత, మారమాభర్త సౌమ్యమమారుతోడ. 181

శా. వైవర్ణ్యంబు దొలంగి పోడశకళాస్వచ్ఛేందుబింబోపమ
శ్రీవర్తిల్లెడు నీదుమోము మరునాక్షేపించు సౌందర్యశ్రీ
లావిష్కూర్చి యెసంగు దివ్యవనితాలాభంబు గల్గెన్ సుపు
త్రావిరూపి ఘటించు నేలుదు వనేకాబ్దంబు లీరాజ్యమున్. 182

క. తుది ననపాయమహాసుఖ, నదనం బగుమత్స్వదమున సంతసమున నుం
డెద వంచు నానతిచ్చి ప్ర, మదమున వేంచేసె మరలి మాధవుఁ డంతన్. 183

శా. ఆచక్రందన మాదయారసపుంజూ పాకోమలస్తేర మా
వాచామాధురి యానిసర్గసరళత్వం బాత్మలా నెంచుచున్
భూచక్రేశ్వరుఁ డేగె నంబురుహనాభం డాశ్రితానీకర
క్షించింతామణిగా యటంచు సముదాశ్చర్యంబుతో వీటికిన్. 184

క. తనరాకను రాకను జం, ద్రునిరాకను బొంగునమృతతోయధిగలి నూ
తనశృంగారరసోన్నతి, విరుతింపఁగ నొప్పుపురి ప్రవేశించి తగన్. 185

తే. అన్నరేంద్రుండు రాజ్యభోగానుభూతి, నుల్లమున నుల్లసిల్లుచు నుండె ననుచుఁ
బలుకఁ దరువాతికథ వచకప్రాణిఁ దెలుపు, మని మునీంద్రులు సుప్రీతి నడుగుటయును.

పుష్పమాలికాబంధము: చంపకము:—
శమదమధామమానస లనద్వసనావృతనూతనాతనీ
సుమనమకోమలాంగ శుచిశుభ్ర శుభాకరధీరసారకీ
ర్తిమహిమ సామగేయకృతకృత్య కృపానిధి రాధికాధిపా
సమదమహామరాచరచక్రచరాచరవారధారణా. 187

ఖడ్గబంధము: కందము:—
వీనఘనయాన కనకన, వీనమణిస్థగితమకుట విజయోద్యోగా
గానకళాద్యుతయోగభు, గానతపదకమలసజ్జనామర్త్యనగా. 188

గోమూత్రికాబంధము: ఉత్సాహము:—
తారహారహిరభూరిధామక్తికారణా
చారునైల్యసాంద్రదేహజైత్రశౌర్యఖేలనా
మూరవారవీరవైరిగోమహార్తివారణా
మేరుతుల్యపీండ్రవాహమిత్రకార్యపాలనా. 189

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్త విద్యావైభవ కనుపర్తి
రామనమంత్రితమాభవ సుజనహితకృత్య నిత్య అబ్బయామాత్యప్రణీతం బయిన
కవిరాజమనోరంజనం బనుమహాప్రబంధంబునందుఁ జతుర్థాశ్వాసము.

పంచమాశ్వాసము.

హరిసీలసముజ్జ్వల

దేహద్యుతిజాల వినతదిక్పాలచతు

రూప్యహస్సుటలీలజగ

న్యోహన గోపాలరణితమురళీలాలా.

1

ప. అవధరింపుము సమస్తసద్గుణసాంద్రులగుశౌనకాదిముసీంద్రులకు సామోదహృదయ
జలజాతుండై సూతుం డిట్లనియె నట నూర్వశీసౌగంధికగంధి యవ్వసుంధరా
రమణుసంబంధంబునకై సంధిల్లుప్రేమబంధంబున సంతంతకు నగ్గలించుదురంత
చింతాభరపరిక్రాంతి నెంతయు నలసి సొలసి బాహులతాద్వయావలంబితాంస
భాగోభయపార్శ్వగతప్రాణసఖీయుగళాధీన శరీరయై యపాటవమాంద్యగమనం
బున వనాంతరంబుల బరిభ్రమించుచు హృదయాంతరాళంబున ననస్తమితస్థితి
నశ్రాంతప్రకాశమానంబై తపింపజేయు విప్రలంభప్రద్యోతనద్యోతనముద్య
మంబువలనం గాలనిరూపణంబు దెలియక నిమేషంబులు మాసంబులుగా గ్రహిం
పుచు నకలంకమీనాంకబిరుదాంకగీతికలు నిశ్శృంక నంకించి పొంకంబుగాఁ బలుకు
చిలుక గొరువంక కోయిలమూఁకల కలకలంబుల కులుకుచు వికసితకుసుమవిసరపరి
చ్యుతపరాగపటలసాంద్రస్థలంబులు నిదాఘమధ్యందినాతపతప్తసికతాతలంబులుగా
నడుగిడ నలుకుచు మరందంబులకై మునరుమిళందమ్మల నందమ్మలై యమందపరి
మళానందకందమ్మ లగుకెందమ్మలందనరు నరవిందాకరబృందమ్మలగు చందమ్మలం
గని సధూమాంకారకుందమ్మలుగా విచారించి తొలంగుచు మరుత్పరంపరాకంప
మానవిశాలరసాలసాలప్రవాళజాలలీలాభేలనంబులు శంబరాంతకుండు శాంబరీవిడం
బనంబున బహుముఖంబుల జళిపించు కాక్షేయకవిక్షేపంబులుగాఁ దలంచి కలం
గుచుఁ దిరిగి తిరిగి వింధ్యవర్వతప్రాంతంబునఁ జైత్రరథోపమానం బగునొక్కవిచిత్రో
ద్యానంబు చేరి భద్రోపమానస్వచ్ఛతరచ్ఛాయాతరుచ్ఛాయాతలంబునం గూర్చుండి

- నిట్టూర్పులు నిగుడించుచు నాందోళితమాననయై యిట్లని వితర్కించె. 2
- ఉ. ఆనరనాథచంద్రునిసమాగమసిద్ధికి నింద్రుపంపు భా
గ్యానుగుణంబుగాఁగ హృదయంబున నమ్మిటువచ్చి వానిమో
మైనను జూడనైతి నకటా నికటావృతశంబరాహితా
నూనవరూఢినీకలకలోద్ధతి కెవ్విధి నోర్తు దైవమా. 3
- చ. పలచితి నంచు బోయి జనవల్లభు నేనయి పల్కరించినం
జాలకదనంబు గాదె ననుఁ జూచి యనాదరణంబు సేసినన్
నిలుచుటయెట్లు ప్రాణములు నేర్పున నావయిఁ బ్రేమ వానికిం
గలుగఁగఁజేసి కూర్చునుపకారులు నాకిక నెవ్వ రక్కటా. 4
- క. మనసియ్యక యలయించును, దనువలచినరంభనైనఁ దావలచినచోఁ
జెనఁటికినైనను వశుడై, చనువిచ్చును బురుషుఁ డెంతసరసుం డైనన్. 5
- శా. సౌందర్యంబును యశావనంబు సిరియున్ సారస్యమున్ వైభవా
నందంబుం గలనాయకుండు వశుడై నైసర్గికప్రేమయొ
ప్పుం దాఁబైకొని నర్తమర్త పచనోపక్లేషపుంభావయా
హం దక్షిణేఁడ రమింపఁగల్గుట గదా సౌఖ్యంబు వామాక్షికిన్. 6
- క. సరివలపులైన కూటమి, సరసంబై సుఖమొనంగు జవ్వని కైనం
బురుషునికైనను గూరిమి, యరగొఱఁదగు కలయి కది నిరర్థక మరయన్. 7
- ఉ. ఇక్కడి కేల వచ్చు జగదేకనిజాతపవారణాబ్జస
మృక్కిరణావరూపితసమస్తదిగంతనృపాతపత్ప)భుం
డక్కుసుమాస్త్రమోహనశుభాంగుండు వచ్చిన వచ్చుఁగాక నా
యక్కఱి వానికేటి కరుదా యెలజవ్వను లంతవానికిన్. 8
- ప. అని తలంచి నిట్టూర్పు నిగిడించుచు. 9
- తే. ముందు విరహాగ్నిసంతాప మందుచున్న, యపు డకారణబంధుడై యరుగుదెంచి
సరసహితవాక్కుధాధారఁ జల్లఁజేసి, నట్టిశుకమాళీ నికకఁ గాంచు టెట్టో యనుచు. 10
- క. కాంచనగాత్రి తలంచిన, యించుకతడవునకు శుక మహీనాశుకమై
చంచలగరుదంచలమరు, దంచితరవమెనఁగఁ దోచె నంబరసిద్ధిన్. 11
- శా. రాకారమృనిశాకరోదయమునన్ రంజిల్లునీలాత్పలా
నీకంబుం బలెఁ దద్విలాకనసమున్నేపంబులై సాద్భుత
వ్యాకోచస్థితి నేత్రముల్ మెఱయఁగా నాళికదంబంబు నా
ళికాభాస్యయుఁ బూర్వసౌహృదయనాళికాంతరంగంబులన్. 12

- క. ఉత్కంఠాతిశయంబుల, నుత్కంఠాభిముఖు లగుచు నుడువోదయనం
దత్తైరవదళనయనలు, దత్తైరవరాగ మనుసుదర్శనపరతన్. 13
- వ. ఉన్నంత. 14
- సీ. భగవత్కథానులాపప్రసంగతః దనశుకనామము మహార్థశోభితముగ
వైమానికుల తెప్పవడనికన్నులు తనతనులీలఁ జూచి సార్థకమునొంద
నరవిందరాగరాగాననద్యుతి తనకరుణారసవ్యాప్తిగతి వెలుంగఁ
జాంచల్యరహితపీఠావిలాసము తనగాంభీర్యగుణసూచకంబుగాఁగఁ 15
- తే. జిలుకఱేడు నభోంతరసీమనుండి, డిగ్గి చనుదెంచి వ్రాతఁ బటిరగంధు
ఁబన్నవనికాభిశాఖపై నొఱపుమేసి, పసిమిగారుడమణిపరంపరలసిన. 15
- వ. అప్పుడు. 16
- ఉ. పెన్నిధి గన్న పేదగతిఁ బెంపున నుర్వశి హర్ష సారసం
పన్నవికాసమానముఖపంకజయై తగలేచి మ్రొక్కినన్
మన్ననతో శుభం బొసఁగుమాటల దీవనలిచ్చి కెంపురా
పన్నియు మోముపుల్ల మృదువాకృణితిం జెలితోడ నిట్లనున్. 17
- క. నీలాలక జాలింబడ, నేలా యింక నీదుకోర్కు లీడేరంగ భూ
పాలావతంస మిచటికి, వాలాయము వచ్చు మేలువాఁ డగునీకున్. 18
- వ. మఱి యొకయుపాయం బెఱింగించెద సకలావయవసంపూర్ణసరససౌందర్యసౌభాగ్య
సముదారంబగునీయాకారంబు పటంబున స్ఫుటంబుగా వ్రాయించి యారూపంబప్పు
తూరపునికొ డ్యగ్గోచరం బగునట్లుచేసినం ప్రేమాంకురం బతనిహృదయంబున నుద
యంబైపూర్వానురాగనిదానం బగునాగమిష్యమాణవసంతసమయంబుననమ్మహీకాం
తుండు వనాంతరంబునకువిహారోత్సుకస్వాంతుండై యేతెంచి నిన్నుఁ గాంచి
శోభావైభవ వరాభూతచంచలంబులగుతావకదృగంచలంబులకు సహాయంబుగా
విప్రసంభించి జలిపించు నించువిలుతుని ఖడ్గాంచలధగద్ధగలచే సంచలితమానసుండై
నీతోడికూటమి వాటించు ననేకసమవేకసమం బగున్నేహమోహంబులఁ గ్రీడిం
చెద రని చెదరనిమనస్తాపంబు దీఱునూఱడించి యారాజకీరంబు ముదితాముదితవా
రంబై మేఘద్వారంబుననుండిన ప్రచారంబున నరిగెఁ దదనంతరంబ శిల్పకళావిశేషం
బున వలంతియగు పొలంతియొక్కతె యన్నెలంతరూపంబు శృంగారరసానురూపకం
బుగా లిఖించి యవ్వించి ప్రపటంబు గైకొని నిజమాయాబలంబుల సెవ్వరు నెఱుంగ
తుండ నమ్మహీజానిరాజధాని యుపాంతంబున భూకాంతునివిహారస్థానం బగునుద్యా

నంబునం జేరి తదంతర్విరచితకనకమణిఖచితకేళిగృహద్వారపార్శ్వభాగమృగాంక
శిలామయవిత్తర్దికోపరిస్థలంబునకు నూతనాలంకారంబుగాఁ దదీయతప్తసీయకుడ్యంబా
ధారంబుగా నిలిపి చనియె నంత. 19

క. వనపాలకు లప్పటముం, గని యారా యంతతీరుగలప్రతిమల నెం
దును జూడ మీడ కెవ్వరు, గొనివచ్చిరో మదికి వెఱుంగొలిపెడు మిగులక. 20

క. ఏలికకుఁ గానుకీత్రము, చాలక దయచేయు ననుచు సరససుగంధ
శ్రీలెసఁగు విరులు కోసి ప్రవాళపుటంబులను బొదివి వఱలెడువేడ్కక. 21

తే. చిత్రపటపూర్వకముగ విచిత్రపుష్ప, పత్రపుటములు గొనివచ్చి ప్రభునినన్ని
ధానమునఁ బెట్టి మ్రొక్కిన దద్దిలీన, మునకు నరుదంది యెక్కడి దనుచు నడుగ. 22

ఆ. సామి వారితోటలొ మిడ్డెముంగలి, యరఁగుమీఁద నుండె నాడ కెవఁడు
దెచ్చి పెట్టినాఁడో దేవరా యెఱుంగము, కానరాదు వింతమానినడుగు. 23

క. అని జాతీయపుమాటలు, తనతో నాడంగ మొగముదమ్మి దదాక
ర్ణనహాస్యరసముఁ జిత్రముఁ గనుగొను నద్భుతరసంబుఁ గలసివెలంగన్. 24

ప. ఉద్యానపాలకుల నుచితవస్తుప్రదానంబుల నాదరించి వనావనక్రియకు నాజ్ఞాపించి
పనిచి క్రమము నప్పటం బభిముఖంబుగా నునుచుకొని యద్దివ్యవిలాసిసీరాపంబు
సాపేక్షవీక్షణంబుల నుపలక్షింపుచు. 25

ఉ. క్రమముఁ గ్రమము నిర్విభుఁడు గన్గొనుఁ దచ్చరణాంగుళప్రపా
దములు జానుజంఘలు నితంబము నాభ్యుదరావలగ్నపా
ర్శ్వములు వెన్నుఁజన్నులుఁ గరంబులుఁ గంతము మోవి జెక్కులా
సృష్టును ముక్కుఁ జూపు బొమలూచెవులా నుదు రాస్త్రవేణియున్. 26

ఉ. చూడఁగఁ జూడఁగా మదికి జొక్కొదవక భ్రమఁ జెంది నిక్కపుం
జేడియఁగాఁ దలంచి యెదఁ జేర్చుకొనం దమకించు నేలమా
టాడవు కోమలీ యని ప్రియంబునఁ బల్కఁదలంచు నారతి
క్రీడల మంత్రవాది యొనరించిన శాంబరియందు మగ్నుడై. 27

ప. ఇట్లని తలంచు. 28

ఉ. ఎవ్వతెరూప మొక్కొ యిది యంతవిచిత్ర విలాసరేఖ యే
జవ్వపలందుఁ జూడ మిది చక్కఁదనంబులఁ గుప్తు కాముచే
క్రొవ్విరితూపు రత్నములకుప్ప మెఱుంగులతేటఁ ప్రోవు హా
యవ్వనజాతలోచన నిజాకృతిఁ జూచునుపాయ మెద్దియో. 29

క. ఎవ్వనికి వలచునో యెల, జవ్వని తద్రూపలిఖితచారుపటం బె
ట్టవ్వనిఁ జేరెనొ హరుచే, నొవ్వనిమరుశక్తి యనిఁ జనుంగద దానిన్. 30

చ. అరయంగ నాలతాంగి లిఖితాంగ మచేతనమయ్యు డెందమున్
గరంగంగ జేయుచున్నయది కన్గొనినంతనె హంసయానమున్
సరసమృదూక్తులం గులుకుచల్లెడుచూపులు గల్గియొప్పు న
త్తరుజీనచేతనాంగము నెదంగదియించిన సౌఖ్య మెట్టిదో. 31

ప. అని యనేక ప్రకారంబుల మదనవికారం బొదవించువిచారంబున నక్కాంతవృత్తాం
తంబు దెలియుటకై వితర్కించుచు. 32

సీ. పటముచెంత నయో సుపర్వాంగనోత్తమా యని వ్రాసియున్నదివ్యలిపివలన
క్షీతిపకన్యాశ్రేష్ఠ చిత్రసంగతివటం బునుప విచిత్రమై యుంటవలన
జనలోకశిల్పకుల్ గని నిర్ణరీలేఖ యనినిశ్చయించినయందువలన
బ్రాసంగికమున నారదుడు మున్నప్పరోజనము వర్ణించి పేర్కొనుటవలన
తే. భావినంబంధమున కభిప్రాయమైన, తలఁపుగొలుపు బుణానుబంధంబువలన
నతనిమదిదోచెఁ దచ్చిత్రి తాంగలీల, యుర్వశీకాంతరూపు గానోపుననుచు. 33

క. వీరీతినయిన నాలల, నారత్నముతోడి పొందొనర్పవలయు నం
చారాజకేళిరుండు మది, నారనితమి సాత్త్వికోదయముగా నుండెన్. 34

క. అంత నతాంతనితాంతల, తాంతవనాంతర్నికాంతహరిదంతసమా
క్రాంతరవకాంతముదితా, నంతశకుంతము వసంత మాగతమయ్యెన్. 35

— వసంతముతువర్ణనము. —

తే. ప్రాదళములన్ మలినాంబరమ్ము విడిచి, కట్టెఁ గెందలిరాకుచెంగావివలువ
వనరమాదేవి మాధవస్వామిరాక, కపుడు వానకసజ్జిక యగుటఁ జేసి. 36

సీ. తలిరుజొంపము పేరఁ బులకాంకురము లూనుఁ బువ్వులపేర లేనవ్వునవ్వు
నలరుఁడేనియపేర హర్షాశ్రువులు నించు నళిపాళిపేరఁ గొప్పలవరించుఁ
బుష్పాడిపేర సొంపుగ గందవాడిపూయుఁ జిల్కపల్కులపేరఁ జేలులఁజీరు
ఫలరాజిపేర దీప్తవణిభూషలుదాల్చుఁ బరభృతధ్వనిపేరఁ బాటపాడుఁ

తే. జీరసమాగతమాధవరసమాగ, మోదితావ్యాహతౌత్సుక్యమున వసీర
మారమణి మేలుపడినకోమలులచేప్ప, లట్టులాంగద ప్రాణనాయకులయెడల. 37

క. నూతనపుష్పితక్రమమనోహరయావనరేఖఁ బల్లవ
వ్రాతము గూడి కొమ్మలు విరాజితలీల నెసంగునత్తటిన్

- నూతనపుష్పితక్రమమనోహరయావనరేఖః బల్లవ
వ్రాతముః గూడఁ గొమ్మలు విరాజితలీల నెసంగి రెంతయున్. 38
- క. అమరె వసంతత్యాగము, లమితములై విప్రతతికి నభిమతఫలముల్
సుమహితసారాశనముల్, గ్రమమున నభ్యాగతాఖిలకు నొసగూడన్. 39
- శా. కాలజ్ఞానవచోద్విజప్రతతి వేడ్కం బుష్పవద్దణ్య న
వ్వేళం గాంచి కుహుకుహూక్తిఁ బలికెక్ వెక్కువప్రక్షిప్తిన్
లాలిత్యాకృతి యొప్పు శ్రుత్యనుగతిక్ నానావసీసిమలం
బ్రాలేయద్యుతిరేఖ నప్తమగునప్పట్లక్ యథార్థంబుగన్. 40
- సీ. మాధవాగమనసంభ్రమరణత్పూర్వముల్ వనరమాకంకణశ్వాణనములు
శంబరాంతకవందిజయశబ్దములు పాంథకాంతాశ్రుతిద్వయామంతుడములు
దంపతీమానసంస్తంభనమంత్రముల్ పంచమశ్రుతితంత్ర బాంధవములు
బాలికాగణనాదపౌనర్య క్తములు భృంగంగంగనాగీతికోపాంగకములు
- తే. వల్లికానర్తకీనాట్యవాదనములు, నగశతాంగగ్రుంఘటాఘణంఘణములు
రసికమానసాహ్వనపారంపరములు, చెలఁగె గలకంఠకంఠకూజితము లపుడు. 41
- మ. లతకూనల్ గడుఁబెంపుమీఱి ఋతువేశాపుంరతిక్రీడ సం
తతిగల్గె ఫలగర్భభారములఁ జెందంబోలుఁ గాకున్న లం
బితరోలంబకదంబనీలిమము గన్పింపం గతంబేమి న
వృతరాంతర్తకరందదుగ్ధసుమగుచ్ఛాంచత్కుచాగ్రంబులన్. 42
- ఉ. ఈచిగురాకువంటిది సుమీ తనప్రేయసిమోవి యంచునీ
పూచినమాధవీలతికపోలికగా చెలియంగమంచు నీ
రాచిలుకె జయించుఁగద రామవచోగతి యంచు వన్యముల్
చూచి వధూటులం దలఁచి సొక్కుచు నుందురు పాంథులత్తఱిన్. 43
- సీ. తనుసుఖించిచ్చు శీతలతరుచ్ఛామూవిశేషముల్ బాలికాశ్లేషములును
వీక్షణస్త్రితిగావించు జాంబీరసమాజముల్ యువతివక్షోజములును
గర్జపర్వమొనర్చు కలరవాదికకంఠరణితముల్ మదవతీవణితములును
పూణతృప్తియొసంగు ఘనపుష్పసురభిసంబంధముల్ వనితాస్యగంధములును
- తే. నాలుకకు నింపుపుట్టించు నవఫలరస, పూరములు యావతాధరసారములును
సరసులకు నిట్టు లవ్వసుల్ జవ్వసులును, జేయువేడ్కలు వింతలై చెల్లెనపుడు. 44
- సీ. తాళిఫలస్ఫూర్తి దనరెడువీఁగుఁజన్గొండల జవజవల్ మెండుకొనఁగ
నాయముల్ గరఁగంగ నాడునర్హక్తిపాచ్చరికల గునగునల్ సందడింప

- నోరుచెక్కిటనటు నొక్కచు బడిబడి నిడుచుంబనముల చప్పుడు చెలంగ
 నమరతి ప్రతిపేగసంపూర్తికై చేయు సచపేటహుంకృతిస్వనము లడర
 లే. వయసు గడుసుండనంబున వర్తమాన, కాలమహిమను సిగ్గుసిగ్గురితనంబు
 దాల్పంగఁ బ్రగల్భ లంగజోధతి రమింపు, సొంపుమధువేశ భోగుల కింపానర్చె. 45
- శా. వన్నీటం జలకం బమర్చి చలువల్ మైదాల్పంగా నిచ్చి ద
 ధ్యన్నాహారము గంధలేపము విరుల్ తాంబూలముల్ సొంపుమీ
 ఆ న్నవ్యవ్యజనాతపత్రచరణత్రాణాదులకై భాగ్యసం
 కన్నుల్ విపుల కర్చగా నొనగి రవ్వైకాభిమానంబునన్. 46
- వ. అట్టి వసంతకాలంబునందు. 47
- చ. ఘనుడు పురూరవుండు త్రిజగత్పరిపూరితకీర్తి రాజ్యపా
 లన మొనరింపుచుం దనతలంపున నుర్వశిచిత్రరూపభా
 వన ప్రతిబింబలక్ష్మీయొదవంగఁ దదీయనినర్గరూపద
 ర్శనమునకై యుపాయము విచారము నేయుచునుండె నయ్యెడన్. 48
- మ. ఒకనాఁ డాన్యపశేఖరుండు తపసియోన్యత్నభామండపా
 ధికశోభామణిభద్రపీఠమున నుద్ధీర్తిక్ సుఖాసీనుడై
 నకలామాత్యసుహృత్పురోహితవయస్యప్రాథవిద్వత్కూపిం
 ద్రకళావద్వనితాద్యనేకపరివారస్ఫూర్తి వర్తిల్లంగన్. 49
- క. పేరోలగమున నుండంగఁ, జారులు దేశాంతరములఁ జరియించి రయం
 బారఁ జనుదెంచి మ్రొక్కిన, వారల మన్నించి మనుజవల్లభుఁ డెలమిన్. 50
- చారులు పురూరవునకు విచిత్రవనవృత్తాంతముం దెల్పుట. —
- వ. లోకవార్తావిశేషసంశ్రవణకుతూహలనూచనాలక్షణంబు లయినకటాక్షపీక్షణంబు
 లం గనుంగొనిన నయ్యంగితం బెఱింగి పునఃప్రణామం బాచరించి వినయవచనచమ
 త్కారు లయినచారు లిట్లని విన్నవించిరి. 51
- క. భూవల్లభ కురుకోసల, సోపిరవరాటలాటసారాష్ట్రకళిం
 గావంతిషయనగరి, నీవృచ్ఛయవార్త లరసి నీనన్నధికిన్. 52
- ఉ. వచ్చితి మోన్యపాలక భవత్పరిపాలనధర్మ మెట్టిదో
 యెచ్చటఁ జూచినకై బ్రజ లభీష్టపదార్థసమృద్ధిసౌఖ్యముల్
 నిచ్చులు గాంచి పుణ్యము లనేకవిధంబుల నాచరింపుచున్
 నచ్చరితస్థితి మెలగుచందము కన్నులవండు వయ్యెడున్. 53

- ఉ. రేయి నిగూఢవృత్తిని జరింపుచు విందుము తాక్యవాక్యముల్
పాయక సర్వకాలమును బావనకీర్తి పురూరపుండ దా
నీయవనీతలంబునకు నేలికగావలె ధర్మశాలి జే
జే యని వేయునోళ్ల నుతిచేయనివారలు లేరు భూవరా. 54
- తే. నీయశశపుంజగనధునీప్రపూర్తి, విగతపంకౌఘ మైనయీజగమునందు
నన్నివార్తలు మంచివై యమరుఁగాక, యితరవార్తలు గలవె నరేంద్రచంద్ర. 55
- ఉ. చూచితి మొక్కవంత యొకచో జనవల్లభ చిత్తగింపు విం
ధ్యాచలమాఖ్యపాంతగహనాంతరపద్ధతి వచ్చుచుండ దృ
గ్గోచరమయ్యె మాకు బహుకుండతమాలరసాలసాలజం
బూచలపత్రపూగముఖభూరుహషండము నేత్రపర్వమై. 56
- శా. నానాదేశములందుఁ జూతుముగదా నారంగజంబీరజం
బూనింబాష్టుకదంబకుందకదళీపున్నాగచాంపేయతా
శీనీపక్రముకాదిపాదపలసల్లీలావనంబుల్ తదు
ద్యానశ్రీకి సమాన మానె యొకయింతైనన్నరేం ద్రోత్తమా. 57
- తే. ఆమరతరువుకు సంతానమనిన పేరు, నగవిభంజనుతోటకు నందకాఖ్య
మదనసంహరువనికె గుమారసంజ్ఞ, యగుట తద్వనసంతతి యగుట నేమొ. 58
- నీ. ఆశాఖ లొన్నత్యవైశాల్యసాంద్రతాచ్ఛాదితాశాఖలు జనవరేణ్య
యాపల్లవములు మోహనమంత్రమూర్తిభవత్పల్లవంబులు వరగుణాధ్య
యానుమనోరాజి యామోదముదితాభ్రచరసుమనోరాజి కౌర్యధుర్య
యాలతల్ జీతయకావనారంభబాలికాజనతనూఖేలతల్ వినుతచరిత
తే. యాపరాగంబు లుత్పాదితాధ్వనీన, హృదయనుమచావరాగంబు లింద్రవిభవ
యావనం బ్రాశ్రియష్టునానావిహంగ, మృగకుటుంబావనంబు ధాత్రీకళత్ర. 59
- మ. కలకంఠాంచితకంఠపంచమకుహూకారంబులుం గీరళో
మలవాచానినదంబులుం గలరవామందధ్వనుల్ శారికా
కలనాదంబులు చంచరీకచయర్పుంకారంబులున్ దట్టమై
చెలఁగుం దద్వననీమ మన్నధజయశ్రీగీతికారావమై. 60
- తే. అట్టిశృంగారవనము సొంపమరఁ గాంచి, యద్భుతంబంది మఱియును నచటగల్లు
వింతలెల్ల ను గనుఁగొనువేడ్కఁ దద్వనాంతరము సొచ్చి విహరించునవసరమున. 61
- క. మఱిరశనాగుణకింకిణి, గణహంసకంకణానుకరణరవంబుల్
కిణికికిణికిణికుణుకుణుకుణు, యుణురుకుణుకుణు మనుచు నొకచెనన్ విసఁబడియెన్. 62

క. విని నిలిచి మఱియు నాలిం,చిన పీనుల సోఁకె నమృతశీతలమధుర
స్వనవార్తై వ్విఖరి పనితా,జనసంచారప్రకారసంసూచక మై.

63

ప. అట్లానించి.

64

చ. ఇది విజనస్థలం బిచట నిట్లు మెలంగెడువారు దేవతా
సుదతులూ రాజకన్యకలూ చూచినఁ దప్పగునేమొ యంచు మా
హృదయములందు శంక జనియించిన నవ్వలఁబోక క్రమ్మఱి
మొదలిటి త్రోవపట్టి వనముల్ నగముల్ పురముల్ గ్రమించుచున్.

65

క. దేవరసందర్శనమున,కై వచ్చితి మనుచుఁ బలుక నవసీరమణం
డావనము చూచువేడుక, భావంబునఁ బొడమనటకుఁ బయనంబయ్యెన్.

66

శా. తప్తస్వర్ణసువర్ణరత్నఘృణిసాంద్రం బై మరుద్వేగవ
త్సప్తిస్ఫూర్ణితమై ఘటంఘటణరవాంచద్వంతికాబద్ధ మై
వ్యాప్తాదారవిభాగజాహితపతాకాన్నత్యమైయొప్ప ను
ద్దీప్తస్యందనమెక్కి భూషణమణిదేదీప్యమానాంగుఁ డై.

67

❀ పురూరవుండు చత్రవనముం జూడనేగుట. ❀

క. చారులు చూపుపథంబునఁ, జారుతరాటోపచతురచతురంగయుతిక్
స్సారివెడలె నవ్రళిర,స్సాస్వరి పురూరవుండు వైభవాడంబరుఁ డై.

68

ప. అప్పుడు.

69

ఉ. శోమలగంధవాహ మనుకూలగతిం బ్రసరించె బుణ్యకాం
తామణిపూర్ణకుంభయుగధౌతదుకూలఫల ప్రసూనము
ఖ్యామలవస్తుపుంజ మెదురయ్యె సువర్ణపయోవిహంగముల్
వామదిశాగతిక్ మెలఁగె పల్లభున్లుము పల్లవింపఁగన్.

70

ప. అట్లు చనిచని పురోభాగంబున.

71

చ. సకలధరాధురంధరభుజాభుజగేంద్రుఁ డతండు గాంచె హా
టకతటకూటశోటినికటప్రకటభ్రమరాంబుభృద్వితా
నకశకలప్రకాండకుహనాగహనద్విపయూధనిగ్రహో
త్సుకజవనోత్పతద్ధరికిశోరవిశాలము వింధ్యశైలముక్.

72

శీ. కాంచి యంచితమోదవికాసమాన,మానసాంభోజాండై యనమానలీల
మానవేంద్రశిరోమణి మఱియు మఱియు,దద్విశేషావలూకితోత్సాహమునను. 73

సీ. కరిణీకరోత్క్లిర్ణ ధురిణీకసిక్తాబ్రచరిణీకుచోపరిచ్ఛన్నకాటి

జలజాతరాగాద్యుపలజాతమయదరీఢలజాతతప్రభాసాంద్రమూర్తి
నటనాధిగతశిబుస్సుటనాదహృదయసంఘటనార్తతాబిలంగతభుజంగి
శిఖరాంతరప్రయాయిఖరాంశుసాన్నిధ్యసుఖరంజితాబ్జిసీస్ఫురితసరసి

తే. కిసలయఫలలనదనమకుసుమవిసర, సరనతరతరుపిహరణపరపరభృత

నికరమధుకరకలరవశుకకులముఖి, వివాగముఖరవముఖిరి యవ్వింధ్యశిఖిరి.

74

మ. అని పర్ణింపుచు నవ్విభుండు తదగప్రాంతాటవీవద్ధతిం

జనియెన్ మేఖలకన్యకాతటవలీనంపుల్లసౌగంధికా

భినవాంభోజపరాగసౌరభమిళత్ప్రేంభిత్తరంగౌఘమ

గ్నునితాంతాగతశైత్యమాంద్యపవమానస్ఫుర్భజానందుఁ డై.

75

తే. ఇవ్విధంబున నవ్విభుం డేగి యెదుటఁ, గాంచె నవమల్లికావల్లికామతల్లి

కావలీనర్తనోపదేష్టాయమాన, మృదుపవన మై వెలింగెడు తదుపవనము.

76

ప. కాంచి హృదయంబున నుదయం బగుపీఠణాపేక్ష నాక్షమావల్లభుండు శతాం

గావతరణంబుచేసి నిజబలంబు నచ్చట నిలవ నియమించి మృదులతరపాదుకాకీ

లితపదకమలుండై సమానవయస్కుండును నసమానగుణసంపన్నుండును నతిప్రియ

సఖుండును నగుచతురమతి యనుమంత్రితనూభవుండు తనతోడన రా నతనికరాం

బుజం బవలంబనంబు చేసి భద్రదంతావళప్రతిమానయానంబున మూర్తిమంతుం

డయినవసంతుం డన నయ్యుద్యానంబు ప్రవేశించి నిజాగమనోత్సాహంబున వన

దేవత లుష్పరిగలపయనుండి పెల్లంగఁ జల్లులాజలచంగంబున నందంబయి వృక్ష

గ్రంబులనుండి పవనవిక్షేపవశంబున జలజలరాలు విరులవర్షంబునకు హర్షంబు

నొందుచు మంగళగీతపతనంబులతోఁ గర్పూరదీపికారాజి నీరాజనంబు లానంగు

కొమ్మలవిధంబునం గొమ్మలు చరత్కలకంతపథూమధురస్వనభాస్వరంబు లయి తర

ళాయమానతరుణారూణవల్లవనల్లలితనిజోపశాఖాశిఖరంబు లయికనుపట్టు నయంబు

నకుఁ బ్రియంబందుచు నడుగులకు మడుగులు పఱచినకరణి జరణన్యాసంబునకు

నుల్లాసవికాశకరంబయి వనమేదిని మేదురంబుగాఁ గప్పి యొప్పుపుప్పొడివింతకు

సంతసింపుచు మింటనంటం బెరిగి తఱచుగాఁ బూచిన రసాలాదిసాలంబులకొమ్మల

ముసురుకొని మగులుచు రసంబులు మెనఁగు భృంగవిసరంబుల నఱ్ఱులెత్తి కనుంగొని

యదభ్రీశుభ్రేతరాభ్రవిభ్రమభ్రాంతి విచ్చలవిడిం బురిచిచ్చి హేచ్చి మెచ్చొదవ

నచ్చటచ్చట నాట్యంబులు నలుపుమయూరవారంబుల సొంపునకు నింపందుచుఁ

బరివక్ష్వబహువిధమధురఫలరసాహారవిశేషం బునందోఁచుకయివడి నత్యంతమాధుర్య
మంజుమనోహరంబు లయినవచనరచనాచమత్కారంబుల శృంగారకథాప్రసంగం
బులునేయు కలికిచిలకలవినోదంబునకు మోదంబు నొందుచు రతిసుందరికందర్పుల
క్రీడామందిరంబులపొందిక శ్రవణానందర్పుంకరణగాంధర్వబంధురంబు లయిన
మిళిందబృందమ్ములనందడి సుంచలించు పరువంపుటిరులగమిం దొరుగు నమందమక
రందబిందుసందోహమ్ము సోనల నలరారు పుష్పవల్లికల మొల్లంపుటల్లికల నుల్లసిల్లు
చల్లదనంబునం బోదలు పొదరిండ్ల యుందంబునకు నానందంబు నొందుచు మఱి
మఱియుఁ దద్విశేషంబులు గనుంగొని కొనియాడుచు సఖుండును దానును జనిచని
ముందట.

77

ఉ. కాంచనశైలధీరుఁ డటఁ గాంచె నటత్తటకాంచనద్రుశా

ఖాంచలవాతచంచలనవాంబుజసంగితరంగమాలికా

సంచయడోలికాభ్రమణసంభ్రమలోలమరాళబాలికా

ప్రాంచితకేలికాకలితహంసము నొక్కసరోవతంసమున్.

78

క. కాంచి ప్రమోదించి నయం, బెంచి సఖునితోడ ననియె నిక్కొలను విలా

కించె తె కిలికించితసుఖ,దాంచిత యగురవికి నేతదబ్బిని దినమున్.

79

సీ. ఇందిందిరాలకబృందసంపదఁ జూపి బేడిసతభుకుకన్నెలుకుఁ జూపి

చక్రవాకస్తనసౌభాగ్యములు చూపి యరుణోత్పలాధరస్ఫురణ చూపి

యతులమృణాలబాహువిలాసము చూపి సౌగంధికాంగవాసనలు చూపి

లీలాతరంగవళిప్రకాశత చూపి యరవిందచరణసుందరతఁ జూపి

తే. యింపు పుట్టించుచున్నది హృదయమునకు, నిక్కొలఁకు వింతచూచితివే వయస్య

కలితయావనరూపరేఖానిలాస, విభ్రమోదార యగుప్రాధవేశ్య వోలె.

80

క. కువలయపుష్కరములతో, భువనములు నిజోదరమునఁ బొలుపొందఁగ న

త్కవివచనవర్ణితం బయి, శివులీల నైఱసి సరసి చెన్నువహించెన్.

81

తే. ఇష్టయోజాకరంబున నొప్పుమీఱు, తమ్ములెల్లను బారిజాతమ్ములయ్యె

నరయ నిందుల జలచూర మమృతమయ్యె, నతిశయశ్లేషత న్నభావగతి వహింప.

82

క. నరవర్ణిని యగుపద్మిని, పరివృతబహుళాశి యయ్యుఁ బట్టపగ లినుకొ

సరసతఁ గలసి వలపునం, బరఁగెడు గురియే వరాజ్జవాసనలింకన్.

83

౩. అనుచుందత్సరసీరుహాకరము డాయరబోవఁ దత్తీరభూ

మిని నెత్తామయనంటులం దొరుగు నమ్మేల్క-ప్రపుంధూ? మై

- రుచిరాంగుళీవలయరేఖాలక్ష్మమాణాంఘ్రినూ
లంగనాజనవనాంతక్రీడ సూచింపుచున్. 84
- సనియా, భూజానిలసద్రసాలభూజానీక
శికాంతపురాజగతి వసించి యున్నరాజనిభాస్యన్. 85
- చంద్రకళసాంపున హారమణివ్రజంబులొ
కోపలము చందమునం జెలికత్తెపిండులొ
విలాసమున నందముగుల్మెడు సుర్వశీవయో
క్మచస్థితివిమోహితపూరుషఁ గాంచె ముందరన్. 86
- విలొలొలా, లొచనుఁ డయి ముందు తావిలొకించినలీ
నిభవం, బీచెలువదిగా యటంచు సెంతయు వేడ్కన్. 87
- భకుచయందము చందము డెందముం దమిన్
య డాయఁ జనుముచ్చట నచ్చట నిల్చి శంకతో
ంగొనఁగ నత్తఱి బిత్తరి చూచె మోమున్
త్ తళుకు నిద్దపుటద్దపుసాంపు నింపఁగన్. 88
- మణుండు నొండొరు, సురుచిరగతి నదరిపాటఁ జూచినచూపుత్
కించి యేసిన, శరములక్రియ మానసములు జల్లనిపించెన్. 89
- యరూపాభిరాము నతనిఁ, గాంచి కాంచితాలంబిఘంటికాచి
కొటిరవ మెనంగ, సారసారంగలొలదృగ్గాల యగుచు. 90
- ంకితమతిన్ శశికాంతశిలావిత్పర్దకన్
ఁబ్బలు నటించఁగఁ గౌను వడంక వేడ్కతో
యనన్ మొలవఁ జెంత నికుంజముచాటుకేగె న
నం జకితహంసీకలీల సఖిసమేత యై. 91
- ఋదుపొంకము, నడుముసొబగు వెన్నుచెన్ను నవకపుజిగి కీ
నికన్నుల, కడరించె బ్రయంబు మగువ యటు మరలునెడన్. 92
- ఁటిమాటున కేగి నిలిచి, యింతచక్కనిపురుషుని నెందుఁగాన
ఁబరూరవుండే యటంచు, దోచుచున్నది యని వాంఛతోడమఱియు.
సనికుంజాం, తరసంధులఁ గానవచ్చు ధరణీశ్వరుసుం
లొకింపుచు, మరువేదన కగ్గమగుచు మది నిట్లనియెన్. 94
- కాంతి బిసరుహంబులఁగూర్చి విరచించెనో వీనిచరణయుగము
కత్ రోలంబములఁ గూర్చి కల్పించెనో వీనికచభరంబు

- క్రొత్తముత్తైపునిగ్గు పుత్తడివైగూర్చి చేసెనో వీనివిలాసమూర్తి
తనరుదించిబమ్మడుత్వ మొనరఁ గెంపునఁగూర్చి కావించెనో వీనికావిమోవి
- లే. యిట్లు సౌందర్యరససార మేర్పివూర్చి, తనచమత్కారమునకు నిదర్శనముగ
వీని సృజయించెఁ గాఁబోలు విశ్వగురుఁడు, గాక కల్లునె యిట్టియాకారగరిమ. 95
- క. మరునిం జూడఁమొ కుసుమా, కరునిం గనుఁగొనఁమొ యమృతకరునికో నలకూ
బరునికో వీక్షింపఁమొ యీ, సరసునిఁ బోలుదురె రూపసౌభాగ్యమునన్. 96
- లే. ఆకట యిటువంటి భువన మోహనవిలాస, మూర్తి ప్రియుఁడు గానోచనిముద్దుగుప్తు
చక్కఁదనమును జతురత జవ్వనంబు, నడవఁగాసినవెన్నెలయట్లుగాదె. 97

పురూరవుం డూర్వశికడకుఁ జెలికానిబంపుట.

- మ. అని యూహింపుచు సున్నచో నరవరుం డచ్చోట నాసీనుఁడై
తనమిత్రుం గని వత్కి నిట్టియతిసౌందర్యాంగి నేభూములన్
వినియుం జూచి యెఱుంగ ముప్పురుఁడు నువ్విళ్ళూరఁడే దీనిఁ జూ
చిన నిక్కోమలి వర్తనంబు దెలియం జిత్తంబునం గోరెడకో. 98
- క. ఆనవుడుఁ బతితలఁపు మదిం, గనియంగనచంద మరసి క్రమ్మఱ నేతెం
తు ననుచు నయ్యుర్వశియు, న్ననికుంజంబునకు మంత్రి నందనుఁ డరిగెన్. 99
- క. అరుఁడెంచునతనిరాకడ, నరపాలననుగ్రహంబునకు మూలముగాఁ
బరమామోదము నొందుచు, హరిణాక్షి బహుకరింప నాసీనుండై. 100
- వ. మృదుమధురభాషణంబుల నవ్వలాసినితో నతం డిట్లనియె. 101
- ఉ. ఉత్తమనాయికాగుణము లొప్పుచున్నవి నిన్నుఁ జూడ నో
మత్తమరాళయాన సురమానినివో నరభామవో ఫణా
భృత్తరుణీశిరోమణివో యెవ్వరు నీవు నిమిత్తమేమి నీ
విత్తరుభూములందిరుగ నెయ్యదిపేరు నిజంబు దెల్పుమా. 102
- కా. మావృత్తాంతముఁ దెల్పెద న్వినుము రామా మానుకీయాంసపే
తీనివృత్తకరాజుండై యపుడు ప్రాణింబొల్చి యంతంత రాఁ
గా వీక్షించితివో గదా యతఁడు లోకస్తుత్యకీర్తిప్రతా
పావార్యుండు పురూరవుండు జనలోకైకాతపత్రుం డిలన్. 103
- మ. తత్ప్రసితామహుం డఁట సుధాజలరాశి పితామహుండు రా
జత్ప్రభుఁ డైనచంద్రుఁడట సౌమ్యుండు తండ్రట సంప్రదాయమే

తత్ప్రతిభక్ రహించు నట ధాత్రి బురూరపులోడ సాటికి

సత్ప్రభుతావిశేషమునఁ జర్చలు నేయఁగ నెవ్వ రంగనా.

104

సీ. ధరణీశునకుఁ బట్టుధవళాతపత్రంబు నీడకు లోనుగా నిలుచుచును

రాజుగూర్చుండెడి రత్నసింహాసనం బొరసి చెయ్యూనుక యుండుచును

జననాథునకు వీచుచామరంబుల గాడ్పు తుడులుమైఁ బోయంగఁ గవియుచును

నధిపుతో నేకాంత మాడువారల విన్నపముల కొఁగావని పలుకుచును

తే. గలిగి వర్తింతు నెప్పుడు గారవమున, రాజరాజైన యప్పురూరపునిమ్రాల

ననుఁగుఁడెలికాడ నెంతయు నతని కేను, జతురమతి యండ్లు నాపేరు చంద్రవదన.

తే. అమృహారాజుసఖ్యసౌఖ్యానుభూతి, గల్గు దెవ్వనికైన భాగ్యమునఁ జాము

మనసుగలవారి కతనిసంబంధ మేను, ఘటననేయంగ జాలుదుఁ గమలవదన. 106

ప. అని పలుకుచున్నంత.

107

చ. హృదయము ర్దుల్గుర్దుల్గు మనియెం బులకాంతురపాళి నెమ్మెయిం

బొదలెఁ బ్రమోదబాష్పజలపూరము కన్నులనిండె నార్ద్రాసు

పద పహియించె గంతువిడి పట్టు పురూరపురాకఁ బెల్పుత

స్త్రీదువచనాక్షరంబు లెలమింజెవి సోకినయంత సింహికి.

108

తే. అట్లు రాగప్రవాహమగ్నాంతరంగ, యగుచు మందాక్షనంకుచితావళాక

నాంచలంబుల నిజవయస్యాలలామ, చూడఁ దద్భావ మెఱిగి యాప్రాచవనిత. 109

ప. అస్తుతి క్రమమారునితో నిట్లనియె.

110

సీ. అనఘాత్తుఁడైన నారాయణయోగీంద్రునూరుదేశంబున నుద్భవితై

నకలకళ్యాణభాజనమై వెలింగెడు నమరావతీస్థలి నధివసించె

శ్రాణిగాంధర్వాపురకళావతులకు నాయకురానితనంబు గాంచె

నృత్యసంగీతసాహిత్యపాండిత్యాప్తి మేటివేల్పులచేత మెప్పువడసె

తే. నుర్వళియనంగ నొప్పు నీయుత్పలాక్షి, యరయ నీయింతిచైతక త్రియలము మేము

ధారుణీస్థలి నొకనిమిత్తమున నిట్లు, సంచరింపంగవలసె సీచంద్రముఖి. 111

111

చ. విను మిక దాచనేల నయవిశ్రుతుఁడైన పురూరపక్షి

శునిగుణముల్ జగజ్జనవచోరచనశ్రుతిరంజనంబుగా

విని విని దర్శనంబునకు వేడుకనొందుచు నున్నమాఘన

స్తని కతఁ డిందు వచ్చుట నిదానముగాచె యభీష్టసిద్ధికిన్.

112

క. అని సాభిప్రాయంబుగ, వనజానన పలుక మనుజవరు విహృతి నెవం

బున నిక్కుంజస్థమీపం, బునకుం గొనివత్తు వినయమునఁ గనుఁగొనుఁడీ.

113

క. ఇయ్యంతి కోర్కి సఫలం, బయ్యెడు నని యనునయించి యధిపతి కడకుం
జయ్యన నరిగి మృదూక్షలఁ, దొయ్యలివృత్తాంత మతనితోఁ దెల్పుటయున్. 11

ఉ. ఆపలకుల్ సుధారసనమంచితసారములై చెవుల్ సారన్
భూపతి యాత్మహర్షరసపూర్తికి నేమనవచ్చుఁ బూర్వసం
తాపదశాకృశ్లఙ్గకనత్కటకాంగదనుద్రికాదిర
తోన్మిషలభూష లంగములయుబ్బునఁ బోల్చెను బిక్కటంబులై. 11

లే. ఉల్లమునకు నిండాడులై వెల్లివిరియఁ, బొందునానందరసవార్ధిబుద్బుదంబు
లనఁగ దట్టంబులై పులకాంకురంబు, లవయవంబులఁ బొడమంగ నవ్వెఘండు. 11

మ. చిరకాలంబుననుండియున్ హృదయరాజీవాంతరాళంబునకే
హరిజాం డేసినచిల్లుటమ్ముగతి సమ్యక్క్రిలితం బైన ని
ర్జరబిభృకవతీలమవిషయేచ్ఛాబద్ధసంకల్ప మీ
శ్వరుఁ డిడేర్చు దలంచె నేటి కనుచున్ సన్నిత్రుతో నిట్లనున్. 1

ఉ. ఈచపలాక్షిరూపము నుమీ మునుచిత్రపటంబునందు నే
జూచి విరాళినొందుట కిశోరమృగేక్షణ యాలతాంగి దృ
గ్గోచరమయ్యె నిచ్చట నకుంతితభాగ్యగతిక విలంబమే
లా చతురత్వ మేర్పడ విలాసినిపొందు ఘటింపఁజేయుమా.]

వ. అనినం జతురమతి యవ్వహిపతి కి ట్లనియె.

మ. జగతీనాథకులావతంస వినుమా సంకల్పసిద్ధుండ వీ
వగుటకొ నీదుమనోరథంబు సఫలం బా సంశయం బేల బా
ళిగ నిచ్చొ గలవింతలెల్లఁ గనుపొల్కిన్ దత్తమీపంబునం
దగురీతికొ విహరింపుచుండ నవలూ తానే నినుంజేరెడున్.

చ. అనవుడు సంతసించి మనుజాధిపుఁ డాహ్లాదహోయఁడై బుగు
ల్కొనియెడు తావులం బొలుచు శ్రొద్ధిరిలేనియ లాని ఝంకృతి
ధ్వను లొనరించుతున్నెదకదంబముచే జెలువొందుపూఁబొదల్
గనుఁగొనుచు న్నిలింపగణికాస్థితకుంజముచెంత కేగినన్.

సిగ్గున వేడ్కయున్ బెరిసి బీకటివెన్నెలలై మొగంబులూ
జగ్గొకవింతనేయ నృపునన్నిధి నొందలవాంచి నీకు దా
మొగ్గిలి నంచుఁదెల్పుగతి మ్రొక్కె లతాంగి పతాకయుగ్గన
మృగ్గరుడోపలాంకవలయాంకితహస్తఘటల్లలాట యై.

వ. అప్పుడు.

123

చ. పొలతుకగుబ్బచన్నంగవహంగున కయ్యెద చాలదయ్యెద దొ
య్యలికనుదొయివిప్పునకు నాననబింబము చాలదయ్యె న
వ్వెలదిదరస్తితామృతపువ్వువెల్లికిఁ జెక్కులు చాలవయ్యె నా
చెలియనురాగ మెంతయని చెప్పుదు నాఘనిఁ గాంచునయ్యెదన్.

124

సీ. నయనోత్పలముల కానంద మబ్బెనెకదా యాస్యాబ్జమునకు వైకాశ్య మొనవె
హర్షాశ్రుహిమపూర మగ్గలించెనె కదా కచతమంబునకు శృంగార మొదవె
తనువల్లికకుఁ జల్లదన మబ్బెనేకథా కుచకోకములకుఁ బైకొనియె నుబ్బ
పులకాంకురంబులు పొరలి పాటెనెకదా చెక్కుటద్దములకు జీగిరహించె

తే. నిమగ్నశంకకళాపూర్ణనృపతిచంద్రదర్శనవిశేషమున నముత్సాహరసత
రంగితము లయ్యె నతివనర్వాంగకముల, పూర్వమైత్రి ఘటించు టద్భుత మనంగ.

వ. అప్పు డవ్విభుం డవ్విలాసిని విలాసవిశేషంబున కద్భుతం బందుచు డెందంబున
నిట్లని తలంచె.

126

తే. అతివకనుదమ్ము లింతిముఖారవింద, మతివహస్తాంబుజములు తన్వంగిచరణ
కంజములు కొమ్మనెమ్మేనికమలసురభి, చాటుచున్నవి పద్మసీజాతియగుట.

127

సీ. సరసీరుహము లోకచక్షుర్ని తోదార మని మొగంబునుబోలు ననంగఁ దగునె
జక్కవల్ రాజితాచలచిత్రవస్త్రంబు లని చన్నంగవబోలు ననంగఁ దగునె
యవనీతలంబు రత్నాకరమేఖల మని పిఱుందుచు బోలు ననంగఁ దగునె
పికములు మాధవప్రియమంజులరవంబు లని పల్కులను బోలు ననంగఁ దగునె

తే. సోమునకు నోడి దోహప్తి బోడువీడి, చక్రధాటి నణంగి ప్రశస్తవర్ణ
నంపదఁ దోఱంగి యివి యెట్లు సాటివచ్చు, గంబుకంఠిమనోజ్ఞాంగకంబులకును.

ఉ. ఏమితవంబుఁజేసెనొ సుమీ యకు లిచ్చెలికేశబంధ మై
తా ముదయించినందుకు నిదర్శనమాంగద సుప్రసూనపుం
ఖామలగంధబంధురరసాతిశయానుభవంబు గల్గునే
కా మతి పూర్వజన్మమునఁ గల్గినవృత్తి భవాంతరంబునన్.

129

ఉ. దూరపుఁబొందులకొ సుఖము దోఁపక పుష్పరసంబు పేరఁ గ
న్నీరిడుచున్న యక్కుముదినిం గరుణించి లతాంగిముద్దు మో
మై రహిదాల్చి చంద్రుఁ డెద నంటంగఁ జేర్చిన సామరక్తి నిం
పారెడు శోణికోణదుచిరాయతనేత్రయుగచ్ఛలంబునన్.

130

- తే. అతివనుసుగౌ నదృశ్యవశ్యాదికళలఁ, దనరి మృగరాజజయలీలఁ దగిలియున్న
సుందరతనొంది పెంపు మిన్నుంది యట్లు, లేమిచే ముప్పివట్టుట కేమిగతము. 131
- క. కనఁబడునఁట సగుణస్థితిఁ, గనరాదఁట నిర్గుణాత్తిఁ గలదోలేదో
కనకాంగినడుముపోలిక, యెనయఁ జిదంబరరహస్య మెవ్వఁ డెఱుంగుక. 132
- వ. అని తలంపుచు మోహవేశంబున.
133
- క. అపు డయ్యంతిం గనుఁగొని, యవరిమితానందహృదయుఁ డై యిట్లనియెక
గపురంపుఁజలువపలుకులు, చటలాంబకపీనులకు రసాయనములుగాన్. 134
- సీ. ఉవిద సీకొప్పు నీలోత్పలంబులగుంపు భామ నీకన్నులు పంకజములు
లలన నీనాస తిలప్రసూనము మధూకములు నీచెక్కిళ్లు కమలగంధి
తెఱవ నీమద్దువాతెఱ పాటలము మల్లెమొగ్గలు నీదంతములు మృగాక్షి
వెలది నీపాలిండ్లు విరిచెండ్లు బంధూకములు నీకరంబులు ముద్దుగుమ్మ
తే. నెలత నీమేను సంపెంగ నీపదములు, హల్లకము లింతి సుమనోలతాంగి నిన్నుఁ
బువ్వుగమి చేత నిర్మించె బో విధాత, చాన నీపొందు పుష్పపూజాఫలంబు. 135
- సీ. కులుకువెన్నెలనవ్వు చిలుకు చెక్కిళ్లకుఁ దళకుముత్యంపుఁ గమ్మలమెఱుంగు
కెంపుసంపద పెంపు నింపు లేమోనికి వీటికారసరాగవిభ్రమంబు
ఖంజనప్రతిమానరంజనం బగుచూడ్కిఁ కంజనరేఖాసమాశ్రయంబు
మరి పెంపుసంపెంగ విరిపెంపుగలమేని కమలకాంచనదుకూలానుభూతి
- తే. గలిగినైసర్గకమున కుత్కర్త మెనఁగ, వెలది నీరూపుచూడ్కికి విందులొనఁగె
గలిమిగలచోట మఱియును గలిమి గలుగు, ననినజనవాక్యమునకు దృష్టాంతముగను.
- సీ. చంద్రసారమె గాదు చంద్రసారముఁ గూర్చి చేసెఁ గాఁబోలు నీచిన్నినవ్వు
కమలలీలయ కాదు కమలలీలయుఁ గూర్చి కల్పింపఁబోలు నీకన్నుదోయి
సరసహేమమె కాదు సరసహేమముఁ గూర్చి విరచింపఁబోలు నీవిమలమూర్తి
సత్ప్రవాళమె కాదు సత్ప్రవాళముఁ గూర్చి యొనరింపఁబోలు నీయోషబింబ
- తే. మంబురుహసూతి సృజనకాలంబునందుఁ, గాక యిట్టియదృష్టపూర్వైక మోహ
నాంగసౌభాగ్యమమర నరాహిరాజ, కన్యలకుఁ గల్గనేర్చునె కమలపదన. 137
- సీ. వనిత నీచూపులవాడికి నోడి మన్తధమార్గణములు సూనంబులయ్యె
సుదతి నీచిఱునవ్వుసాగసున కోడి వెన్నెల కొముదీపచనీయమయ్యె
లలన నీస్వనమంజులతకు నోడి పికస్వనంబులు పంచమత్వంబు నొంచె
యువతి నీనడకల కోడి హంసీపదన్యాసమాదాసీన్య మనుభవించె

తే. నిట్లు సీచక్కదనముతో సీచుగాక, పరిభవమునొంది యున్నశంఖవిరోధి
సాయకాదులు నన్నేమి నేయజాలు, నింక సీదయ గలిగిన నిందువదన.

133

క. అనుమాన మేల నింక నే, నినుమానఁగఁజాల సీవు నెఱజాణవు వై
కొనుమా ననుఁ జల్లఁగఁ గను, గొను మానవకమల మెత్తి కవలయనయనా.

139

వ. అని పలికిన.

140

క. కనుగవమెఱుఁగులు గ్రక్క, న్వనజానన తెప్పలెత్తి వరుఁ జూచె జరీ
లున మరుఁ డొఱవెఱికి తఱు, క్కనఁ గా జళిపించుచంద్రహాస మనంగన్.

141

వ. ఇట్లు కనుంగొని.

142

ఉ. రాజనిభాస్య పల్కె నలరాజకుమారకుమారుతోడ నో
రాజకుమార ముందు సురరాజకుమారుఁ జూతు వాహిసీ
రాజకుమారుఁ జూతు ధనరాజకుమారునిఁ జూతుఁ గాని సీ
రాజద లేఖ్యమూర్తి సరిరా జగమందు వసింప రెవ్వరున్.

143

శా. నీలావణ్యము సీగుణాతిశయము స్త్రీభావము స్త్రీవచో
లాలిత్యంబును సీప్రతాపమును జాలక విన్నదానక మరు
త్పాలాస్థానమునందు నారదుఁడు దెబ్బక మోహవిభ్రాంతనై
భూలోకేశ్వర నాటసుండియను నీపాందాత్మలోఁ గోరుచున్.

144

మ. వినుమయ్యింద్రునిపంపున స్తునితపోవిఘ్నార్థమైవచ్చి ని
న్దనుఁగోనె ట్లానఁగూడునో యనుచుఁ గాంక్షక దైవము స్వేడుకొం
చు నిమేషం బొక యేడుగాఁ గడపుచుకొ షోణీశ యీకైవడి
న్వనవాసంబులు నేయునాకు నినుఁ గానంగల్గె భాగ్యంబునన్.

145

చ. విరహమునం గృశింపుచును వెన్నెలయెండలనెండి కంతుపూ
శరములవానలం దడిసి చందనకైలపుఁజల్లగాడ్పుని
బృరపువడకొ శ్రమంపడి తపం బొనరించుచు నున్నదాన నో
నరవర సీతునై యిటలు నావల పే మని యింకఁ దెల్పుదున్.

146

147

వ. అని మఱియును.

మ. హృదయేశా ననుఁ జూడు నీకొఱకు నే నిట్టెతి నంచుకొ నగ
ద్గదదీనోత్తులచేఁ గపాలఫలకాంతాశ్రురుబిందుచ్ఛటక
వదనగ్లాని యెసంగ నుస్సురనుచుకొ వామాక్షి చూపెకొ మనో
జదశాయాసకృశాంగవల్లి పతికికొ సమ్మోహముం జేయుచున్.

148

- ప. అప్పు డప్పుడంతిం జూచి యతండు రాగరసమగ్నుం డగుచు నిట్లనియె. 149
- ఉ. నీమొగ మేను నామొగము నీవు నెఱుంగకముందు ముందుగా
నేమి ఋణానుబంధమొ సుమీ సరిమోహము లగ్గఁగె నో
హేమలతాంగి యొక మఱుఁ గేటికి నమ్మిక మాట పల్కెదం
గాముండు సాక్షిగాఁగఁ గలకాలముఁ గూడి నుఖింత మింపుగన్. 150
- క. నావుడు సంతసమంది క, శావతి యిట్లనియె నోయిలావల్లభ మ
ద్భావంబున కనుకూలుండ, వై వర్తింపంగవలయు నది విను మనుచున్. 151
- క. వేడుకకై తాఁ బెంచిన, జోడుతగళ్లును సువర్ణసూత్రాంచితఘం
టాడోలనఘణఘణనిన, దాడంబరకంధరంబు లై తగువానిన్. 152
- ప. చెలక త్రియలచేతఁ దెప్పించి యప్పటికిఁ జూపి యిట్లనియె. 153
- మ. అవసీనాయక వీనిదుష్టన్యూగచోరాద్యాపదల్ పొందనీ
క వివర్ధింపుచు నెల్లప్రాద్దు పయతోఁ గాపాడుచుండఁ వివ
స్రవికారసితి లేక నాకడ వసించుకొ మాటపట్టిచ్చెదే
ని వినోదంబుల జోడువాయ కెపుడుకొ నీతోడఁ గ్రీడించెదన్. 154

❀ పురూరవుఁ డూర్వశిని నిజపురంబునకుఁ దెచ్చుట. ❀

- తే. అనుచు సమయంబుచేసె నట్లాలతాంగి, వనితల తలంపు లెఱుంగ నెవ్వరివశంబు
జనపతియు నట్లకా యని సమ్మతించె, వనజముఖులకుఁ బురుషులు వశులుగారె. 155
- ప. ఇట్లన్యోన్యన్మేహానుగుణంబు లగుమాటల నాడుకొనిన యనంతరంబ యష్టపీ
కాంతుం డక్కాంతం దోడ్కొని పురంబున కరుగుతలంపున మరలి వనంబు వెలు
వడి నిజభులంబులం గలుపుకొని యుర్వశిసహితంబుగాఁ గనకరథారూఢుం డయి రో
హిణీయుక్తుం డగుచంద్రుండుచుం బోలె మహేంద్రవైభవంబున రాజధానికిం జని
సామంతసచివప్రముఖపరిజనంబులఁ దగురీతి బహూకరించి తత్తద్గ్రహంబుల కనిసి
నిజనికేతనంబు ప్రవేశించి యుండె నప్పుడు పరిచారికాజనంబులు తత్సమయోచి
తంబు లయినరాజోపచారంబులు నేయుచుండి రయ్యెడ. 156
- ఉ. కంకణనికృణంబు ఘలుఘల్లన మ్రోయఁ గవోలపాళితా
టంకరుచు లెల్లలంగ నుదుటం జీఱుచెప్పుట గ్రమ్మ హరముల్
కుంకుమగంధపుష్పలపు గుబ్బులవై నటియింప నొక్కయే
ణాంకనిభాస్య భూపతికి నంటె నుగంధపునూనె యత్తఱిన్. 157

చ. మగువకరాజ్జతాండవచమత్కృతిచేఁ దలయంటుచున్నచో
సొగసుగు నూర్పుతావి పయిసోఁకినఁ గంకణనాదర్పుంకృతి
మొగమనుతప్తికిఁ వలచి ముక్కనునంపెఁగమొగ్గ కల్కిపై
కెగయుచు వ్రాలుచుండె మునుజేంద్రునిపెన్నెఱిగుంపుఁదుమైదల్. 158

మ. పరంగెఁ భూవిభుమేన నల్లిడి తలం బ్రామెఁ సుగంధద్రవం
బరవిందాస్య నతానతా గ్ర కుచకుంభాలోలహారావళి
స్తరసామ్రజ్యపదాభిషేకమునకుం బైవంచు బంగారుగిం
డ్లరహిం జాణుసుధాసుధారలన లీలాభేలనమ్రాగి యె. 159

తే. కదిసి జలకంబువోసి రక్కాంతినిధికిఁ గామినులు కమ్రకరకంజకలితకనక
కాచకంకణకమనీయకలరవంబు, కర్ణహితముగఁ గాంచనకలకములచు. 160

సీ. తడియొత్తె నొక్కసుందరి రాజమాళికి లాలిత ధౌతదుకూలమునను
కట్ట నొసంగె నొక్కలతాంగి యధిపతి కసమానమృదులదివ్యాంబరంబు
సిగవైచె నొక్కరాజీవాక్షి విభునకు వికచప్రసూనమాలికలు చుట్టి
ధూపం బిడియె నొక్కతొయ్యలి నృపునకుం జందనాగరురజస్సారమునను

తే. దిద్దె నుదుటను గహూరితిలక మొకలే, యలఁచె నొక్కతె సెప్పేన మలయజంబు
వీవన ధరించి చల్లఁ గా వినరె నొకతె, చంద్రవంశాభిసంపూర్ణచంద్రునకును. 161

వ. తదనంతరంబ. 162

సీ. గారెలు బూరెలు కండమండెంగ లప్పంబులు మొదలైనభవ్యములును
సరసాన్నమును బాయసమ్మ సూపము శాకములు మొదలైనట్టి భోజ్యములును
పడిదెంబు లానవాల్ పరివక్వఫలములు సురసముల్ మొదలైన చోష్యములును
బహువిధంబుల నొప్పు పచ్చట్లు లేనియల్పిగరులు మొదలైన లేహ్యములును

తే. నాదికేశోదకంబు పానకము చల్ల, నీరు మొదలైన యట్టిపానీయములును
ననఁగ బేరైనవంచపదార్థములును, భూరమణుఁ డిష్టసహితుఁడై యారగించె. 163

ఉ. కారపుఁగూరలన్ మిగులఁ గాఁగినచారులు నెయ్యి పప్పు పొం
గారినయానవాలు పరమాన్నము కమ్మనిసిండివంట క
ర్నూరమువంటి నెయ్యి కడుఁ బొత్తిగవార్చిన యన్న ముప్పునక
గూరిన యల్ల మాపు పెరుగుక భుజియించె నృపాలుఁ డయ్యెడన్. 164

తే. ఉప్పు పులుసు తీసి యొగరు కారము చేఁదు, ననఁగఁ దగినరసము లాణుసల్పు
ణముల నుల్బణములు సవములు నగుపదార్థముల భోజనంబు ప్రహితమయ్యె.

వ. భోజనాంతరంబున.

166

తే. పండుటాకులు కపురంపుబాగములును, ముత్తయపుసున్నము లవంగములును నేల
కులును జాపత్రియాసిగాఁగూర్చి యపును, జనవిభుఁడొనర్చెదాంబూలచర్వణంబు.

సీ. నవరత్నభిచితమైన కిరీటమాణిముత్యములచౌకట్టుకుందనపుఁజిలక
తాళితోసంపెనల్ తారహారములు పచ్చలభుజకీర్తులు జాతికెంపు
రవలతాయెతులు వజ్రపుఁగంకణములు మెఱుంగులరాకట్టుటుంగరములు
ధగధగల్గులుకు నంజంపుమేఖల ఘలుఘలుమ్రోయునందె లంగకములందు

తే. వెలుఁగఁ గటితటి నిద్దంపువలువగట్టి, తగటుదుప్పటి వలెవాఁడు దనరవిరుల
సరులు మైపూఁతగందంబు పరిమళింప, ధరణివిభుఁడొప్పె నూత్నకందర్పఁ డనఁగ.

వ. ఇవ్విధంబున నవ్విభుండు సకలాలంకారమనోహరాకారుండై క్రిడామందిరంబునఁ
బీరమర్దకవిటవిదూషకప్రముఖప్రియజనంబులతో నిష్టగోష్ఠీవినోదంబులంబ్రొద్దు
పుచ్చుచు నుర్వశీసంభోగాపేక్ష జ్ఞపాకాలంబునకై నిరీక్షింపుచుండె నయ్యుర్వ
శీయు శుద్ధాంతమందిరంబున సఖీసహస్రసంసేవితయై మజ్జనభోజనాదు లనుభవం
పుచు గంధపుష్ప దుకూలాభరణాద్యనుభవంబుల నుల్లాసవికాసమానయగుచుఁ
బురూరవస్సమాగమోత్కంఠ నిమిషంబులు యుగంబులుగాఁ గ్రమింపుచుండె
నప్పుడు.

169

౨౭ సూర్యాస్తమయాదివర్ణనము. ౨౭

చ. ఆపరమితోన్నతం బగుబలాధ్యహజారపువైఁడిమేడవై
విపులసరోజగాగమయవిస్ఫుటహాటకకుంభమోయనక
ఆపరధరాధరేంద్రశిఖరాగ్రతలంబు నలంకరించె దా
నపుడు పతంగబింబము జపారుణకాంతిరమావిడంబ మై.

170

తే. అస్తమయచేళ నినునియం దాత్మలీల, నావహించిన శ్రీవాసుదేవమూర్తి
టొమ్ముకొస్తుభరుచులు పైఁగ్రమివట్లు, సూర్యబింబంబు బంధూకశోణమయ్యె. 171

సీ. వరుణశుద్ధాంతయావ్వతచారుసీమంతసిందూరరజముతోఁ జెలిమిచేసి
వనధిరాజోద్యానవనవాటికాతరుకిసలయశ్రేణితోఁ గ్రీడనల్పి
పాశభృత్రేలికాపద్మాకరోత్ఫుల్లహల్లకప్రజముతో ననఁగి పెనఁగి
ప్రాచేతసోజ్జ్వలప్రాసాదములఁబొల్పుకురువిందమణులతో సరసమాడి

తే. నిందుకొనియె సమస్తదిక్పండలమున, సాంధ్యరాగంబు తాండవసంభ్రమభ్ర
మన్తహానటపటుజటామకుటఘటిత, ఫణిఫణామణిగణఘృణీప్రచుర మనఁగ. 172

ఉ. తమ్మి నయమ్ము దప్పుఁ గుముదమ్ము ముదమ్మున నొప్పుఁ జక్రవా
కమ్ములు జోడువిప్పుఁ దమకమ్మునఁ బొంఱులపై మరుండు పూ
టమ్ములు గుప్పుఁ జీఁకటి భయమ్ముగ దిక్కులఁ గప్ప భాస్కరుం
డమ్మెయి నస్తమించె నుదయమ్మయి మించె నుడువ భావళిల్. 173

సీ. కల్పించెఁబో నీలకైరవమాల్యసంబంధముల్ ధమ్మిల్ల బంధములను
విరచించెఁబో మనోహరతురంగీమదతిలకముల్ వరఫాలఫలకములకుఁ
గలిగించెఁబో నీటుకాటుక రేఖలయందము నయనారవిందములకుఁ
గదియించెఁబో లనత్కాలాగురువిలేపయోగముల్ ఘనకుచాభోగములకుఁ

తే. జేసేబో నీలివన్నియచీరమునుఁగు, వేయునదుపాయములు వృదుకాయములకు
నంధకారం బకారణబంధు వగుచు, జారులను జేరఁ జనునభిసారికలకు. 174

క. తమిమించె నంతకంతకుఁ, దమిమించెను చిన్నవయసుదంపతులమదిన్
దమకింపుగఁ గలయుటకై, దమకింపుచు మరుండు సేయుతపాతపావలనన్. 175

తే. అనికి నరియయ్యె నవ్వేళ నదియొచితము, గాక తమ్ములకహితమ్ముగాఁగ మిత్రు
నకునమిత్రత గాఁగ దానడచె నెట్టితగవు దోహభ్యవర్తించుఁ దామసులకు. 176

మ. సమయాగోరణశేఖరుండు తిమిరస్తంభేరమోత్తంసముం
బ్రమదంబారఁగ నిల్చి సాంద్రతరతారావారముక్తామణి
నముదీరసితి నొప్పువిష్ణుపదపుక్ జొడోలు పై నెత్త వే
గమె వాహ్యలికి వెల్వడం గల శకాంకస్వామికిన్ ముందటన్. 177

క. పాండిమముదోచె నైందవ, మండలధరగర్భభరసమంచిత యగునా
ఖండలదిగ్భామినిముఖ, మండలమున లోద్రకుసుమమాలాద్యుతియై. 178

తే. ఉదయపర్వతసంగతి నొప్పి ధవళ, కిరణబింబము నైజరక్తిమ వహించె
నాత్మనిర్లిప్తుఁ డయ్యు దేహాప్తివలనఁ, గర్తఫలభోక్తవలెఁ దోచుకరణిగాఁగ. 179

చ. చలువవెలుంగు వేల్పులరసాయనపుందోన పాలవెల్లిలో
మొలచినముద్దుపావఁడు కుముద్వతివేడుకకాఁడు తమ్మిలోఁ
గిలిగలచంద్రబింబముఖికిన్ సయిదోడు చకోరభోజనం
బులనెఱదాత చందురుండు పూర్వదిశాస్థలి నొప్పె నయ్యెడన్. 180

తే. అంతకంతకు రాగంబు నవనయించి, శుచివహించి సత్సంగతి సొంపుగాంచి
విష్ణుపదమాశ్రయించి యాద్విజబిభ్రండు, సుగతి గైగొని జగములు పొగడఁదనరె.

- సీ. కకుబుతకుడ్యభాగములపైఁ బ్రసరించి పాలసున్నపుగచ్చుపగిదిఁ దనరి
చంద్రకాంతగ్రావచయముపైఁ బ్రసరించి నెలయేటికాలు పెంపాలయఁజేసి
క్రీడించువిటవిటీక్రేజిపైఁ బ్రసరించి రతిపాచ్చరికమందు రహివహించి
యలవతోరంపునంపులమీఁదఁ బ్రసరించి యాఁకటిపంటకొల్పె యెనుగి
తే. భువనహితచారుచంద్రికతో భూనభోంత, రాశమున నిండుకొనియె హేరాశముగను
హరిహారతుషారమందారగంధ, సారఘనసారధవళవిస్తార మగుచు. 182
- క. చూపట్టె నిర్మలజ్యోతి, తాన్నిపూరిత మగుచు భువన మంతయు సర్వ
వ్యాపకుఁడు శంభుఁ డనియెడి, యాపలుకవ్వేళ దృష్టమయినవిధమునక. 183
- శా. మూర్తాండోషధనేవచేతను జగన్నర్మ్యుండు ప్రాలేయశీ
తార్తిబాసి తదీయవైకృతివిదాహం బొందఁ దద్బాధని
ర్వర్తింపం గ్రియచేసె యుక్తిచెలువారం బూర్ణచంద్రోదయ
స్ఫుర్తిం గాలభిషగ్వరుండు పయిపై జ్యోతాన్నిరుచుల్ దేరఁగక. 184
- ఉ. కూరిమినెచ్చెలుల్ సొగసుగుల్కెడుగిన్నెల నించి చెంతలం
జేరి యెనుగ ఘల్లుమని చేతులకంకణనాద మొప్ప నొ
య్యారముతోడ నందుకొని యావృపుటంబులఁ బీల్చికొంచు హా
లారసపానలీలలఁ జెలంగిరి వారలతాంగు లయ్యెడక. 185
- ఉ. కారణమేమిలేకయె వికావికనవ్వును నిర్ణిమిత్త మె
వ్వారలనైన నుం బిలిచి వాదుకుఁబోవు నిరర్థకంపుహుం
కారముతోఁ జెలంగు సరికన్నబొమల్ ముడివెట్టు వట్టియా
ర్వేరమునేయు సీధురసవిభ్రగుయైనమృగాక్షి యత్తఱిన్. 186
- సీ. ఒకటాడఁబోయి వేటొకటాడు మాటలఁ బదములదొట్టుపాటాదపు నడలు
సొక్కుచూపులకెంపు సొంపారు కన్నులు మదఘూర్ణితములైన మానసములుఁ
జనుదోయిగన్నడ జాఱుపయ్యెదకొంగు లలికంబులకువ్రాలు నలకచయము
శ్రమబిందువులచే గరంగుకస్తరిబొట్టు లవశతదూఁగాకునంగలతలఁ
తే. గలిగి మధుపానజనితవికారపార, వశ్యలాలసగాత్రై వేశ్య లపుడు
విటులభావంబులకు నొకవితవేడ్క, యెనఁగఁగఁ జేసి రన్నిశావసరమునను. 187
- సీ. బతిమాచినను బయల్పడసినియంగముల్ సొరిది ముచ్చటదీఱఁ జూచిచూచి
ప్రార్థించినను నోరనంటనియ్యనిమోవి కసిదీఱఁ గంటలుగఁ గఱచికఱచి
వేడుకొన్ననుగేలు వేయనియ్యనిగుబ్బ లానదీఱఁగఁ బట్టి యలమియలమి
యడుగుకొన్నను మొగంబిడసిని చెక్కిళ్ల ప్రేమదీఱఁగ ముద్దుపెట్టిపెట్టి

లే. వారుణీరసపానవికారమత్త, ఖండితావార్యరతిసౌఖ్యకలన గాంచి
పల్లవులు మెత్తు రత్తఱి: బ్రాణబంధు, వగుట నిదియాసవాహ్వాయం బయ్యెననుచు.
వ. అట్టినిశానమయంబున నవ్వరూరవుండు. 189

సీ. ఘనతరస్తంభసంఘటితమాణిక్యముల్ దీప్తదీపావళీస్థితి వెలుంగ
వాతాయనాయూతవాతపోతంబులు చామరవిక్షేపసౌఖ్యమొసంగ
నపరంజీమెఱుంగు నిద్రపుగీలుబొమ్మలు పరిచారికలరితిఁ బనులునేయ
ముత్యాలపంజరమ్ములఁ గీరకారికల్ శృంగారకళలు వచింపుచుండ
తే. వజ్రసోపాననీలకవాటచంద్ర, కాంతకుట్టిమమరకతఖచితకుడ్డు
పుష్పరాగవిత్తద్వికాస్సూర్తిసధిక, సుందరంబైన కేళికామందిరమున. 190

చ. వగడవుగోళ్లు వజ్రములపట్టెలు నైకపుఁబట్టుపట్టెడక్
జిగిబిగియైన యల్లికవిచిత్రపటావృతహంసతూలిక
మిగుల రహించుపానుపున నించినజాజులు గానరాఁ బయిక్
దగువలిపంపురాజదుపధానము గల్గినశయ్యమీఁదటన్. 191

లే. పవ్వళించినఁ దన్ననోభావ మెఱింగి, ప్రాడనెచ్చెలు లుర్వశిఁ దోడితెచ్చి
యమ్మహారాజునన్నిధి కనిసి రపుడు, మణితులారోటినిక్వణిక్వణన మొసంగ. 192

క. లోలాక్షీ ప్రాథయయ్యును, బాలికయునుబోలె నత్రపామందగతిక్
డోలాయమానమానస, యై లోపలికరిగె మోహమట్టిద కాదే. 193

క. వచ్చినఁ గనుగొని గొబ్బున, గ్రుచ్చి కవుంగిటను జేర్చి కోర్కులు మదిలో
హెచ్చంగ శయ్యకుఁ దార్చి శరచ్చంద్రనిభాస్యమనసు రంజిల: బల్కెన్. 194

సీ. తరుణి నీముఖచంద్రదర్శనాపేక్షఁ జూపులకుఁ బున్నమ యొక్కప్రాద్దు లొదవె
నతివ నీమధురవాగమృతపారణవాంఛ శ్రుతులకు నిరశనవ్రత మొసంగె
నాతి నీపరిరంభణస్వర్గభోగేచ్ఛ దేహంబునకుఁ దవన్సేతి ఘటించెఁ
జాన నీపొందుబ్రహ్మానందగతిరతి నెప్పుది కదైవతనిష్ఠ పొడమె
లే. నని తదాన్తి నయనకర్ణాంగమాన, సములు నీయండజేర్చు నామమత తెలిసి
మొగముచూపి భాషింపుచుఁ బిగువుకొని, లిచ్చి కలసి కావింపు మభీష్టసిద్ధి. 195

ఉ. చన్నులు పద్మకోశములు చక్కనిచేతులు పల్లవాకృతుల్
నెన్నుదు రర్థచంద్రరమణీయము ముష్టికరప్రమాణతక్
జెన్నున మధ్య మంగములచే భరతాభినయం బెఱుంగనౌ
చున్నది నిన్నుఁజూచినఁ దలొదరి యాటకు జాణవౌటనో. 196

- సీ. నీదులావణ్యాంబునిధిలోనఁ జూపులు మునిగి తేలవు చూడ ముద్దుగుమ్మ
 నీదుచన్ద్రాండల నెత్తమ్ములకుఁ బ్రాకి దిగలేదు భావమోయిగురుఁబోడి
 నీకటాక్షశరార్థి నెట్టేను మ్రన్నడి తెలివినొందడుగదే జలదవేణి
 నీయధరామృతశ్రీ యాసఁదవలి నాలుకదాహమణఁగదు లోలనయన
 తే. నీవు కౌఁగిటఁజేర్చి మన్నింపకున్న, భామ నీచక్రఁదనమె నాపాలిటికిని
 జాలియున్నది విరహాగ్ని పాలుపలుకు, నించువిలుకానిగుణదోష మెంచనేల. 197
- ప. అని మఱియు నర్థమర్థపచనప్రసంగవశంబునఁ గురంగనయనయంతరంగంబు రాగ
 రసతరంగితంబయి కరంగం బలుకుచుఁ గౌఁగిలించునప్పుడు. 298
- ఉ. ఆయతమోహనాంగు మెఱుఁగారెడుకన్నులకొద్దిఁ జూచి యా
 హా! యిటువంటి నీచెలిమి యబ్బక యీవఱదాఁక నూరకే
 పోయె నయో దినంబులని పొక్కుచుఁ జేర్చె లతాంగి బాష్పధా
 రాయుత మైనమో మతనిరాజితహారభుజాంతరంబునన్. 299
- ఉ. భూదయితుండు కౌఁగిటను బొందుగఁజేర్చు సుఖించి పూర్వరా
 గోదితతాప మప్పలికి నొయ్యనఁ చెల్పుచు వెచ్చనూర్చి త
 త్సాదరణోక్తి వెండిఁ బ్రియమందఁగ మోదములోన ఖేదముక
 ఖేదములోన మోదము సఖిమణి మోమునఁ దోచు వింతయై. 200
- ప. తత్సమయంబున. 201
- తే. అంబుజాక్షి నితంబబింబాంబరంబుఁ, దివిచి లేఁగౌను నివిరి మోదించె నతఁడు
 హైమవేదికఁ దనరు సింహాసనంబుఁ, గొనిన కైవడి మి న్నందికొనినరీతి. 202
- తే. విభుండు తమకించి కటిచీర వీడఁదివియ, నంబరము లేక యును విలాసాంగిమధ్య
 మంబరం బున్నయట్లుండె నదరి చెదరు, నాయముల సిగ్గు నిలువలే దాయెఁగాని. 204
- ప. అయ్యవసరంబున. 204
- మ. కృతసంపర్కమనోజ్ఞహారలతికాశ్రీరోమరేఖాసితా
 సితమై బంగరుతాళి మేల్పుసిమితోఁ జెన్నొందుశోభాసమ
 నితకాంతాకుచమధ్యమం బనుప్రివేణీసంగముం జొచ్చి భూ
 పతిసంకల్పము కాంచె మన్నభవరబ్రహ్మైకతానందమున్. 205
- ప. విభునివిలోకనంబు లరవిందదళాయతనేత్రకానుసం
 దభినతసౌఖ్యలీల విహారము సల్పి కటిస్థలంబుపై
 రభసము తోడ వ్రాలె నొనరక సుకృతానుభవంబు చెల్లిన
 న్నుభముననుండిభూతలమునంబడుమానవుతోడ నుద్దియై. 206

ప. అప్పడు.

207

లే. తరుణినడుమున భేచరత్వము వహించు, వనితకటియందు భూచరత్వంబు దాల్చు
రమణినాభిఁ బాతాళచరత్వమభ్యసించు నవ్విభుచూపు లచ్చెలువఁ గదిసి. 208

సీ. ఎదురుకోలుపుటించె నితరేతరప్రభుల్లాంబకాంభోజదృగంచలములు
వాద్యఘోష మొనర్చె వరరత్నకింకిణీకంఠకిణిర్గుణతక్రరణరవము
మంగళసూత్రసంపద దెల్పెఁ బతిచేయు లలితాంగికంతావలంబనంబు
తలఁబ్రలము త్రియంబులయంద మొందె జల్లరాలు కచపుష్పసముదయంబు

లే. పలుకులగ్నాష్టకము లయ్యె గళరవములు, పొత్తులభుజింపువేమక పొలపుదాల్చెఁ
బక్కబిందుధారామృతపానలీల, తన్నిధునకేళిపరిణయోత్సవమునందు. 209

సీ. గమకముల్ చూపి ధైర్యము గలంగించిన గుబ్బల నఖపక్షిఁకొలఁదిఁ స్రుష్టి
నోరూరఁ జేయుచు నాఱఁడిబెట్టిన మోవి క్రొవ్వాడివల్తానలనొక్కి
మకరరేఖలఁ బొల్చి మదనవేదనఁగొల్పు కొమరుఁడెక్కులఁ జపేటములఁబెట్టి
యాలంబనసాష్టిఁ జాలఁచుకొంచిన గాత్రంబు భుజములఁ గట్టివైచి

లే. ముందు విరహంబురాశిలో ముంచిముంచి, యలఁతఁబెట్టిన యలివేణియంగకములఁ
జలముసాధించె నారాజచంద్రుఁ డిట్టు, లెంతచేసిన వారికి నంతగాద. 210

లే. పడఁతిపాదప్రపాదసంస్పర్శనంబు, వద్దకచ్చులభంబువగిదిఁ దోచె
దోచఁడే శంఖసీలముల్ దొరకినట్లు, రతిగళకచాక్షియారాజరాజునకును. 211

సీ. యుగవత్సవిమందితాన్యోన్యవీటినుగంధాధరపుటచూత్ర్యతాభేరామ
మేకదాసంవీక్షి లేతరేతరముఖవ్యాకోచనిర్ని మేహంబకంబు
సాంగత్యకూజితాంచత్పరస్పరకంఠమణితస్వనాప్యక్తమధురిమంబు
సమకాలగాఢబద్ధమిథోభుజాజవాదంకపాళీమిళదవయంబు

లే. సహనటద్వంద్వసమరలినమయచటుల, జవపునగిపునరాఘాతకట్టరచిత
తాళమానంబు తత్పురతంబు మిగుల, సౌఖ్యకరమయ్యె నన్నెఱజాలకును. 212

ఉ. ఎక్కడనంటినం గళలయిక్కువ లెక్కడముద్దువెట్టినకొ
మక్కువచే గగుర్పొడుపు మర్తములెట్లు నఖాంకురంబులకొ
నొక్కిన గాటపుందమియు నొవ్వనిమైమఱ పెద్దివల్కినం
జక్కిరవిల్తుమంత్రములు చానకు నాన్యపుతోడికుటమిన్.

213

214

ప. అప్పడు.

సీ. మనసిజబాణముల్ దొనలఁజేర ననంగ లీలఁ గన్నులు ముకుళిభేరించె
కందర్పచాపవిక్రమ మణంగెననంగ భూలతావిభ్రమంబులు దొలంగె

నిరివిల్లుమూఁకలు విఱుగుచూపె ననంగఁ గ్రొమ్మడివీడి ముంగురులు చెదరె
దర్పకుతూర్యనాదము లణంగె ననంగ మణిభూషణధ్వనుల్ మట్టుపడియె
తే. నావిలాసిని నవసురతాపసాన, సమయజ్ఞాని సౌమ్యభావము వహించె
వర్తమానపరాభవావస్థ నున్న, చిలుక తేజీవజీరునికలకతోడ.

215

ఉ. ప్రాయపుదంపతుల్ బెగడుపాటున నొండొరుఁ గొంగిలించి యా
హా యిదె తెల్లవారెగద యంచుఁ బుసారతివాంధ నర్చవా
చాయుతిఁ దావులంటుచు నెసం దమిరేచి రమింపఁ గొక్కురో
శోయని తామ్రచూడములు కూయఁదొడంగె నడంగె జీకటుల్.

216

చ. ఆపుడు తమంబుచొప్పుఁ దెలియక సమయోచితవేషధారియై
తపనునియాజ్ఞఁ గైకొని ముదంబున వేగునకేగుచెంచు దూ
తపగిదిఁ జూడనొప్పె నుదితంబయి తూర్పున వేగుచుక్క యా
నెవమునో తదాభ్యు ధరణిం బ్రతిపాదితమాట దానికిన్.

217

సీ. సురతవిముఖతచేసోలువద్దీనికి శంకిని మహోత్సాహంబుఁ గీలుకొలిపి
వగలఁ గుండెడుచక్రవాకంబులకుఁ జకోరంబులయుల్లాసరస మొసంగి
స్వపరజాగ్రద్వధూచాక్షుషంబులకు దీపములతోఁబద్యుతి పాదుకొల్పి
పసివాడుదేరియున్న సరోజరాజీకి గుముదసౌభాగ్యంబుఁ గుదురుపఱిచి

తే. యానిదురమబ్బు శంకిని కావించార, దశచకోరకములకు నాధవళిమంబు
దీపికల కానిమీలనస్థితమున్నదికినిఁ గల్పించె సమయమాంత్రికవరుండు.

218

మ. జలజాతాహితుతో రతిం బెనఁగుచో సయ్యాటపునెర్రాపుచే
బ్బలఁ జెల్లాచెదరైనహారగళికాజాలంబు తావేకువం
దొలఁగం జూచుచు నేటి పుచ్చుకొనియెం దోడ్తో నిశాలీనకుం
తల యన్న ట్టపరూపతం బొరనె భాంతస్సాంద్రతారావళుల్.

219

ఉ. వీచెఁ బ్రభాతవాత మరవిందవనంబుల మేలుకొల్పుచుం
దోచె విఠివీటావలికిఁ దుందుడుకుల్ విడలేనికూర్చులక
సాచె మయూఖమాలి కరకాశలు పూర్వనగంబుచెంతఁ జె
య్యాచె మనోభవుండు విరహార్తుల నొంచుట మాని శాంతుండై.

220

ఁ. సరసీకేళిగృహంబున గుముదినీసంభోగలీలక నిశా
కరుఁ డాత్మప్రతిబింబనంభమున వేడ్కల్పల్పి తాజోడువా

- సరుగ్జ్ఞాన్నతనోదేఁ గైరవిణి తా నంతంతకున్ వెల్లనై
జరిగెం బొం దెడలైనదంపతులకుం జాతాట యాశ్చర్యమే. 221
- క. దధిమధనఘమఘమధ్వని, యధికంబై వల్లపీగృహంబులఁ జేలఁగెన్
మధుకరవేణీకంకణ, మధురఝణతార్కరమిళితమస్పృణం బగుచున్. 222
- సీ. వనవాటికలయందు వరవిహంగీవిహంగసమాజహజితకలరవంబు
ప్రాసాదములయందుఁ బాతకోద్ధీతభూపాళాదిగీతి కాబహుళరవము
గోస్థానములయందు గోపకాహ్వనోత్సృకారంభసురభికాంభారవంబు
నళినాకరములందు నవనవోత్ఫుల్లారవిందబృందచలన్తి శిందరవము
తే. స్నానఘట్టంబులందు మజ్జనవిధాన, నిరతవిశ్వంభరామరసికరవతిత
సుప్రసిద్ధాఘమర్షణసూక్తరవము, శ్రావ్యమైయొప్పె నయ్యుపస్సమయమునను. 223
- తే. వనజబంధుండు దనుఁజేరవచ్చునపుడు, ప్రథమదిక్పీఠ రాగసంపద వహించె
ననఘ లగువారు దనయింటి కరుగుదేరఁగోరి యనురాగ మందనివారు గలరె. 224
- మ. నలసిపుణ్యఫలంబు కోకమిథునానందాలవాలంబు ది
గ్వలయాంకరణంబు మోక్షవదవీఘంటాపథం బంబర
ఫలమాణిక్యము బ్రహ్మవిష్ణుశివతేజఃపుంజ నూపాసకో
జ్వలనిక్షేపము భానుబింబము ప్రకాశం బయ్యెఁ బ్రాచీదిశన్. 225
- సీ కమలాసనమున సాకల్పహైమాంగుడై రూత్వమండలములో హరివేలంగఁ
బెంపుతో మాతరసింగళోద్గంధారిపారిపార్శ్వకోటి బలసికొలువ
సౌరసూక్తముల సంస్తవము గావింపుచు వాలఖిల్యాదులు మ్రోల నిలవ
గరుఁడాగ్రజుఁడు హరిద్ధరిన ప్రకంబును ఛాత్కారరవముతోఁ జబుకుసేయ
తే. హృద్యగంధర్వమర్దవద్యరంజ, కావ్యరోనాట్యసంరంభ మతిశయిల్ల
రుచిరరత్నవిమానసంరూఢుఁ డగుచు, సువయగిరిశృంగమునఁ బొల్పె నుష్ణకరుఁడు.
తే. పూర్వపశ్చిమదిగ్భాగముల నలంకృతంబులై సూర్యశశిమండలంబు లపుడు
హరునితేరికి బండికండైననాటి, చంద మిటువంటిదని తెల్పె జగములకును. 227
- ప. అట్టిప్రభాతకాలంబునందు. 223
- ఉ. చెక్కులచుంబనాంకములు చెందొగచాయల మోవిఁమిది ప
ల్నాకులు నిద్రదేరెడుకనుంగవ వీడినకీలుగంటునుం
జిక్కులు వడ్డహారములు సిబ్బెపుగుబ్బల గోటినాటులా
చక్కరబొమ్మకు రతిరసస్ఫుటచిహ్నము లొప్పె వేకువన్. 229

- సీ. ఎడఁబాయలేమి ననిచ్చతో లేచుచు మోహాప్తి నిడుకొన్న ముద్దుసొగసు
మఱుగుగా నవ్వల మరలపడిన నీవి ముడిగొల్పి పయ్యెడయిడినసొబగు
పిఱుదుపై వ్రాలెడు నెఱికురు లనదుగాఁ గొని కేలఁబొదివిన కొప్పువంత
పదముల జాళువాపావాలు దొడివి పప్పు డెఱుంగరాకుండ నడుచుహోయలు
- తే. కని కరంగెడువిభుని నెవ్వనము నపుడు, ముదితరాగరసాంబుధి ముంచి యెత్తె
మరలి చూచిన సురతజాగరపుఁగెంపు, నిగ్గుఁ గనుచూపుచే శయ్యడిగి చనుచు. 230
- సీ. చెలువకాఁగిటినిక్కుచే నెద నేర్పడ్డ నవరత్నహరచిన్నములతోడఁ
బూఁబోడిచుంబనంబులఁ జెక్కులంటిన తాంబూలరసరక్తిమంబుతోడఁ
గొమ్మ కన్నులనద్దకొనుటచే గళమునఁ గనుపట్టుకజ్జలంకములతోడ
ముదితపల్లాత్తుల మోవిపైఁ జెలువొందు సరసంపుఁగెంపులవరుసతోడ
- తే. మెలఁత మొనగోటినాటుల మిగుల నంద, గించు సందిశ్యచంద్ర రేఖకలతోడ
మొదలిచెలువంబునకు వింతమరిక మెసఁగఁ, గేళినదనంబు వెడలి భూపాలకుండు.
- ప. స్నానసంధ్యాద్యనుష్ఠానంబులు నిర్వర్తించి నిత్యోచితదానంబుల మహీసురసంతర్ప
ణంబు గావించి షడ్రససంపన్నంబు లయినభక్ష్యభోజ్యచోష్యలేహ్యపానీయంబులం
దృప్తుండయి కిరీటకుండలగ్రైవేయకేయూరకంకణోర్తి కామేఖలాంగదాదిదివ్యమణి
ఖచితజాంబూనదాభరణమనోజ్ఞదుకూలాదుల నలంకృతుండయి సామంతమంత్రి
పురోహిత సేనానాయకవిద్యత్కవివందిమాగధవిలాసిసీపరిచారి కాదులు నిజాధి
కారానుగుణంబుగాఁ గొలుపునేయరాజ్యభారధురంధరుండయి యుండె నయ్యుర్వ
శియు శుద్ధాంతమందిరంబున సఖిసహస్రసంసేవితయై మజ్జనభోజనాదు లనుభవిం
చుచు నుచితంపువిధంబున మెలంగుచుండె నవ్విధంబున నయ్యుర్వశీపురూరవ
స్సు లిష్టాపభోగంబుల నిరతసురత క్రియాసౌఖ్యంబుల౧ చేలుచు. 232
- క. మేడల మెలఁగుచుఁ బొన్నల, నీడలఁజెలఁగుచు నటద్వనీతటపుళిన
క్రీడలఁ దనరుచు నింపగు, జాడల నలరుదురు వారసతియుం బతియున్. 233
- ఉ. ఒక్కనిమేషమైన నొకరొక్కరిమోములు చూడకుండిన
మిక్కిలి జాలినొందుదురు మేనులుజీవము లొక్కరూపుగా
మక్కువలం దలంపుదురు మాటికి వెన్నవలెం గరంగుచున్
సొక్కుదు రొండొరుక్ దనువుసోఁకిన వారలమోహ మెట్టిదో. 234
- మ. జననాథాగ్రణిక్ లతాంగికి యథేచ్ఛక్రీడలన్ నిత్యనూ
తనహర్షాప్తియై కాని నెవ్వుది విషాదం బింతయున్ లేదు లే

దననేల కల దొక్కవేళ భరితప్రాంచస్తణీహారపుం
జనిరోధాంతరితోపగూహముల నిచ్చుక్ ముచ్చటల్ దీఱిమిన్.

235

క. ఇవ్విధమున నవ్వేలుపు, జవ్వనియును నవ్విభుండు సరివలపులతో
నివ్వటిలం బుర్విలుతుని, యవ్వింతలఁ గొంతకాలమట్లు మెలఁగఁగాన్.

236

— ఇంద్రునిపంపున గంధర్వలూర్వశికై భూలోకమునకు వచ్చుట. —

ఉ. అంతట నొక్కనాఁడు దివిజాధిపుఁ డయ్యమరావతీనభా
భ్యంతరసీమయందుఁ గొలువై బలువైభవమొప్పు నృత్యమ
త్యంతనిరూఢి నప్పరసలాడఁగ జూచుచు నుండె నుండ య
క్కాంతల నందఱుం గలయఁగన్దొని యుర్వశి గానరామికిన్.

237

తే. తగవిచారించి యచటిగంధర్వవరులఁ, దిలిచి నాడూర్వశిని భరాష్ఠకినః
తిమిగదా నాఁటనుండియుఁ దిరిగిరాక, యుండఁ గారణమేమి భూమండలమున.

238

క. అనవుడు గంధర్వులు త, ద్వనితావృత్తాంత మెల్లఁ దనతోఁ చెలువఁ
ఁని యేయుపాయమున నై, నను గోమలిఁ దోడితెండు నాకంబునకున్.

239

ఆ. అని యనుజ్ఞ సేయ నవనికి నేతెంచి, యుర్వశియు న్నపాలుఁ డున్నయట్టి
చెలిమిఁగాంచి యెడలు సేయుటకై వేళ, గాంచి యుండి రత్రకాకన్పత్తి.

240

ఉ. ఆయెడ నొక్కనాఁటినిశియందుఁ దటాంతనికుంజపుంజపు
ష్ణాయతదివ్యగంధమిళితాగతవాతవరంపరక్ సుఖ
శ్రీ యెనఁగంగ నొక్కనదిచెంతను నైకతవేదికాన్ధిక్
బ్రేయసియుక్ బ్రియుండు గడుఁ బ్రేమలఁ గొందలిరాకుకయ్యపై.

241

242

ప. ఉన్నయెడ.

క. కుసుమశరశాస్త్రవిద్యా, రసికతఁ జౌషష్టికళలఁ బ్రాధీమఁజూపె
ముసిముసినగవులు మొగమునఁ, బ్రసరింపఁగ యువలి యువరితులం బలికిన్.

243

కవిరాజవిరాజితముః—

ముడిచినపువ్వులు జల్లలరాలఁగ మూపునవ్రేలెక్కుమ్మడియుక్
గడుసుజనుంగవ జవ్వడువక్ గడుగంపము నొందెడుహరములఁ
నడుము వడంక మృదుధ్వని నుత్పతనంబులు నల్పెడు బల్పిఱుండుం
బొడగని సొక్కె విభుండు కళావతిపూరుషభావరత్రియిలన్.

244

క. సమకాలసుఖజలౌదయ, శమితస్తరయుద్ధతంత్రసన్నాహములక్
రమణియు రమణుండు సొక్కున, నమరంగసుమూఁసుచున్న యాసమయమునన్.

245

లే. సమయభంగంబునకు నిదినమయమనుచు, దవిలి తఱివేచి యున్న గంధర్వవరులు
వారి కనతిదూరంబున వరసఖిజ, నోపకంతంబునను గట్టియున్న యట్టి. 246

ఉ. మేషయుగంబుఁ బట్టుకొని మెల్ల నె పో నవి భీతిఁ గూయఁ ద
ద్వోషము వీనుసోకిన దిగల్గాని గొబ్బున లేచి తీవ్రసం
భాషల లెమ్మలెమ్మ నరపాల తగళ్ల మరల్పు దొంగలఁ
భీషణశక్తిఁ దోలు మని ప్రేయసి వల్కుఁగ నిద్రమబ్బునన్. 247

లే. లేవకుండిన రోషంబు లేదునీకు, దెగడి నేమొఱవెట్టంగ మగతనంబు
దక్కి వినియును వినినచందమున నున్నఁ, వాడ వెండైననిలువంటినారు గలఁ. 248

క. కూరిమి బిడ్డలవలెఁ బ్రియ, మారఁగ నేఁబెంచుకొన్న యట్టితగళ్ళం
జోరుల పాల్పుఱచిలి నీ, వీరత్వము నమ్మి యింక వేయననేలా. 249

మ. అని యశోమలి దూఱనాడుపరుషవ్యాసార మేపాటి సోఁ
కెనొ కర్ణంబుల వ్రేటువడ్డవులిభగిం దిగునఁ లేచి య
జ్జననాథుం డదె పోకుపోకు మనుచున్ శాతాసివిత్తేపనం
జనితోద్యద్వృతి యంధకార మణిగించుదూడె వేగంబునన్. 250

క. నిద్రాభంగవికారము, రాద్రావేశమును విస్తరత యొదవింపం
దద్రాజమాళి జఘనజ, హద్రాజితవస్తుఁడగుచు నరిగె నెఱుంగమిన్. 251

వ. అట్లు కదిసి. 252

క. దాకొని వడిగంధర్వుల, పైకిఁ లంఘించి వ్రేసెఁ బటుహస్తనట
ద్భీకరకరవాలమున భ, యాకులతఁ దగళ్ల విడిచి యవ్వల జరుగఁ. 253

లే. తన్మూరులమీఁద నుఱుకుచో ధరణివిభుఁడు, వీరరసమున భైరవాకారుఁ డయ్యె
నంతమాత్రమే కాదు వీతాంబరత్వ, కారణమునను భైరవాకారుఁ డయ్యె. 254

లే. అట్లు గంధర్వులను దోలి యాపాటేళ్లఁ, బట్టితెచ్చిన విభుఁగాంచి ప్రమద ప్రమద
మంది యెదఁజేర్చుకొనఁ బోయి యతనిమేనఁ, జీర లేమికిఁ గలుషితదిత్త యగుచు.

క. ఆలింగన మొనఁగని జవ, రాలంగని తెలిసి వేగ మంబరము కటిక
జాలిఁ గట్టెడు నాన్మప, మాళిం గలకంతి వికలమతిఁ గనుఁగొనుచున్. 256

చ. పలికె నరేంద్రులొక గుముదబంధుకులొత్తమ హీనుభంగి యి
ట్లుకువలేక వస్త్రరహితాకృతి నాకడ నిల్వఁ బాడియే
యల సమయోక్తియుం దలఁచువైతివి వీడనిపొందు వీడుకో
వలసె గదా యికం గలవంటివిగా వె ఋణానుబంధముల్. 257

క. నావలనఁ గొఱతగలుగదు, నీవచనము దప్పె నింక నిన్నననేలా
దైవకృతం బటువంటిది, భూవర నాకొఱకు వగలఁబొందకు మింకన్. 258

తే. పోయివచ్చెద దయయుంచుమియటంచు, జనియె నుర్వశి చెలలుఁ దానునుయభేచ్చఁ
బ్రియునివలవంత మనసునఁ బెట్టదయ్యె, వారకాంతలవలపు లెవ్వరికిసతము. 259

తే. అపుడు కెలన నున్న యట్టిగంధర్వులు, కోమలాంగిఁ దోడుకొనుచుఁ జనిరి
ముదితశాపదోషమును మునుముచు లను, గ్రహముచేసినట్లు రహితమయ్యె. 260

క. అంతటఁ జింతాక్రాంత, స్వాంతుండై వంతనొందె వసుధాకాంతుం
డెంతయు నకటా వలచిన, యింతిం బాసినవిచార మింతనవకమే. 261

వ. అప్పుడు. 262

నీ. సింహాసనోపవిస్థితి యొల్లక లతాంగి తనుమధ్యసీమయందమె తలంచు
భూచక్రపరిపాలనోచితక్రియ మాని తఱలాక్షిపిఱుఁడుచందమె తలంచుఁ
ఘనకుంభకుంభివాహనకేళి చాలించి కలికిపాలిండ్లపొంకమె తలంచుఁ
జాపాస్త్రధారణాస్త్రక్రి లేక నెలంత భ్రూకటాక్షవిలాసములె తలంచుఁ

తే. గనకసంపద లాంఛించుకాంక్ష విడిచి, యతివనిద్దంపుమేనిచాయలె తలంచు
నధిపుఁ డిబ్బంగి రాజ్యభోగాభిలాష, వదలి యేప్రాప్తుఁ దన్నయావస్థనొందు. 263

క. అనురుసురని సొలయున్ రా, జనురేంద్రుఁడు మలయవనమచలికసరునకున్
బినరుహాళరుశరవిసరపు, ముసురునకుం దడిసి కిసలములవినరునకున్. 264

ఉ. కన్నులనీరునించుఁ బులకంబులు దాల్చు వహించుఁ గంపమున్
విన్నదనంబు నొందుఁ గడువిస్వరతం బలించు ఘర్జబిం
దూన్నతిఁ జెందు టిచ్చవడి యుండును మూఁగ్నిలు నంతనింతిపై
కొన్నటులైన లేచు వగఁగుందుచు భూపతి సాత్త్వికాప్తిచేన్. 265

వ. ఇవిధంబున నవ్వీభుండు విరహవ్యాకులితచిత్తుండై పురంబు చొరనొల్లక యుర్వశి
నన్వేషింపుచుండ నచ్చహీభరవర్తనం బరయుటకయి వచ్చి యచ్చేడియ యతని
దైన్యం బవలోకించి యూఱడించుటకయి సరస్వతీతటిసితటంబున సఖిసమేత
యయి పొడచూసిన. 266

ఉ. గుండియ జల్లు జల్లునియెఁ గోమలిఁజూడగఁ జూచినంతలోఁ
నిండె జలంబు కన్నులను నీకొఱకై యిటులున్నవాడ నో

- యండజమానయంచు తనయార్తత బెల్పుచు బల్కు బల్కులో
మెండుగఁదోచె గద్దదిక మేదినినాయకుకూర్చి యెట్టిది. 267
- తే. ఇట్లు కరుణంబు నొంది యయ్యింతిం గదిసి, వర్తులోత్తుంగదృఢకుచద్వంద్వలిప్త
చందనద్రవ మెదకాఁక చల్లఁజేయ, గాటముగఁ గాంక్షకొలదినిఁ గౌఁగిలించి. 268
- వ. ఇట్లనియె. 269
- ఉ. నామది నిన్నుజీవముగ నమ్ముటకా పగదానికైవడిం
గాముని కప్పగించితివి కట్టిఁడిదాన యజుండు నీమనం
బేమిటఁచేసెనో యెఱుంగ నింతదలంచినదాన వక్కటా
యేమిటి కింత నన్న భ్రమియించితివే పయిపూతకూర్చులన్. 270
- తే. మానవతి సీపు కట్టిఁడిమనసుదాన, వగుట నే నేలతెలియలే నైతిమున్నె
హృదయసీమాబహిర్గతాగేంద్రకఠిన, చణభవత్కుచకుంభముల్ చాటుచుండ. 271
- క. కులుకుచు జిలిబిలిపలుకులు, వలుకుచు రసమొలుకుచూపు వదనాబ్జముపైఁ
జిలుకుచుఁ బలుమొననొక్కుల, నులుకుచు రతివేళఁ జొక్కుచుందువుతరుణి. 272
- క. వదలెను క్రొమ్ముడి వదలియు, వదలనిలజ్ఞాభరంబు వడికూటములం
గదలెను నడుమును గదలియు, గదలనిచనుదోయి దలఁచి కరఁగెద రమణి. 273
- చ. పిలుపులయింపు ముద్దుగొనువెంపుఁ జనుంగవయుబ్బరింపుఁ జె
క్కుల చెమరింపు మైపులకగుంపు వదల్పనికొఁగిలింపుఁ గ
న్నులయదలింపుఁ గీలుజడనొంపుఁ దలంపునవేడ్కనింపు నీ
కలయిక సొంపు నేమఱవఁగాఁగలనా కలనైనఁ గోమలీ. 274
- మ. అనిదైనోక్తుల దూఱుప్రాణవిభు నూతాఁచెన్ లతాతన్వీచుం
బనదానంబుల దంతబాహులతికాబంధంబులం జల్పితా
నునయాలాపములన్ జపాకుసుమకాంతు ల్లల్కుకెఱ్ఱెన్మోని
న్ననమాధుర్యరసంపువిందులఁ గృతానందంబు తాపొందులన్. 275
- వ. ఇ ట్లయ్యిందువదన రాజకందర్పు డెందం బానందంబు నొందఁజేసి యిట్లనియె. 276
- మ. తగునే రాజకుమార మన్నధమనస్తాపంబుచే నింతనె
వ్వగలం బొందఁగ ధైర్యకాలివిగదా వారాంగనాన్నేహమో
హగుణంబుల్ చపలాయితాయతము లెంతైనన్ సతంబేలగున్
గకే లోపలు నీమనం బిటులుమగ్నంబైన రాగాంబుధిన్. 277

ఉ. నీకడ నిన్నినాళ్లవలె నేవనియింపంగరాదు దేవతా

లోకమునకొ సురేంద్రసభలో నిక నిచ్చలుఁ గొల్పునేయుటకొ

నాకడ కీవిభావరి ననకొ మఱి మీఁదటిరేయి రమ్మసా

ఖ్యాకరవృత్తి గూడఁగ నుపాయ మగుం జను మిప్పు డింటికిన్.

278

వ. అని మఱియుఁ బ్రియాలాపంబుల నూఱడించి యుర్వశి గంధర్వులం గలసి దేవ
లోకంబున కరిగె బురూరపుండును నక్కలికిపలికినపలుకున కర్థంబు విచారించి
యీరేయి గడపి తనకడకు వచ్చునది యని యాదేశించుటను దరుణిగర్భధారిణిగా
నెఱింగి యొకదినంబు మితంబునేయుట మనుష్యమానంబున సంవత్సరం బని తెలిసి
ప్రతిష్ఠానంబున కరిగి యథోచితంబుగా రాజ్యపాలనంబు నేయుచు నుర్వశివిర
హితం బగుట భోగంబులయం దాసక్తిలేక వలసి వల్లమి ననుభవించుచుండె.

279

తే. అహములెల్లు దద్వధూహావభావ, మహారభివృక్తకృతముదాహములుగను

నిశలు దత్తుచపరిరంభనిర్భరసుఖి, కారణస్వప్నదశలుగాఁ గడపుచుండ.

280

క. ఏడయ్యె నొకదినంబొక, యేడై యరుగంగ మానవేంద్రున కదిపె

క్కేఁడు లనితోచ రెండవ, యేడు ప్రవేశించె నతని కెలమియొసంగన్.

281

వ. అటనుర్వశియుం బురూరహాకళాభరితప్రదీపితం బయిన గర్భంబువలన శుభముహూ
ర్తంబున నవమోహనాకారుం డగునాయు వసుకుమారుం గాంచి గారవంబునఁ
బెనుచుచుండె.

282

తే. అప్పు డతఁ డుర్వశిదర్శనాభిలాష, బుద్ధిసేగుఁడు గనకాద్రిపొంత వనవి
హారపరత సఖియుక్త యగుచు వచ్చి, మెలఁగుచున్నట్టి యవ్వేల్పుమెలతఁ గాంచె.

క. ఆరమణియుఁ బ్రియ మగునువ, చారంబులఁ బ్రితుఁ జేసి జనవల్లభుతో

గూరిమి నిట్లును విను మొక, నేరుపు ననుఁ గలిసియుండ నీకెఱిగింతున్.

284

శా. నేగంధర్వుల యాజ్ఞచే మెలఁగుచున్కిం జేసి నీతోడిసం

యోగక్రీడలఁ దొంటియట్లు మెలఁగకొ యుక్తంబుగా దింకనీ

వాగంధర్వుల వేడికొమ్ము వినయం బారంగ నట్లైన సం

భోగార్థంబుగ నీకు నిచ్చెదరు నకొ భూపాలచూడామణి.

285

తే. అనుఁడు బల్కిన నట్లకా కనుచు నాతఁ, డొక్కవిజనస్థలంబున నొక్కరుండు

పొసఁగఁ గూర్చుండి గంధర్వులంగవులను, భక్తియుక్తి నుద్దేశించి ప్రస్తుతించె.

286

నీ. సంగీతరసవిలాసమునఁ గేశవశివబ్రహ్మల మెప్పించుప్రాధులార

చక్కదనంబున శంబరారికినైనఁ జాలమిపుట్టించుసరసులార

యజమాదికములైన యష్టవిభూతుల సిద్ధులైనట్టి ప్రసిద్ధులార
యఖిలరాగంబులయందు హవిర్భాగభోక్తలై పెంపొందుపుణ్యులార
తే. కోరి మిమ్ము భజించెద గారవమున, నాకు మీరు ప్రసన్నులై నామనోర
ధంబు లీడేర్పరయ్య గంధర్వులార, ధామధామాస్యవిజితగాంధర్వులార. 287

ప. అని మఱియు ననేక ప్రకారంబులం బ్రస్తుతించిన దివ్యజ్ఞానసంపన్ను లయిన గంధ
ర్వు లతని స్తవంబునఁ బ్రీతులయి యతనికిఁ బ్రత్యక్షంబయిన నతం దుర్వశి నిమ్మని
యడిగిన వార లమ్మచ్చకంటి నిచ్చుట యుక్తంబుగా దనుకలంపున వయోరూపలక్ష
ణాదుల సుర్వశింబోలియున్న యగ్నిస్థాలి యనుసీలవేణి నిచ్చిన యవ్వసుంధరా
రమణుండు గంధర్వమాయా మోహితుండయి యుర్వశియకా తలంపుచు నయ్యంగ
నం గయిఁకొని దానితోఁ గొన్నిదినంబులు సురతసుఖం బనుభవించుచుండి యవ్వె
లంది చేష్టితంబులు వేటొక్కభంగి యగుటకు సంశయింపుచుం దనమనంబున. 288

ఉ. ఆసరసోక్తు లానగవు లానెనరూనినచూపు లామహా
ల్లాసరసాప్తి యాముఖిలసత యాహృదయానుగుణ్యలీ
లాసురతక్రియల్ మదిఁ దలంచిన నిచ్చెలియందుఁ గల్గవే
మో సుగుణాభిరామ యగుసుర్వశిగాఁ దిది నిక్కమారయన్. 289

క. పంచించిరి గంధర్వు లటంచుఁ దరుణి నచట నునిచి యాత్మపురికి నే
లెంచి ధర యేలుచుండె గుణాంచిత సుర్వశిఁ దలంచి యసురుసురసుచన్. 290

తే. అంతఁ ద్రేతాయుగము చొచ్చె నప్పు డతని, బుద్ధికామ్నా యములు కర్తబోధకంబు
లగుచుఁ ద్రివిధంబులై తోచె యాగవిధులు, తదనుగుణముగ నొనరించుతలపుతోడ.

సీ. వెడలియగ్నిస్థాలి కడకేగి యవ్వనంబున శమిగర్భసంభూతమైన
యశ్వత్థమును గాంచి యందరణులు రెండు గొనిక్రిందనొక్కటి యునిచిమీఁద
నొకటి చేతులఁబట్టియురవడిఁ ద్రచ్చుచు నొనరఁ బూర్వార్థిణి యుర్వశియును
దగనుత్తరారిణి దాసును నడుమఁ బుత్రుండుగాఁ దలంపుచోఁ దొడరిమంత్ర

తే. ముచ్చరించుచు నుండ నం దుదయమయ్యె, హవ్యవాహుండు తనయుండై యప్పురూర
వక్షి తీసున కిహపరావార్యసౌఖ్య, గరిమఘటియింపఁ జేయఁ దాఁ గర్తయగుచు.

ప. అట్లు సంజాతుండయిన వీరిహోత్రుని శాస్త్రోక్తప్రకారనిర్దితయూగశాలాంతకుండం
బులం బ్రతిష్ఠించి పసిష్ఠాదు లయినముని శ్రేష్ఠులు విశిష్టప్రకారంబునం దదనుష్ఠానంబు
నడిపింప గోభూహితణ్యరత్నాంబరాదినానావిధధానంబులఁదృపులంజేసి దీనార్థివ్రా
తంబుల నభీష్టవస్తువులం దనిసి పరమేశ్వరుండు ననంతండును నాశ్రితపత్నలుండును,

నఖిలజగత్కర్తయు నగుశ్రీమన్నారాయణస్వామిం గుఱించి యనేకయాగంబు లానర్చి నంతం బురందర్ప్రముఖదేవత లతనికిం బ్రసన్నులయి యభీష్టవరంబు లొసంగి యుర్వశీకాముకుం డగుట నతనియభిప్రాయంబు డెఱసి యవ్వలొససి నతని కిచ్చి నరసురలోకంబుల యథేచ్ఛావిహారంబులఁ జరియించు నట్లు దివ్యత్వం బొసంగి రంత.

243

తే. ధరణినాహవసీయంబు దక్షిణాగ్ని, గార్వ పత్యంబు నన విభక్తములు చేసి
త్రివిధమున హోమవిధులు వర్తిల్లఁజేసె, గర్వ పరులకు సులభంబుగా నతంబు. 294
క. తనకు వశంగతురాలై, యనవరతము, చెలులుఁ దాను నరమర లేక
త్యసుకూలత నయ్యుర్వశి, చనువున మెలంగంగ మదనసౌఖ్యాస్వీతుండై.

295

తే. పచ్చకపురంబువంటి సుపర్వబోగి, నీలలామంబుచనువు దక్కెలఁగొనియెఁ
బంతమున నాన్మపాలుండు భాగ్యవంతు, డెంతఁదలంచిన సఫలమా నిదినిజంబు.

296

సీ. వేదశాస్త్రపురాణవిదితమై గణుతింపఁ దగునదాచారవర్తనమువలన
న్యాయార్జితములైన నవరత్నకనకసామజహయప్రముఖసంపదలవలన
మందారసుమహరిచందనామోదదివ్యాంగ నాసురతభోగాప్తివలన
శ్రీవాసుదేవాంఘ్రిచింతనామృతధారఁ బోరయు బ్రహ్మానందపూర్తివలన

తే. గరిమధర్తార్థకామమోక్షము లనంగఁ, దగినపురుషార్థములు నాల్గుఁ దమకుఁదామె
సిద్ధమైయుండ నంకల్పసిద్ధుఁ డనంగఁ, ధారుణీచక్రమేలఁ బురూరవుండు.

297

వ. అయ్యుర్వశీపురూరవస్సులకు నగ్రసుతుండయి జనియించిన యాయువునకు సహా
దరులయి క్రమంబున శ్రుతాయువును సత్యాయువును జయిండును విజయిండును
నననేవురు పుత్రులుదయించిరి. తత్కుమారషట్కంబువలనఁ గ్రమక్రమంబునఁ
బుత్రపౌత్రాభివృద్ధియయి చంద్రవంశపారంపర్యంబు జగద్విత్తం బయి వెలసె నని
సూతుండు శౌనకాదులకుం డెలిపిన నామహర్షులు పరమహర్ష రసభరితహృదయు
లయి యతనిం బ్రశంసించిరి.

298

క. కవిరాజమనోరంజన, మవునన వక్తకును శ్రోత కతికుభదంబై
భువి నాదంద్రార్కము కీ, రివెలంగఁ బురూరవశ్చరిత్రము దనరున్.

299

శా. శ్రీకాంతాకుచకుంభలిప్తనరసశ్రీగంధసత్సారభా
శ్రీకాంతాతతబాహుమధ్యురుచిరశ్రీవత్సవాణీధవ
శ్రీకంఠస్తుత శక్రవాయుతనయశ్రీదాదినంసేవితా
శ్రీకారప్రతిమానకర్ణయుగళా శ్రీరాజగోపాలతా.

300

క. చక్రహితకన్యకాతటి, చక్రోత్పలపత్రఘటనచతురసతసుధీ
చక్రధరాచక్రధరా, చక్రధరాక్షిరిమగ్నచక్రధరాద్ధా.

301

పృథ్వీపృథ్వు :—

గదాకరముదాకరద్యుతివికస్వరా సుస్వరా

సదాశివపదాశివస్తనితశ్లాఘ్య కాభిఖ్యా

గదాగ్రజపదాగ్రజత్రిపథగావనా పావనా

విదాహితమదాహితప్రకటవిక్రమాశుక్రమా.

302

గద్య. ఇది శ్రీమంగళాచల నృసింహకృపాప్రసాద సంప్రాప్త విద్యావైభవ కనుపత్తి
రామనమంత్రితనూభవ సుజనహితకృత్య నిత్యాబ్జయామాత్యప్రణీతం బయిన
కవిరాజమనోరంజనం బనుమహాప్రబంధంబునందు సర్వంబును బంచమాశ్వాసము.

కవిరాజమనోరంజనము సంపూర్ణము.

9/14/23

25-11-56

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయ ఆంధ్ర లాషణియము

నివాసము .. ఏ.వి.మర్క .. ఏ.వి.మర్క ..

విభా. సంఖ్య .. 6-1 ..

